



UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Svmmæ Virtvtvm, Ac Vitiorvm , Tomus ...

Guilelmus <Peraldus>

Lvgdvni, 1585

Tertiæ partis principalis de quatuor virtutibus cardinalibus, Tractatus V. De
Iustitia.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-46132](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-46132)

luntas, bellū necessitas. Idem ad eundem: Bellum geritur ut pacem acquiratur. Esto ergo in bello pacificus, ut eos quos expugnat ad pacis vtilitatem vincendo perducas. Secundū est, ante aggressionem belli diligentem adhibere preparationem in clientulis, municipiis, sumptu & armis. Sen. Longa belli preparatio celestem affert victoriā. Omnia autē prius experiri, quā armis cetera sapientē decet, iuxta verbum Philosophi. Tullius in lib. de officiis: Cum sint duo genera decertandi: vñ per disceptationē alterū per vim: illud propriū hominis, hoc belluarum: confugiendum est ad posterius, si superiore uti nō licet. Terriū est, nec temerē desperes propter ignauiam, aut propter cupiditatem nimiam confidas: in periculum enim ducit immoderatus amor haberi. Quartū est, plus turpitudinē quā mortē horrere: plus ad honestatem quā ad salutē temporalem & alia cōmoda spectare. Quintū est, copias suas crebris laboribus exercere. Poëta: Virtus semper dant otia mentē. Sextum est, postquā ad bellandū ventum est, hortando bonā indolē erigere, modō laudibus animos afficere, modō admonitionibus desidiā discutere. 2. Machi. Exhortati inde sermonibus bonis valde, de quibus extolli posset impetus, & animi iuuenum confortati statuerunt dimicare & configere fortiter. Septimū est, in concursu ad primos impetus accurrere, inclinatis opem ferre, labentes fuleire. Octauum est habita victoria seruare eos qui nō crudeles fuerunt. Nonum est, fœdera & promissa hostibus seruare: exēplo Reguli, qui tēptus præsinito iuramento quōd rediret, missus est Romā pro captiuis commutandis: qui ut venit, videns captiuos non esse reddendos: cum retineretur ab amicis, ad supplicium redire maluit, quā fidem hosti datam fallere, ut narrat Tull. in lib. de Offi.

Tertia partis principalis de quatuor virtutibus cardinalibus, Tractatus V. De Iustitia.

De ordine diceudorum in hoc tractatu. Et de diuersis acceptionibus huius nominis iustitia.

PARS I.

Iustitia ponitur diuersa acceptione huius nominis Iustitia. Secundō, diuersa eius descriptiones. Terriō, eius commendationes. Quartō, ipsius diuisiones. Quintō, tangerit de opposito ipsius. ¶ Circa primum notandum quōd Iustitia quandoque valde largē sumitur, scilicet pro bonitate secundū hoc dicit Augu. duas partes esse iustitiā, scilicet declinare à malo, & facere bonum. Et super illud Hebræ. 1. Diligisti iustitiā, dicit Glo. Omne bonum. Sic sumitur Matthæ. 6.

Qua

Quæritur primum regnum Dei, & iustitiâ eius. Glo. Iustitia regni est omnia quæ Christus docuit obseruare. Eiusdem 13. Fulgebunt iusti sicut sol in regno patris eorum. Sic etiam sumitur quum dicimus impium iustificari. Quandoque etiam sumitur nomen iustitiæ minus largè, scilicet pro virtute reddente vnicuique quod suum est, & sic sub iustitia pietas videtur contineri. Quandoque autem sumitur strictius, prout attenditur in infirmitate peccatorum. Sic videtur iustitia esse opposita pietati vel misericordia. Sic sanit hoc nomen iustitiâ Bet. dicens: Nullum nomen Dei est quod non sonet aut iustitiam aut pietatem. Et notandum quod iustitia etiam prout est virtus cardinalis, quodammodo generalis est, sicut & prudentia generalis est quo ad directionem. Dirigit enim opera ceterarum virtutum. Iustitia verò generalis est quo ad imperium. Potest enim imperare opera ceterarum virtutum: non sufficit tamen ad exequendum eam vel ad eligendum sine ceteris virtutibus.

De descriptionibus Iustitiæ. PARS II.

Circa secundum, notandum quod Tullius in 1. Rhetor. sic describit Iustitiâ: Iustitia est habitus animi communi utilitate seruata, suam vnicuique tribuens dignitatē. Iustitia multum attendit communem utilitatem. Vnde quandoque punit hominem plusquam meruit propter publicam utilitatem. Tullius: Primum fundamentum iustitiæ est, ne cui noceatur, deinde ut communi utilitati seruiatur. Ambr. in lib. de paradiso: Iustitia magis aliis quam sibi prodest, & utilitates suas negligit, communia emolumenta proponens. Iustitia etiam cuique suam dignitatem tribuit, quia vnicuique tribuit, quod dignum ei est tribui, siue quod ei debetur. Illud autem debitum quandoque est fœdere naturali, quandoque etiam ratione officij, vel prælationis, ut obedientia debetur prælatis: quandoque verò ratione meriti, ut cum pena vel præmium redditur his qui meruerunt. Macrobius dicit, quod iustitiæ est, vnicuique seruare quod suum est. Aug. verò in lib. de lib. arbi. dicit: Iustitiâ quid dicam esse, nisi virtutem qua sua cuique tribuuntur? Et super illud Matth. 5. Beati qui esuriunt & sitiunt iustitiâ, dicit Glo. Iustitia est: sua cuique tribuere, sibi & proximo & Deo. Sene in lib. de 4. Virtutib. dicit: Quid est iustitia, nisi naturæ tacita cōuentio in adiutorium multorum inuenta? Idem in eodem: Iustitia diuina lex est, & vinculum societatis humanæ. Isidor. sic describit eam: Iustitia est ordo & æquitas, qua homo cum vnaquaque re bene ordinatur. ordo dicitur conueniens rei collocatio, vel secundum Anselmum sic describitur: Iustitia est rectitudo voluntatis propter se

seruata. Voluntatis dicitur, quia lapis quum descendit, recte agit faciendo quod debet: tamen non dicitur iustus esse, quia hoc non facit voluntarie. Rectitudo vero quæ est iustitia, non est cuiuscunque appetitus, sed appetitus rationalis qui est cum discretionem. Si enim aliquis impediatur ab ingressu domus aliquem volentem intrare, vt innocentem ibi occidat, ignorans tamẽ quid ille ibi acturus sit, non reputatur ipse in hoc iustus. Non dicitur etiam aliquis iustus propter rectitudinem intellectus, vel operis, si desit rectitudo voluntatis. Itẽ si aliquis coactus reddat pecuniam quam abstulit, vel causa inanis gloriæ non est propter hoc iustus, sed si amore iustitiæ hoc faciat. Ideo ergo benedictus est, quod iustitia est rectitudo voluntatis propter se seruata.

¶ Et notandum quod quum rectum sit in quo medium non est ab extremis, vbi est rectitudo iustitiæ, aliquid est vt medium, & aliqua vt extrema. In iudicio verò hoc manifestum est, vbi iudex medius est inter partes, qui non debet declinare ad dexteram vel ad sinistram. Generaliter vero tria considerari possunt vbi est iustitia, scilicet quod redditur, cui redditur, & per quod redditur. Per quod redditur est vt medium, alia duo sunt vt extrema.

¶ Describitur etiã iustitia sic: Iustitia est virtus cõseruatrix humanæ societatis, & vitæ communitatis. Societatem, id est, cohabitationem hominum sic seruat iustitia, dum homines cohabitãt: obtinet vnus agros vel alias possessiones quibus eger alius, ideo cõcitaretur inuidia & seditio, nisi iustitia adesset, quæ vnicuique ius suum redderet. Vitæ autem cõmunitatem custodiendam eundem modum viuendi plures sectãtur: vt mercaturam, vel militiam, quæstus vnus minuit alterius lucrum, quæ res inuicem moueret, nisi iustitia adesset. Item iustitia sic describitur ab Aug. in lib. de moribus ecclesiæ: Iustitia est amor soli amato seruiens, & propterea recte dominans. Item 19. lib. de Ciuitate Dei: Qui fundum aufert ei à quo emptus est, & tradit ei, qui nihil habet in eo iuris, iniustus est: & qui semetipsum aufert dominanti Deo à quo factus est, & seruit malignis spiritibus, iniustus est. Bern. in lib. de diligendo Deo: Infidelem ratio vrget & iustitia naturalis, totum se tradere illi à quo totum se habet. ¶ Et notandum quod secundum Aug. 4. lib. de doct. Christ. Sicut ratio rotunditatis eadem est in magno disco & in cumulo exiguo, vt à puncto medio omnes lineæ pares in extrema ducantur: ita vbi aliquis parua iuste gerit, non minuitur iustitiæ magnitudo.

De commendatione Iustitiæ.

PARS III.

¶ Notandum ergo quod iustitia commendat natura, com-

mendat
quam d
Eccle. 7
per Can
Rectur
lit De
notis vi
ginem
neret, d
decen
do, qui
de hom
tua don
dem del
Tullius
de qua
ares &
tus & r
quada
vindic
Hæc fo
nos om
ius gen
animal
tiam, e
etiam
tam m
ligite i
pro iu
Ante i
& iud
stian
stunt.
tos of
qui pe
parim
stia
ni mu
In P
ficiun
no. B

mendat & scriptura. ¶ Natura tripliciter. Primo, quia rectitudo
 quam dedit corpori humano monet ad rectitudinem iustitiæ.
 Eccl. 7. Hęc inueni, quod fecerit Deus hominē rectum. Ber. su-
 per Can. Rectus dominus Deus noster, & nō est iniquitas in eo.
 Rectus itaque dominus hominē rectum fecit. Idē: Statutam de-
 dit Deus hominē rectam, forsità vt ista corporea rectitudo exte-
 rioris viliorisq; figmenti, hominē illū interiorem qui ad ima-
 ginem Dei factus est spiritualis, suę seruādę rectitudinis admo-
 neret, decōr limi deformitatem argueret animi. Quid enim in-
 decenius quā curuum recto corpore gerere animū? ¶ Secun-
 do, quia ea quę sunt iustitię pro magna parte naturaliter in cor-
 de hominis scripta sunt. Aug. in lib. Cōfes. Furē certē punit lex
 domine, & lex scripta in corde hominum, quā nec ipsa qui-
 dem delet iniquitas. quis enim fur a quo animo furem patitur?
 Tullius in 1. Rhetō. Iustitię initium est à natura profectū, dein-
 de quādā in consuetudinem ex vtilitatis ratione venerūt, post-
 ca res & à natura profectas, & à cōsuetudine probatas legū me-
 ritus & religio sanxit. Naturę ius est, quod nō opinio genuit, sed
 quādā innata vis inseruit: vt religionem, pietatem, gratiam,
 vindicationem, obseruantiam, veritatem. Seneca in epistolis:
 Hęc societas diligenter & sanctē nobis obseruanda est, quę
 nos omnes omnibus miscet, & iudicat aliquod esse commune
 ius generis humani. ¶ Tertio, quia natura docet etiam bruta
 animalia multa eorum quę ad iustitiam pertinent, vt innocen-
 tiam, concordiam, pietatem ad animalia sui generis. ¶ Scriptura
 etiam multis modis iustitiam nobis cōmendat. Primo, multū ad-
 tam mōnendo. In Ps. Sacrificate sacrificium iustitię. Sap. 1. Di-
 ligite iustitiam qui iudicatis terrā. Eccl. 3. Vsque ad mortē certa
 pro iustitia. Eiusdem 3. Ante obitum, operare iustitiam. Idem 18.
 Ante iudicium para iustitiam. Ezech. 45. Rapinas intermittere,
 & iudicium, & iustitiā facite. 1. Timo. 6. Homo Dei sectare iu-
 stitiam. ¶ Secundo ostendendo eos esse beatos qui iustitiā esu-
 tiunt. Matt. 5. Beati qui esuriunt & sitiunt iustitiā. ¶ Tertio, bea-
 tos ostendendo qui aliquid pro iustitia patiuntur. Matt. 5. Beati
 qui persecutionē patiuntur propter iustitiā &c. Et 1. Pet. 3. Si quid
 patimini, propter iustitiā, beati. ¶ Item ad cōmendationem iu-
 stitię hoc facit, quod hęc virtus multū Deo est grata, & homi-
 ni multū necessaria. Primum in multis locis ostendit scriptura.
 In Ps. Iustus dominus, & iustitias dilexit. Item acceptabis sacri-
 ficium iustitię. Pro. 15. Qui sequitur iustitiā, diligetur à domi-
 no. Eiusdem 18. Initium vitę bonę facere iustitiam: accepta au-

tem apud Deum magis quam immolare hostias. Act. 10. In omni gente qui timet Deum & operatur iustitiam, acceptus est illi: Ecōtrario iniustitia multū displicet ei, vnde Deute. 25. post illud, Nō habebis in sacco diuersa pondera &c. subditur, Abominatur eum dominus qui facit hæc, & aduersatur omnē iniustitiam. Iustitia expresse nominatur inter illa quatuor, quibus vtilius nihil est in vita hominibus. Sap. 8. Ipsa adeo necessaria est, vt nec etiā latrones omnino ea carere possint. Tullius in lib. de offi. Tanta est vis iustitiæ, vt nec illi quidem qui maleficio & scelere pascuntur, sine vlla iustitiæ particula viuere possint. Iustitia adeo vtilis est, vt nihil vtile reputetur, quo ipsa amittitur. Vnde super illud Ps. Rapinas nolite concupiscere, dicit Glo. O lucra damnosa, inuenis pecuniã, perdis iustitiã. Iustitia adeo vtilis est, vt cū ea vtilia sint que maxime noxia videtur, vt mot. Num. 23. Moriatur anima mea morte iustorum. Iustitia nō solum est homini necessaria in vita, sed etiam in morte: nec solum in præsentia, sed etiam in futuro. Iustitia in præsentia, vera à mala poenæ custodit. Dan. 6. Cōcluserat ora leonū, & non nocuerunt illi: quia corā eo iustitia inuenta est in me. Temporalia bona tribuit. Prou. 13. Iustitia eleuat agētem. Eccl. 10. Qui operatur iustitiam, ipse exaltabitur. Econtrario dicitur in Psal. de quibusdā propter iniustitias enim suas humiliati sunt. Et Eccl. 20. Regni à gente transfertur in gentem propter iniustitias &c. Itē à malo culpæ defendit, propter quod lorica dicitur. ad Ephes. 6. Stans, inquit, induit lorica iustitiæ. Item appetitum boni transiitōri restringit, ideo vocatur zona. Eccl. 45. Circuncinxit Aaron zona iustitiæ. Et Esa. 11. Et erit iustitia cingulum lumborum eius. Item iustitia homini pacē dat: & sic Deo in homine locum preparat. In pace enim factus est locus eius. In Psal. Iustitia & pax oscularē sunt. Esa. 32. Erat opus iustitiæ pax. In Psal. Iustitia ante eum ambulabit. Item: Iustitia & iudicium preparatio sedis eius. Iustitia necessaria est in morte: quia virum iniustū mala capiet in interitu, vt dicitur in Psal. Ecōtrario vero sperat iustus in morte sua. Pro. 14. Iustitia in futuro necessaria est, & maxime in illo districto iudicio in quo iustitia Dei indicabit, quæ iustitiã condemnare non poterit. Gen. 30. Respondebit mihi cras iustitia mea. Prouer. 10. Nihil proderunt thesauri impietatis: iustitiã verò liberabit à morte. Difficile erit homini haberi iustitiã, imò intolerabile, apparere tunc coram Dei iustitiã. Psal. Ego in iustitiã apparebo in conspectu tuo. Idem: Non permanebunt iniusti ante oculos tuos. Item: Iniusti punientur. Item: Iniusti autem

tem disperibunt. ¶ Ad commendationem iustitiæ etiam va-
 cere potest præminencia, quam ipsa habet respectu aliarum car-
 dinalium virtutum. In ipsa, vt ait Tullius, maximus est splendor
 honestatis. Et Plato dicit de ea, quòd si ipsa conspiceretur, mi-
 nos spectantibus sapientiæ excitaret amores. Iustitia finis vide-
 tur esse aliarum cardinalium virtutum. Vnde propinquior vide-
 tur esse mercedi, saluti, & coronæ quæ specialiter ei in scriptu-
 ra sacra attribuuntur. In Psal. Retribuet mihi dominus secundũ
 iustitiam meam. Item: Tu benedices iusto. Prou. 10. Benedictio
 domini super caput iusti. Eiusdem 11. Seminanti iustitiã merces
 fidelis. Item 12. In semita iustitiæ vita. Sap. 1. Iustitia perpetua
 est & immortalis: iniustitia autem mortis acquisitio. Eccl. 30.
 Salus animæ in sanctitate iustitiæ. 2. ad Timo. 4. Reposita est mi-
 hi corona iustitiæ.

De diuisionibus Iustitiæ.

PARS III.

¶ Orandum, quòd secundum quosdam iustitia diuiditur in
 seueritatẽ & liberalitatem. Seueritas virtus est debito sup-
 plicio coercens iniuriam. Liberalitas verò est virtus beneficio
 erogatrix, quam pro affectu benignitatem, & pro effectu
 beneficentiam vocant. Et consistit hæc virtus tota tribuendo
 & retribuendo. Benignitatem verò diuidunt in septem partes:
 scilicet religionem, pietatem, innocentiam, amicitiam, reueren-
 tiam, concordiam, misericordiam. Secundum Macrobiũ ad iu-
 stitiã pertinet innocentia, amicitia, cõcordia, pietas, religio, affe-
 ctus, humanitas. Secundũ Tull. verò in 1. Rhetor. ad iustitiã pri-
 uent religio, pietas, gratia, vindicatio, obseruantia, veritas. Qui-
 da verò iustitiã diuidunt in quinque partes, scilicet in obedi-
 entiam quæ est respectu superioris, & disciplinam quæ est respectu
 inferioris, & aequitatẽ quæ est respectu paris, & veritatem & fi-
 delitatem quæ pertinent ad omnes. Gl. verò super illud Luc. 6. Si dili-
 gis eos qui vos diligunt &c. aliã innuit diuisionẽ iustitiæ: dicens:
 Philosophi in tres partes diuidunt iustitiã. Vnam in Deum, quæ
 pietas dicitur. Alteram in parentes vel reliquum humanum ge-
 nus. Tertiam in mortuos, vt his exequiarum iura soluantur. Sed
 dominus legis oraculum & Philosophiæ fastigiũ supergressus
 in eos quos qui leserint pietatis portexit officium. Secundũ Se-
 nec. verò in libr. de quatuor virtutibus, duo pertinent ad iusti-
 tiam, scilicet velle omnibus prodesse, & nulli nocere. Amabis,
 inquit, Deum, si in hoc illum imitaberis, vt velis omnibus pro-
 desse, & nulli nocere: tunc te virum iustum appellabunt omnes.
 Et hæc duo videntur concordare duobus præceptis iuris na-

turalis, quorum alterum habes Tob. 4. Quod ab alio odere debet fieri, ne vide ne tu aliquando alteri facias. Reliquū Mat. 7. Omnia quæcūque vultis vt faciant vobis homines, & vos eadem facite illis. Sed quia nulla prædictarū diuisionum perfectè tangere videtur ea quæ ad iustitiam pertinent, generalior videtur potius da esse diuisio iustitia. Et quia virtute iustitiæ reddimus vnicuique quod debemus, diuidetur iustitia secundum ea quæ debemus & quibus debemus. ¶ Notandum ergo, quod quedam debemus omnibus, vt dilectionem, veritatē, & fidē: quedam vero non omnibus, & inter ea aliquid debemus superiori, aliquid inferiori, aliquid parti. Item aliquid speciale debemus nobis specialiter coniunctis, vt parentibus, & patrie, beneuolis, quod debitum soluit pietas, prout Macrobius & Tullius de ea loquuntur. Item debemus aliquid his qui beneficia conferunt: scilicet gratiam, de qua loquitur Tullius. Et aliquid his qui mala inferunt: scilicet vindicationem, de qua idem loquitur. Et aliquid etiā his qui mala ferunt vel sustinent, scilicet misericordiam.

De Latria & religione, prout Tullius religionē sumit, & de vniuersali que descriptione, & latriæ commendatione, & diuisione, de partibus eius, ac quadruplici officia religionis. PARS V.

Inter ea verò quæ superiori debentur, aliquid est quod soli Deo debetur, & aliquid quod nō soli Deo. Soli Deo debetur latria. Vnde Glo. super illud Matth. 4. Dominum Deum tuum adorabis, & illi soli seruiēs: Græcè latria dicitur, seruitus Latine. Seruitus communis Deo & homini & cuiuscunque Græcè dicitur dulia. Illa verò quæ soli Deo debetur, latria distincte: vnde idola latria, qui quod soli Deo debet, idolo dat. ¶ Primò inter partes iustitiæ de latria prosequemur. Quod autem latria Græcè dicitur, videtur à Tullio religio vocari. Quam ipse sic describit: Religio est, quæ superioris cuiusdam naturæ, quam diuinam vocant, curam ceremoniamque affert. In hoc quod dicitur curam, innuit cultum interiorem. In hoc, quod dicitur ceremoniam, exteriorem cultum, qui signum est interioris. Isid. 8. lib. etymol. dicit, & religio appellata est quia per eam vni Deo religamus animas nostras ad cultū diuinū vinculo seruiendi. Hoc religatio fit in principio vniuscuiusque religionis: vt in baptismo vbi initiatur Christiana religio: vel in specialibus, religionibus cum quis obligat se ad ea quæ religionis sunt. Secundum Augustinum verò 10. lib. de Ciuit. Dei: Religio dicta perhibetur à religione Deum, quem amiseramus negligentes. Et secundū hoc religio respicere videtur statum peccati, & non statum innocentie.

deut. 26. Dominum elegisti hodie ut sit tibi Deus. Latria vero
 dei tribitur: Latria est cultus Deo debitus & exhibitus. Vel
 Latria est voluntas impendendi Deo cultum debitum. Ado-
 rationem latriæ commendat nobis multiplex exhortatio quam
 scriptura sacra facit de ea. In Psal. Venite adoremus, & proci-
 namus ante Deum. Item: Adorate dominum in arrio sancto
 Item: Adorate dominum omnes angeli eius. Matth. 4. Do-
 minum Deum tuum adorabis. Ad idem valent exempla sancto-
 rum, ut exemplum Christi, de quo Luc. 22. Positis genibus orabat,
 &c. Et Mat. vi. dicitur de undecim discipulis, quod vi-
 ceres se ipsum adorauerunt. Apoc. 4. legitur de viginti quatuor
 senioribus, quod procidebant ante sedentem in throno, & ado-
 rant vincentem in secula seculorum. Item eiusdem 15. Viginti-
 quatuor seniores ceciderunt in facies suas, & adorauerunt &c.
 Item 7. Omnes angeli stabant in circuitu throni &c. & ado-
 rant Deum, dicentes, Amen. Benedictio & claritas. ¶ De
 adoratione etiam viginti quatuor seniorum, habetur eiusdem 11.
 Item legitur de Beato Bartholomæo, quod centies flexis geni-
 bus adorabat Deum per diem, & centies per noctem. Et de Ia-
 cobi minore, quod ræcum iacebat super genua sua orans, quod
 genua habebat ut calcaneum, similem duritiam habens in eis
 duritiei camelorum. Gloria adorationis est quæ sibi Deus spe-
 cialiter retinere voluit. De hac dicitur Esa. 42. Gloriã meam
 non dabo. Eceles. 25. Bono animo gloriam redde Deo, &
 non minuas primitias manuum tuarum. Gloria ista significata
 est per thymiamam de quo Exod. 30. Sanctum sanctorum vobis
 est thymiamam. Talem compositionem non facietis in usus ve-
 stros, quia sanctum domino est. Homo quicumque fecerit simi-
 le, ut odore illius perfuatur, peribit de populis suis. Obsequiũ
 illud multum placet Deo. Eccle. 35. Qui adorat Deum in oble-
 tatione, suscipietur: & deprecatio illius usque ad nubes propin-
 quabit. Et notandum, quod licet adoratio latriæ soli Deo sit ex-
 hibenda: tamen dicitur exhiberi illi homini qui est filius Dei, sed
 quasi per accidens. Non enim exhibetur ei in quantum est homo,
 sed in quantum est filius Dei: sicut dicitur de homine illo, quod
 creavit stellas, quas tamen non creavit in quantum homo, sed
 in quantum Deus. ¶ Et notandum quod triplex est cultus Deo
 debitus. Primus est, cordis. Secundus est, oris. Tertius, operis.
 Cultum cordis specialiter vocat gl. cultum, super illud Exo. 20.
 Non adorabis, neque coles. Aliud est, inquit colere, aliud est ado-
 rare. Potest, quis inuitus adorare, vel adulando regibus idolola-
 tris.

tris, vel tormentis victus quum sciat quia idolum nihil est. Colere verò est toto his affectu & studio mancipari. De cultu posteriori dicit Isid. 8. li. Etymol. Tria sunt quæ in religionis cultu ad colendum Deum in hominibus perquiruntur: fides, spes, & caritas. Aug. in Enchirid. Fide, spe, & charitate colimus Deum. Item August. loquens de theosebia siue pietate, quæ est cultus Dei, dicit quòd consistit in cognitione Dei & dilectione, quam debita subiectione. Et super illud. 1. Cor. 12. Alij per spiritum datur sermo sapientia, alij sermo scientia. dicit gloss. loquens de illo verbo Iob secundum vnam literam 28. Ecce pietas est sapientia. vbi litera nostra habet. Timor domini ipse est sapientia. Pietatè, inquit, hoc loco posuit Dei cultum, quæ Græcè dicitur theosebia: & quis cultus est, nisi amor & cognitio eius? Cultus interior Deo debitus in duobus videtur consistere, scilicet in cognitione & affectione. Cognitio verò ad cultum Dei pertinet, est, vt credulitas, qua creditur Deo sicut Deo credendum est. licet propter se & super omnia: sicut enim primæ veritati credendum est. Item credulitas, qua credimus de Deo dignam summam potentiam summam sapientiam, summam bonitatem, & consequentia ad hæc, vt quòd ipse est omnium bonorum creator & conseruator, mundi gubernator, hominis recreator, inuentium sibi liberalissimus retributor: eorum verò qui pertinaciter rebellesci sunt zelantissimus ultor. Inter affectiones verò pertinentes ad cultum Dei, Prima videtur, esse timor, & non qualiscunq; timor, sed talis timor quali timendus est ille, cuius potentia nullus potest resistere, cum sit summa: cuius sapientia nihil potest abscondi, cum sit summa, & cuius bonitas cum summa sit, summè odit malitiam, & sine fine puniet eam in eis quos pertinaces in ea inuenerit: Timendus est ergo super omnia.

¶ Secunda est spes non qualiscunq; sed talis qualis potèda est in eo cuius potètia facillimè est liberare ab omni miseria: cuius sapientia notissima est miseria nostra. Abyssus enim misericordie non inuocat abyssum misericordie, nisi agnoscat, & cuius bonitati proprium est misereri semper & parcere, quæ etiam propter liberalitatem suam fecit, quacunque fecit, quia omnia fecit ad dandum in ipso: ergo super omnia sperandum est.

¶ Tertia amor, & non qualiscunq; amor, sed talis quali amandus est qui optimus est in se, & ideo amore dignissimus, qui fons est omnium bonorum, à quo suscepimus omnia bona quæ habemus vel habuimus, & à quo suscepturos nos speramus: quid boni suscepuri sumus. De timore & amore dicit Seneca

De quatuor Virtutibus: Quisquis iustitiã sectari desideras, time
 Deum prius, & ama, vt ameris à Deo. De spe dicitur in Psal. Spe-
 rant in te omnes qui nouerunt nomen tuum. Nomen domini
 agnoscit qui serui eius esse volūt, à quibus spes specialiter re-
 quiritur. ¶ Cultus oris est vocalis professio maiestatis diuinæ,
 quam fideles faciunt frequenter Deum orando, laudando, bene-
 dicendo, gratias ei agendo. Cultus operis est, vt quum aliquis
 opere recognoscit singulare dominum Dei, quod ecclesia ore
 recognoscit, Christo dicēs: Tu solus Dominus. Dominum istud
 nomen ad personas nostras recognoscimus Deo, genu flexione
 & prostratione. Esa. 45. Mihi curuabitur omne genu. Mich. 6.
 Curuabo genu Deo excelsō. Quantum ad nostra verò, oblatio-
 nem alicuius partis bonorum illorū quæ ab eo accepimus. Deut.
 26. Profiteor hodie corā Domino &c. tradidit nobis terrā lacte
 & melle manantem, & idcirco offero nunc tibi primitias fru-
 ctuum terræ, quam dominus dedit mihi. Ad cultum operis perti-
 nent sacrificia veteris legis, quæ fiebant de animalibus quo-
 rum immolatione sacrificantes ostendebant plenissimè Deo se
 esse subiectos, etiam ad occidendum. Morre enim animalium
 ostendebant Deum eos occidere posse, & eos mortem meruisse,
 & sperabant misericordia Dei mortem propriam quam merue-
 rant in mortē animalium commutare. Et notandum quod sa-
 crificium soli Deo debetur. vnde Aug. 10. lib. de Ciuit. Dei: Sa-
 crificium certe nullus hominū est qui audeat dicere deberi, nisi
 Deo multa denique de cultu diuino vsurpata sunt quæ honori-
 bus deferuntur humanis, siue humilitate nimia, siue adulatione
 & vana gloria tamē, vt quibus ea deferuntur, homines habentur,
 qui dicuntur colendi & venerandi: si autem eis multū additur,
 & adorandi. Quis verò sacrificandum celsit nisi ei, quem Deum
 esse scit, aut putauit, aut finxit? Et subdit: Sacrificium visibile
 sacrificij inuisibilis sacrū signū est. ¶ Et rāgit sex species sacri-
 ficij spiritualis. Primū sacrificium est cordis contritio. In Psal.
 51. Voluisses sacrificiū dedissem: utique holocaustis nō delecta-
 beris. Sacrificium Deo, spiritus &c. Aug. Intueamur quemadmo-
 dum vbi Deum dixit nolle sacrificium, ibi Deum ostendit vel-
 le sacrificium. Non vult ergo sacrificium trucidati pecoris, sed
 spirituale sacrificiū contriti cordis. ¶ Secundum sacrificiū est cordis
 igne diuini amoris inflammati. De quo Aug. Deo suauissimum
 incensum adolemus quum in eius conspectu pio sanctoq; amo-
 re flagramus. Tertiū sacrificiū corporis propter Deum morti-
 ficati. Roma. 12. Obsecro vos per misericordiam Dei, vt exhibeatis

beatis

beatis corpora vestra hostiam viventem &c. ¶ Quartum est
 sacrificium corporis pro Deo proprio sanguine cruciatum. Ad
 Deo cruentas victimas cedimus, quādo vique ad sanguinē
 eius veritate certamus. ¶ Quintum est sacrificiū laudis de
 in Psal. Nunquid manducabo carnes taurorū, aut sanguinē
 corū potabo? Immola Deo sacrificiū laudis. ¶ Sextum est, sacri-
 ficiū misericordiæ, quo miseræ proximi volumus subuenire.
 Heb. 6. Beneficentiæ & cōmunionis nolite obliuisci: talibus enim
 hostiis promeretur Deus. Itē Aug. eodē lib. dicit, q̄ sacrificiū
 diuina est. Et videtur velle q̄ verū sacrificiū opus sit miseri-
 cordiæ. Verū sacrificiū est opus qd̄ fit propter Deū, vt homo à mi-
 seria releuetur & Deo adhæredo beatus efficiatur. Vnde dicit,
 Verum sacrificiū est, omne opus quo agitur vt sancta societas
 inhaereamus Deo, relatum ad illū finē quo veraciter beati
 possumus. Et subdit: Vera sacrificia opera sūt misericordiæ
 in nos ipsos, siue in proximos, quæ referuntur ad Deū. Opera
 misericordiæ non ob aliud fiunt, nisi vt à miseria liberemur
 per hoc vt beati simus: quod non fit nisi bono illo, de quo dicitur
 est, Mihi adhærere Deo bonū est. Idē in eodē, Ipsa misericordi-
 qua homini subuenitur, si non propter Deum fit, nō est sacri-
 ficiū. Ad cultū etiā operis pertinet thurificatio, quæ ostendit
 affectum nostrum integrē in Deū esse dirigendū, quasi in omne
 bonū, sicut torus fumus thuris tendit sursum. Exo. 33. Ego ob-
 dam omne bonū tibi. Et notandū q̄ religionis, quā Tullius po-
 nit partē iustitiæ, quæ idem videtur esse quod caritas, secundum
 quosdam, quadruplex est officiū. ¶ Primū est perpetrati scelus
 pœnitere. Hoc videtur esse primum sacrificiū Deo acceptum
 post mortale peccatū. In Psal. Sacrificiū Deo spiritus &c. Secū-
 dum est temporalium mutabilitatē paruipendere. Postquam
 enim anima Deo aeterno se religauit religione fidei, spei, & ob-
 lectionis, spe aeternorū despicit transitoria. Sene. Nemo dignus
 Deo qui opes non contēpserit. ¶ Tertiu est vitam nostram Deo
 cōmittere. Qui enim agnoscit per fidē se habere vitā suā à Deo
 vult illā ei offerre, & oratione, & obsequiis impetrat eā à Deo
 dirigi. Tob. 4. Omni tempore benedic dominum, & peccata tua
 vt vias tuas dirigat, & omnia consilia tua in ipso permanent.
 Quartū est, veritatē dicere de his quæ ad religionē pertinet. Hiis
 primo debet habere pœnitentiā de his quæ agnoscit se fecisse
 se cōtra Deum & contra se. Secundo, despiciere ea quæ agnoscit
 esse infra se. Tertio, Deo committere se. Quarto, his quæ sunt
 iuxta se veritatē dicere, quam accepit de religione sua.

De *Dulia*, PARS VI. *Que habet tria capitula.*

De ordine dicendorum de *Dulia*, & nominis *dulie* distinctione ac descriptione. CAP. I.

De cultu Patrie qui soli Deo debetur, dicendum est de his quae aliis superioribus debentur. Et inter ea aliquid est quod soli debetur creaturae, ut est reuerentia seu honor *dulie*. Aliquid verò quod debetur & creatori & creaturae, ut obedientia. In primo dicitur de honore seu reuerentia *dulie*. De qua hoc ordine agetur. Primo ostendetur quid sit reuerentia seu honor *dulie*. Secundo tangetur de diuersis speciebus *dulie*. Tertio de errore illorum qui ecclesiam dicunt idololatrare, adorando diuersos sanctos & imagines sanctorum. ¶ Circa primū verò est notandum quod hoc nomen *dulia* quandoque communiter sumitur pro reuerentia quae exhibetur Deo vel creaturae. Vnde *dulia* Graece seruitus Latine dicitur: & *dulos* dicitur seruus. gloss. super illud Matt. 4. Dñm Deum tuū adorabis, & illi soli seruies. Seruitus communis Deo & homini & cuiusque; Graece dicitur *dulia*. Quandoque autem nomen *dulie* restringitur ad honorem creaturae debitum: & secundū hoc sic describitur: *Dulia* est cultus vel honor creaturae debitus & exhibitus. *Dulia* videtur esse idē vel in toto vel in parte cū reuerentia, prout sumitur in prima diuisione iustitiae prius posita, quae sic describitur: Reuerentia est virtus personis grauibus vel aliqua praelatione sublimatis, debita honorificationis cultū exhibēs. ¶ Et notandū quod reuereri tripliciter accipitur. Vno modo dicitur motū qui est fugiēdo seu resistēdo ab auidine alicui rei in propria paritate. Et vocatur iste motus timor reuerentiae. Et huic motui interiori respōdet exterius elōgatio vel fuga qua humiles personae elōgāt se ab his qui sunt in dignitate positi, nō audētes eis appropinquare. Quandoque verò reuereri dicitur honorē quē aliquis exhibet alij gratia dignitatis ad ostēdendū quod ei subiectus sit & paratus volūtate eius sequi: ut est assurgere veniēti, assistere sedenti, inclinare trāseūti, incedere sequi, & genuflexio. Quandoque cōprehendit motū timoris reuerentiae, & honorē. Et sic sumitur super illud Hebr. 11. Patres carnis nostrae habuim⁹ eruditores, & reuerēbamur eos. ¶ Reuereri est cū timore honorē impēdere. Tullius in secunda diuisione pri⁹ posita, in parte honorē *dulie* cōprehēdit sub illa parte iustitiae quae dicitur obseruātia, quā sic describit: Obseruātia est per quā homines aliqua dignitate antecedentes cultū & honorē dignantur. ¶ Itē notandū quod hoc nomen Honor, multipliciter sumitur. Quandoque pro dignitate. Heb. 5. Nec quisquā

sumis

sumit sibi honorē: sed qui vocatur à Deo tanquā Aarō. Quādoq̄
verò honor dicitur quòd exhibetur alicui gratia superioritatis
ad ostensionē subiectionis, vel propter prioritatē, vel naturę di-
gnitatem, vel excellentiā in aliqua gratia propter superioritatem
vt Ro. 13. Cui honorē, honorem. i. Petr. i. Regem honorificato.
Propter prioritatē tēporis: vt Leuit. 19. Coram cano capite con-
surge, & honora patrem tuū & matrem tuam. & Mala. i. Si ego
Exo. 20. Honora patrem tuū & matrem tuam. & Mala. i. Si ego
pater, vbi honor meus? Propter excellentiam in aliqua gratia
honor exhibendus est omnibus, quia debemus credere q̄ om-
nes nos excedant in aliena gratia. i. Petr. 2. Omnes honorate.
Rom. 12. Honore inuicem proueniētes. Glo. Aliter non est fir-
ternus amor, nisi in mutuis se proueniāt obsequiis. Ephe. 4. Sub-
iecti inuicem in timore Christi. Phil. 2. In humilitate superio-
res sibi inuicem arbitantes. Gl. Aug. Non hoc ita debemus ar-
bitrari, vt nos aestimare fingamus: sed vere aestimemus posse
esse aliquid occultum in alio. quo nobis superior sit, etiam si ho-
num nostrū quo illo videmur superiores esse, non sit occultū.

De speciebus Dulix.

CAP. I.

Sequitur de speciebus dulix. Notandum ergo quòd digni-
sima species dulix est honor qui debetur humanę naturę, quę
filius Dei assumpsit. Specialiter verò honoranda est humana na-
tura in Christo propter inhonorationem quam in cruce susti-
nit: secundū illud Phil. 2. Humiliauit semetipsum, factus obe-
diens vsque ad mortē: mortē autē crucis. Propter quod & Deus
exaltauit illū &c. Propter hoc ex institutione ecclesię fit adora-
tio crucis, in qua id cui exhibetur honor ille est Christus passus
ignominia verò est causa illi⁹ honorationis. ¶ De adoratione hu-
manę naturę à filio Dei assumptę, dicit gl. Aug. super illud Ps.
Adorate scabellū pedum eius, quoniā sanctū est. Sciēdū quia in
Christo terra est, id est, caro quę sine impietate adoratur. Hęc
species dulix, hyperdulix vocatur, quę soli humanitati Christi
exhibetur. Vnde gl. sup illud Ps. Adorate scabellū pedū eius &c.
Dulix adoratio est, quę etiā creaturę exhibetur. Quę duas spe-
cies habet: vnā quę indifferēter omnib⁹, alterā quę soli humani-
tati Christi exhibetur. ¶ Post naturā humanā à filio Dei assumptā,
exhibēdus est honor beate Virgini, in qua & ex qua filius Dei
carnē assumpsit. Damas. Dei genitricis imaginis nō materiam, sed
figurā adoramus. Figurā hic intellige figuratū siue significatū
per imaginē. Et subdit Damas. Honor enim qui est ad ipsam, ad
eū qui ex ipsa incarnatus est reducitur. Hoc ideo dicit, quia pro
pter

per filiū adoratur mater. ¶ Tertio exhibendus est honor beatis
angelis, & sanctis qui sunt in statu glorię, ab his qui sunt in sta-
tu miserię. Status enim miserię inferior est statu glorię. Matt.
23. Inter natos mulierū nō surrexit maior Ioāne Baptista, qui au-
tem minor est in regno calorū, maior est illo. ¶ Quarto exhiben-
dus est honor his qui præsunt in ecclesia militante: qui scilicet
sunt in gradu superiori, ab his qui sunt in gradu inferiori. Qui
eam præsunt, loco Dei sunt: & ideo honor vel cultus eis exhi-
endus est. Vnde & Dij vocantur. Exo. 23. Diis non detrahes: &
principi populi tui non maledices. Præcipue verò honor exhi-
endus est his qui præsunt ad spiritualia. 1. Tim. 5. Qui bene præ-
sunt presbyteri, duplici honore digni habeantur: maxime hi
qui laborant in verbo & doctrina. ¶ Quinto exhibendus est ho-
nor amicis Dei, etiā in statu vitę qui sunt notę sanctitatis. Vn-
de qui se reputant peccatores, cum genuflexione suffragia solēt
petere à talibus. Status enim eorū secundum suam reputationē
inferior est statu aliorū: sicuti status serui à statu filij vel domi-
ni. Filius domini à seruis dominus solet vocari. Matt. 15. Nō est
bonum sumere panē filiorū, & dare canibus. Canes vocat pecca-
tores filios iustos. Et subditur: Etiā domine: nā & canes edunt
de micis quę cadunt de mensa dominorum suorū. Intellige il-
los dominos qui prius vocati sunt filij. De hoc honore dicitur
Esa. 49. ad ecclesiā: Vultu in terra demisso adorabūt te. Itē no-
tandū q̄ honor quandoque exhibetur creaturę absolute: quan-
doque Deo absolute: quandoq; verò honor respicit relationem
comparationem creaturę ad Deum. Et de illo honore scien-
dum est, q̄ potest exhiberi Deo in creaturę, vt in imagine eius,
vel in ministro eius, vel in tēplo materiali, vel spirituali, vel in
rebus, vel in aliis rebus quę ad cultū Dei pertinet: & est honor
latrię. Et Deus est, id cui propriē exhibetur honor ille: creaturę
vero est mediū, vel occasio aliqua cogitandi de Deo, & afficiēdi
eum, & signo exteriori iudicandi affectū illū. Si verò honor
exhibeatur creaturę comparisone Dei: honor dulcię est, &
Deus est, vt causa illius honoris: creaturę enim siue cōsideretur
absolute, siue inquantū imago Dei, vel ministras ei, vel associa-
ta ei in vna persona, nō fuit sic ab æterno, sed incepit esse: vn-
de non videtur ei exhibenda reuerentia latrię. ¶ Et notandum
quod reuerentia quę debetur rebus Deo dedicatis, vt loco sa-
cro, scilicet templo vel cōmeterio, vel his quę pertinet ad or-
natū tēpli, vel sacro tēpori, videtur esse quidā timor, quo time-
mus intrare templū illorū, vel nō sanctificati, vel appropinqua-

re altari, vel aliis rebus sacris, vel contrectare res sacras, vel inquinare nos in loco, vel tempore sacro, vel violentiā inferre facto loco, vel cōmunia opera ibi exercere: de hoc timore legitur Gene. 28. Quā̄m terribilis est locus iste: nō est hic aliud, nisi domus Dei, &c. Malach. 2. Leui à facie nominis mei pauebat. Cui dominus sanctus sit, in sanctitate vult appropinquari ad eius ministeriū. Exo. 28. Aaron sanctificatus minister mihi. Qui vult Deum non ostendit sanctum ad ministerium eius in sanctitate appropinquando, ipse ostendet eū non sanctum pro immunitate sua à Deo penā recipiendo. Leui. 10. Arreptis Nadab, & Abihu filij Aaron thuribus imposuerunt ignem, & incensum deliquit offerentes coram domino ignem alienum, quod eis præceptum non erat: egressusque ignis à domino, deuorauit eos. Dicitur Moyses: Hoc est, quod locutus est dominus, Sanctificabor in illis qui appropinquant mihi. Non legitur Christum in Euāgelio in vita ista tantam iram per zelum ostēdisse, quantā ostendit in vidit, quod templo nō exhibebatur debita reuerentia. Ioan. 2. Matthæ. 22. Tunc impletum est illud, Zelus domus tuæ contemne me. Marci 10. legitur, q̄ non sinebat, vt quisquam transferret vā per templum. 1. Cor. 3. Si quis templum Dei violauerit, disperdet illū Deus. Traditur de Pompeio, quod postquam illi qui cum eo erant prophanauerunt templum & stabulauerunt equos in porticu templi, nunquam post pugnauit quin vinceretur, qui hucus nūc fuerat fortunatissimus, & Heliodorus volens templum spoliare, diuinitus flagellatus est. 2. Machab. 3.

De errore illorum qui dicunt ecclesiam idololatrare circa Sanctos & imagines Sanctorum.

CAP. III.

Sequitur de errore illorum qui dicunt ecclesiam idololatrare quia ponit in ecclesiis imagines, & adorat diuersos sanctos. Qui error occasione potuit habere ex illo verbo Exo. 10. Nō facies tibi sculptile, neque omnē similitudinē, &c. Nō adorabis neque colēs. Item in Pl. Cōfundantur omnes qui adorant sculptibilia. Esther 3. legitur de Mardocheo, q̄ solus nō flectebat genua, nec adorabat Amā, eū omnes serui regis, qui in foribus palatij morabātur hoc facerēt: sic enim eis præceperat imperator & Dan. 3. Tres pueri noluerunt adorare statuam Nabuchodonosor. Item Apoc. vlt. dixit angelus Ioan. cum cecidisset ad pedes eius, vt eum adoraret, Vide ne feceris: cōseruus tuus sum, & cōfratrum tuorum. ¶ Sed cōtrarium manifestē ostenditur ex hoc q̄ dominus imagines Cherubin præcepit fieri, Exo. 25. Esaias vidit dominū sedentem super solium excelsum. Esa. 6. Serap

habant super illud. & Ezech. vidit imaginés quatuor animaliu.
 Ezech. 1. & Apocalyp. 4. Quas figuras sicut sancti minoris literis
 scripserunt, quantum ad illos qui legé sciunt: sic picturis, vel scul-
 pturis quasi grossis literis scribi potuit, quantum ad laicos qui le-
 gere nesciunt. Sicut enim scriptura litera sunt clericorum: ita pi-
 cturae vel sculpturae litera laicorum. Licet ergo ecclesia habere
 imagines: nec est haec reuocatio idololatriae, sed potius reuoca-
 tio ab idololatria. Et sicut dominus voluit sibi sacrificia fieri, vt
 filios Israël reuocaret à sacrificiis, quae idólis fiebant: ita imagines
 solebant fieri diis; qui colebantur, volens ecclesia homines ab
 hoc reuocare, voluit imagines fieri in ecclesia, ad memoran-
 dum facta memoria digna. Dama. Quia nō omnes noscunt li-
 teras nec lectioni vacant, partes excogitauerunt velut quosdam
 triumphos imaginibus scribere. Prohibuit autem Moyses fie-
 ri sculprile, vel similitudinē fallorum deorum, ad adorandum
 vel colendum. Vnde subdidit: Non adorabis ea, neque coles.
 Nec fuit intentio sua prohibere omnino, vt nulla similitudo fie-
 ret, vel nullum sculprile, eum ipsemet contrarium fecerit, vt in
 Cherubin: Exo. 15. Adoratio verò quam Moyses prohibuit fie-
 ri creaturae, adoratio latriae fuit, non adoratio doli. Ad illud
 verò, quod dixit Angelus Ioanni, Vide ne feceris: dicendum
 est, quòd hoc dixit, vt daret exemplū humilitatis, exemplū scili-
 cet refugiendi honorē huius, eum alicui exhibent: vel ad osten-
 dendū sublimitatē humanae naturae in Christo sublimatae. Greg.
 Timet angelus adorari ab humana natura, quam videt in Deo
 sublimatam. Vel quia periculosa est talis adoratio propter faci-
 lem declinationem in idololatriam. Vnde Aug. loquens de an-
 gelis venientibus ad Abraham: Duplici, inquit, de causa aliquis
 est arcendus à bono: vel propter maius bonū aggrediendum, vt
 Deus reuocauit volentem sepelire patrem suū. Matt. 8. Vel pro-
 pter facilem declinationem in malum. Et notandum quòd spi-
 rituales substantiae, licet corporeae nō sint, tamen figurari pos-
 sunt corporeis imaginibus illarum rerum, in quibus quandoq;
 leguntur apparuisse: vt angeli qui apparuerunt Loth & Abra-
 ham, assumptis corporibus humanis in figura humana depin-
 guntur. Item notandum quòd propter hoc quia angelus satha-
 nae transfiguratur se in angelum lucis, vel in speciem Christi, si
 appareat aliquis alicui in specie angeli vel Christi, & nō cōstet
 ei cui apparet, an sit angelus vel Christus, adorare potest Chri-
 stum simpliciter, vbicunq; ipse sit recognoscendo eū filium Dei
 aeternum, omnipotentem: non tamen debet adorare eum in eo

qui ei apparet, nisi sub conditione, scilicet si ipse est Christus. Matth. 24. Si quis dixerit vobis, Ecce hic est Christus vel illic, nolite credere. Itē exhibere potest debitam reuerentiā omnibus beatis angelis Dei vbiq; sint: illi verò qui apparet non simpliciter, sed sub conditione, scilicet si est de beatis angelis Dei.

De oratione. PARS VII. que habet decem capitula.

De ordine dicendorum de oratione. Et de diuersis acceptionibus huius nominis Oratio. CAP. I.

Post patriā & duliā tractabitur de oratione. Ab eo enim cultū patriæ, vel duliæ impendimus oratione beneficiū impetramus. Et honor patriæ vel duliæ efficacē reddit orationem secundū illud Eccl. 35. Qui adorat Deum in oblatione, suscipietur: & deprecatio illius vsq; ad nubes appropinquabit. Præterea oratione quodammodo Dei maiestatem profitemur: dum pro defectibus nostris supplendis, ad eū quasi ad fontem bonitatis orando recurrimus. Itē cum ab eo postulamus ea quæ soli potentiæ diuinæ possibilis sunt, & soli liberalitati diuinæ congruunt, vt est collatio regni celestis. ¶ De oratione verò hoc modo tractabitur. & primo ponetur diuersæ acceptiones huius nominis oratio. Secūdo, eius descriptiones. Tertio, cōmēdationes. Quarto, agetur de præparatione orationis. Quinto, de impedimentis eius. Sexto, ostēdetur quādo fit orandū. Septimo, vbi orandum. Octauo, quomodo orandū. Nono, quid orandū. Decimo, agetur de speciebus orationis. ¶ Circa primū norandū, q̄ oratio quandoque dicitur esse opus bonum. Vnde super illud 1. Thess. vlt. Sine intermissione orate, dicit Glo. Semper orat, qui semper bene agit. Quandoq; verò dicitur iustitia seu bonitas hominis, quæ apparet Deo in filiis eius quasi quædam imago Dei, habet quasi vim orationis apud Deum: sicut & apparitio filij Dei coram patre suo, est quasi oratio pro nobis. Hebr. 9. Iesus introiit in celum, vt appareat nunc vultui Dei pro nobis. Sic sumitur, Orate, in Gloss. super illud 1. Thess. vlt. Sine intermissione orate, &c. Iustus nunquam desinit orare, nisi desinat iustus esse. Bernardus ad fratres de monte Dei, specialiter dicit de charitate Dei, à qua maxime est bonitas in anima, q̄ ipsa est oratio nunquam deficiens. Charitas, inquit, quæ nunquam deficit, ipsa est sine intermissione oratio. Et subdit: Est enim quædam ingis bonitas mentis, & bene compositi animi, & ad patrem Deum in filiis Dei bonitatis quædam similitudo. Quandoq; oratio dicitur petitio boni, siue dirigatur ad Deū, siue ad angelos, siue ad Sanctos: sic litania oratio est, vel orationes. Quandoq; verò strictius sumit

sumitur, vt dicatur oratio petitio boni, quæ ad Deum dirigitur: & sic maximè à magistris sumitur, vt inferius patebit. Quædoq; verò amplius restringitur, scilicet ad petitionem quæ est pro adipiscendis bonis. Vnde Glo. super illud Psal. Exaudiuit dominus deprecationem meam, dominus orationem, &c. Deprecatio est pro remouendis malis, oratio pro adipiscendis bonis.

De descriptionibus Orationis. CAP. II.

Circa secundum notandum, quod oratio sic describitur à Ioanne Damasc. Oratio est ascensus intellectus ad Deum. Intellectum verò hic accipias prout comprehendit duas vires, quæ sunt propriæ animæ rationalis, quarum vna est apprehensiva, altera motiua. Apprehensiva dicitur intellectus speculatiuus: motiua intellectus practicus. Ad Deum ascendit, cum hac consideratione humanorum defectuum, ad considerationem boni sufficientissimi, & potentissimi supplere defectus illos transit. Et inuenitur in hoc modo quo debet procedere qui vult orare. Primo enim debet defectus suos considerare, deinde ascendere ad eius liberalitatem, qui hoc potest supplere. Vnde 3. Reg. 8. Dixit Salomon templo ædificato: Si quis cognouerit plagam cordis sui, & extenderit manus suas in domo hac: tu exaudies in celo, &c. Intellectus practicus ad Deum ascendit desiderio & spe, à liberalitate eius sperando impleri desiderium suum. Item oratio describitur sic à Ioanne Damasc. Oratio est petitio decentium à Deo. Non decet Dei filios omnia indifferenter petere. Nec Deum decet omnia indifferenter dare. Non sunt petenda à Deo, nisi honesta. Senec. in epistolis: Quarta, inquit, dementia est hominum: turpissima vota Deo insulurrant: ita vt si quis aurum admouerit, conticescant, & quod scire hominem nolunt, Deo narrant. Sic viue cum hominibus, tanquam Deus videat: sic loquere cum Deo, tanquam homines videant. Non decet filios Dei petere vilia: vt sensibilia ista quæ sunt transitoria, & corruptibilia. Seneca in epistolis: Maior sum, & ad maiora natus, quam vt mancipium sim sensuum meorum. Item non decet viros virtutis petere puerilia. 1. Cor. 13. Quando factus sum vir, euacuauit quæ erant paruuli. Ite oratio sic describitur: Oratio est pius mentis affectus in Deum directus. Iste affectus desiderium est. Vnde super illud 1. Thess. vlt. Sine intermissione orate, dicit Gl. Ipsum desiderium bonum oratio est: & si continuum est desiderium, continua est oratio. Pietas, à qua pius est affectus quæ est oratio, est theosebia, siue cultus Deo debitus, qui comprehendit fidem, spem, & charitatem. Vnde Aug. de orando Deo, ad Probam: Ipsa fide, spe, & charitate continua-

ro desiderio semper oramus. Idem in eodem: Ora in spe, orate
 deliter & amanter. Affectus qui est in Deum dicitur dirigi ad
 modum nuntij. Est enim velut nuntius ab homine ad Deum mis-
 sus. Vnde super illud Psal. Intret oratio mea in conspectu tuo.
 dicit Gloss. Virtus magna puræ orationis hic notatur, qui quæ-
 persona quædam ad Deum intrat, & mandatum peragit, quo ca-
 ro peruenire nequit. Item in lib. de Spiritu & anima, sic descri-
 bitur: Oratio est mentis conuersio in Deum per pium, & humi-
 lem affectum. Gre. verò in sexta parte Moral. dicit quòd veraciter
 orare est amatos compunctionis gemitus, & non composita
 verba resonare. Item oratio magistraliter sic describitur: Oratio
 est ostensio voluntatis nostræ ei à quo impetrare speramus
 id quod desideramus.

De commendatione Orationis. CAP. III.

AD commendationem Orationis, Primò valere potest si-
 quens admonitio, quam sacra scriptura facit ad orandum.
 Eccl. 18. Non impediaris orare semper. Iere. 33. Clama ad me, &
 exaudiam te. Mach. 5. Et nunc clamemus in celum. Luc. 11. Pe-
 tite & dabitur vobis: quærite, & inuenieris: pulsate, & aperientur
 vobis. Aug. Nō tamen hortaretur vt peteremus, nisi dare vellet.
 Erubescat humana pigritia: plus vult ille dare, quā nos accipere:
 plus vult ille misereri, quā nos à miseria liberari. Itē Luc. 22.
 & Matt. 26. Vigilate & orate ne intretis in tentationē. ad Ro-
 12. Orationi instantes. Idem ad Col. 4. 1. ad Thessal. vlt. Sine in-
 termissione orate. Iac. 1. Si quis indiget sapiētia, postulet à Deo,
 &c. Eiusdem 1. Tristatur aliquis vestrum, &c. 1. Pet. 4. Vigilate in
 orationibus. ¶ Secundò exempla, & inter ea est efficacissimum
 exemplum Christi, qui licet oratione nō indigeret, cum petere
 omnia posset: tamē vt daret nobis exemplum orandi, toties ora-
 bat. De eius oratione habes Mat. 14. Dimissa turba ascēdit in mo-
 tem solus orare. Item eiusdem 26. Sedere hic, donec vadā illuc,
 & orem: progressus pusillum præcidit in faciē suam, orās & di-
 cens: Pater mi, &c. Et paulò post: Iterum secundo abiit, & orauit
 dicens: Pater mi, &c. Et subditur: Et orauit tertio eundē sermo-
 nem dicens. Idē Marc. 1. Diluculo valde surgens, egressus abiit
 in desertum locū, ibique orabat. Item Luc. 4. Iesu baptizato &
 orante, apertum est cælum. Et eiusdē 6. Factum est in diebus illis
 exiit in montē orare, & erat pernoctans in oratione Dei. Itē
 eiusdem 9. Facta est species eius altera dum oraret. Itē 11. Factum
 est cum esset in loco quodam orans, vt cessauit, dixit vnus ex disci-
 pulis eius ad eū: Domine doce nos orare. Item eiusdem 22. Factus

factus in agonia prolixius orabat. Eiusdē 13. Pater dimitte illis, quia nesciunt quid faciūt. Ioannis 12. Pater, saluifica me ex hac hora. Item eiusdē 17. habes multum de oratione eius. ¶ Ad cōmendationem etiam orationis valere possunt exempla alia: & causa breuitatis pauca de illis tangamus. Legitur Lucē 2. de Anna, quod non discedebat de templo, ieiuniis & obsecrationibus seruens die ac nocte. Et Act. 1. Erant omnes perseuerantes in oratione vñanimitē cū mulieribus, & Maria matre Iesu & fratribus eius. Et eiusdē 10. Ascendit Petrus in superiora domus vt oraret. Et de beato Martino legitur, quod etiam moriens inuictum ab oratione spiritum nō relaxabat. Et de Paulo primo eremita legitur, quod mortuus quasi orabat: vnde habuit signum orantis, ore & manibus in caelum erectis, cū inueniretur sanctum cadaver eius appodiatum arbori à beato Antonio, qui de eo ait: Pater quā assidue, quantūmq; oraret Deum viuus, quā nō desinit orare mortu⁹. Et Iacobus Alphēi ex vtero matris sanctificatus, ex assiduitate orandi cōtraxerat in genibus suis duritiem camelorum. Et Bartholomæus cēties in die & cēties in nocte ante Deū genua flectebat. ¶ Terriò, quod filius Dei ad eò diligenter nos voluit instruere ad orandum. Vix enim est aliquod opus ad quod ita diligenter instruxerit. Ipse enim docuit quid orandū, & vbi, & quando, & quomodo orandū, & quo fine, & qua necessitate, vt in sequentibus patere poterit. Noluit nos negligenter addiscere, quod ad eò voluit diligenter docere. Verecundum est discipulis Christi ignorare quod magister eorum diligentissimē docuit. Item verecundū est eis rarò facere, quod magister eorum tantum frequentauit. ¶ Quartò, dignitas angelorum orationes nostras Deo offerentium. Tob. 12. dixit angelus Tobie: Quādo orabas cum lachrymis, & sepeliebas mortuos ego obtuli orationem tuam Domino. Non debet homini esse onerosum xeniū illud Deo mittere, quod angelus nō dedignatur ei deferre: imò quod plus est, ipse Christus qui inquantū homo est, summus sacerdos, illud offert Deo patri. Quod figuratur in hoc, q; diaconus thuribulū tradit sacerdoti, & sacerdos thurificat Deo. Sic Christus orationes ecclesie Deo patri presentat, quæ presentatio multum facit eas valere. Quomodo enim à Deo contemneretur quod à tanto mediatore ei presentatur? ¶ Quintò, præminentia quam oratio habet respectu aliorum operum. Oratio premium respectu lectionis. Isidorus: Orationibus munda mur, lectionibus instruimur, vtrunque bonum est, si liceat: si non liceat, melius est orare quā legere. Item præmi-

nentia quam videtur habere respectu ieiunij & eleemosynarum. Primò in hoc, quòd oratio est respectu eius quòd supra nos est, scilicet respectu Dei: eleemosyna verò & ieiunium respectu eius quòd iuxta nos vel infra nos. Vnde quum oratio ad digniorem ordinem, in hoc videtur esse dignior. Præterea ieiunium & eleemosyna videntur seruire orationi. Sunt enim velut duæ alas de quibus dicit Isidorus: Qui vult orationem suam volare ad Deum, faciat illi duas alas, ieiunium & eleemosynam: Tob. 12. Bona est oratio cum ieiunio & eleemosyna. Oratio columba est, avis scilicet Spiritus sancti, quæ ramum oliuæ apporrat, ut pacem hominibus imperrat. Ideo dicimus esse avem Spiritus sancti: quia deuota oratio à Spiritu sancto est. Roma. 8. Spiritus sanctus postulat pro nobis gemitibus inenarrabilibus. Bernardus. Tepida est omnis oratio, nisi eam præcedat inspiratio. Semper facilitas huius operis. Si dicatur alicui, quòd det eleemosynam, potest excusare se, quum non semper habeat homo argentum in burfa. Si dicatur ei quòd ieiunet, potest excusare se, quum multi propter debilitatem capitis ieiunare non possint. Sed ab oratione nullus potest excusare se. Quilibet enim potest habere orationem saltem mentalem, etiam si sit mutus. Vnde Psal. Apud me oratio. Et super illud, Iustus autem miseretur, &c. dicit Chrysostomus. Semper est aliquid iusto quòd det, saltem orationem. Chrysostomus. Solam orationem quasi spirituale tributum anima offerre de suis visceribus. ¶ Septimò, quòd opus hoc est honorabile. Multa sunt officia, quæ aliquibus cederent ad dedecus: sicut arare, vel fodere: sed orare Deum, nulli quantumcunque nobili cedit ad dedecus: quia quum oramus, ipsi cum Domino loquimur, quod sine dubio magnus honor est. Isidorus. Qui vult cum Deo esse, frequenter oret & legat: nam quum oramus, ipsi cum Deo loquimur: quum verò legimus, Deus nobiscum loquitur. ¶ Octauò, quòd officium istud valde lucrosum est. Quòd primo potest ostendi ex hoc, quòd nihil est ad quòd oratio valere non possit. Vnde 2. Paral. 20. Quum ignoramus quid agere debeamus, hoc solum habemus residui, vt oculos ad te dirigamus, hoc est officium quo potest homo lucrari omni tempore, in hyeme, & in æstate, in sereno & in pluuiali tempore, de die & de nocte, festiuis diebus & ferialibus, in infirmitate & sanitate, in iuuetute & senectute, stando & cundo, in domo & extra domum. Quamobrem quæ vna ora plus lucratur homo orando, quàm valeat ciuitas viuere, quia modica oratione deuota acquirit homo regnum celorum. ¶ Nonò, orandi necessitas, quam in presenti habemus. Tra-

solent

solent esse occasio clamandi hominibus: ignis, aqua, hostes. Bernardus, Hęc tria quasi singulis diebus incitare debēt nos, vt ad Deum in oratione clamemus. Vix enim est dies in quo domus conscientię nostrę non succendatur igne infernali: scilicet igne concupiscentię prauę. Vnde necesse habemus clamare ad aquã diuinę gratię, & ad aquã lacrymarum recurrere. Ignis iste aliquando ex vna parte extinguitur, & ex alia parte accenditur. Ex ipsa enim aqua lacrymarum vnde debuit extingui, quãdoque vires sumit: vt quum aliquis vanę gloriatur de hoc quod peccata sua plorat. Item vix est dies in quo homo nõ sentiat fluctus malarum cogitationum super caput cordis sui, vt necesse habemus frequenter clamare illud Matthei 8. Domine, salua nos, precimus. Item vix est dies in quo hostes suos non videat ad portas castri sui: vt quum verba mala in ore habet, vel fatuam mulierem aspicit. Oratio multum competit loco in quo sumus. Sumus enim in valle miserię: ideo necesse habemus ad Dei misericordiam frequenter orando clamare. Pugnam habemus cum eo de quo scriptum est Iob 41. Nõ est potestas in terra quę ei valeat comparari. Ideo necessario habemus frequenter auxilium Dei inuocare. In futuro cessabit hęc pugna: ideo non erit ibi oratio necessaria. Augustinus de orãdo Deo: In vita æterna non erit vlla tentatio, itaque nec oratio: non enim erit ibi boni promissi expectatio, sed redditi contemplatio. ¶ Decimò, commendabilis est oratio à multiplici suo effectu. Notandum ergo quod oratio infirmitatem corporis sanat. Ecclesiast. 38. Fili in tua infirmitate ne despicias teipsum: sed ora ad Dominum, & curabit te. Iacob. vlt. Oratio fidei sanabit infirmum. Item vitam prolõgat. Esaiã 30. Audiui orationem tuam, & vidi lacrymas tuas: ecce ego adiciam super dies tuos quindecim annos. Item ab opprobrio liberat, vt Saram filiam Raguelis. Tobie 3. Liberat etiam à mortis periculo, vt Susannam. Danielis 12. Item à principe iniquo. Baruch 4. Clamate ad Dominum, & eripiet vos de manu principum inimicorum. Actuum 12. Liberatur Petrus de carcere, ecclesia sine intermissione orante pro eo. Item Ionas orans. de ventre ceti liberatus est. Ionæ 2. Itẽ oratio sanat morbos spirituales. Iacob. vlti. Infirmatur quis in vobis? inducat presbyteros ecclesię, & orent, &c. & si in peccatis sit, dimittentur ei. Hieronym. Ieiunio sanantur pestes corporis, oratione pestes mentis. Item oratio etiam in bello corporali triumphat. Exod. 17. Quum leuaret manus Moyses, vincebat Israel. Iudic. 4. Memores estote Moyfi serui Dei, qui Amalech

(non ferro pugnando, sed precibus sanctis) deiecit. Gloss. super Numer. Plus valet vnus sanctus orando, quam innumeri peccatores praliando. Oratio sancti calum penetrat: quomodo hostes in terris non vincat? Plus vetula vna acquirit de celo vna hora orando, quam mille milites armati acquirunt de terra longo tempore praliando. Item de hostibus spiritualibus triumphat. Isidorus: Hoc est remedium eius qui vitiorum tentamentis aestuat, vt quoties quolibet tangitur vitio, toties se ad orationem subdat; quia frequens oratio vitiorum impugnationem extinguit. Dicebat magnus cantor Parisiensis: Qui molebatur luxuria, vel huiusmodi, certum numerum genuflectionum cum litanis sibi constituat. Item oratio daemones fugat. Matth. 17. & Marc. 9. Hoc genus daemionum non eicitur, nisi per ieiunium, & orationem. Item daemones cruciat. Vnde clamabat quidam daemone plenus, Bartholomae apostole. Diaboli incendunt me orationes tuae. Item oratio hominem illuminat. Vnde super illud Actuum decimo, Erat Petrus in Toppe orans. dicit Augustinus: Oratione melius soluuntur dubia, quam inquisitione alia. Item ad amorem Dei inflammat. Vnde 4. Regum. Descendit ignis de celo ad orationem Eliae. Item mundat. Hieronymus: Orationibus mundamur. Item confortat. Luc. 22. Postquam genibus orabat dicens, Pater &c. Et subditur: Apparuit autem illi angelus de celo, confortans eum. Bernardus ad fratres de monte Dei: Amorem Dei oratio illuminat & confortat. Mariae consolationes ab amicis Dei in orationem recipiuntur. Eccl. 15. Qui adorat Deum in oblectatione, suscipietur. Luc. 9. Ascendit Iesus in montem, vt oraret: & facta est, dum oraret, species vultus eius altera, & vestitus illius albus resurgens. Item oratio etiam ad tranquillitatem valet. 1. Timot. 1. Obsecro primum omnium fieri obsecrationes, &c. vt quietem & tranquillam vitam agamus. Job 8. Si diluculo consurrexeris ad Deum, & omnipotentem fueris deprecatus, statim euigilabit ad te, & paratum reddet habitaculum tuum. Nec solum oratio operatur in terra, sed etiam in celo. Augu. Magna virtus orationis, qua effusa in terra operatur in celo. Ipsa calum aperit. Luc. 4. Iesu baptizatum & orante, apertum est calum. Ipsa etiam calum claudit, vt patet in oratione Eliae, 3. Reg. 18. Iac. vltim. Multum valet deprecatio iusti assidua. Eliae, homo erat similis nobis, passibilis, & oratione orauit &c. Oratio etiam Deum mitigat. Vnde sup illud Tob. 3. vbi dicitur, quod tribus diebus & tribus noctibus non manducauit neque bibit: sed in oratione persistens cum lacrymis depre-

deprecabatur Deum. dicit glo. Oratio Deum lenit, lacryma cogit. hac vngit. illa pūgit. Oratio velut quoddam scutum ab ira Dei protegit. Vnde Sapiētia capit. 18. Properans homo sine querela deprecari pro populis, proferens seruitutis suæ scutum orationem, & pex incensum deprecationem allegans, resistit ira. Oratio quodammodo, tenet Deum, & habet in protestate sua. Exod. 32. Dimitte me vt irascatur furor meus contra eos. Gregorius: Quid est dicere seruo, Dimitte me, nisi deprecandi aulam præbere: quasi diceret, Pensa quantum ad me valeas, & cognosce quia obtinere poteris quicquid pro populo oras. Esaiæ. 44. Non est qui inuocet nomen tuum, qui confurgat & teneat te. Iere. 7. Noli orare pro populo hoc, & ne assumes pro eis laudem & orationem, & non obsistas mihi. Item oratio cælestem certiam quasi quadam redolentia delectat. Apoc. 5. Habebant phialas aureas plenas odorum, quæ sunt orationes sanctorum. Oratione sancti impetrant apud Deum quod volunt, secundum promissiones à Christo factas. Matt. 18. Si duo ex vobis consenserint super terram, de omni re quamcunque petierint, fiet illis à Patre meo. Eiusdem 21. Omnia quæcunque petieritis in oratione credentes, accipietis. Et Luc. 11. Petite, & dabitur vobis, & c. Item Io. 16. Petite, & accipietis.

De preparatione Orationis. CAP. IIII.

Ad preparationem orationis monemur. Eccl. 18. Antè orationem prepara animam tuam, & noli esse quasi homo qui tentat Deum. Oras tunc Deum tætare viderur, quū illud pro quo orat, nec impetrare desiderat, nec se accepturum sperat. Preparatio multum valet ad hoc vt oratio exaudiat. Psa. Preparationem cordis eorum audiuit auris tua. Huius preparationis figura est, preparatio quam facit sacerdos celebraturus induendo se sacris vestibus. Itē hanc preparationem nobis comendat templi edificatio, & ornatus ipsius. Prius edificauit Salomō templum, deinde ad Deum orauit. 2. Reg. 3. Et notandum quod duplex est preparatio ad orandum: quaedam propinqua, quaedam remota. Ad remotam preparationem pertinet, primo quod homo bene viuat. Greg. super Iob: Sunt nonnulli in terra ecclesiæ, qui prolixas ad Deum preces habent, sed vitam deprecantium non habent. Item in Dialog. Quid mirum si postulantes, tardè à Domino exaudimur, qui præcipientem Dominum tardè aut etiam nullo modo audimus? Idem in Moralibus: Clamorem angustie tempore Dominus non audit, quia tranquillitatis tempore in præceptis suis ipse clamorem dominum non audiuit. Isid. Non potest habere precum certam fiduciam, qui adhuc in præceptis Dei

Dei

Dei pigritat, & quem peccandi recordatio delectat. Quia precibus Dei auertitur, quod in oratione postulat non meretur. Si id quod Deus præcepit facimus, id quod petimus sine dubio obtinemus. 1. Io. 3. Si cor nostrum non reprehenderit nos, fiducia habemus ad Deum, quicquid petierimus accipiemus ab eo, quæ mandata eius custodimus. Aug. in li. de opere monach. Citius auditur vna obediens oratio, quam decem millia contempciosæ. Psal. Oculi domini super iustos, & aures eius in preces eorum. Secundum Isidor. necessarium est vt oratione operatio, & opere faciat oratio. Moyses oratione pugnans contra Amalech manus habebat ad Deum leuatas. Exo. 17. Thren. 3. Leuemus corda nostra cum manibus ad Dominum. Isidor. Cor tuum manibus leuas, qui oratione cum opere subleuat. In Psal. Eleuatio manuum meorum sacrificium vespertinum. Quod sacrificium erat dignitas. Tim. 2. Volo viros orare in omni loco, leuantes puras manus. Item ad preparationem remotam specialiter videntur pertinere ieiunium & elemosyna, quæ specialiter iuuat orationem. Vnde cum thure, in quo significatur orationis deuotio, offerunt Magi aurum, in quo significatur elemosyna: & myrrham, in qua significatur carnis maceratio, quæ est per ieiunium. Matth. 2. Hæc sunt duæ animæ orationis, de quibus loquitur Isidor. Tob. 12. Bona est oratio cum ieiunio & elemosyna. Qui ieiunio corpus suum macerat, dum miseriam assumit, Dei misericordiam provocat, & sic orationem iuuat. Daniel. 9. Posui faciem meam ad Dominum Deum meum rogare & deprecari in ieiunio, sacco & cinere. Qui verò elemosynam dat, dum misericors proximo existit, Deum sibi misericordem inuitat. Matth. 5. Beati misericordes, quoniam ipsi misericordiam consequentur. Esa. 58. Frange esurienti panem tuum, &c. Tunc inuocabis, & Dominus exaudiet clamabis, & dicet, Ecce adsum, quia misericors sum Dominus Deus tuus. Qui vult aliquid ab aliquo impetrare, premitur muñera vt facilius impetret. Eccles. 39. Conclude elemosynam in sinu pauperis, & hæc exorabit pro te. Item ad preparationem remotam videtur pertinere confessio homini facta. Iaco. 5. Confitemini alterutrum peccata vestra, & orate, &c. Et sacerdos celebraturus missam facit generalem confessionem. Ad propinquam verò preparationem, Primò videtur pertinere reuocatio cordis ab exterioribus ad interiora cum retentione eius. Matt. 6. Tu autem quum oraueris, intra in cubiculum tuum, & clauso ostio ora Patrem tuum, &c. Ingressus in cubiculum, est cor-
dis

Quia prece
 meretur
 obedit. Id
 sine dubio
 fiducia
 eo, quod
 h. Citius
 tempore
 ces cordi
 opere fu
 ech man
 corda no
 leuat, qui
 uum me
 dignius
 ras man
 ur perne
 cione. Vn
 runt Magi
 a, in qua
 larth. i. He
 r. Tob. n
 nio corpus
 diã proce
 meam ad
 nio, faco
 s proximo
 ati milite
 58. Frãge
 exaudiet
 Dominus
 mittit mu
 ofynam in
 arationem
 Iaco. vii.
 Et faciet
 nem. Ad
 nere reuo
 one eius
 i, & clau
 a, est cor
 dis

is reuocatio. Clausio ostij, est cordis retentio. Fatuum est Deū
 uocare vt ad se veniat, & gratiæ eleemosynam cōferat, si ho
 mo eum non expectat. Bernard. Omnes nobis plangimus deesse
 gratiam: sed iustius ipsa gratia conqueritur nonnullos deesse
 Idem: Sic pauperes cū multis clamoribus inuocatus fuerit
 tributor eleemosynarum, diuerticula captat. Isid. Purgandus
 est primū animus, atque à temporalium rerū cogitationibus se
 regandus, vt pura acies cordis ad Deū verè & simpliciter diri
 gatur. Idem: Pura est oratio quā in suo tempore seculi nō inter
 rumpunt cura. Lōge autē à Deo est animus qui in oratione cogi
 tationibus seculi fuerit occupatus. ¶ Secundo, pertinet ad pro
 priam præparationem consideratio sui ipsius. Bern. ad fratres
 de mōre Dei: Debemus nosmetipsos corā Deo cōstituere, quasi
 facie ad faciē, & in lumine eius prospicere tribulationē de no
 bis ipsius nobis venientem. Isidor. Quum Deo assistimus, gemere
 ferre debemus, reminiscētes quā grauiā sunt quæ commisi
 mus, quā dura inferni supplicia quæ timemus. Dicebat quidā,
 quod latrones & tyranni docuerant eum orare. Latro attendēs
 quid fecit, & quod tormētum sibi præparatū sit, inter hæc duo
 cum multis lachrymis misericordiā petit. Tyranni verò ea quæ
 sunt miserabiliora in eis improbissimè ostendunt, & quæ sana
 sunt abscedunt, vt magnitudo misericordiæ ad misericordiam
 accedat. 1. Reg. 8. Si quis cognouerit plagam cordis sui, & exten
 dit manus suas in domo hac, tu exaudies in cælo. Ex conside
 ratione peccatorū prouenit luctus, qui multū valet in oratione, vt
 superius ostēderur. Isido. Peccatorū recordatio mœrorē gignit:
 luctus verò mentē puriorē reddit, quod sic valet ad hoc vt ora
 tio exaudiat. Aug. Munda tātum cubiculum cordis, intus est
 qui exaudiet. Et super illud Psal. Iniquitatem si aspexi in corde
 meo, nō exaudiet Dominus: dicit gl. Puritas orationis auditur.
 Ibanus Hebræa lingua candor interpretatur, Lingua verò
 Græca thus. Cādor enim puritatis, & deuotio orationis quæ in
 pure designatur, cognuē sibi iugūtur. Itē ex consideratione pec
 catorū humilitas prouenit, quæ multū iuuat orationē Eccl. 35.
 Oratio humiliāris se nubes penetrabit. Itē consideratio status
 periculosi multū valet ad augmentū desiderij. Magnitudo verò
 desiderij multū iuuat orationē ad hoc vt exaudiat: vt inferi
 parabit. ¶ Tertio, pertinet ad præparationē propinquā, vt atten
 datur ad eum cui sacrificiū orationis offert. in Psal. Vacate &
 videte, quoniam ego sum Deus. Multū deberet nos reddere at
 tentos in oratione hoc, quod cū Domino maiestatis loquimur.
 Gen.

Gen. 18. dicit Abrahā: Loquar ad Dominū meū, cūm sim pulvis
& cinis. Bernar. loquens de proficiente: Admonendus est, in qua
quanta potest puritate cordis intēdere in eum, cui sacrificiū
orationis offert, seipsum intēdere qui offert, intelligere qui
offert. Quantū enim videt vel intelligit illū cui offert, tantū
ei in affectu. Sicut secūdū ligna syluæ exardescit ignis. Eccl. 1.
Sic secundum diuersas meditationes de Deo, sequuntur diuer-
sæ affectiones. Meditationem iustitiæ diuinæ sequitur affectio
timoris: meditationem misericordiæ, affectio spei: meditationem
sapiētiæ omnia videntis, affectio erubescētiæ: meditationem be-
nitatis vel beneficētiæ, affectio gratitudinis vel amoris: medi-
tationem suauitatis diuinæ, affectio quæ potest dici sancta estus.
Secundū verò affectū mentis sequitur affectus orationis. Augu-
stinus de orādo Deo, ad Probam: Dignior, inquit, sequetur esse
affectus quem feruētiōr præcedit affectus. Affectio spei specialiter
valet ad impetrādū. Bern. Quatenus in bonis Domini pedē
ciæ porrexeris, eatenus possidebis. Idem: Nihil omnipotens
verbi clariorem reddit, quā quod omnipotentes faciunt omnia
qui in se sperant. Denique omnia possibilis sunt credēti. Voluit
Christus, orantes specialiter attendere, quod Deus pater, Deus
deorū est, vt fiducia haberēt impetrandi quod peterent. Natu-
le enim dignoscitur esse pateris, filius vltra prouidere. Unde
dixissent discipuli ei: Domine, doce nos orare: Respondit, Cum
oratis, dicite: Pater noster. Luc. 11. Et in eodem, Si vos cum
in mali, nostis bona dare filiis vestris: quanto magis Pater
ster celestis, dabit spiritum bonum petentibus se? Et Io. 16. Si
quid petieritis Patrem in nomine meo, dabit vobis.

De impedimentis Orationis. CAP. V.

Dixit abbas Euagrius: Magnū est quidem sine impedimēto
to orare, mai⁹ etiā est psallere, sine impedimēto. Dicitur
abbas Agathon: Nullū laborē tantū esse in religione, quantum
orare Deū. Diabolus enim nullū opus tantū conatur interrūpe-
re, quantum orationē deuotā. Aliud enim opus quousq; perfici-
tur habet aliquā requiē, oratio autem nullam. Et possunt enu-
merari duodecim impedimenta orationis. ¶ Primū est, peccata
orantis. Esa. 1. Quum multiplicaueritis orationes vestras, non
exaudiā: manus enim vestre sanguine plene sunt. In Psal. Iustici-
tatem si aspexi in corde meo, nō exaudiet Dominus. Esa. 59. Peccata
vestra absconderunt faciem eius à vobis ne exaudiret. Ier.
5. Peccata vestra prohibuerunt bonū à vobis. Thren. 3. Nos in
quē egimus, & ad iracundiam prouocauimus: idcirco inextinguibilis

bilis es. In eodem: Opposuit tibi nubē, ne trāfirer oratio. Io. 9. Scimus quia Deus peccatores non audit, &c. ¶ Secundum est orātis dubitas. Iac. 1. Postulet in fide, nihil hāsītās. Et subditur de hāsītante: Non aestimet homo ille, quod accipiat aliquid à Domino. Bern. Indignus cœlesti benedictione esse conuincitur, qui Deum dubio quærit affectu. ¶ Tertium est, quod non petatur quod petendū est: quia scilicet vile est quod petitur vel non expediens petenti. Io. 16. Vsq̄ modo non petistis quicquam in nomine meo. glo. quod aliquid sit comparatione rei permantis. Marr. 20. Nescitis quid petatis dictum est filiis Zebedæi petentibus honorem. Et Paulo petenti amotionem stimuli quæ sibi non expediebat, dictum est: Sufficit tibi gratia mea: nam virtus in infirmitate perficitur. Ideo frequenter ecclesia nō exauditur petendo amotionem tribulationum. Esa. 26. Misereamur impio, & nō discet facere iustitiam. Iac. 4. Petitis & non accipitis, eo quod male petatis. Isidor. Multi orantes non exaudiuntur: prouidet enim Deus illis meliora quàm petūt. Sicut contingere solet paruulis, qui ne in scholis vapulent, Deū exorant: sed non datur illis postulationis effectus, quia impedit talis exaudicio ad profectū. ¶ Quartū est, indignitas eius pro quo oratur. Iere. 17. & 11. Noli orare pro populo isto, neque assumes pro eis laudē & rationem: quia nō exaudiam. Eiusdem 15. Si steterint Moyles & Samuel corā me, non est anima mea ad populum istum. ¶ In vitis patrum quidam frater pariebatur molestiā à spiritu fornicationis, & abiit sæpe ad seniore[m] vt pro se oraret. Cumque frequēs oratio senioris cum nō iuuaret, Dominus nocte seniori ostendit negligentiam fratris esse in causa quare nō exaudiretur. Vidit enim senior monachum sedentem, & spiritum fornicationis in diuersis formis mulierum ludentem apud ipsum, & ipsum eū eis delectari. Vidit etiam angelū Domini astantem & indignantē grauiter cōtra eundē fratrem, quia non surgebat nec prosternebat se in orationibus ante Deū, sed magis delectabatur in cogitationibus suis: cognouit ergo senior culpam fratris esse q̄ ipse nō exaudiebat pro eo, & dixit fratri: Impossibile est discedere à te spiritū fornicationis, aliis pro te orātib[us], nisi tu ipse labore assumes in ieiuniis & orationibus, & vigiliis, rogās Dominū cum gemitu. Audies frater verba senioris, cōpunctus est corde, & per afflictionem corporis meruit misericordiam. ¶ Quintum est, cogitationū malatum multitudo. Eccl. 10. Mulier morientes perdunt suauitatem vnguenti. Genes. 15. Abigebat Abraham volucres à sacrificio. 1. Machab. 2. Templum eius sicut

sicut homo ignobilis. Templum spirituale est vt homo ignobilis, cum immundis cogitationibus occupatur. ¶ Sextū est contemptus diuinæ legis. Prou. 28. Qui declinat aurē suam ne audiatur legem, eius oratio erit execrabilis. Prou. 1. Inuocabunt me, & non exaudiam, &c. eò quòd exosam habuerūt disciplinā. ¶ Septimū est, durities. Quæ duplex est: quædam in pauperes, de qua Prouc. 21. Qui obturat aurem suam ad clamorem pauperis, clamabit ipse, & non exaudietur. Alia est ad eos qui offenderunt, quum aliquis non vult eis remittere. Eccle. 28. Relinque proxi- mo tuo nocenti te: & tunc deprecanti tibi peccata soluentur. In eodem: Homo homini seruat iram, & à Deo querit misericordiam. Marc. 11. Cū stabitis ad orandū, dimittite si quid habetis aduersus aliquē, & Pater vester qui in cælis est, dimittet vobis peccata vestra. Quòd si non dimiseritis, nec Pater vester cælestis dimittet vobis peccata vestra. ¶ Octauū est, peccati additio. Eccl. 34. Vnus orans, & vnus maledicens: cuius vocē exaudiet Dominus? Opus malum orationi additum est quasi quedam maledictio vel mali imprecatio, quæ orationi aduersatur. Qui peccata addit, quasi elōgat se à Deo: & ideo difficilius à Deo exaudietur. Psal. Qui elōgant se à Deo, peribūt. Item: Prolongauerunt iniquitatem suam. Esa. 55. Inuocare eum dum prope est. Iaco. 4. Appropinquate Dominō, & appropinquabit vobis. Deo appropinquat, qui à malo opere cessat. De hoc impedimento & præcedenti, tangit Isidorus, dicens: Duobus modis oratio impeditur ne impetrare quisquam valeat postulata: hoc est, si aut quisque adhuc mala committit, aut si delinquenti sibi debita non dimittit. Idē: Sicut nullū proficit in vulnere medicamentū, si adhuc ferrum in eo sit: ita nihil proficit oratio illius, cuius adhuc dolor in mente vel odiū manet in pectore. ¶ Nonum est, diaboli suggestio, quæ multos ab oratione retrahit. Vnde Greg. in dialog. In quadā abbatia Pompeiani abbatis, quidam monachus nō poterat stare in oratorio in oratione, sed semper exiuit, qui saepe correptus noluit se emēdare. Sed cum quadam die beatus Benedictus venisset ad eum corripiendū, vidit quendam nigrū puerulum tenentē eum per simbriam vestimenti. Cumq; orassent per biddum Benedictus, Pompeianus & Maurus, illi tres viderūt puerulum illū, & beatus Benedictus monachum verberare corripuit, & dæmon recessit, ac si ipse esset verberatus. ¶ Decimum est, prauitas desiderij. Aug. Seruat tibi Deus quod non vult tibi citò dare, vt discas magna magnè desiderare. Greg. in Moralibus: Eter- nam vitam si ore petimus, nec tamen corde desideramus cla-
mantes

mātes tacemus. Psal. Tacui dū clamarē tota die. ¶ Undecimū est, petēris impatiētia. 1. Reg. 28. Cōsultit Saul dñm, qui nō respōdit ei. Et sequitur: Dixitq; Saul: Quærite mulierē habentē pythōnē. Iud. 9. Humiliū & mansuetorū semper tibi placuit deprecatio. ¶ Duodecimū est defectus perseverantiæ in orando. Luc. 11. Si perseverauerit pulsans, &c. Psal. Benedictus Deus, qui non, &c. Aug. Si non est amora oratio, securus esto, q̄ nec misericordia.

Quando sit orandum.

CAP. VI.

Tempus orandi Dominus determinat Luc. 18. dicens: Oportet semper orare, & nō deficere. Et eiusdem 21. Vigilate, inquit, omni tempore, &c. Nō debet miles Christi scutum orationis mouere dum bellum durat. Bellū autem durat, quum durat vita præsens: militia enim est vita hominis super terram. Iob 7. Sap. 18. Homo sine querela proferens suæ seruitutis scutum orationem resistit iræ. 1. Thess. 5. Sine intermissione orate. Pericula nunquā desunt, idēo continuē indigemus Dei adiutorio. Nunquam deest miseria, idēo continuē indigemus Dei misericordia. Ideo si fieri posset, semper esset orandum. Sed quia alia negotia hoc nō permittunt, præmittenda est oratio operibus notis, & etiā intermiscenda. Hieronymus ad Paulam: In principio cuiuslibet operis præmitte dominicā orationem, & signum crucis in fronte. Idem: Sicut militem sine armis ad bellū exire non conuenit: ita homini Christiano procedere non licet quolibet sine oratione. Bernard. Hauriendus est, sæpe lectionis serie affectus, & formanda oratio quæ lectionē interrumpat. Hiero. Orationi lectio, lectioni succedat oratio. Breue videbitur tempus, quod tantis operum varietatibus occupatur. Oratio & gratiarum actio deberent magnam partem vitæ nostræ occupare. Oratio opera nostra deberet præcedere, gratiarū actio sequi. Cū videmus mala vel in nobis, vel in aliis, orandū esset. Cū videmus bona in nobis, vel in aliis gratiarū actioni esset instādum. 1. Thess. 5. Sine intermissione orate, in omnibus gratias agite. Bern. ad fratres de monte Dei: Charitas tot modis in oratione, vel gratiarum actione in Deū se iugiter refundit, quot in suis, vel necessitatibus, vel consolationibus, in proximi etiam, vel compassionibus, vel congratulationibus causales in hoc materias inuenit pius affectus. Orationi verō præcipuē intēdendum est, vel cū maior est necessitas, vel maior tēporis opportunitas. Maior necessitas orādi est, vt cū aliquam gratiā à Deo recepimus. Tunc enim instandum est apud eum, qui dedit eam, vt nobis cōseruet: quia vt ait Greg. citò bonū amittitur, nisi à lar-

G

giente custodiatur. Poëta: Non minor est virtus, quàm quærere, parta tueri. ¶ Quanto aliquis plus habet quod possit amittere, tanto diligentior & magis sollicitus debet esse de conseruatione. Ideo dominus sacramento baptismi suscepto, orationi se dedit. Luc. 3. Item necessitas orãdi est, cum aliqua ardua opera facturi sumus. Ideo dominus electurus apostolos orationem præfinit. Luc. 6. Item necessitas orandi est, cum imminet tribulatio, vel sibi, vel proximo. Vnde dominus imminente passione sua, orauit. Matt. 26. Et oratione suam multum protendit. Luc. 22. Factus in agonia prolixius orabat. Et Matt. 13. legitur quod ascendit in montem orare: & inuenitur causa illius orationis, quæ subditur: Nauicula autem in medio mari iactabatur fluctibus. De temporis vero opportunitate notandum, quod Ber. ostendit tres horas dici multum opportunas esse orationi, dicens fratribus de nomine Dei: Extra illas horas de quibus dicit propheta, Septies in die laudem dixi tibi: matutinam aut vespertinam, aut mediam noctis sacrificium maxime obseruandum est. Non enim ait Propheta frustra, Mane astabo tibi, & videbo, sed quia tunc à curis exterioribus adhuc sumus ieiuni. Et dirigatur oratio mea sicut incensum in conspectu tuo: eleuatio manuum mearum sacrificium vespertinum: quia tunc ab huiusmodi impedimentis inuenimur discessisti, qui etiam in nocturnis vigiliis nostris, quibus media nocte surgimus ad confitendum nomini domini, confessionis eundem ordinem cõtexens: In die, inquit, tribulationis meæ Deum exquisiui manibus meis in nocte contra eum. Et alibi in Psal. Media nocte surgebam ad confitendum tibi. ¶ Ad orandum mane mouemur exemplo Christi, Mar. 1. Diluculo valde surgens Iesus, egressus abiit in desertum locum: ibique orabat. ¶ Ad orandum vespere, Matt. 14. vbi sic legitur: Dimissa turba, ascendit in montem solus orare: vespere autem facto, solus erat ibi. ¶ Ad orandum nocturno tempore, Luc. 6. Vbi legitur quod erat pernoctans in oratione. Efficaciam matutinæ orationis ostendit Iob 8. Vbi dicitur: Si diluculo confurrexeris ad Deum, & omnipotentem fueris deprecatus, statim euigilabit ad te. Et filij Israël mane colligebat manna. Exo. 16. Dulcedo enim Spiritus sancti tali hora impetranda est. Sap. 16. Oportet præuenire solem ad benedictionem tuam. Consueuerunt diuites elemosynam dare pauperibus qui mane eis primo occurrit. Item tempus opportunum ad orandum est dies Parasceues, in qua Dominus adeo largus fuit, quod matrem suam dedit Ioanni, regnum latroni, corpus & animam pro redemptione humano generi. Ideo ecclesia illo die pro omnibus

oratur, Iudæis, paganis, schismaticis, hæreticis. Itē tempus opportunum est ad orandū ante Ascensionem domini, quando aduocatus ecclesiæ, secundū representationem nostram, vadit ad curiam cælestem. tunc enim formandæ sunt petitiones. Itē tempus opportunū ad orandum est tempore medio inter Ascensionem & Pentecostē. Consueuerunt enim filij regū dare larga munera suscepto regno. In Psal. Scitote quoniā mirificauit dominus sanctum suū, Dominus exaudiet me, cum clamaero ad eum. Item tempus idoneum ad orandū est in magnis solemnitatibus. Consueuerūt enim principes in festis magnis magna munera dare.

Vbi sit orandum.

CAP. VII.

Notandum, q̄ vbiq; orandū est, cum vbiq; sint pericula, & vbiq; Dei auxilio indigeamus. 1. ad Timot. 2. Volo viros orate in omni loco, leuātes puras manus. Sap. 14. Creaturæ Dei in odium factæ sunt, & in tentationē animæ hominū, & in multisculā pedibus insipientiū. Specialiter locus idoneus ad orandum, est locus secretus. Isid. de Sūmo bono: Oratio priuatis locis opportunius funditur. Mat. 6. Tu autē cum oraueris intra in cubiculū tuum, & clauso ostio ora Patre tuum. Eiusdē 14. Christus dimissa turba ascēdit in mōrem solus orare. Et Mar. 1. dicitur quod abiit in desertū locum, ibiq; orabat. Et Luc. 22. Auulsus est à discipulis suis quātum iactus est lapidis, & positis genibus orabat. Item locus idoneus ad orandum est templum materiale Deo dedicatū. Matr. 21. Domus mea domus orationis vocabitur. 1. Reg. 9. Exaudiui orationē tuā, &c. sanctificaui domū istā, &c. & erunt ibi oculi mei, & cor meū cunctis diebus. 2. Parap. 7. Oculi mei erunt aperti, & aures meæ erectæ ad orationē eius, qui orauerit in loco isto. Et subditur: Elegi, & sanctificaui locū istum: vt sit nomē meū ibi in sempiternū, & permaneant oculi mei, & cor meum ibi cunctis diebus. In eodem: Quum cōplesser Salomon fundēs preces: ignis descendit de cælo, & deuorauit holocausta, & victimas, & maiestas domini repleuit domū. Exod. 40. Postquā cūcta perfecta sunt operuit nubes tabernaculum testimoniij, & gloria domini impleuit illud. Christus multū frequētabat templū materiale. Luc. 19. Erat quotidie docēs in templo. Et eiusdē 21. Erat cūctis diebus docens in templo. In templo inuētus est à matre sua. Luc. 2. & ait: Nesciebatis quia in his que sunt Patris mei oportet me esse? Eiusdē 19. Intrauit Iesus in templum. Chrys. Propriū erat boni filij, vt veniens primū ad domum curreret patris. Tu autē imitator Christi factus, intras ciuitatē, primū ante omnes actus ad ecclesiā curras. & su-

per Matth. 22. Dicit glo. Ingressus urbem primò templum adit, dans formam religionis, vt quocūq; imus. domū orationis, si sibi est, primum adeamus, & per orationes Deo commendari agenda negotia secedamus. Item locus idoneus ad orandum est templum spirituale, scilicet cor mundum & purum. Cor carnale vel malignum, stabulum, vel spelunca latronum potius esse videtur, quàm templum. 1. ad Corin. 3. Templum Dei sanctum est, quod estis vos. Psal. Domum tuam decet sanctitudo. 3. Reg. 6. Nichil erat in templo quod non auro regeretur. 1. ad Cor. 3. Nescitis quia templum Dei istis, & Spiritus Dei habitat in vobis? Ioh. 4. Spiritus est Deus: & eos qui adorant eum, in spiritu, & veritate oportet adorare. 1. ad Cor. 14. Orabo spiritu, orabo & mente.

Quo modo sit orandum.

CAP. VIII.

A Trente orandum est. Vnde super illud 1. Pet. vlt. Vigilate in orationibus, dicit Gloss. Non animus cogitet aliquid præter id solum quod precatur. Indiscretè orare videtur, qui Deum precatur, vt ei intendat: ipse verò nec sibi, nec Deo intendit, sed quod deterius est, in munda in corde versando fectorem hominilem aspectu Dei ingerit. Reuocare debet cor suum, qui vult orare. 2. Reg. 7. ait David: Inuenit seruus tuus cor suū, vt oraret. Potius orandū est corde, quàm ore. 1. Reg. 1. Anna loquebatur in corde suo, & vox illius penitus nō audiebatur. Matth. 6. Orantes autem nolite multū loqui. Aug. Diu orare cū vacat, nō est in probum neque inutile: neque enim hoc est orare in multiloquio, si diutius oretur: aliud est sermo multus, aliud diuturnus affectus. Nam & de ipso domino scriptum est, quod pernoctauerit in oratione. Luc. 6. Absit ab oratione multa locutio, sed nō desit multa precatio, si seruens perseverat intentio. Nam multū loqui in orando, est rem necessariā superfluis agere verbis. Multū autē precari est ad Deū quem precamur diuturna, & pia cordis excitatione pulsare: quod plerunque plus gemitibus, quā sermionibus agitur. Item orandum est cum magnitudine desiderij. Deut. 4. Cū quæseris dominum Deum tuum, inuenies eum: tamen toto corde quæseris. Iere. 19. Cū quæseritis me in toto corde vestro, inueniar à vobis. Magnitudo desiderij clamor est quem Deus exaudit. De quo clamore. Exod. 14. Quid clamas ad me: dicit dominus ad Moysen. Et Dan. 13. Exclamauit voce magna Susanna. Dilatio desiderij est quasi preparatio cordis, vt sit capax eius q̄ petitur. Aug. Cur petere, quætere, pulsare nos compellit, qui nouit quid nobis sit necessarium priusquā peramus nisi quia voluit exerceri nostrum desiderij in orationibus, quoniam

possimus capere, quod præparat dare? Item Augu. Si aliquando dominus tardius dat, cõmendat dona non negat. Diu desiderata dulcius obtinentur: cito autem data vilescunt. Seruat tibi Deus, quod non vult citò dare, vt tu discas magna magnè desiderare. Item orandũ est cum gemitu, & lacrymis. Exo. 2. Audiuit gemitum eorum. 1. Reg. 1. Cum esset Anna amaro animo, orauit ad dominum fens largiter. In Ps. Auribus percipe lacrymas meas. Gl. Quæ lacrymæ violentæ sunt in precibus. Eccl. 35. Non despiciet preces pupilli, nec viduam si effundat loquelam gemitus. Et eodem subditur de lacrymis viduæ: A maxilla vsque ad cælum ascendunt. Esa. 37. Audiui orationẽ tuam, & vidi lacrymas tuas. Osce 12. dicitur de Iacob luctate cum angelo: Fleuit & rogauit eum. Et Iudith 8. Indulgentiã illius fuis lacrymis postulemus. Heb. 1. Preces supplicationesque eũ clamore valido, & lacrymis effertis, exauditus est pro sua reuerentia. ¶ Item orandũ est humiliter. Psal. Respexit in orationem humiliũ, & nõ spreuit preces eorũ. Eccl. 35. Oratio humiliãtis se nubes penetrabit. Iudith 9. Humiliũ & mansuetorum semper tibi placuit deprecatio. Humilitate obtinuit Chananæa à Christo quod voluit, catello se cõparans, cum Christus eã cani comparasset. Mat. 15. & Marc. 7. habetur quòd Christus ei dixerit, Propter hunc sermonẽ vade, cauit demoniũ de filia tua. Mat. 8. Post illud verbũ humile Cõtuõnis, Domine nõ sum dignus, vt intres sub tectũ meũ: dictũ est ei à Christo. Sicut credidisti, fiat tibi. Et Luc. 15. Postquã fili⁹ prodigus dixit, Non sum dignus vocari filius tu⁹: pater accurrens cecidit super collũ eius. ¶ Itẽ orandum est confidenter sicut orabat David, Miserere, inquit, mei, quoniam in te cõfidit anima mea. Item orandũ est perseveranter, vt ostendit dominus Luc. 11. exemplo amici qui panes necessarios accõmodauit, improbitate amici deprecãtis deuictus. Et exemplo iudicis iniqui Deũ nõ timentis, & homines nõ reuerẽtis, qui improbitate viduę victus, vindictã fecit ei de aduersario ipsius. Lucẽ 8. Apostoli perseverãdo in oratione, Spiritum sanetum accipere meruerunt. Act. 1.

Quid in oratione sit petendum.

CAP. IX.

In oratione petẽda sunt, gloria & gratia: siue regnũ & iustitia regni. Matth. 6. Primũ quærite regnũ Dei, & iustitiam eius, & hæc omnia adiicientur vobis. Nõ monet dominus, vt tẽporalia quærãtur. ¶ Primò, quia nõ sunt digna peti. Bona infima sunt, & incuruantur, qui amant, & quærunt ea. Quæ incuruatio demõnibus placet. Esa. 51. Incuruate, vt trãseamus. Bern. Noli acquiescere dilecti, Incuruate, vt trãseamus: non enim est transiturus,

G 1

sed te grauitè oppressurus. In Psal. Miser factus sum, & curu-
tus sum vsque in finem. ad Col. 3. Quæ sursum sunt querite, nō
quæ super terram. ¶ Secundo quia tēporalia debentur his qui ha-
bēt iustitiā regni. Iustitia enim regni filios facit. Filiis verō de-
betur prouisio. Vnde super illud, Et hæc omnia adiciētur vobis
dicit gloss. Quia omnia sunt filiorum, & ideo hæc omnia ad-
cientur etiā non quarentibus, quibus si subrahuntur, ad pro-
tionem est, si dantur ad gratiarū actionem. ¶ Tertio, quia nescit
homo utrum sibi expediat tēporalia habere, cum vt frequenter
possessoribus suis noceant. Prou. 1. Vsquequo stulti ea quæ sunt
noxia cupient? Et super illud 1. ad Cor. 13. Virtus in infirmitate
perficitur. Dicit gl. Augu. Cum ea quæ Deus laudat & promittit
petitis, ab illo securi petite: illa enim propitio Deo cōceduntur.
Quando autem petitis tēporalia, cum modo petite, & cum te-
more illi committite: vt si profint det: si seic obesse, nō det. Qui
enim obicit vel proicit medicus nouit, non aegrotus. Item noce-
dum, quod super illud Matth. 26. Et orauit tertio eundē seme-
nem dicens. tangit glo. tria à nobis petenda. Tribus vicibus in-
quit, orauit, vt & nos à præteritis peccatis veniam, à presentibus
malis tutelam, & à futuris periculis cautelā oremus. De primo
Eccl. 38. Fili, in infirmitate tua ne despicias te ipsum: sed ora
dominum, & ipse curabit te. De secūdo, Matth. 26. Vigilate & orate
vt non intretis in tērationem. De tertio, Luc. 3. Vigilate in omni
tempore, orantes vt digni habeamini fugere quæ ventura sunt.
Item notandum quod in oratione petere possumus vt Deus con-
stodiat nos ab occasione peccandi. Exemplo Salomonis dicitur
Prouer. 30. Mendicitatem & diuitias ne dederis mihi, sed eribe
tantum victui meo necessaria, ne fortè illiciar ad negandum, &
dicam, Quis est dominus? aut egestatē compulsus furer, & peti-
iorem nomen domini mei. Item possumus in oratione petere
id quod dat nobis occasionem salutis: vt eos qui nos recte in-
struant, secundum admonitionem Christi. Matth. 9. Rogate do-
minum messis, vt mittat operarios in messem suam.

De speciebus Orationis.

C A P. X.

Oratio potest diuidi in orationē fructuosam & infructuo-
sam. Fructuosa oratio multas habet species. Quædam enim
fit verecundo, & humili affectu. Qualis fuit oratio publicani, qui
non audebat oculos suos in cælum leuare. Luc. 18. Item talis fuit
oratio filij prodigi, qui ait ad patrem suum: Pater peccauit in oculis
coram te, iam nō sum dignus vocari filius tuus. Lu. 15. Verecundus
multū placet Deo in penitente, sicut imprudētia displicet ei in
peccato

peccatore. Ber. Quantū displicet Deo impudētia peccatoris, tan-
tū placet ei erubescētia pœnitētis. Similiter humilitas orantis
multum placet ei. Ber. Citius placas Deū, si mensurā tuam ser-
uaueris, & altiora te ne quæsieris. Quædā oratio fit in puro affe-
ctu. sic orauit Susanna, Dan. 13. dicens: Domine Deus, tu scis quia
hec isti malitiose composuerūt aduersum me. ¶ Alia species ora-
tionis fit lato affectu. Sic orauit Moyses Exod. 32. dicens: Aut di-
mitte eis hanc noxam: aut si nō facis, dele me de libro tuo quē
scripsisti. Alia oratio fit grato affectu. Sic monet Apostolus ora-
re ad Col. 4. Orationi instantes, vigilātes in ea gratiarū actio-
ne. Oratio infructuosa similiter multas habet species. Quædam
enim est simiatica. quæ solis labiis fit. De qua Matt. 15. Populus
hic me labiis honorat: cor autē eorū longe est à me. Esa. 29. sic
habetur: Apropinquat populus iste ore suo, & labiis suis glorifi-
cat me: cor autē eius longè est à me Aug. Sicut vox sine modu-
latione quasi vox picarū: sic oratio sine deuotione quasi mugit-
us boum. Idem Aug. Quid prodest strepitus labiorum, si mutū
est cor? Qualis differentia inter paleam, & granū, & inter simi-
lam & fufur, & inter pellem animalis & ipsum animal: talis est
differentia inter sonum vocalis orationis, & deuotionē cordis.
Praui pastores pro animali solam pellem reddunt: quibus simi-
les sunt qui malè orāt, tantum exteriorem sonum vocalis ora-
tionis habentes. Et notandum quōd deuotio sic describitur: De-
uotio est tēneritudo cordis, quā quis de facili in lacrymas resol-
uitur. Vel sic, Deuotio est feruor bonæ voluntatis, quē mens co-
hibere nō valens certis manifestat indiciis. Deuotio est me-
dulla holocaustorum. Sine ipsa holocausta sunt arida. Psal. Ho-
locausta medullata offeram tibi. ¶ Alia species infructuosæ ora-
tionis est oratio præter opera: qualis fuit oratio Eliæ, cum pe-
tuit animæ suæ vt inoreretur. 3. Reg. 19. ¶ Tertia species est salutis
cōtraria. Qualis fuit oratio Pauli perentis à se stimulū amoue-
ri. 1. ad Corint. 12. ¶ Quarta species est oratio præsumptuosa.
Qualis fuit oratio filiorum Zebedæi, qui volebāt peruenire ad
regnū, nō per calicis potū: quibus dictū est, Nescitis quid peti-
tis. Mat. 20. ¶ Quinta species est oratio ridiculosa. Qualis est ora-
tio hypocritarū, qui elati de multitudinē operū suorū, Deū quasi
irridēt, dū manibus plenis elemosynā gratiæ ab eo perūt. Talis
fuit oratio superbi Pharisei, dicentis: Ieiuno bis in sabbatho, de-
cimas do omniū quæ possideo. Luc. 18. Vacuas oportet esse ma-
nus hominis per humilitatē, ad hoc vt elemosyna gratiæ ei à
Deo detur. Itē oratio hypocritarū ridiculosā est, qui manus ten-

dunt ad terram, cum eleemosynam perunt ab eo qui est in cælis: terrenam enim mercedem quarunt in operibus suis. ¶ Item potest diuidi oratio in postulationem & obsecrationem, & oratione strictè sumptâ. Et sumitur hæc diuisio ex illo verbo 1. ad Tim. 2. Obsecro ergo primum omnium fieri obsecrationes, orationes postulationes, gratiarum actiones. Membra verò ista notificat Bern. in epistola ad fratres de mōte Dei, his verbis: Postulatio, inquit, est circa obtinendâ tēporalia & necessaria vitæ huius, in qua Deus postulantis quidem approbans bonam voluntatem, facit tamen quod ipse melius iudicat & dat libenter sequi postulantē. Ad postulationē pertinet petere tranquillitatem pacis, sanitatē corporis, tēperiem aëris. Obsecratio est in exercitiis spiritualibus anxia ad Deum instantia. Oratio est hominis Deo adhærentis affectu, & familiaris quædâ & pia allocutio. Gratiarum actio est in intellectu & cognitione gratiæ Dei bonæ voluntatis indeficiens & interflexa intērio. In postulationibus, piè & fideliter est orandum, sed nō est illis pertinaciter inhaerendum, quia nos nescim⁹, sed Pater noster qui est in cælis, quid in tēporalibus istis necesse est nobis: Obsecrationibus insistendū est, sed in omni humilitate & paciētia, quia nō afferūt fructū nisi in paciētia. Nonnunquam enim cum celerius gratia nō subuenit, obsecrāti cælum aeneū, & terra sua ferrea. Et cum relicta sibi humani cordis duritia, ad votū exaudiri nō meretur: anxietas desiderantis negari sibi existimat quicquid differtur. Cumq; sicut Chananaea illa præteriri se aut despici gemisic, quasi in immunditia carnis præterita sibi peccata imputari vel impropèri imaginetur. Nonnūquā verò sine labore petens accipit, quatēs inuenit, & pulsanti aperitur, & consolationes ac suauitates orationis inuenit tandem meretur labor obsecrationis. Nonnūquam etiam puræ orationis affectus & bona illa affectionis suauitas non inuenitur, sed quasi inuenit eū non petentem, & quasi nescientem gratia præuenit: & tanquā genus seruorū suscipitur in mēsa filiorū, & rudis adhuc & insipiens animus in eum orandi assumit affectum qui pro merito sanctitatis reddi solet meritis perfectiorum. Quod cum sit, agitur vt vel in iudiciū suū negligendū, non liceat nescire quid negligat: vel vt prouocatio charitatis amorē in eo vltro se proferentis accendat. In quo, proh dolor, multi falluntur: quia cum pane pascuntur filiorū, iam se filios esse arbitrantur: & deficientes vnde proficere debebant, ex visitante gratia euanescent à conscientia sua, se esse aliquid arbitranes, cum nihil sint. ¶ Item oratio sic potest diuidi. Est oratio quam aliquis

aliquis pro se ad Deū dirigit, & est oratio qua aliquis pro alio intercedit, quæ suffragium dicitur, quod suffragium humiliter petendum est, & maximè à sanctis qui iā beati sunt. Job. 5. Ad 2. loquem sanctorum conuerrere. Populus etiam humiliter debet suffragium petere à ministris ecclesiæ. Leuiti. 3. Rogante pro eis sacerdote, propitius erit eis Dominus: Item habetur eiusdem 5. & Num. 16. Deprecatus est Aaron pro populo, & plaga cessauit. Ministri etiam ecclesiæ suffragium humiliter debent petere à populo, exemplo Pauli ad Ro. 15. Obsecro, inquit, vos fratres per Dominum nostrū Iesum Christum, & per charitatem Sancti Spiritus, vt adiuueris me in orationibus vestris pro me ad Deum. Item petendum est suffragiū ab his qui creduntur esse specialis Dei amici. Job. 42. Iob seruus meus orabit pro vobis: factera eius suscipiam. Illi verò qui in Christo decedit, dicendū est illud Genes. 40. Memento mei cum bene tibi fuerit. Libenter debet orare vnus pro alio. Iac. 5. Orate pro inuicem, vt saluemini. Et 1. Io. 5. Qui scit fratrem suum peccare peccatū non ad mortem perat, & dabitur ei &c. Multum etiam sperandū est de suffragiis sanctorum. ad Philip. 1. Scio quod hoc mihi proueniet ad salutem per vestram orationem. Idem ad Philemonem: Spero per orationes vestras donari me vobis. De commendatione, & expositione Dominicæ orationis, require in sermone illo episcopalium: Omnes vnanimis in oratione estote. Isidor. de summo bono: Fidei symbolum & dominica oratio pro tota lege paruulis ecclesiæ ad cælorum regna sufficit capeffenda: omnis enim laudando scripturarum, in eadē oratione Dominica & Symboli breuitate concluditur.

De laude Dei, & de necessariis intēdenti laudi diuine. PARS VIII.

Nunc tangendū est de laude Dei & gratiarum actione, quæ in orationibus suis consuevit ecclesia admiscere. Et primò de laude Dei. Ad quam multum incitat nos Sacra scriptura. Danieli: Immola Deo sacrificium laudis. Idem: Psallite Deo nostro, psallite &c. Ecclesi. 39. In omni corde & ore collaudate & benedicite nomen Domini. Heb. 13. Offeramus hostiā laudis semper Deo. Apoc. 19. Laudē dicite Deo nostro omnes sancti eius, & qui timetis Deū pusilli & magni. Ad laudandū Deum maximè incitat scriptura Psalmorum in tertia quinquagena, quæ in laude terminatur: Omnis spiritus laudet dominum: & in qua sunt tot psalmi incipientes vel à verbo laudandi, vel confitendi, vel cantandi. Item ad laudandū Deū incitat omnis creatura. Gregor. Mirū est, quod homo semper Deū non laudat: quia qualibet crea-

cura ad eum laudandum semper inuitat. Opera laudabilia animam laudabilem ostendunt. Eccl. 9. In manu artificum opera laudabuntur. Proverb. vlt. Laudent eam in portis opera eius. Aug. 4. lib. Confes. Si placent opera domini, ex his lauda: & in artum eorum retorque amorē, ne in his quæ tibi placent, tu displiceas. Idē intellige de aliis operibus Dei. Laudatio Dei est valde nobilis operatio, cum angeli & animæ iam beatæ huic operationi intendant. In Psal. Beati qui habitant in domo tua Domine in secula seculorum laudabunt te. Aug. in lib. de Ciuit. Dei: Vacabimus & videbimus, videbimus & amabimus, amabimus & laudabimus. Laudationem ponit vltimā operationē: ideo pallio comparatur. Esa. 61. Palliū laudis pro spiritu meroris. Palliū suspēditur aliis vestibus. Ber. loquens de cælesti ciuitate; dicit quod operatio est assidua Dei laudatio. multum gaudere debet, qui in terris admittitur ad hanc cælestem operationē extendendam. Aug. in lib. de doctrin. Christ. Deus cum de illo nihil digni dici possit, admittit tamen humanæ vocis obsequium, & rebus nostris in laude sua nos gaudere voluit. Bernar. super Cant. Nihil ita propriè in terris representat quendam cælestis habitationis statū, sicut alacritas laudantium Deum. Qui beati sunt perfectè Deum laudat: sed qui sunt in presenti vita, imperfectè. Vnde iubilant. Iob 38. Cum me laudarent simul astra maruata, & iubilaret omnes filij Dei. Greg. Iubilatio dicitur, cum cordis lætitia oris efficacia non impletur. Laudant angeli, qui iā tantæ claritatis latitudinē in sublimibus vident. Iubilant verò homines, qui adhuc in inferioribus oris sui angustias sustinent. Bernar. Semiuuius in terra relictus semilaudare possum: vbi totus viro ibo totus in laudem. ¶ Loquela homini data est ad laudandum Deum: & qui Deum nō laudat, quasi mutus reputandus est. Aug. in libro Conf. Væ tacentibus de te, quoniā loquaces muri sunt. Felix esset qui semper posset laudī diuine insistere. Hierony. Felix lingua quæ non nouit nisi de diuinis texere sermonē. In Psal. Semper laus eius in ore meo. Eccl. vlt. Laudabo nomē tuū in fide. Esa. 62. Tota die & tota nocte nō rabeūt, operatio ista valde est Deo gloriosa. In Psal. Sacrificiū laudis honorificabit me. Tob. 12. Opera Dei reuelare & confiteri honorificū est. Itē operatio ista homini valde est vtilis. Ipsa malignum spiritū fugat. Reg. 16. Ecce spiritus domini malus exagitat te. Iubeat dominus noster rex, & serui tui qui coram te sunt querant hominē sciētē psallere in cithara: vt quādo arripuerit te spiritus domini noster, psallat manu sua, & leuius feras. Et subditur in hoc capitulo

David tol
nim ab e
& ab inin
rat. Greg.
his agitur
caneret p
minem la
tibi. lac. 5.
gl. Crebr
corde exp
tis missa
ditatio ad
tio mund
¶ Et notā
az ex qu
udo mili
homines
confiream
fructū su
scētētem &
Gaudete,
dominus
duo Cher
quasi ad
saltando
rubin qu
Dei assu
rificantes
nem don
plo laud
ratio ista
Deus. Ps
Vocifera
Quid cla
verba no
mō prou
peccator
Confessi
vox eni
cessaria
lantes h
Dau

David tollebat citharam, &c. & leuius habebat. Saül: recedebat enim ab eo spiritus malus, in Psal. Laudans inuocabo dominū, & ab inimicis meis saluus ero. Item Spiritu sancto viam præparat. Greg. super Ezech. Cū vox psalmodiæ per intētionem cordis agitur, omnipotenti Deo iter ad cor paratur. 4. Reg. 1. Cū caneret psalter, facta est super Eliseum manus domini. Item hominem lætificat. In Psal. Exultabunt labia mea cū cantauero tibi. Iac. 5. Tristatur quis in vobis? oret æquo animo, & psallat. gl. Crebra psalmodiæ dulcedine nociuam tristitiæ pestem de corde expellat. Item ad Deum cor eleuat. Bern. Cū à corde fōris missa fuerit omnis immunditia, oculos cordis attollit meditatio admirabilis essētiæ Dei, & castę veritatis inspectio, oratio munda & valida, iubilus laudis & desiderium ardēs in Deū. ¶ Et notandum, quod homines maximē debēt instare laudi diuinæ ex quo sunt redempti. Vnde nato Salvatore, facta est multitudo militiæ cęlestis laudantium Deū. Luc. 2. ad prouocandum homines ad Dei laudem. David: Consecrantur tibi populi Deus, consecrantur tibi populi omnes. Et subditur causa: Terra dedit fructū suum. Terra dicitur beata Virgo, quæ dedit fructum sufficientem & hominibus & angelis ad æternā refectiōem. Esa. 52. Gaudete, & laudate simul deserta Ierusalem: quia cōsolatus est dominus populum suum, redemit Ierusalem. Fecit Salomō duo Cherubin in lateribus arce, habentes pedes obliquatos, & quasi ad iubilandum eleuatos, vt in tripudiis habent mulieres saltando iubilantes. Arca figurat Dominicū corpus. Duo Cherubin quasi iubilantes iuxta arcam, sunt clerici & religiosi, filiū Dei assumēdo humanam naturā humiliatum laudantes & glorificantes. Item legitur Luc. ult. de discipulis, quod post ascensionem domini reuersi sunt in Ierusalem, & erant semper in templo laudantes & benedicentes Deū. ¶ Item notandū, quod operatio ista discretē est exercēda. In Psal. Quoniā rex omnis terræ Deus, Psallite sapienter. Item Bern. Psallite ei in vociferatione. Vociferatio est desiderij magnitudo. Vnde super illud Exod. 14. Quid clamas ad me? Dicit gl. Voces apud aures Dei nō faciūt verba nostra, sed desideria. ¶ Et qui vult laudi Dei insistere, Primō prouidēda est mūditiā. Eccl. 15. Non est speciosa laus in ore peccatoris. In Psal. Confessio & pulchritudo in conspectu eius. Confessio, inquā, laudis. Can. 2. Sonet vox tua in auribus meis: vox enim tua dulcis, & facies tua decora. Denique sex sunt necessaria, quæ rāgit Ber. super Can. 13. sermone, his verbis: Immolantes hostiam laudis, & reddentes vota nōstra de die in diem,

CURS

curemus omni vigilantia iungere sensum vsui, affectū sensui, exultationem affectui, gratuitatem exultationi, humilitatē gratuitati, libertatē humilitati, quo interdū liberis purgata mens passibus procedamus, & excedamus per inusitatas quasdam affectiones, speciales latitias, in iubileis amcenitatibus, in lumine Dei, in suauitate, in Spiritu sancto. Sensus iungendus est vsui, est, Psalmorū intelligentia cum attentione prolationi vocis. Vnde super illud Psal. Psallite sapienter. dicit gl. Nemo sapienter loquitur quod non intelligit. Bern. Cibus in ore, psalmus in corde, non negligat anima illū terere dētibus intelligentiæ suæ, ne si forte integrū gluciat, frustretur palatū sapore dulciori super mel & fauū. ¶ Item iungendus est affectus sensui. Bern. Nunquā intelliges David, donec ipsa experientia ipsos Psalmorū induerit affectus. David intelligit in illo Psalmo, Domine ne in furore qui affectum timoris induit, vt ad intuitum illius furoris, quē Deus exercebit in die illa cōtremisat. Hier. Quoties illā diem cogito, toto corpore contremisco. David intelligit in illo Psalmo. Deus iudicium tuum regi da: qui distinctionem extremi iudicii timeret, & ad Christum timorem habet. Duplici enim affectu iungitur Psalmista, quum illud peteret. Item exultatio iungenda est affectui. Vnde Hier. Malo psalmū vnum cū hilaritate mentis decantare, quā totū psalteriū cum torpore, fastidio, & acedia. Item quia leuitas solet comitari exultationē, iungenda est grauitas exultationi. David: In populo graui laudabo te. Itē: Exultate ei cum tremore, & quia homines graues solēt contemnerē homines leues, vel fauorem vanæ gloriæ de grauitate sua querere, ideo humilitas iungenda est grauitati. Bern. Magna virtus humilitas, sine cuius obtentu virtus non solum virtus non fit, sed etiā in superbā erumpit. Item quia humilitatem quandoque sequitur pusillanimitas, iungenda est etiā humilitati libertas quæ est quū cor dilatatum est abundantia gratiæ, vt morte voluntariē faciat quæ pro Deo facit. 2. ad Cor. 3. Vbi Spiritus domini, ibi libertas. Tullius: Libertas est potestas viuendi vt velis. ¶ Item notandum quod nō solum laudandus est Deus sermone, sed etiā bene viuendo. Laus enim bonæ vitæ magis continua est. Aug. Qui Deum lingua laudat, non semper laudare potest: qui Deum moribus laudat, semper potest. 1. ad Cor. 10. Siue manducatis, siue bibitis, vel aliud quid facitis, omnia in gloriam Dei facite. Aug. Si quod māducas & b. bis, ad refectionē corporis sumis reparationemq; membrorum, gratias agens ei qui tibi præbuit mortali ac fragili ista supplementorū solatia, cibum

aus & potus laudat Deum. ¶ Item notandum quòd gratior est Deo laus quæ exhibetur in aduersitate, quàm quæ in prosperitate. Gre. in Moral. Despecta vox confessionis est quam format iucunditas prosperitatis. Et intelligas hoc de cõfessione laudis. Item: Sola confessio habet meritum magni ponderis, quàm à veritate rectitudinis nõ sperat vis doloris in Psal. Rectos decet collaudatio. gl. Recti sunt qui dirigunt cor suum secundum voluntatem Dei, quæ est regula, & præponunt voluntatem meliorem suæ voluntati; id est, voluntatem omnipotentis voluntati infirmi. Curuus laudat Deum, quãdo sibi bene est: blasphematur, quando male: rectus verò semper, id est, in prosperis & in aduersis: vt dicit gl. ibidem.

De his quæ possunt hominem incitare ad gratiarum actionem. Et de beneficiis pro quibus homo regratiari debet Deo. PARS IX.

Octo sunt quæ possunt hominem incitare ad gratiarum actionem. ¶ Primum est, admonitio sanctarum scripturarum. Bern. Discite in referendo gratiã non esse tardus aut segnis. Discite ad singula dona gratias agere: diligenter considera quæ tibi apponuntur, vt nulla Dei dona debita gratiarum actione frustrentur. Tob. 3. Omni tẽpore benedic Deũ. ad Col. 3. Omne quodcũque facitis in verbo aut in opere, omnia in nomine domini nostri Iesu Christi facite, gratias agẽtes Deo & patri. Eiusd. 4. Oratori instantes vigilantes in ea in gratiarum actione. Ad Eph. 5. Gratias agentes si mper. i. ad Thel. 5. In omnibus gratias agite. ¶ Secundum est, admonitio creaturarum quæ incessanter nos inuitat ad gratiarum actionem. Beneficium enim datum alicui inuitat eum vt danti gratias agat. Ergo quum omnia quæ videmus homini data fuerint, secundum illud Gen. 1. Faciamus hominem ad imaginem & similitudinem nostram, & præsit piscibus maris & volatilibus cæli & bestiis terræ, vniuersaq; creature: omnia quæ videmus ad gratiarum actionem nos inuitant. ¶ Tertium est, ipsum tẽpus in quo sumus, scilicet tẽpus gratiæ: cui nulla operatio magis congruere videtur quàm gratiarum actio. Ideo valde bonũ videtur gratiarum actioni instare. Prou. 15. Sermo opportunus optimus est. Augu. ad sanctũ Aureliũ: Quid melius animo geramus, & ore probem⁹, & calamo exprimam⁹, quàm Deo gratias? Hoc enim nec dici breuius, nec audiri latius, nec intelligi grandius, nec agi fructuosius potest. ¶ Quartũ est, quod gratiarum actio operatio est quæ exercetur in paradiso. in Psal. Misericordias domini in æternum cantabo. Hoc canticum erat gratiarum actio, de hoc quod fuerimus misericorditer à periculis

culis liberati. Esa. 51. Gaudiū & læticia inuenietur in ea, gratiarum actio, & vox laudis. Vnde bonum est assuescere huic operationi quā in futuro exercebimus. Bonum est addiscere officium quod tandiu facere oportebit. ¶ Quintū est, utilitas multiplex quæ ex hoc opere sequitur. Prima est, quod ipsa hominē in tribulatione custodit, Deū ei adesse faciēs, quod figuratū est Dan. 3. in pueris qui in fornace positi gratias agentes Deo, ab igne læsi nō fuerunt, & quartus apparuit ei similis filio Dei. Secūda est, quod diuina largitate prouocat ad dandū. Prōu. 11. Anima quæ benedictis impinguabitur. Ad locū vnde exeūt flumina gratiarū reuertuntur, vt iterū fluāt. Eccl. 42. Benedicētes dominū, exaltate illum quantum potestis: exaltātes autē replebimini virtute. ¶ Sextū est, quod hæc operatio multū placet Deo. Gratiarū actio adeps est spiritualis, de quo Leuit. 3. Omnis adeps domini erit iure perpetuo. Item unguentū est quo caput ecclesiæ ungitur. Marc. 16. & Marc. 14. Ber. Bonum est unguentū cōtritionis quod peccatorū recordatione cōficitur: melius deuotionis, quod fit de recordatione beneficiorum Dei. ¶ Septimū, quod ingratitudo, quæ gratiarum actioni contraria est, rusticitas est magna. Si magna est rusticitas ei cui mittitur vasculū vini gratias non agere: quæ rusticitas est ei gratias non agere, qui incessanter nobis tribuit bona sua? Greg. Dignū est semper gratias agere, quia Deus nōquam cessat benefacere. ¶ Vltimum est, multiplex malū, quod prouenit ex ingratitudine. ¶ Primū est, quod bona iam à Deo accepta, auferri facit. Vnde super illud ad Rom. 1. Qui quū Deū cognouissent, non sicut Deum glorificauerunt, aut gratias egerunt. dicit Aug. Quod Deus dederat gratis, tulit ingratias. Secundum est, quod impedit ab his quæ darentur homini, nisi fuisset ingratus. Greg. Non est dignus dandis qui nō agit grates de datis. Bern. Ingratitudo est vterus vrens, siccans sibi fontē pietatis, rorem misericordiæ, fluentia gratiæ. Tertiū est, quod non solum priuat hominem bonis, imò etiā pœnā addit. Vnde Ezechias punitus est de ingratitudine. Cū enim Dominus dedisset ei triumphum incredibile, & percussisset 185. millia in castris Sennacherib: licet secundum Iosephum cum populo hostias Deo immolasset, non ramen dignè gratias egit, & canticum non cantauit sicut in huiusmodi patres consueuerāt facere, & ideò agrotauit ad mortem. Esa. 38. ¶ Item notandum quod gratias agere debemus Deo, & de beneficiis generalibus, & de specialibus, & de singularibus. Generalia tangit Bern. dicēs: Agamus fratres gratias factori nostro, benefactori nostro, redemptori nostro, remun-

ratori

atori nostro. Primū quòd nobis præstitit quòd nos ipsi sumus. Adiecit etiam vnde subsisteres, qui iā eras: Faciamus, inquit, hominē, &c. Quid verò postea? Et præsit piscibus, &c. Iam tertium opus tuæ redēptionis attende. Idē fecit te Deus tuus: fecit tam multa propter te, factus est ipse tecum caro vna, te quoq; faciet secundū spiritum vnum. Beneficia specialia sunt tria. Primum est, beneficiū expectationis quo Deus peccatores patiēter expectat ad pœnitentiā. Secundum est, iustificationis quando diu expectatos conuertit, infundendo gratiā suā. Tertiū conseruationis, quādo conuersos in statu bono conseruat. ¶ Et notandū, quòd circa vnūquodque horū beneficiorū quinque attendenda sunt, vt agnoscamus magnitudinē eorum. Circa primum debet homo cogitare quoties meruerit vt tēpus pœnitētiæ sibi auferretur. Quoties enim mortaliter peccauit, hoc meruit. Peccator enim indignus est vita, quia ingratus est authori vitæ. Iob 30. Qui ipsa vita putabatur indigni. Secūdo debet cogitare quā pœnitentius fuerit quādoq; amissioni misericordiæ. Tāto enim misericordia gratior est, quāto pœna proximior est, à qua paritur. Vt si aliquis suspendendus, iā laqueū haberet in collo, vel si mutilandus mēbro, iam mēbrum haberet supra lignum vbi mutilari deberet, maius beneficiū reputaret, si tunc liberaretur. Vnde debet homo cogitare si quandoque fuit in periculo mortis dū in statu erat dānationis, & quòd iuisset si in illo statu decessisset, & quid promeruerit apud Deum, vt tūc Deus ei pepercerit. Tertio debet cogitare quā pretiosam rē Deus ei cōtulerit, quando tēpus pœnitentiæ ei dedit. ¶ Pretiositas tēporis ex duobus perpenditur. Primò ex hoc, quòd in momento temporis potest homo lucrari regnum aternū. Secundò ex hoc, quòd illis qui sunt in inferno plus valeret momentum temporis, in quo pœnitentiā agerent, quā tanta massa auri, quāta est totus mūdus. Ber. Nihil pretiosius tempore. Sed heu hodie nihil vilius reputatur. Valde ingratus est peccator qui nō vult cōuerti, quum quolibet hora tēporis quā dat dominus ei, plus valeat, quā centū marce auri. Quarto debet cogitare, quā male meruisset vt res tam pretiosa ei conferretur, qui magnū tempus sibi prius datum in contumeliā Dei expēderat. Quintò debet cogitare qualiter sciebat Deus cum esse vsurū tanto beneficio. In hoc enim est cumulus diuinæ misericordiæ, quòd licet Deus sciuerit eū vsurū tāto beneficio pro magna parte in contumeliā sui: tamē nō dimisit propter hoc dare illi. ¶ Circa secūdū beneficiū debet homo cogitare primò à quibus vinculis Deus liberauerit eū. Tot vinculis

culis est peccator ligatus quot peccatis irretitus: iuxta illud
 Pro. 5. Iniquitates suæ capiunt impiū, & funibus peccatorū carnis
 quisque constringitur. Et sunt ideo fortia vincula ista, quod me-
 etiā per mortē quādoq; soluūtur. Vnde nō parū debet esse gra-
 tus Deo, quē De⁹ ab his vinculis liberauit. Secūdo, debet cogita-
 re quot & quanta ei Deus dimisit: pro quolibet enim mortali ei
 dimisso, reus erat mortis æternæ. Si quis esset reus mortis tēpo-
 ralis quæ momēanea est, pro dimissione illius paratus esset illi
 seruire tota vita sua. Quid ergo faciendum est pro dimissione
 mortis æternæ, quæ etiā vni soli mortali debetur? Aug. Cui dicitur
 est, Nauiga, ne moriaris, & distulit: cui dictū est, Labora, ne mo-
 riaris, & piger fuit. Leuia iubet Deus, vt in æternum viuamus, &
 obedire negligimus. Tertio, debet cogitare ad quantā dignitatē
 Deus eū elegit quādo eum iustificauit. Elegit enim eū ad regnū
 æternum. Quarto, debet cogitare in quali statu Deus eū elegit.
 Hostis enim Dei erat, & indignus etiā pane quo vesceretur.
 Peccator enim secundum Aug. indignus est pane quo vesceretur.
 Quinto, debet cogitare quod Deus reliquit quibus tale benefi-
 ciū nō præstitit, imò in peccatis suis eos perire permisit. ¶ Circa
 beneficium verò cōseruationis, Primò attendenda est difficultas
 standi, quæ apparet specialiter in tribus personis, scilicet in Lu-
 cifero, qui cū esset maxima arbor paradisi, ad modicū ventū sine
 flatū superbiæ cecidit. Et in Adam, qui cū esset sine corruptione
 naturalium: tamē propter cohabitationē vnius mulieris paradi-
 sum amisit. Hic. Memento semper quod paradisi colonū de pos-
 sessione sua mulier eiecerit. Si potuit mulier eicere eum qui in
 erat in paradiso, nō est mirū, si iā eos impediāt qui nondū in pa-
 radisum peruenērūt. Difficultas etiā stādi patet in Iuda, qui cum
 esset sub tanto pastore & inter tales fratres, tamē occasione mo-
 dica administrationis cecidit, Et nō adiecit vt resurgeret. Secū-
 do, debet attendere pugnæ continuitatē in qua sumus. Diabolus
 enim nos impugnare nō cessat vt saltem tēdio vincat. Miratur
 aliqui cū audiūt aliquē bonū cecidisse: sed nō est mirū, si quādo-
 q; cadat qui continuē est in pugna, imò potius mirū est si ali-
 quādo nō cadat. Legitur in Vitis patrū, quod quidā venit ad ab-
 batē Theodorū, dicens ei: Ecce quidā frater reuersus est ad se-
 culum. Respondit abbas Theodorus: In hoc non admireris: sed
 si audieris q̄ preualuit quis effugere de ore inimici, hoc admi-
 rare. Tertio, debet attendere propriam infirmitatē: tantæ enim
 infirmitatis est homo, vt ad sibilū vnius verbi deiiciatur. Quar-
 to hostis impugnantis potestatem cum astutia & crudelitate
 De

De pote
 recur. De
 bus terra
 quam an
 nostrum
 sunt filia
 lorum v
 vult caue
 gerie à fa
 fouca, te
 homines
 terroris s
 dia: suspi
 da est me
 biz: quo v
 laria bene
 qui bus et
 pius possi
 De
 De ord.

O Bedi
 do d
 tius cōm
 obedienti
 bus ipsius
 tangerur
 nō homin
 faciendi
 tū quod f
 fit immed
 que est si
 perij coad
 ratio sect
 que debet
 canonicis
 notū. Itē
 & ration
 est pio st
 propria v
 propria v
 De

De potestate, Job 41. Nō est potestas super terram quę ei cōparatur. De astutia, Gen. 3. Serpens erat callidior cunctis animantibus terrę. De crudelitate, Gregorius: Nihil se fecisse æstimat, quam animas nō sauciat. Incessanter sicut diabolus sanguinem nostrum. Vnde sanguisuga vocatur. Prouer. 10. Sanguisugę duę sunt filię, dicentes, Affer, affer. Quinto debet attendere periculorum varietatem. Tot enim sunt pericula, quōd quādo aliquis vult cauere ab vno, incidit in aliud Vnde Esa. 24. Et erit qui fugerit à facie formidinis, eadet in foueā: & qui se explicauerit de fouea, tenebitur laqueo. Formido est peccatum auaritię, quod homines formidare facit. Vnde de auaro legitur Job 15. Sonitus terroris semper in auribus eius: & quū sit pax, ille semper insidias suspicatur. Fouca est peccatū luxurię: fouca enim profunda est meretrix, vt legitur Prou. 21. Laqueus verò peccati superbię, quo volatilia huius mundi, scilicet nobiles capiuntur. Singularia beneficia sunt quę vnicuiq; singulariter sunt exhibita. Pro quibus etiam Deo gratiã agendã sunt, secundum illud Bernardi postum, Disce ad singula dona gratias agere.

De Obedientia. PARS X. qua habet septem capitula.

De ordine dicendorum de Obedientia, & de descriptione eiusdem.

CAPVT I.

Obedientia debetur & creatori & creaturę. De qua hoc modo dicitur. Primo ponentur descriptiones ipsius. Secundo eius cōmendationes. Tertio tangetur de his quę possunt iuuare obedientiam. Quarto de gradibus obedientię. Quinto, de partibus ipsius. Sexto, de his quę obedientię aduersantur. Septimo, tangetur de errore illorū qui dicunt soli Deo obediendū esse, & nō homini. ¶ Obedientia sic describitur: Obedientia est voluntas faciendi præceptū vel mandatū superioris. Et intelligas mandatū quod fit mediare per nuntium vel literas: Præceptū verò quod fit immediate. Vel mandatam intelligas voluntatem indicandi. quę est sine coactione imperij: Præceptum verò, quando est imperij coactio. Item sic potest describi: Obedientia est obtemperatio secundum regulam sacrę scripturę maioribus quibuscunque debita. Et intellige sacrã scripturã largè, etiam pro statutis canonicis & legalibus, in quibus agitur de iurisdictione superiorū. Itē sic describitur obedientia: Obedientia est spontaneum & rationale proprię voluntatis sacrificium. Vel sic: Obedientia est pio studio proprię voluntatis abnegatio. Et notandum quod propria voluntas dupliciter accipitur. Vno enim modo dicitur propria voluntas, quę non est Deo subiecta: & secundum hoc

H

abnegatio proprię voluntatis fit, quum voluntas nostra diuina voluntati subiicitur. Allo verò modo dicitur propria voluntas quę non est subiecta homini. Et secundum hoc propria voluntas abnegatur in eo qui voto se obligans homini voluntatem suam subdit voluntati humane. Et sic abnegatio proprię voluntatis specialiter videtur pertinere ad religiosos. Et studio dicitur, ad differentiam illorū qui voluntatem suam humane voluntati subdunt timore seruili, vel pro lucro terrenis. Et intellige hic pium studiū vehementem animi applicationem ad cultū Dei, vt pium hic dicatur à pietate, quę dicitur theologia. ¶ Et notandū q̄ alicui visum est q̄ obediētia prout est virtus specialis, attenderetur respectu eorum quę sunt indifferentia. Et ad confirmandum hoc, vsus est illo verbo Augu. in lib. de vera religione: Peccatum est nō solū malum, sed etiam vitium facere: inferens à simili, quòd opus virtutis est nō solum bonum, sed etiam præceptū facere. Ad quod videtur facere q̄ dominus obediētiā Adę experiri voluit in eo quòd secundū se erat indifferēs, scilicet in comestione fructus ligni sciētię boni & mali. Alicui etiam visum est q̄ obediētia secundum q̄ est specialis virtus, attēdatur nō respectu cuiuscunq; superioris, sed solū respectu hominis, cui aliquis se spōte obligauit. Et subdidit: Sed potest aliter dici, q̄ sicut prudētia virtus est quodāmodo generalis, scilicet quo ad directionem. Dirigit enim opera ceterarum virtutū. Et de iustitia dictū est q̄ est generalis quantū ad imperiū. Imperare enim potest opera ceterarū virtutū, et si non sufficiat ad exequendū ea sine ceteris virtutibus. Sic obediētia quodāmodo generalis est: mouere enim potest ad opera omnium virtutū. Omne enim opus virtutis iuberi potest à superiore, vel Deo, vel homine. Vnde si aliquis velit exire in op^o virtutis, quia iussum est à superiore, voluntas illa erit obediētia. Vnde voluntas faciēdi iussum superioris quia iussum est, specialis act^o est obediētię. Itē notandū q̄ cum subdere se alteri sit humilitatis & obediētię, differūt tamē hæ subiectiones. Subdere enim se alicui secundum reputationē humilitatis est. Hoc enim proprium electorum esse solet, vt de se sentiāt infrā quā sunt, iuxta verbū Greg. Itē cū superbia sit appetitus proprię excellētię, humilitas est contēptus proprię excellētię iuxta Bernar. in epist. de humilitate etiam pertinet amor inferioritatis vel vilicitatis, sicut illud Bern. super Cāt. Ver^o, inquit, humilis, vilis vult reputari. Et Luc 13. Cū inuitatus fueris, vade & recūbe in nouissimo loco. Item subiectio aliqua ad obediētiā pertinet: sed hæc subiectio

icatio e
ltras n
cit eā p
sonā qu
subiect
Mar. 4. 3
cōsentit
ibi Glo.
ria. Ch
volens
ferioris

A D
Amo
1. Omn
Nij ob
tibus v
subiace
vestris
creatur
in Psal.
vocata
quem n
mare o
est, imp
dire, qu
que in
lia sunt
obedi
acceptu
laudem
voluit
Triplie
de patr
de circ
27. Pri
ortū d
Medio
nalia o
cation
memb

fectio est voluntatis respectu alienæ voluntatis. Subiectio humilitatis respicit personam secundum se, subiectio vero obedientie respicit eam personam cui aliquis subditur in quantum est præcipiens, & personam quæ subditur in quantum est agens. Exemplum harum duarum subiectionum invenire possumus, ut videtur in Christo & Ioan. Mar. 4. Subiectione obedientie subiecit se Ioannes Christo, quando consensit ut baptizaretur Christum prout Christus volebat. Unde dicit ibi Glo. Vera est humilitas quam non deserit ibi comes obedientia. Christus vero subdidit se Ioanni subiectione humilitatis, volens à Ioanne baptizari. Superioris enim est baptizare, & inferioris baptizari. Act. 20. Beatius est dare, quam accipere.

De commendatione Obedientie.

CAP. XI.

Ad commendationem obedientie primo valere possunt admonitiones quæ fiunt in scriptura sacra ad obediendum. Ro. 13. Omnis anima potestatibus sublimioribus subdita sit. Eph. 6. Filij obedite patribus vestris in domino. Col. 3. Filij obedite parentibus vestris per omnia. Hebræ. 13. Obedite prepositis vestris, & subiacete eis: ipsi enim perugilant quasi ratione pro animabus vestris reddituri. ¶ Secundo, admonitio quam nobis facit etiam creatura insensibilis quæ obediens est uniuersaliter creatori suo. in Psal. Præceptum posuit, & non præteribit. Et Baruch 3. Stellæ vocatæ sunt, & dixerunt, Assumus. Itē in Psal. Terminum poluisti quem non transgredientur. Et Matt. 8. Quis est hic, quia & veteri & mare obediunt ei? Ambro. in Hexameron: Non mediocriter pudor est, imperio Dei insensibilia elementa parere, & homines non obedire, quibus sensus ab ipso tributus est auctore. ¶ Tertiò, exempla quæ in sacra scriptura inveniuntur. Et interea specialiter notabilia sunt, exemplum Abrahamæ, & exemplum Christi. Cum homo per obedientiam à Deo recessisset, Deus volens formare sibi populum acceptum, secundum illud Esa. 43. Populum istum formauit mihi, laudem meam narrabit. Abraham, ex quo populus sibi formauit, voluit probare per obedientiam, & per illam placuit ei Abraham. Triplici autem præcepto probauit obedientiam eius. Primum fuit de patrie desertione. Gen. 12. Egredere de terra &c. Secundum fuit de circuncisione. Eiusdem 17. Tertium de filij immolatione. Eiusdem 22. Primum præcepto voluit separare Abraham à his à quibus ipse ortu duxerat. Vltimo vero, ab eo quod duxerat originem ab ipso. Medio vero præcepto voluit eum separare à seipso quantum ad carnalia desideria: circuncisio enim facta in carne, monebat ad resecationem superfluatorum desideriorum carnalium: ideo fiebat in membro illo quo maxime concupiscentia sæuiebat. ¶ Circa ter-

H 2

tiū verò præceptū quod fuit de immolatione filij attēdere possi-
 mus x i i i. pertinētia ad difficultatē illius operis, in quo Abra-
 ham voluit obedire Deo præcipiēti. ¶ Primū est quod Abraham
 voluit ad præceptum domini se sibi charissima carere. ¶ Secun-
 dum est, quod ipse voluit amicissimum occidi. Posset esse quod
 aliquis ad præceptū Dei vellet filio suo carere, ita vt nunquam
 eum de cætero videret, qui tamē nollet eum occidi. ¶ Tertium
 est, quod voluit eum occidi corā se, imò ipsemet manu propria
 voluit hæc facere. Multi enim sustinerent, quod filij eorum oc-
 ciderentur: tamen non possunt hæc accipere vel propria manu
 facere. ¶ Quartū est, quod filius ille erat vnigenitus. Non enim
 habebat alium filium ex libera vxore. ¶ Quintum est, quod im-
 raculosè habuerat eum, quia cū vxore vetula & sterili, quū ipse
 iam esset senex. ¶ Sextū est, q̄ magna promissio facta erat Abra-
 hę de ipso. ¶ Septimum est, q̄ ipse erat solatium matri sue, quod
 notatur ibi cū dicitur. Isaac: quod interpretatur iisus. Dixit
 enim mater sua eo sibi dato: Risum fecit mihi Deus, qui enique
 audierit, corridebit mihi. Gen. 21. Quid dixisset mater Isaac, si A-
 braham reuertēs de eius immolatione, dixisset ei, Immolauit fi-
 lium tuum? ¶ Octauum est, quod voluit eum non solum occidi,
 sed etiam incendi. Vnde dicitur ibi, Offer eum in holocaustum:
 quod interpretatur totum incensum. Noluit ei parcere nec viuo
 nec mortuo. ¶ Nonum est, q̄ voluit eum ducere per triduum ad
 locum immolationis. ¶ Nō est iussus Abraham statim occide-
 re filium, sed per tridū ducere ad immolationis locum, vt lon-
 gitudine temporis tentatio augetur, & crescentibus cutis pa-
 terna viscera cruciaretur. ¶ Decimum est, q̄ non apparebat ali-
 qua præcepti vtilitas. Quæ enim vtilitas innocentem occideret
 damnum verò manifestum erat. ¶ Vndecimum est, q̄ non excu-
 sasset eum autoritas præcipiētis, cū nullus testis affuisset, nec
 crederetur ei, si diceret dominum hoc ei præcepisse. ¶ Duodeci-
 mū est, quod hoc erat rationi contrarium. ¶ Tertiumdecimum
 est, quia nō præcesserat in sanctis patribus huiusmodi obedien-
 tiæ exemplū. ¶ Quartūdecimū est, q̄ omniū ad quorū notitiam
 hoc peruenisset, imminēbat scandalum. Abraham verò accepto
 præcepto tam difficili nō se excusauit, causam præcepti non in-
 terrogauit, sicut faciunt quidā imitatores diaboli, qui ait Ge. 1.
 Cur præcepit vobis Deus, vt non comederetis &c. Item nō pro-
 crastinauit mandatum exequi, nulli consilium communicauit.
 Si aliquid horum fecisset, forsitan meritū amississet, quia domi-
 nus dixisset ei, Nolebam quod taceres hoc, sed ad probandū te
 hoc

hoc dixi
 tiā. Abra-
 buit obe-
 nito pro-
 de. In se-
 mex. Hoc
 omnibus
 Greg. No-
 bona vo-
 in quo v-
 cut Abra-
 quit, qui
 mū reli-
 bē & vo-
 reclinet.
 luntā en-
 volo. sed
 Et Luc. 2
 holocau-
 Parer, si
 diētia, q̄
 Dei, did-
 per expe-
 in capite
 Dei obe-
 mini ef-
 scholis
 diu fue-
 Adam
 tum pr-
 omnes
 sunt &
 rissime
 tia hon-
 paradisi
 eleuati
 ret eis,
 nus ed-
 te pote-
 quæ v-
 filij ob-

hoc dixi. Itē attendēdū est quā vtile sit, prōptum esse ad obediētiā. Abrahā enim filiū nō immolauit, & tamen tantū meritū habuit obediētia eius. Gen. 22. Quia nō pepercisti filio tuo vnigenito propter me, benedicā tibi, & multiplicabo semē tuū. In eodē. In semine tuo benedicetur omnes gētes, quia obedisti voci meæ. Homo qui prōptā habet volūtatem ad obediendū Deo, in omnibus placet Deo pro infinitis reb⁹ quas vnquā factur⁹ est. Greg. Nō est manus vacua à munere, si arca cordis plena fuerit bona volūtate. Itē voluit Deus probare Christū per obediētiā, in quo volebat sibi formare populū nouū. Christus nō terrā sicut Abrahā, sed cælū deseruit. Ipse matrē suā dilectissimā reliquit, quādo gladius trāsiturus erat animā eius. Luc. 2. Ipse domū reliquit, quia nullā habere voluit. Matt. 8. Vulpes foueas habet & volucres cæli nidus: fili⁹ autē hominis nō habet vbi caput reclinet. Ipse formam spiritualis circūcisionis dedit, quādo voluntatem patris volūtati suæ prapofuit. Matt. 26. Non sicut ego volo, sed sicut tu. Et Mar. 14. Nō quod ego volo, sed quod tu vis. Et Luc. 22. Nō mea voluntas, sed tua fiat. Ipse mandato patris in holocaustum seipsum obtulit. Ioā. 14. Sicut mandatū dedit mihi Pater, sic facio. ¶ Quarto valere potest ad cōmendationem obediētiæ, quod legitur de Christo. Heb. 5. Et quidē cum esset filius Dei, didicit ex his quæ passus est obediētiā. Didicit, inquam, per experientiam. Item dicit in corpore per ea quæ passus est in capite. Ipse fuit & discipulus & doctor obediētiæ. Si filius Dei obediētiā didicit tot laboribus & angustiis, non debet homini esse onerosum addiscere eam, & maxime his qui sunt in scholis ipsius, scilicet in claustris. Valde verecundū erit illis qui diu fuerunt in scholis his, si obediētiæ ignari inuenti fuerint. Adam inuentus est male se habuisse in obediētia, in qua Deus eum probare voluit. Et quā graue disciplinā Deus ei dederit, omnes nouimus. Filij etiā Israël similiter in obediētia probati sunt & durissime flagellati, cum in ea male se habuerūt. Sic durissime flabellabūtur, qui inobedientes inuenti fuerint. Inobediētia hominem de paradiso eiecit. Gen. 3. Obediētia verō eum in paradysum introducit. Luc. vlt. Eduxit eos foras in Bethaniā, & eleuatis manibus suis benedixit eis. Et factū est dum benediceret eis, recessit ab illis, & ferebatur in cælum. Felix quem dominus eduxit in Bethaniā, scilicet in domum obediētiæ. Sperare potest quod sit ascensurus in cælum. i. Petr. 1. Sperare in eam quæ vobis offertur gratiam in reuelationem Iesu Christi, quasi filij obediētiæ. ¶ Obediētiā voluit Christus docere & in

mundum istum veniens, & de mundo trāsiens, & in mundo manens. Primum ostenditur Iob 6. Descendi, inquit, de caelo, nō ut faciam voluntatem meam, sed voluntatem eius qui misit me. Secundum Matt. 26. Non sicut ego volo, sed sicut tu. Io. 14. Sicut mandatum dedit mihi Pater, sic facio. Bern. Memento te fratres Christi, ne perderet obedientiam, voluit perdere vitam: in signum, quod obediendo mandato Patris, mortem sustinebat, inclinato capite emisit spiritum. Io. 19. Tertium Io. 4. Meus, inquit, eibus est ut faciam voluntatem eius qui misit me. Et iudē. Non quero voluntatem meam, sed voluntatem eius qui misit me. Obedientia est imago caelestis hominis, sicut inobedientia est imago terrestri hominis. 1. Cor. 15. Sicut portauimus imaginem terreni, ita & portemus imaginem caelestis. Eph. 4. Induit nouum hominem qui secundum Deum creatus est: id est, opere diuino conceptus, nō opere humano more aliorum hominum.

¶ Quinto commendabilis est obedientia à suo multiplici efficitur. Notandum ergo, quod obedientia Dei seruum efficit, quod nō est modicum quid. Si enim seruus regis terreni dicitur esse par comiti, quantum est esse seruum regis aeterni? Obedientia in hoc quod efficit hominē Dei seruum, efficit etiam Deum hominis dominum. Non verè reputat inobediens Deum dominum suum: etsi ore vocet eum dominum. Lucā 6. Quid vocatis me domine, domine, & non facitis quae dico? Inobedientis ostendet dominus non fuisse seruos suos, cum regni caelorum ianuam eis clauder. Matt. 7. Non omnis qui dicit mihi, domine, domine, intrabit in regnum caelorum: sed qui facit voluntatem Patris mei qui in caelis est, ipse intrabit in regnum caelorum. Magna securitas est habere dominum omnipotentem. Ambr. Mori nō timeo, quia bonum dominum habeo. Beatus est, qui habet hunc dominum. In Psalm. Beatus populus, cuius dominus Deus eius. Item: Beata gens cuius est dominus Deus eius. Item obedientia hominem Christi fratrem efficit, imò quasi omni genere attinentiae attinentē. Ecc. 33. Si est tibi seruus fidelis, sit tibi quasi anima: quasi fratrem sic tracta illum. Mat. 12. Quicumque fecerit voluntatem Patris mei qui in caelis est, ipse meus frater, & soror, & mater est. Simile Marc. 3. Itē obedientia Deo praestat obsequium acceptissimum. 1. Reg. 15. Nunquid vult dominus holocausta & victimas, & non potius ut obediatur voci domini? Melior est obedientia quam victimarum. Ecclesia. 4. Multo melior est obedientia, quam stultorum victimarum. Licet Deus nos non exaudiat quandoque ad voluntatem, ut exaudiat nos ad utilitatem

tem: dō
mus, ip
suam v
quum v
est, atre
faciam
mine h
nis sen
in dom
monis
est Spin
tui, qu
Bethan
tur. Io
sus Ma
venit B
bus, qu
decim.
Lazaru
vereri v
li obed
Item o
super
perio
nam n
pietia
do vfe
indui
Christi
dixi,
tē De
cit en
iuber
q̄ cū
velle
intel
cū co
se cu
lum
Bene
tia.

tem: eò quòd ipse scit quid nobis expèdiat, nos verò hoc nescimus, ipse tamen vult vt seruiamus ei ad eius voluntatē, non ad suam vtilitatē, cùm ipse bonorum nostrorum non egeat, vt quum volūtas eius semper recta sit. Ecc. 35. Salutare sacrificium est, attendere mandatis. Deut. 12. Quæ præcipio tibi, hoc tantum facias: non addas quicquam, nec minuas. ¶ Item obedientia in homine habitaculum Deo quasi excidit, expellēdo è corde hominis sensum proprium & propriam voluntatem. Vnde dominus in domo Simonis leprosi discubuit. Luc. 7. sed non in domo Simonis Cyrenæi, qui crucē domini feri in angaria, vbi vnctio deest Spiritus sancti, & ideò murmur est ibi. Eccl. 33. Præcordia facti, quasi rota carri. Rota carri si vncta non fuerit, murmurat. Bethaniæ quod interpretatur domus obedientiæ, Christus vngitur. Ioan. 12. Ipse illos diligit qui ibi habitant. Io. 11. Diligebat Iesus Marthā, & sororem eius & Lazarum. Cùm deest ei hospitium, venit Bethaniam vt ibi hospitetur. Marc. 11. Circūspectis omnibus, quum iam vesperā esset hora, exiit in Bethaniam cū duodecim. Gl. Vt quòd in vrbe nō inueniebat, in agro paruulo apud Lazarum & sorores eius haberet hospitium. Tunc in hospitiō veri virginalis filius Dei receptus est, quum Maria verbo angelī obediuit. Luc. 1. Fiat, inquit, mihi secundum verbum tuum. Item obedientia hominem super se leuat. Thren. 3. Leuabit se super se. Nisi corpus esset sociatum spiritui vt sensu eius & imperio regeretur, non ascenderet ad hoc vt remunerationē æternam mereretur. Sic vit simplex per obedientiam ascendit ad sapientiam, & mōres maiorum à quibus regitur, imò quodammodo vsque ad Deū ascendit dū seipsum exiit, & Deū quodammodo induit. ad Gal. 2. Viuo ego: ego iam non ego, viuit verò in me Christus. Sic quodammodo deificatur homo, secundum illud: Ego dixi, Dij estis. Et non solū deificatur quo ad sensum & voluntatē Dei que assumitur, sed quodammodo quo ad potestatem. Facit enim diuina & mira: vt patet in Petro, qui obediens Christo iubenti, ambulauit super aquas. Mat. 14. Et Greg. refert in dialo. q̄ cū placidus puer in flumine post vas suū demersus esset, cū veller aquam haurire, beatus Benedictus in cella existens & hoc intelligēs, dixit Mauro, Frater Maure, curre, quia puer ille in lacū cecidit, & eum longius trahit vnda. Maurus autē existimans se currere super terrā, cucurrit super aquā, & eductū per capillum extraxit. Qui postea reuersus ad se attribuit hoc sanctitati Benedicti. Sed beatus Benedictus attribuit hoc bono obedientiæ. ¶ Obedientia ponit hominem in excellentissimo statu, &

in præfenti & in futuro. Primum ostēditur Deut. 27. Si audieris
 vocem domini Dei tui, faciet te dominus Deus tuus excelsus
 cunctis gētibus. Secundum ostensum est cuidā patrum in exal-
 posito, qui vidit quatuor ordines ante Deū. Primus erat homi-
 num Infirmantiū & gratias Deo agentiū. Secundus, eorum qui
 fuerant hospitales. Tertius, eorum qui solitudinem sectantur, &
 non vidēt homines. Quartus, eorum qui propter Deum & obe-
 diētiam solliciti sunt subiecti patribus. Erat autem hic ordo su-
 perior illis tribus, & maiore gloriam præ cæteris habebat, vti
 torque aurea. Et quum quæreret senex, quare hoc? Responsum est
 ei, Quoniam omnes alij habēt requiē adimplendo proprias vo-
 luntates, quāvis in bonis operibus: hic autem omnes voluntates
 suas relinquens, totus pendet in voluntate patris iubentis. Mei-
 tō qui hic nullā habent requiē, in futuro summā habebunt ad
 Phil. 3. dicitur de Christo, Factus obediēs vsq; ad mortē &c. Pro-
 pter quod & Deus exaltauit illum, & donauit illi nomen quod
 est super omne nomē. ¶ Itē obediētia Deū glorificat. Esa. 48. Si
 glorificaueris eū dū non facis vias tuas: & nō inuenitur volun-
 tas tua, vt loquaris sermonem, tūc delectaberis super dominum:
 sustollam te super altitudinem terræ &c. Multū glorificat Deū
 verē obediēs qui facit beneplacitū Dei, cum Deus etiam hoc
 mandat ei per vilem personam, & tanto maior est Dei gloria,
 quanto persona vilior. Ideo verē obediēs meritō à Deo glorifi-
 catur. 1. Reg. 2. Quicūque honorificauerit me, glorificabo eum.
 Ecc. 10. Semen hominum honorabitur hoc, q̄ timet Deū: semen
 autē hoc exhonorabitur, quod præterit mandatū domini. ¶ Itē
 obediētia, quod vult à Deo impetrat. Greg. Si obediētes fuerit-
 mus præpositis nostris, obediēt Deo orationibus nostris. Aug.
 in lib. de opere monachorum: Citius exauditur vna oratio obe-
 diētis, quā decē millia contemptoris. 1. Io. 3. Si cor nostrum
 non reprehenderit nos, fiduciam habemus ad Deū, q̄ quicquid
 petierimus ab eo, accipiemus, quia mādata eius custodimus. Et
 post illud ad Heb. 5. Exauditus est pro sua reuerentia, subditur
 tanquam causa illius exauditionis: Et quidē cū esset filius Dei,
 didicit ex his quæ passus est, obediētiam. Obediētia est quæ
 dicit illud Can. 2. Dilectus meus mihi, & ego illi. Deus enim fa-
 cit ac si esset totaliter cum obediētia: quia obediētia est totali-
 ter cum illo. Verē obediētes dicunt illud ad Ro. 14. Nemo nos-
 trum sibi viuit. Item obediētia à periculoso mari huius mūdi
 liberat. Obediēs nauē petriāst huius mūdi. Sap. 14. Exiguo li-
 gno credunt homines animas suas, & transeuntes mare per ra-

tem liberati sunt. Exiguum lignum est humilis obedientia. Facta est quasi noui instititoris. Prouerb. vlt. Qui in naui est, etiam quiescens & comedens vel bibens procedit, quia alieno motu mouetur. Sic obediens qui in religione est, etiam quiescens, comedendo & bibendo meretur. ¶ Itē obedientia hominem ditat. Nec mirum, cū de suo nihil expēdat, quia nihil suū reputat: & cū in cunctis quæ agit voluntatem alterius facere intendat, ideo pro omnibus quæ agit meritō remunerationem expectat. Multæ filie cōgregauerunt diuitias. Pro. vlt. Obediētia verò supergressa est vniuersas. Quis est qui quandoque nō faciat multa specialiter pro se, de quibus nō expectat remunerationē nisi ille qui sub obedientia viuit? Item obedientia quasi equus in paradysum vadit, alieno sensui & alienæ voluntati quasi pedibus alienis innitendo. Ideo velocius vadit, quia pedes quibus innititur velociores sunt propriis. Multi in religione valde surgunt mane, & frequentius ieiunant, qui si essent in seculo, minus secum agerent. Propter eandem causam obedientia nō maculatur. Prou. 3. Via eius via pulchræ. Propter eandem causam legitur: Siquidem enim culpæ vel periculi est in eo quod ei iniungitur, superioris est qui portat, cuius sensui & voluntati ipse innititur, nisi manifestum peccatū sit illud quod ei iubetur. De ea videtur scriptū esse illud Psal. In manibus portabunt te, ne forte offēdas ad lapidem pedē tuum. Itē obedientia hominem expedit & exoneratū reddit, cū obediēs à seipso alienatus sit. Alij enim incūbit sollicitudo pro ipso & temporaliter & spiritualiter. Ideo non solum potest currere, sed etiam volare. Si tamē obediētia habeat duas alas sibi cōiunctas, scilicet voluntariam paupertatē & castitatē. Apoc. 12. Datur sunt mulieri duæ alæ aquilæ magnæ vt volaret in desertum. Ber. Magna penna paupertas, qua tam cito volatur in caeli. Nā in aliis virtutibus quæ sequuntur, promissio futuro tempore iudicatur: paupertati verò nō tā promittitur, quā datur. Castitas etiam magna penna est quæ hominē expedit ab illa delectatione qua difficilimum est hominē bene vti, & fortissima occasione peccandi, scilicet à muliere per quā diabolus Adā deiecit. Ge. 3. Et quā Iob reliquit, vt per eam eum deieceret. Iob. 1. dixit illi vxor sua, Adhuc tu permanes in simplicitate tua? ¶ Itē obedientia facit hominē triumphare. Prouer. 21. Testis mendax peribit, vir obediens loquetur victoriam. Testis mendax est qui professus est obediētiā, & eā nō seruat: q̄ in presenti perit, cū in bello spiritali succūbit: & in futuro peribit, quia eternaliter dānabitur. Exēplum habemus de hoc in populo Iudaico qui pro-

misit se seruaturum legem. Exo. 19. Omnia quæ locutus est dominus, faciemus. Itē Iosue 1. Omnia quæ præcepisti nobis, faciemus. Cū verò transgrediebatur legem, vincebatur. Iosue 7. Anthea in medio tui Israël est, nō poteris stare corā hostib⁹ tuis. Adā similiter factus inobediens suō superiori, habuit repugnantiā suam inferius. Gene. 3. Qui comedit, & aperti sunt oculi eius. Glo. Augu. Anima rationalis motus bestiales in carne sua habuit. Et subditur: Motus iste de transgressione veniebat. Et 1. 2. 11. legitur de Salomone: Fecit Salomon, quod non placuerat coram domino. Et subditur: Et suscitauit dominus aduersariū Salomoni. Sic accidit ei qui in religione est, qui obedientiam non seruat ei cui promissit, q̄ domin⁹ permittit eū impugnari & vinci: & sic perit qui propriā voluntatē in religione vult sequi, quā alius perditionis. Iob 17. Nemo perit ex eis, nisi filius perditionis. Verē filius perditionis est qui volūtariē laqueū sibi iniecit quo periturus erat. Pro. 6. Illaqueatus ex verbis oris tui. Verē filius perditionis est qui de loco salutis facit sibi locū damnationis & quū esset liberatus de mari huius mūdi, & iam ingressus nauē religionis, vbi etiā periclitatur. Act. 28. Vtique hominū da est, qui cū euasit de mari, vltio diuina nō permittit eū vitare. Vir obediens potest loqui victoriam, quia habet nobilissimū genus triūphi: sicut antiqui patres habita victoria solebāt canere canticum laudis & gratiarū actiones. Nobilissimū genus triūphi est seipsum vincere: quod facit vir obediens. Vnde Superiud, Melior est obediētia &c. Dicit glo. Greg. Vir obediēs loquitur victorias. Dū enim aliē voci humiliter subdimur, nosmet ipsos in corde superamus. Pro. 17. Melior est qui dominatur in domino suo, expugnatore vrbiū. Multi vrbes & regna sibi subiungarūt, qui tamē ad hūc triūphum nobilē nō peruenerūt. Hic triūphus proprius est hominis. Vincit leo vel aliud animal cetera animalia, sed seipsum vincere nō potest. Sen. Qui seipsum vincit, cōtra omnia fortis est. Obediens Deo subiectus est: & merito cetera ei sunt subiecta, & nihil ei repugnat. Deus in obedientia pugnat, ideo non est mirū, si ipse triūphat. Leui. 26. Si præceptis meis ambulaueritis &c. persequemini inimicos vestros, & corruent coram vobis. Itē obediētia animā ornat. Vnde inauris est aurea quā celestis spūs dat animæ. Pro. 25. Inauris aurea, & margaritū fulgēs, qui arguit sapientē & autē obediētē. Margaritū fulgēs inauri aureæ decenter iungitur, & doctrina mentem illuminans anti-obediēti vtiliter proponitur. Dat Eliezer Rebecca in aures aureas. Genesi. 24. Et amici

dant ei in autem, & ouem Iob vlt. Item obedientia ecclesiam le-
 gitur. Eccl. 3. Qui obedit patri, refrigerabit matrem. Hominem
 glorificat, ad Rom. vlt. Vestra obedientia in omnem locum diuul-
 gara est. Item hominem castificat a libidine propria voluntatis. 1.
 Pet. 1. Animas vestras castificantes in obedientia charitatis. Item
 obedientia conseruat animam. Prouer. 19. Qui custodit mandatum,
 custodit animam suam. Obedientem merito custodit Deus tanquam
 suum. Prou. 29. Verbum custodiens filius, extra perditionem erit. Eccl.
 1. Qui custodit preceptum, non experietur quicquam mali. In Vi-
 tis patrum cuidam seni cum deessent necessaria vitæ, precepit
 discipulo suo, vt iret in vicum ad ministrum qui solebat ei neces-
 saria deferre. Et ille licet timeret ire propter scandalum: tamen
 dixit se iturum propter bonum obedientiæ. Cui senex: Vade,
 confide in Domino, & proteget te ab omni retractione. Cum autem
 venisset frater ad ostium ministri senis, aperto ostio inuenit ibi
 filiam ministri solam, quæ amplexata eum cepit eum allicere ad
 commissionem carnis, amplexas eum. Et cum vrgeret eum cogitatio-
 nes, clamauit ad Dominum, dicens: Domine propter oratio-
 nem eius qui me misit salua me ex hac hora: & statim inuertus
 est ad flumen iuxta monasterium suum, & reuersus est ad patrem
 sine macula. Item obedienti obediunt omnia, & creator & crea-
 turæ. De creatore, habetur Iosue 10. Non fuit postea tam longa
 dies, obediens Domino voci hominis. De creaturis vero multa
 habes exempla in Vitis patrum. Quidam de senioribus misit disci-
 pulum suum ad hauriendam aquam, & erat puteus remotus a
 cella. Discipulus vero oblitus funem venit ad puteum, & pro
 longitudine viæ non audens reuerri pro fune, ne forte contristaret
 seniore, prostravit se in oratione, & sugens de oratione, cla-
 mauit, O putee putee, misit me seruus Iesu Christi abbas meus
 vt hauriam aquam, & statim ascendit aqua ad os putei, & impleuit
 frater lagenam, glorificans potentiam Saluatoris. Aqua autem
 putei reuersa est ad locum suum. Item in Vitis patrum Abbas
 Paulus precepit discipulo suo Ioanni vt afferret ei simum boui, qui
 erat ei necessarius ad utensilia. At ille ait: In loco vbi simus est
 habitat leena. Cui abbas, Si venerit super te, alliga eam, & duces
 eam tecum. Iuit Ioannes & inuenit leenam irrudentem super eum,
 qui voluit eam tenere, sed ipsa aufugit. Ioannes vero sequeba-
 tur eam, dicens, Abbas meus precepit vt alligatam ducam te ad
 eum: & statim bestia substitit, & tenens eam reuertebatur ad mo-
 nasterium. Quod cum vidisset Abbas, ne forte discipulus inde
 extolleretur, dixit ei: Sicut tu insensibilis es, ita insensibilem
 bestiam

bestiam adduxisti: solue, & dimitte eam vt pergat ad locū suū.
 Item obedientia homini pacem dat. Prouer. 12. Qui timet praecepta, in pace versabitur. 1. Macha. 14. Siluit terra Iuda omnibus diebus Simonis. Siluit: id est, quieuit, vel pacē habuit. Eia.
 48. Vtinā attendisses ad mandata mea, fuisset quasi flumen parua. Item obedientia hominem benedicti facit. Deut. 11. Propono vobis benedictionē, si obedieritis mādati Domini. Eiusdem.
 28. Venient super te omnes benedictiones istae, & apprehendent te, si tamē praecepta eius audieris. Benedictus tu in ciuitate, &.
 Item facit hominem beatum, Matth. 16. Beatus es Simon, &c. Prou. 19. Qui custodit legem, beatus est. Obedientia in praefectum hominem dignū praelatione efficit. Vnde Simonē praefecit Dominus ceteris apostolis. Matth. 16. 1. Machab. 2. Simon frater vester scio quod vir consilij est: ipsum audite semper: & ipse erit vobis pater. In vita beati Philiberti dicitur: Praesse non audeat, qui subesse non didicerit. Nec obedientiā à subiectis implorat, qui eā praelatis exhibere nō nouit. Obedientia etiā ad regnum introducit. Matth. 18. Si vis ad vitam ingredi, serua mandata. Inobedientia clauem paradisi amisit, sed obedientia eam recuperauit. Vnde Simoni Petro dictum est Matth. 16. Tibi dabo clauem regni caelorum. Obedientia vitam hominis feliciter consummat. Iob 36. Si audierint & obseruauerint, complebunt dies suos in bono, & annos suos in gloria. Si autem non audierint, transibunt per gladium. ¶ Sexto valere possunt ad commendationē obedientiae verba sanctorū quae videntur ostendere praeminentiā huius virtutis ad alias virtutes. Simonē praefecit Dominus ceteris apostolis. Matth. 16. Tibi dabo clauem regni caelorum. Et obedientia secundum verba sanctorū praeminere videtur ceteris virtutibus. Greg. in Moral. Sola obedientia virtus est, quae ceteras virtutes menti inserit, insertaēq; custodit. Solent in terra arbori agresti duo ramunculi, alicuius nobilis arboris, deinde arbor quae prius erat agrestis, producit flores, fructus, & folia secundum naturam arboris nobilis à qua ramunculi sunt assumpti. Sic obedientia alienum sensum & alienam voluntatem assumit, & cordi eius qui promittit obedientiam inseruntur, & iam cor illud secundum sensum & voluntatem sui superioris operatur. Item dicit Greg. quod obedientia non tam est virtus, quam mater virtutum, quod ideo potest intelligi esse dictum, quia obedientia producere potest motus omnium virtutum. Omnes enim possunt iuberi: & si aliquis producat motus illos, quia virtus est, obedientia sunt. Itē super illud Gen. 2. Ligetumq; scilicet

boni & mali. dicit gl. Aug. Obedientia sola verissima est vir-
 tus, creaturæ rationali sub Dei potestate degenti. Quod potest in-
 telligi dictum esse, Primo, quia obedientia perficit hominem ex parte
 illa qua habet comparationem ad Deum sub quo est, & respectu actus
 qui est nobilissimus tanquam finis hominis. Fini enim optimum in
 quoquoque. Hic actus est observatio mandati divini. Eccl. vii.
 Deum time, & mandata eius observa: hoc est omnis homo. Hoc
 tenet Aug. in hoc quod post illud. Obedientia sola est verissima vir-
 tus, subdit: rationali creaturæ sub Dei potestate degenti. Secundo
 potest hoc intelligi dictum propter meritum, ad quod valet multum
 obedientia. Vade super illud Gen. 2. Lignumque scientiæ, dicit Aug.
 Oportebat ut homo sub domino positus ab aliquo prohiberetur, ut
 esset ei virtus merendi obedientia. Dum aliquis intendit facere volunta-
 tem propriam, nec videtur mereri apud semetipsum. Ab illo enim
 merces expectatur cui servitur, vel cuius voluntas fit. Non mere-
 tur ergo apud alium, nisi qui vult facere eius propriam voluntatem, quod
 est obedientia. Greg. Sola est obedientia que meritum fidei possidet.
 Tertia, propter maiorem difficultatem. Virtus enim est circa diffi-
 cultatem. Iuxta Sapientem: & nomen virtutis a vi videtur esse dictum. Diffi-
 cillimum autem videtur esse agere contra se, quod facit obediens,
 quod sonat nomen obedientiæ. Obedere est contra audire, scilicet
 contra proprium sensum & propriam voluntatem. Greg. super 1.
 Reg. 15. Melior est obedientia quam victima, quia per victimas
 aliena caro, per obedientiam vero propria caro maceratur. Obe-
 dientia quasi quoddam martyrium est. Greg. Tanto Deum quisque
 placat, quanto repressa arbitrii sui superbia gladio præcepti
 se immolat. Obediens quasi proprium caput sibi amputat pro
 Christo, & caput sibi Christum constituit, vel eum qui loco eius
 est. Qui martyrium pro Christo sustinet, unam voluntatem sibi
 amputat: scilicet voluntatem vivendi, sed iste omnem voluntatem.
 Obedientia maxime voluntati propriæ detrahit, & ideo virtuti
 maxime addit. Sapienter: Hoc solum virtuti adicies, quod propria
 voluntati detraxeris. Poëta: Est virtus, placitis abstinnisse bonis.
 Propterea que dicta sunt, amanda est obedientia a fidelibus tan-
 quam mater eorum. 1. Pet. 1. Sperate in eam que offertur vobis
 gratiam, in revelationem Iesu Christi, quasi filii obedientiæ.

De his que possunt iuvare Obedientiam. CAP. III.

Sequitur de his que possunt iuvare obedientiam. Et notandum
 quod quinque sunt que valere solent ad hoc quod aliquid sit ma-
 gis tractabile vel flexibile, & similia his possunt valere ad hoc
 quod eorum aliter sit inobediens. Primum est exilitas. Ut patet in

virg.

virga quæ propter exilitatē flexibilis est. Etiā ferrū si sit exile vel tenue flecti potest. Sic exilitas humilitatis valet ad obedientiā. Vnde cātor magnus Parisiēsis humilitatē posuit matris obedientiæ. Et apostolus ad Philip. 2. loquens de obedientia Christi præmittit de eius humilitate. Humiliauit, inquit, semetipsum, factus obediēs &c. Aug. 14. li. de Ciuit. Dei. Obedientiā nisi humilium esse nō potest. Cū humilitas sit sensus proprii vacuitas, humilis habet vbi sensum alienū recipiat, quāsi vacuus à suo, qui sensum alienū recipit, nisi sit apertē malus, recipit alienam voluntatē, & sic fit obediens. Superb. prius exhibet de sensu suo, quā recipiat sensum alienū vel alienā voluntatē, & fiat verē obediēs. Prou. 26. Vidisti hominē sapientē sibi videri: magis spēs illo habebit insipiēs. Cibus in quo nimis est de sale, quāsi perditus est. Facilius sal cibo additur, quā subtrahatur. Sic qui ad religionē venit, si sal proprii sensus in eo nimis abūdet, non est aptus religioni. Facilius homo simplex religionis efficietur, quā ipse. Bernar. ad fratres de monte Dei: Superbia quamuis prudens sibi videatur, dimittēda ea sibi & abigenda. Si enim admittitur superbia, prima die qua incipit habitare, incipit leges dare. Nimis vero stultus discere non potest quas inuenit. Eccl. 19. Melior est qui minuitur sapientiā, & indiget sensu in timore Domini, quā qui transgreditur legem Altissimi. Timor qui æstimat etiam pericula quæ nō sunt, & defectus suos scrutatur, inuenit se sensu indigere: & sic timor humilitatē introducit. Humilitas verō videns sensum suū sibi nō sufficere, alieno sensu acquiescit: nō vult habere ducē illū qui in tot foueas eū præcipitavit, scilicet sensum propriū. ¶ Secundū est assuefactio. Vnde equus assuescit circunvolutionibus, vt facilius ad voluntatem scilicet scilicet possit. Prou. 25. Equus paratus ad diē belli. Dominus autem salutem tribuet. Equus est religiosus cui frenum obedientiæ impositū est. Zachar. 10. Posuit eos equū gloriæ in bello. Operatur De⁹ in viro religioso gloriosa, & ideo equus gloriæ potest dici. Hic per assuefactionem parādus est ad obedientiam, vt nunc ad dexterā prosperitatis, nunc ad sinistrā aduersitatis versetur: alter in diē belli succūbet, quādo scilicet aliquid graue ei iniungitur. Religiosus qui in sua voluntate nutritur, destruitur. In Vita patrū beatus Antonius præcepit Paulo simplici eremitæ suere & disfluere vestimenta, texere & frangere sportulas: sic volebat voluntatem eius flexibilem & obedientem efficere. ¶ Terriū est ignis: vt patet in cera, quæ calefacta de facili flectitur: & in metallis, quæ ad ignē liquefunt, & sic de facili formā rei cui insue-

duntur

accipiūt. Si valere potest ad hoc quòd cor per obediētiā magis flexibile fiat, ignis diuini amoris: scilicet si ostendatur qualiter Deus dilexit nos. Luc. 12. habetur de hoc igne. Ignem veni mittere in terrā: & quid volo, nisi vt accendatur? Frequēter cogitandus esset amor ille, ex quo altissimus obedire voluit pro nobis vsque ad mortē crucis, vt confunderemur male obediētes esse ad lenia quæ nobis ex parte eius iniunguntur. ¶ Quartum est separatio rei ab aliquo minus flexibili cui adhærebat, vt patet in corio adhærenti ligno, quod flecti non potest nisi à ligno separetur. Sic expediret ei qui perfectè obedire vellet quod voluntatē suā ab omni re temporalī separaret & eā recolligeret, vt haberet paratā quādo mādātū superioris veniret. In Psal. Paratus sum, & nō sum turbatus. Itē: Paratū cor meū Deus, paratū cor meū. Bern. Paratum ad sublimia, paratum ad vniuersa quæcunque præceperis. Aug. Verus obediēns mādātū non procrastinat, sed parat aures auditui, linguā voci, manus operi, pedes itineri, & se totum intra se colligit vt mādātū peragat imperantis. ¶ Quintum est, alicuius liquoris admistio. Vt pellis dura vngitur vt sit tractabilior, & terrā durā aqua miscetur. Similiter vnctio gratiæ necessaria est vt cor magis obediēns fiat. Ideo qui in religione est frequēter in oratione, Deo supplicare debet, vt gratiam obediēdi sibi tribuat, & prælato beneplacitum suum de eo inspirat. Aug. 10. li. Conf. Domine, continentiam iube: da quod iubes, & iube quod vis. A simili debet religiosus dicere Deo: Obediētiā iubes, da quod iubes, & iube quod vis. Potest etiam valere ad obediētiā modestia imperantis. Senec. Remissius imperanti melius paretur. Greg. Qui ab vnoquoque bono subiectos verat, necessariū est vt multa concedat, ne obediētis mens funditus intereat, si à bonis omnibus repulsa ieiuet. Vnde Deus Adæ vnicam arborem prohibuit, omnes alias concessit. Gen. 2. & 3. Reg. 12. Populus inobediēns factus fuit propter graue imperium Roboam.

De gradibus Obediētiæ.

CAP. IIII.

Bernardus seprē grad⁹ obediētiæ tāgit, quorū prim⁹ est liberè obedire. Quē gradū, vt ipse ait, nō potest ascendere qui voluntatē præcipiētis suā nō fecerit. Liberè obediēbat qui dicebat, Meus cibus est vt faciam voluntatē eius qui misit me. Ioan. 4. Aug. 10. lib. Conf. Optimus minister tuus est, qui nō magis inuenitur hoc à te audire quod ipse voluerit, sed potius hoc velle quod à te audierit. Bernardus: Quisquis occultè latagit, vt quod vult ipse, hoc ei prælatus iniungat, ipse se seducit, si forte sibi,

sibi,

sibi quasi de obedientia blandiatur. Nec enim in ea re ipse praelato, sed magis ei praelatus obedit. Paratum ad Domini voluntatem se ostendit Paulus dicens Act. 9. Domine, quid me vis facere? Bern. in sermonibus: Nec dubitum est quin ampliore gratiam mereatur, qui paratum se exhibet ante mandatum, quam qui obedire satagit post mandatum. requirit Dominus oblationes voluntarias. Exod. 35. Iste est sermo quem precepit Deus. Omnis voluntarius prono animo offerat primitias Domino. David: Voluntarius sacrificabo tibi. Coacta sacrificia Deo non placet. Sed quidam sunt similes rusticis, qui dominis suis nullum seruitium volunt facere nisi coacti. Et notandum quod libenter obedire precipue laudabile est, cum graua iniunguntur. Vnde super illud 1. Reg. 15. Melius est obedientia &c. dicit gl. Greg. Sciendum quod obedientia aliquando si de suo aliquid habet, nulla est: aliquando minima est, si aliquid non habet. Cum enim locus superior imperatur, obedientia virtutem euacuat sibi, qui ad hunc proprio desiderio anhelat. Dum vero probra & contumelia imperatur, nisi hoc ex semetipso animus appetat, obedientie sibi meritum minuit, qui ad hanc uultus descendit. Hinc Moyses principatum populi humiliter recepit. Paulus autem audacter dicit, Ego non solum ligari in Ierusalem, sed & mori paratus sum. Et notandum quod obedientia in difficultioribus gratior est, quam inobedientia grauior. Inobedientia uero in facilioribus multum Deo displicet. Bern. de precepto & dispensatione in obedientia ratione haec generalis regula teneatur, ut in difficultioribus quibuscumque agendis obeditio gratior quam prauiotio grauior iudicetur, & in facilioribus minusque onerosis contemptus danabilior, quam actus laudabilior aestimetur. Aug. 14. lib. de Ciuit. Dei: In paradiso tanto maior inobedientia fuit, quanto illud quod preceptum est nullius difficultatis fuit. Vbi enim magna est inobedientiae poena proposita, & res a creatore facilis imperata, quisnam satis explicet quantum malum sit non obedire in re facili, & tantae potestatis imperio & tanto terresti supplicio? Secundus gradus est obtemperare simpliciter. Multos enim uidemus secundum uerbum Bern. post precipiendum imperium multas facere quaestiones, quate, sapius ingeminare, unde hoc uenerit, quis hoc inuenit consilium, inde murmuratio, excusatio, simulatio, impossibilitates, aduocatio amicorum. In Psal. In auditu auris obediuit mihi, ut ostenderet uno eodemque momento processisse & imperantis imperium, & obsequium obsequentis. Ad simplicitatem obedientiae pertinet, non iudicare quid uel quare precipiatur. Bern. in libro de consideratione: Omnibus nobis in conuersionis initio multum

la magis virtus est necessaria, quā simplicitas humilis, & graui-
 tas verecunda. Ber. ad fratres de mōte Dei: perfecta obedientia
 maximē in insipiente est indiscreta: hoc est, nō discernere quid
 vel quare prācipiatur: sed ad hoc tantum niti, vt fideliter & hu-
 militer fiat quod à maiore prācipitur. Idē loquens de nouitio:
 Scultus fiat, vt sit sapiens: & hoc omnis eius sit discretio, vt in
 hoc nulla ei sit discretio: hęc omnis eius sapientia sit, vt in hac
 parte nulla sit ei. Idē in sermonibus: Rara avis in terris discre-
 tio: ideo discretionis locū fratres in vobis suppleat virtus obe-
 dientiæ, vt nihil plus, nihil minus, nihil aliter quā imperatum
 sit faciatis. Deut. 12. Quæ prācipio tibi, hęc tantū facias: nec ad-
 das quicquam, nec minuas. Cū Iulius Cæsar in perdomandis
 hostibus, quinq; annorū spatium sibi permissum transisset, licet
 gloriōse triumphasset, honor tamen debitus sibi denegatus est:
 nec urbē ingredi permissus est, eō quod vltra terminū sibi prā-
 fixum morā contraxisset. Deut. 12. Non facietis ibi quod nos hic
 facimus hodie, singuli quod sibi rectū viderur. Bern. super Cant.
 Quis vestri curam semel nobis credidistis, quid rursus de vobis
 nos intromittitis? Perfectē obediens debet se habere vt iumen-
 tū. Dauid: Vt iumentū factus sum apud te. Item: Deduxisti sicut
 oues populū tuū. Et iterum: Qui deducis velut ouem Ioseph.
 Simplicitatē obediētię multū amabāt antiqui patres in discipu-
 lis suis: ideo in principio nō prācipiebāt eis recta. Vnde in Vitis
 patrū, dixit quidā abbatī Pastori: Patres seniores nō loquuntur
 ab intio fratribus recta, sed magis distorta: & si viderint quia
 ea que torta sunt faciūt, iā eis non loquuntur nisi quod expedit,
 cognoscentes quoniā in omnibus obediētes sunt. Debent infe-
 riores audire mādata superiorū, quasi à Deo dicerētur. Mat. 10.
 Qui vos audit, me audit. Vnde sicuti nō discerneret, si aliquid à
 Deo eis prāciperetur, sed humiliter illud implet: sic non debēt
 disceptare de mandatis prælati. Bern. Non te moueat magister
 imperitus, indiscreta potestas: sed memento, quia non est pote-
 stas nisi à Deo: & qui potestati resistit, ordinationi Dei resistit.
 Ad Coloss. 3. Serui obedite per omnia dominis &c. Et subditur:
 Quodcumque facitis, ex animo operamini sicut domino, & non
 hominibus. Tertius gradus est hilariter obedire. Hilarē enim
 datorem diligit Deus. 2. Corin. 9. secundum verbum Bern. Sere-
 nitas in vultu, dulcedo in sermonibus multum colorāt obediē-
 tiam obsequentis. Nubilosa corporis compositio & facies tene-
 bris tristitia obfuscata deuotionem ab animo recessisse signifi-
 cat. Quis enim libenter imperat homini tristitiam efflanti. Ad

Ephe. 6. Omnia facite sine murmurationibus. Eccl. 35. In omni dato hilarē fac vultū tuum. Qui cum murmure obediunt, eum praua salsa Deū pascere volūt. In Psa. Dederunt in escā meā fel. Obediētia taliū est quasi obediētia dæmonum. Ad præceptum enim Christi exhibāt dæmonia à multis, clamantia. Qui sic obediunt, nō verē sunt obediētes, etsi dicantur esse. Matt. 27. Inuenerunt hominē Cyrenā, nomine Simonē. Tales sunt vt magni lapides qui moueri nō possunt sine afflictione mouētis. Eccl. 10. Qui transfert lapides, affligetur in eis. Tales sunt vt rotæ carri nō solū in hoc quòd præ defectu vnctionis murmurāt, sed qui vnus alterū præcedere non vult: non faciam hoc dicit vnus, nisi ille idem fecerit. Eccl. 33. Præcordia fatui quasi rota carri. Tales sunt sicut imagines in ædificiis quæ sustinent columnas quæ in facie tristitiam ostendūt. Prælati cuius subditi cum tristitia de murmure obediūt, similis est illi qui haberet omnia mēbra infirma, quæ necesse haberet mouere, & nullū mouere posset sine dolore, qui esset in magna miseria. Prælati talis imperat illi, & ille affligitur, & contristatur, & ipse cum eo. Similiter imperat alij, & ille contristatur, & ipse cum eo, & sic qui obsequi debuerunt, offendūt. ad Hebr. 13. Obedite præpositis vestris, & obedite eis: ipsi enim perutiligant quasi rationē pro animabus vestris redditurū, vt hoc faciant cum gaudio, & nō gementes: hoc enim nō expedit vobis. Sen. in lib. de beneficiis: Ita à natura comparatū est: vt altius iniuriæ quàm merita descendāt: illa cito defluant, has tenax memoria custodiat. Quid expectat qui offert dum obligat? Satis aduersus eū gratus est, qui beneficio eius ignoscit. A simili possumus dicere, q̄ satisfacit Deus pro obediētia aliquorum, si affectionem quam ipsi faciūt superioribus suis eis ignoscit. ¶ Quartus gradus est, velociter obedire. Luc. 17. dictum est Zachæo, Festinans descende. Et subitur remuneratio: Hodie, inquit, salus huic domui facta est. Matt. 4. dicitur de Petro & Andrea à domino vocatis: Et illi cōtinuò relictis retribus secuti sunt eū. Et similiter subditur de Iacobo & Ioāne: Illi statim relictis retribus & patre secuti sunt eum. Hiero. Perfecta obediētia est sua imperfecta relinquere. Cantic. 5. Manus eius tornatiles. In Vitis patrum, Abbas Syluanus habebat duodecim discipulos, vni eorū nomen Marcus, quem præ cæteris diligebat propter bonū obediētiā, quod erat in eo. Cūmq; quidā dicerent eum, q̄ alij discipuli cōtristarentur ex hoc, ipse pulsauit ad ostium vniuscuiusq; vocās eum, & nullus exire voluit. Tādē vocatū Marcū ad eius ostiū, qui statim exiit, & Syluanus in quatuor

quem ille scribebat tēpore vocationis, literā vltimā imperfe-
ctā inuenit, quam post vocationem propter bonū obedientiæ
implere noluit. Tunc illi iudicauerunt eum magis esse diligen-
dum, eò quòd Deus magis diligeret eū propter bonū obedien-
tiæ. Item quidam Abbas seniori suo abbati debuit preparare pi-
scem, & apposuit cultellum & incidebat eum, & vocatus ab ab-
bate suo reliquit piscem semiscissum propter bonum obedien-
tiæ. Valde gratū solet esse principibus quum præcepta eorū ve-
lociter adimplentur. Prou. 22. Vidisti hominem velocem in ope-
re suo, coram regibus stabit, nec erit ante ignobiles. ¶ Quintus
gradus est, viriliter adimplere mandatum Bern. Manum tuam
insiste ad fortia, agendum est instanter, & constanter obedi-
endum. Nec inter asperitatem verberū tam regalis est semita re-
linquenda. Et loquitur de semita obedientiæ. Christus hanc se-
mitam etiā pro morte ignominiosissima relinquere noluit. Ad
Phil. 2. Factus obediens vsque ad mortem: mortē autem crucis.
Bernar. Memento fratres, Christus ne perderet obedientiam,
perdidit vitam. Idem: Putas obedientiæ fructū, quū subditus au-
dit obedientiam quam multis experierat votis, quum ei præci-
pitur quod redoleat dignitatē? Ecōtrario meritum assignat illi
obedientiæ quæ terret animum audientis, grauis ad audiendum,
grauior ad implendum, grauissima ad tenendum. ¶ Sextus gra-
dus est, humiliter obedire. Et subdit Bern. Magna virtus humi-
litaris, sine cuius obstaculo virtus fortitudinis non solum virtus
non sit, sed etiam in superbiam erumpit. Luc. 17. Quum feceritis
omnia quæ præcepta sunt, dicite, serui inutilis sumus: quod fa-
cere debuimus, fecimus. ¶ Septimus gradus est, indefinēter obe-
dire. Et subdit Bern. Perseuerantia singularis est filia summi re-
gis. Idem: Quid currere prodest, & ante cursus metam deficere?
Sic currite vt comprehendatis. 1. ad Corin. 9. Hi sunt septem gra-
dus scalæ quam vidit Iacob. Gen. 28. Hanc visionem vidit Iacob
dormiens in itinere, lapide supposito capiti. Gloss. Caput ponit
in lapide qui Christo inhæret mēte. Et secundū August. in itine-
re dormire, est in via huius seculi ab impedimento secularium
actionum quiescere. Beatus Benedictus & August. & alij sancti
qui religiones instituerunt, quum Christo corde adhæsisent, &
a carnis huius seculi quiescerent, spiritualiter viderunt visionem
illam. Scala ista obedientia est, cuius duo latera possunt intel-
ligi, paupertas voluntaria & continentia, vel abrenūciatio pro-
prij sensus & proprię volūtatis. ¶ Attendēda verò sunt quatuor
quæ de hac scala dicuntur. ¶ Primum est, quòd erat stans super

terram. In quo notatur rectitudo intentionis quæ debet esse in
 his qui viam obedientiæ aggrediuntur. Et excluditur per hoc
 macula intentionis terrenæ eorum qui habent terrenam inten-
 tionem in religione. Scala eorum nõ stat, sed potius iacet super
 terram: vel potius directa est ad infernum. Ecclesi. 4. Custodi pe-
 dem tuam ingrediens domum domini. Pedem, inquam, inten-
 tionis. ¶ Secundũ est, quod cacumen eius tangebatur cælũ. In quo
 figuratum est, quod conuersatio religiosorũ in cælis debet esse,
 vel quod immediatus transitus est in morte à via perfectæ obe-
 dientiæ in cælum. Parum enim vel nihil moratur perfectè obe-
 dientes in purgatorio. Et quia magni lucri est obedientia, ut
 prius ostensum est, & ideo sufficit hic soluere debita. Et quia
 vero obediente Christus viuit & operatur. ad Gal. 2. Viuo autem
 iam nõ ego: viuit verò in me Christus. Nec est verisimile, quod
 Deus sit in futuro eorum victor, quorũ hic est actor. ¶ Tertium
 est, quod Iacob vidit angelos ascendentes & descendentes per sca-
 lam illam. In quo insinuat, quod via obedientiæ vita angelica
 est. Siue enim descendant verè obedientes fratribus suis mini-
 strando, siue ascendant Deo assistendo in oratione, lectio-
 ne, meditatione, ad modum angelorum voluntatem Dei peragunt. Ve-
 de quantum ad illos impletur orationis dominicæ petitio, Fiat
 voluntas tua sicut in cælo & in terra. Matt. 6. ¶ Quartũ est, quod
 dominus erat innixus scalæ. In quo insinuat, quod perfectæ
 obedientiæ se habet immediatè ad Deum. Nullum enim inter-
 uallum vel modicum est inter mortem verè obedientis & di-
 uinam visionem. In Psal. Tenuisti manũ dexteram meam, & in
 voluntate mea deduxisti me, & cũ gloria suscepisti me. Etsa. 38.
 Si auerteris à sabbatho pedem tuum & c. sustollã te super alti-
 tudinem terre, & cibabo te hereditate Iacob patris tui. Multum
 deberent incitare eos qui sunt in scala obedientiæ ad ascenden-
 dum viriliter, spes & desiderium videndi dominũ innixum sca-
 læ. Sicut quũ acclamatum est in obsidione alicuius castri, ali-
 lum habiturum centum libras qui primò intrauerit: spes & de-
 siderium tãti lucri facit aliquos per scalam ascendere, tenentes
 clypeos supra se, licet lapidibus desuper percussantur. Sic spes
 & desiderium, de quibus iam diximus, deberent facere vt homi-
 nes per scalam obedientiæ ascenderent: omnes aduersitates quæ
 occurrunt superando. Matth. 11. Regnum cælorum vim patitur,
 & violenti rapiunt illud. Item insinuat in hoc quod domi-
 nus erat innixus scalæ, quod ipse paratus est iuuare & cõseruare
 eos, qui viam obedientiæ aggressi sunt, quasi suos. Perfectè
 obedien

obediens
 fidelis f
 dum po
 mea po
 quod se
 domini
 do, & e
 voluta
 cob pol
 locus sa
 riam. S
 pter ho
 Deus r
 suo. Mi
 locis sa
 na Luci
 Dei, & p
 diantib
 propine
 nem. Va
 mo Dei
 nem ali
 domus
 latronu
 scalam
 tent ho

E St
 quis ob
 nã obe
 ceruico
 re, & ill
 debere
 tia mo
 cum reg
 obedi
 do aut
 epistol
 le obed
 quã ex

obediens è proximo sequitur dominum. Vnde Dominus quasi fidelis socius vbi deueniunt ad locum difficile ad transeundum porrigit ei manum iuuans eum. In Psalm. Adhæsit anima mea post te : me suscepit dextera tua. Attendendum etiam est quod sequitur : Verè dominus est in loco isto, dicit Iacob. Deus dominum se exhibet verè obedienti, cum iuuando, conseruando, & ei prouidendo: & meritò, cum ille se exhibeat seruū Dei, voluntatem eius adimplendo. Item attendendum est quod Iacob postea dixit, Quam terribilis est locus iste? Terribilis est locus sanctus scilicet locus religionis, propter domini præsentiam. Sollicitè enim debet se habere qui sunt in religione, propter hoc quòd dominus præsens est. Hoc est vnum illorū quæ Deus requirit ab homine : scilicet sollicitè ambulare cum Deo suo. Michææ 6. Terrorem incutere deberet his qui peccant in locis sanctis, pœna illorū qui in locis sanctis peccauerūt: vt pœna Luciferi & Adam. Sequitur : Non est hic aliud, nisi domus Dei, & porta cæli. Domus Dei dicitur religio: quia in verè obedientibus Deus habet dominium. Porta verò cæli est propter propinquitatem quam habet perfecta obedientia ad Dei visionem. Væ illis qui de porta cæli faciunt portam inferni: & de domo Dei, speluncam latronum: vt qui simoniacè intrant religionem aliquam, vel proprietarij sunt ibi. Matth. 21. Domus mea domus orationis vocabitur: vos autem fecistis eam speluncam latronum. Item : Væ illis religiosi qui de scala regni cælestis scalam faciunt confusionis, quorum peccata tanto amplius fecerunt hominibus, quanto ipsi sunt in gradu altiori.

De partibus Obedientie.

CAP. V.

Est obedientia reprehensibilis, & est obedientia cōmendabilis: **O**bedientia reprehensibilis est triplex. ¶ Prima est quam aliquis obedit creaturæ inferiori homine: vt pecuniæ. Ecc. 10. Pecuniæ obediūt omnia. ¶ Secūda est, cū ex remissione superioris & ceruicofitate inferioris accidit quod ille obedit qui debet imperare, & ille imperat qui debet obedire, cū scilicet ille est supra qui deberet esse infra, & mēbrū super verticē se extollit. Pro. 30. Per tria mouetur terra, & quartū quod nō potest sustinere, per seruum cū regnauerit &c. ¶ Tertia est, cū aliquis suo superiori in malo obedit. Gr. in Moral. Nunquā p obedientiā malū fieri. Aliquando autē debet bonū, quod agitur, per obedientiā intermitteri. Bern. in epistolis: Facere malū quolibet etiā iubēte domino, cōstat nō esse obedientiā, sed potius inobediētiā. Gre. Caueāt subditi ne plusquam expedit sine subiecti, ne dū plusquam expedit studēt subiecti;

superiorum cōpellantur vicia venerari. Aug. Sic modus obedientiæ tenendus est, vt bonis in malo nō cōsentias, nec malis in bono non contradicas. ¶ Obedientia verò cōmendabilis quædã est necessaria, quædã abundãs vel perfecta. Necessaria est, vt quum aliquis obedit in his quibus tenetur obedire. Abundãs verò est, quum obediatur etiam in his in quibus non tenetur obedire. Bern. Subjectus huiusmodi, obedientiam quæ finibus cohibetur nouerit imperfectam: nam perfecta obedientia legem nescit, terminis non arctatur, neque cōtenta angustiis professionis, largiori voluntate fertur in latitudinem charitatis. Idem ad perfectionem obedientiæ pertinet, nō solum facere quod iubetur, sed etiam sicut iubetur. Ber. Illum optimũ dixerim obedientiæ gradum, cum eo animo opus iniunctum recipit quo & præcipitur. Gen. 17. dicitur de Abraham. Et circumcidit carnem preputij eorum statim ipsa die, sicut præcepit ei Deus. Matt. 1. Exurgens Ioseph à somno, fecit sicut præcepit ei angelus. Io. 14. Sicut mandatum dedit mihi Pater, sic facio. ¶ Itẽ notandũ, quòd est obedientia quæ debetur ex natura: vt illa quæ debetur Deo. Act. 5. Obedire oportet Deo magis quã hominibus. Et illa quæ debetur patribus carnalibus. Ad Eph. 6. Filij obedite patribus vestris in domino, hoc enim iustum. Item ad Coloss. 3. Filij, obedite parentibus vestris, per omnia: hoc enim beneplacitũ est domino. Item est obedientia quæ nō debetur ex natura, sed habuit voluntatem principium sui, vel voluntatem liberam, vel nō liberam. Velut seruus domino. ad Coloss. 3. Serui, obedite per omnia dominis vestris. Voluntatem verò liberam sui principium habuit obedientia quam vxor debet viro, vel quam debet subditus prelati. ad Eph. 5. Mulieres subdite sint viris suis in omnibus. Gen. 3. mulieri dicitur: Sub viri potestate eris, & ipse dominabitur tui. ad Heb. 13. Obedite præpositis vestris, & subiacete eis.

De his quæ aduersantur obedientiæ. Et de duodecim malis quæ propria voluntas homini facit.

CAP. VI.

Obedientiæ primo aduersatur proprius sensus, deinde propria voluntas. Sicut equus videns nō est idoneus circumire ad molã: sic qui habet propriũ sensum: nō est aptus voluntati obedientiæ. Deu. 12. Nō facietis ibi quod nos facimus hic hodie singuli quod sibi rectum videtur. Iudic. 17. In diebus illis non erat rex in Israël: sed vnusquisque quod rectũ sibi videbatur, hoc faciebat. Exemplum relinquendi proprium sensum, dedit Christus à matre sua in templo inuentus. Luc. 2. Descendit cū eis, &

venit Nazareth, & erat subditus illis. Ber. Quis nō erubescat obstinatus esse in consilio suo, quando suū sapiētia ipsa deseruit? Proprius sensus, oculus est veteris hominis qui inimicus est Deo, & ideo erudendus est. ¶ De propria voluntate, notandū est, quod ipsa Deo multum displicet, diabolo multū placet, hominī multū nocet. Nec mirū si Deo multum displicet. Ipsa enim est, quæ Deo primo iniuriatur. Ipsa sola Deo aufert dominiū suū, & dat illud diabolo. Sicut enim obedientia efficit hūmānum seruum Dei: sic propria voluntas efficit eum seruum diaboli: ideo multū placet diabolo. Ecc. 18. Post cōcupiscentias tuas non cas, & a voluntate tua auertere. Si præstes animæ tuæ concupiscentias eius, faciet te in gaudiū inimicis tuis. ¶ Propria volūtas hominī multipliciter nocet. ¶ Primo aufert ei Deum. Bern. super Cant. Non dabit inobedienti copiam sui tantus obediētiæ amator, vt mori quā non obedire maluerit. ¶ Secundo beneficia Dei hominī subtrahit. Greg. Dignum est, vt ab eius beneficiis sit quilibet extraneus, qui eius nimirum iussionibus nō vult esse subiectus. ¶ Terriō, meritū euacuat. Esaiā 58. Quare ieiunauimus, & nō aspexisti? Et subditur: Ecce in die ieiunij vestri inuenitur voluntas vestra. Ber. super Cant. Grande malū propria voluntas, qua fit vt bona tua tibi bona non sint. ¶ Quarto, hominem excommunicat. 2. ad Thes. 3. Si quis non obedit verbo nostro per epistolam, hunc notate, & ne cōmisceamini cum illo. ¶ Quinto hominem furem efficit. Ille enim qui in religione est propriæ voluntatis, contractat rem alienā, scilicet seipsum domino inuito. Matth. 16. Si quis vult post me venire, abneget semetipsum. Luc. 14. Omnis ex vobis qui nō renunciauerit omnibus, quæ possidet, nō potest meus esse discipulus. ¶ Sexto, reddit hominem maledictū. Deut. 28. Si audire nolueris vocem domini Dei tui, vt custodias & facias omnia mādata eius, veniet super te omnes maledictiones istæ, & apprehendet te. Maledictus eris in ciuitate, maledictus in agro, maledictum horreū tuum, & maledictæ reliquię tuę, maledictus fructus vētris tui, & fructus terre tuæ. ¶ Septimo, idololatram efficit. 1. Reg. 15. Quasi peccatum ariolādi est, repugnare, & quasi scelus idololatriæ nolle acquiescere. Gl. Sola est obedientia, quæ fidei meritū possidet, sine qua infidelis quisque cōuincitur. Inobediēs negat Deum in quantum Deus est. Greg. in Moralib. Contra conditorē superbire, est præcepta eius peccando transcendere: quia quasi à se iugum dominationis eius excutit, cui per inobedientiam subesse contemnit. ¶ Octauo, hominē à dignitate deicit: vt patet in Saul, cui dicit

Samuel 1. Reg. 15. Quia proiecisti sermonem domini, proiecit te dominus ne sis rex super Israël. ¶ Nono aduersarium homini suscitatur. 3. Reg. 11. Fecit Salomon, quod non placuerat cori domino, & suscitauit dominus aduersarium Salomoni. ¶ Decimo, hominem confundit. Osee 10. Confunderetur Israël in voluntate sua. Esa. 45. Confundentur omnes qui repugnant ei. In hoc confunditur qui propriam voluntatem in religione sequitur, quia contrarium accidit ei illius, quod intendit. Quærit alicubi consolationem, & ex hoc postea habet maiorem desolationem, vel in tormentatione conscientie, vel in punitione penitentie, vel in infirmitate qua quandoque ex hoc sequitur. Qui plus vult facere voluntatem suam in religione, plus cogitur facere contra eam. Qui enim talis non habeat gratiam illam apud Deum vel homines quam habet verus obediens, multa non conceduntur sibi, quæ conceduntur vero obedienti. Jonas effugere voluit ut Dei voluntatem non impleret: impleuit tamen eam inuitus. Greg. Ecce Ionanam fugitium Dei tempestas inuenit, fors ligat, mare suscipit, & quia authoris voci obedire reniritur, ad locum quod missus fuerat suo reus carcere portatur. ¶ Undecimo hominem affligit. Vnde Saul inobedientem malignus spiritus exagitat. 1. Reg. 16. Homo propriæ voluntatis in religione animum habet inordinatum, & ideo affligitur. Aug. in lib. confessionum: Iussisti domine, & sic est, ut poena sibi sit omnis inordinatus animus. ¶ Duodecimo, hominem morte temporali & æterna dignum efficit. Deu. 17. Qui superbierit nolens obedire sacerdotis imperio, morietur. Eiusdem 21. Si genuerit homo filium contumacem, qui non audierit patris aut matris imperium, & contumaciter obedire contempserit, lapidibus eum obruet populus. Iosue 1. Qui contradixerit ori tuo, & non obedierit cunctis sermonibus tuis quos preceperis ei, morietur. 2. Reg. 13. Vir Dei qui inobediens fuit orationi domini percussus est à leone. Ber. Quid odit Deus, aut quid punire præter voluntatem propriam? Cesset enim propria voluntas, & infernus non erit.

De errore illorum qui dicunt soli Deo obediendum esse, & non hominibus.

CAP. VII.

Falsitas huius erroris facile manifestari potest his, qui veteri testamentum recipiunt: quum in veteri lege præcipiantur occidi, qui imperio sacerdotis, vel principis, vel parentum inobedientes sunt. De primo habetur Deute. 17. Qui superbierit nolens obedire sacerdotis imperio, morietur. De secundo Ios. 1. Qui contradixerit ori tuo &c. De tertio Deut. 21. Si genuerit homo fili-

lium

lã contumacem &c. Testimoniis etiã Noui testamenti falsitas
 dicti erroris manifestè potest ostèdi, ad Rom. 14. Omnis anima
 potestati⁹ sublimiorib. subiecta sit. Nõ enim est potestas nisi à
 Deo: quæ autè sunt, à Deo ordinatæ sunt. Itaq; qui resistit pote-
 stati, Dei ordinationi resistit: qui autè resistit, sibi ipsi dãnatio-
 nẽ acquirũt. ad Eph. 6. Filij obedite parentib. vestris in domino:
 hoc enim iustũ est. In eodẽ: Serui obedite dominis vestris carna-
 libus, cum timore & tremore, in simplicitate cordis vestri, sicut
 Christo. ad Col. 3. Filij obedite parentibus vestris: hoc enim be-
 ne placitũ est domino. In eodẽ: Serui obedite per omnia domi-
 nis carnalibus. ad Tirũ 3. Admone illos principibus & potestati-
 bus subditos esse. ad Heb. 13. Obedire prepositis vestris, & subia-
 cere eis. 1. Pet. 3. Subiecti estote omni humanæ creaturæ propter
 Deũ, siue regi quasi precellenti, siue ducibus quasi ab eo missis. In
 eodẽ: Serui subditi estote in omni timore dominis, nõ tantũ bo-
 nis & modestis, sed etiã discolis. Præterea constat, q̃ Christus vo-
 luit apostolos esse loco sui, & vicè ei⁹ gerere: secundũ illud Mar-
 10. Qui vos audit, me audit: & qui vos spernit, me spernit. Et e-
 iusdẽ 16. dictũ est Petro: Tibi dabo claves regni cęlorũ, & quod-
 cunq; ligaueris sup. terrã, erit ligatũ & in cęlis: & quodcunq;
 solueris super terrã, erit solutũ & in cęlis. Itẽ eiusdẽ 18. Amẽ di-
 co vobis, quęcũque alligaueritis sup. terrã, erunt ligata & in cę-
 lo &c. Et. Io. 20. Accipite Spiritũ sanctũ: quorum remiseritis pec-
 catã, remittuntur eis: quorũ retinueritis, retenta sunt. Obedien-
 dũ ergo fuit apostolis sicut Christo, tanquã eius vicariis. A simi-
 li ergo successoribus eorũ obediendũ est tanquã Christi vicariis.
 Si quis verò dicat, q̃ obediendũ fuit apostolis tanquã Christo,
 sed nõ eorũ successoribus: Ergo Christ⁹ recessit⁹ ab ecclesia nõ
 sufficienter ordinauit de ea, si non ordinauit de ea, nisi quandiu
 apostoli viuerent. Si rex Frãcię ierurus esset in peregrinatione, &
 poneret aliquem loco sui vsque ad certũ tempus infra quod sci-
 ret se non esse rediturum, ipse non sufficienter ordinaret de re-
 gno: ergo quũ Christus ascensurus in cælũ sciret se non esse re-
 diturum ad ecclesiam ante mortem apostolorum, si ipse solũ
 ordinauit qui essent loco eius dum apostoli viueret, ipse nõ suf-
 ficienter prouidit ecclesiæ suæ. Relinquitur ergo q̃ successori-
 bus eorum obediendum sit, sicut & ipsis obediendũ fuit. Si quis
 verò dicat hominibus esse obediendum, sed tantum bonis non
 malis, patet primo hoc esse falsum ex verbis Christi, Matth. 23.
 Super cathedrã, inquit, Moysi sederunt Scribæ & Pharisei: om-
 nia ergo quæcunq; dixerint vobis, seruate & facite, secundum

verò opera eorum nolite facere. 1. Petri 2. Serui Subditi estote in omni timore dominis, non tantum bonis & modestis, sed etiam discoloris. Præterea si tantum bonis esset obediendum, iudicium ecclesie nihil haberet certitudinis: nescitur enim quis bonus vel malus. Eccl. 9. Sunt iusti atque sapientes, & opera eorum in manu Dei, & tamen nescit homo vtrum amore an odio dignus sit: sed omnia in futurum seruantur incerta. Item iudicium ecclesie nihil haberet stabilitatis. Ille enim qui est bonus in momento, potest fieri malus, & iam non ei est obediendum. Præterea sicut pictor scedus depingit statuam pulchram, nec ritium pictoris statuam deturpat, sic & prælatus malus potest facere præceptum bonum: nec est periculum his qui subiecti sunt, obediunt prælato malo in eis in quibus obediunt prælato bono. Ex quo prælatus malus habet potestatem. Omnis enim potestas à Deo est: & qui potestati resistit, ordinationi Dei resistit. ad Roma. 13. Si vero prælatus malus præcipiat malum: tunc prælato non est obediendum ei. August. super illud ad Roma. 13. Qui resistunt, ipsi sibi damnationem acquirunt. Si ille iubeat quod non debes facere, hic sanè contemnit potestatem timendo potestatem maiorem. Ipsos humanarum rerum gradus aduerte. Si quid iusserit curator, nunquid tibi faciendum est, si contra proconsolem iubeat? Rursus si quid proconsul iubeat, & aliud Imperator, nunquid dubitatur contempto illo illi esse seruiendum? Ergo si aliud Imperator & aliud Deus iubeat, contempto illo obtemperandum est Deo.

De Disciplina. PARS XI. Quæ habet septem Capitula.

De ordine dicendorum de Disciplina. Et de diuersis acceptiombus huius nominis Disciplina. CAP. I.

DICTO de Obedientia qua redditur quæ debetur superiori, dicendum est de Disciplina, qua redditur quæ debetur inferiori, de qua hoc modo dicitur. Primo ponetur diuersæ acceptiombus huius nominis Disciplina. Secundo, tangeatur de his quæ possunt incitare ad faciendum correptionem. Tertio, de his quæ possunt impedire. Quarto de modo corripiendi, vel corrigendi. Quinto, de his quæ incitare possunt ad libere recipiendum correptionem. Sexto, de diuersis partibus disciplinæ. Septimo, de erroribus circa disciplinam. Circa primū notandū, quod disciplina quandoque dicitur desiderium corrigendi inferiores, & sic videtur esse pars iustitiæ. Quandoque autem dicitur disciplina id quod adhibetur ad correptionem aliquorum. Sic sumitur ad Heb. 12. Filii misericordiam negligere disciplinam. In eodē: In disciplina perseverate. Item

si extra disciplinam estis &c. Quandoque autem disciplina dicitur affectus disciplinae sumpta secundo modo. Et sic videtur eam describere Cyprianus, dicens: Disciplina est morum ordinata correptio, & maiorum precedentium patrum regularum observatio. Item magister Hugo de sancto Victore: Disciplina, inquit, est conuersatio bona & honesta, cui parum est non malem facere, sed studet in his quae bene agit per cuncta irreprehensibilis apparere. Ber. in epistolis: Disciplina cervicem submittit, ponit supercilia, componit vultum, ligat oculos, cachinnos cohibet, moderatur lingua, gulam frangat: iram sedat, format incessum. Item magister Hugo de Sancto Victore. Disciplina est motorum omnium motus ordinatus & dispositio decens in omni habitu & actione. Disciplina sumpta primo modo poterit videri alicui idem esse quod zelus. Ad zelum primo videtur pertinere dolor de Dei contumelia, qui est quasi quaedam scissura cordis, quam interdum indicat vestium scissura. Secundo tabescentia, quae est quum dolor vehementior aut diuturnior fuerit. David: Super inimicos tuos tabescebam. Tertio ira per zelum, quae est appetitus vltiscendi Dei offensam: quae ira si inueterata fuerit, emittitur odium. De quo in Psal. Nonne qui oderunt te Domine oderam? Idem: Perfecto odio oderam illos. Perfectum odium ex quo inimicos Dei vsque ad dilectionem vel perfectionem persequimur, non habentes pacem cum eis quandiu sunt Dei inimici. Vel perfectum odium dicitur odium virorum perfectorum, quo peccata hominum, non homines odio habentur. Ambr. Qui habent zelum, omnes inimicos suos putant qui sunt hostes Dei, quamuis patrem, sororem, de omnibus dicunt inimici facti sunt mihi. Idem: Nemo grauior hostis omnium, quam qui omnium laedit authorem. Aug. Vnumquemque Christianum zelus domus Dei comedit. Non enim magis est domus tua quam illa ubi habes salutem aeternam. Si ergo in domo tua ne quid peruersum fiat satagis, in domo Dei ubi salus est proposita & requies sine fine, non debes pari, quantum in te est, si quid peruersum forte videris. Et notandum quod non videtur omnino idem esse zelus & ira per zelum. Bonus zelus est, ut ait glo. Aug. super illud Ioan. 2. Zelus domus tuae. Feruor animi quo mens abiecto timore humano pro defensione veritatis attenditur, eo comeditur, quo quaelibet prava quae viderit, corrigere satagit, si nequit, tolerat & gemit. Ira vero per zelum est ira iusta. De qua gl. super illud Math. 5. Omnis qui irascitur &c. Iusta ira est mater disciplinae. Et super illud Iob 5. Virum stultum interficit iracundia, dicit Greg.

Greg.

Greg. Est ira per zelum, qua irasci sicut nostris, proximorum re-
roribus debemus. De hac ira etiam dicit gl. super illud Eccl.
Melior est ira risu. Hæc est ira qua vitii irascimur. Item nos-
dum, quod super illud Ezech. 4. Sume tibi sartagine ferrea
dicit gl. Greg. Nullum maius sacrificium Deo est, quam zelus
animarum. Zelus Dei gloriam in hoc mundo defendit: zelus
carbo est quem de Seraphin accepit de altari cælesti, & tetigit
labia Esaie. Esa. 6. Nam non sunt digna prædicare verbu Dei
bia illa quæ hic carbo non tetigerit. In Psal. Mors in labiis
rum, ubi litera communis habet, Gladius in labiis eorum. In
biis quorundam verbum Dei quod deberet esse spiritus & vita
mors est. Propter enim defectum zeli, verbum Dei ita frigide
annuntiant aliqui, quod auditores eorum inde potius frigidum
quam accendantur. Propter ignem istum dictum est de Eli
Eccl. 48. Surrexit Elias propheta quasi ignis. Zach. 2. Ponam de-
ces Iuda sicut caminum ignis in lignis.

De his que possunt incitare ad faciendam correptionem.

C A P V T I I.

AD correptionem faciendam, notandū, quod ad hoc potius
incitare potest frequens admonitio sacre scripturæ. Mat.
18. Si peccauerit in te frater tuus, corripe eum inter te & ipsum
solū. ad Gal. 6. Si præoccupatus fuerit homo in aliquo delicto,
vos qui spirituales estis, instruite huiusmodi. 1. ad The. 4. Rogamus
vos fratres, corripite inquietos. Prou. 24. Noli subtrahere
a puero disciplinam. Eccl. 7. Filij tibi sunt? erudi illos, & curam
illos a pueritia illorum Eiusdem 30. Tunde latera eius dum in-
fans est, ne forte induret & non credat tibi. In eodem: Doce
bellum tuum, & operare in illo, ne in turpitudine illius offenda-
ad Ephes. 6. Educate filios vestros in disciplina & correptione
domini. Secundo exempla, & maximè exemplum Christi. De
cuius zelo habes Matth. 21. & Ioan. 2. Et in Psalm. Zelus domus
tuæ comedit me. Esa. 59. Opertus est dominus pallio zeli. In
Cant. 2. En ipse stat post parietem: ad modum scilicet zelatus
auscultatis. Exemplum zeli habes Exo. 32. in Moysen & Leuitis
dictam summentibus de idololatria Iudaici populi. Item Numer.
25. in Phinees, qui interfecit virum Israelitam cõeuntem cum
Madianitide: de quo dominus ait ad Moysen, Phinees filius
Eleazari auerit iram a filiis Israel, quia zelo meo cõmotos es
cõtra eos. Item 3. Reg. 10. in Iehu qui interfecit prophetas Baal.
Item 1. Machab. 2. in Matathia qui trucidauit Iudaum sacrificia-
tem idolis. ¶ Terrio vilitas ex correptione proueniens vige-
eou

correctionis fructifera est. Vnde significata est per virgam illā
 quæ protulit flores & amygdala. Num. 17. Vtilitatem correctio
 nis in multis locis insinuat sacra scriptura Prou. 17. Melior est
 manifesta correctio, quàm amor absconditus. Et in eodem: Me-
 moria sunt vulnera diligentis, quàm fraudulēta odientis oscula.
 Eiusd. 28. Qui corripit hominem, gratiam postea inueniet apud
 eum, magis quàm qui per linguæ blandimēta decipit. Eiusd. 29.
 Virga atque correctio, tribuit sapientiam. Eccles. 7. Melius est à
 sapiente corripī, quàm stultorum adulatione decipi. Eiusd. 30.
 Qui diligit filium, assiduat illi flagella, vt læretur in nouissimo
 suo. Item in eodem: Qui docet filium suum, laudabitur in eo.
 Aug. ad Vincentiū: Non omnis qui parcit amicus est, nec omnis
 qui verberat inimicus. Melius est cum seueritate diligere, quàm
 cum lenitate decipere. Vtilius esuriēti panis tollitur, si de cibo
 substantiā securus negligebat, quàm esurienti panis frangitur, vt
 in iustitiā seductus acquiescat. Et qui phreneticum ligat, & qui
 ebriaricum excitat, ambobus molestus ambos amat. Quis nos
 docet amplius amare quàm Deus? & tamen nos non solum doce-
 re soauiter, verum etiam salubriter terere nō cessat. ¶ Quarto,
 malū proueniens ex defectu correctionis. Quod in multis locis
 sacra scripturæ nobis insinuat. 1. Reg. 3. Suscitabo aduersus
 Hebi omnia quæ locutus sum super domum eius, eò quòd noue-
 rat indignè agere filios suos, & non corripuit eos. Et 3. Reg. 1.
 Adonias eleuabatur, dicēs: Ego regnabo. Et infra: Nec corripuit
 eum pater suus aliquando, quem occasione regni postea Salo-
 mon fecit occidi. Prouer. 13. Qui parcit virge, odit filium suum:
 qui autem diligit, instanter erudit. Eiusd. 29. Puer qui dimit-
 titur voluntati suæ, confundit matrem suam. Eccl. 22. Confusio
 patris est de filio in disciplinato. Eiusd. 41. De patre impio
 queruntur filij, quoniam propter eum sunt in opprobrium vel
 tormentum. Esa. 14. Præparate eius filios occisioni in iniquitate
 patrum eorum.

De impedimentis correctionis. CAP. III.

Quot sunt quæ solent impedire ne correctio debito modo
 fiat. Primum est, indiscreta humilitas. Aug. loquēs præla-
 tus: Cum necessitas disciplinae in moribus coercendis dicere vos
 dura verba cōpellit, si etiam ipsi modum vos excessisse sentitis,
 non à vobis exigitur, vt à vobis subditis veniam postuletis, ne
 apud eos quos oportet esse subiectos, dū nimium seruatur hu-
 militas, regendi frangatur autoritas. Eccl. 13. Noli esse humilis
 in sapientia tua. ad Tit. 2. Hæc loquere & exhortare, & argue cū
 omni

omni imperio. ¶ Secundum est, timor scandali. Veritas vitæ & doctrinæ vel iudicij propter scandalum dimittenda non est. Gal. 2. dicit Paulus: Quum venisset Petrus Antiochiam, in facie restiti ei: quia reprehensibilis erat. Matt. 18. quum diceretur Christo, Scis quia Pharisæi audito hoc verbo scandalizati sunt? Ille respondens ait: Omnis plantatio quam non plantauerit Pater meus, eradicabitur. Sinite eos, cæci sunt & duces cæcorum. ¶ Tertium est timor mundanus vel humanus. Contra quod legitur de Elia Eccl. 48. Nō pertimuit principem, nec superauit eum verbum aliquod. Et 3. Reg. 18. Dixit Elias ad Achab: Non conturbabo ego Israël, sed tu & domus patris tui. ¶ Quartum est, remissio. De qua exemplum habetur in Heli. 1. Reg. 1. qui remisse arguit filios suos, dicens: Quare facitis res huiusmodi quas ego audio? Quintum & sextum sunt austeritas & indiscretio. Contra quæ duo fuerunt in arca testamēti, virga, māna, & tabule testamēti. In virga intelligitur correptio. In tabulis, discretio. In māna, mansuetudo. Contra austeritatem dicitur ad Gal. 6. Vos qui spirituales estis, instruite huiusmodi in spiritu lenitatis. Contra indiscretionem dicitur Prou. 14. In ore stulti virga superbie. Septimum, est ira vel odium. Prou. 19. Spiritum ad irascendum facilius quis poterit sustinere? Eccl. 19. Est correptio mendax in ira contumeliosi. Videtur esse correptio, quod potius est corruptio vel conuiciatio. ¶ Octauum est, amor terrenorum. Vnde Gen. 4. dixit Cain: Nunquid custos fratris mei sum ego? Cain interpretatur possessio. Amator possessionum custodiam fratrum negligit, non attendens illud Eccl. 29. Perde pecuniam propter fratrem.

De modo faciendi correptionem. CAP. IIII.

Correptio procedere debet ex amore. Apocalyp. 4. Ego quos amo arguo & castigo. Sed sunt aliqui qui illos maxime volunt corrigere quos videntur non amare, quorum correptio ab iis quibus adhibetur, non reputatur correptio, sed hostilis persecutio. Esa. 11. Egredietur virga de radice Iesse. Iesse interpretatur incendiū. De incendio amoris egredi debet virga correptionis. 2. ad Thes. vlt. Nolite quasi inimicum existimare illum, sed corripite vt fratrem. ¶ Item correptio debet fieri cura compassionis. Greg. Nequaquam iacentem erigit, nisi qui status sui reuerentiam per compassionem flectit. Aug. Duo sunt nomina homo peccator, quia peccator est, corripere: quia homo est, miserere. In Psal. Corripiet me iustus in misericordia, & increpabit me, sicut dicit glo. super illud Matt. 5. Beati qui esurunt & sitiunt iustitiam. Iustitiæ humus est misericordia. Iustitia sine misericordia.

misericordia, cæcus furor est. Zelus absque misericordia, est vt cæ-
 cus sagittarius qui intendens occidere feram, occidit hominē:
 sicut Lamech qui intendens sagittare feram, sagittauit Cain, &
 occidit eum iuxta traditionem Hebræorum. Ignis zeli ardere
 debet in oleo misericordiæ. Greg. super Ezech. Zeli sancti di-
 scitio de virtute misericordiæ necesse est vt ardeat. Ideo ne-
 cesse est eū qui habet alios corrigere, iugiter meditari propriā
 infirmitatē, vt in seipso discat quod alij portare possint. In Psal.
 Sciant gentes quoniā homines sunt. Ad Gal. 6. Considerans te-
 meripsum ne & tu tenteris. Eccl. 31. Intellige quæ sunt proximū
 ex teipso. Greg. Omnipotēs Deus idcirco principem Apostolorū
 permittit cadere, vt in culpa sua disceret qualiter aliis misereri
 deberet. Et de Christo legitur Esa. 53. Virum dolorum & scientē
 infirmitatem. Qui non didicit pati disciplinam, nescit eam in
 alios exercere. Quidā religiosi habētes abbatem tortorem cru-
 delissimum, inexperum disciplinæ quā in alios voluit exercere,
 coegerunt eū sedere per mentem inter fratres, & agere se tāquā
 simplicem fratrem: quē quotidie proclamantes, & egregiē verbe-
 rantes, tādē restituerunt eum sedi suæ, dicentes, Ecce per mē-
 sem fuisti in scholis disciplinæ: & non solū audisti doctrinam
 disciplinæ, sed etiam sensisti: non erat mirum si nesciebas quod
 non didiceras: sis memor eorum quæ didicisti, alioquin tibi re-
 memoracionem faciemus ipsorum. Qui didicit ex his quæ pas-
 sus est disciplinam. Sunt multi qui alios durē volunt corrigere,
 sed tamen nolentes corrigi, quorum morbus est. Noli me tæge-
 re, solo Deo curabilis, cum omnem tactum humanum fugiat.
 Item correptio fieri debet in mansuetudine. In Psal. Superuenit
 mansuetudo, & corripiemur. Sen. Vitia animi sicut vitia corpo-
 ris leniter sunt tractāda. Amb. super Lucam: Plus proficit amica
 correptio, quā accusatio turbulēta. Illa pudorem incutit, hæc
 indignationē mouet. ad Gal. 6. Vos qui spirituales estis, huius-
 modi instruite in spiritu lenitatis. Zelus sedet quasi in fornace
 vel iuxta fornacem, scilicet vim irascibilem: vnde de facili emi-
 cant scintillæ iræ quibus turbatur oculus mentis. Cato: Impe-
 dit ira animū, ne possit cernere verum: Et super illud Iob 3. Vi-
 rum stultū iterfecit iracundia. dicit Grego. Ita per zelū turbat.
 Ipse nāque zelus rectitudinis dum aciem mentis agit, turbat.
 Idēo viri sancti iram sentientes super sedere volūt correptioni,
 donec ira cessauerit, & tranquillitas in mente facta sit, imitari
 volētes illū cui dicitur Sap. 12. Tu dominator virtutis cum trā-
 quillitate iudicas. Iac. 1. Ira viti, iustitiā Dei nō operatur. Dioge-
 nos

nes cū esset iratus seruo suo, ait: iam te, nisi iratus essem, reberibus enecassem. In hominibus iracundis non exilit scintilla de fornace vis irascibilis, sed flamma totum vorans: & quos zelo sancto cōperant, furore consummant. In eis opus sanctum quod zelus sanctus tenebat, ira rapit & sibi vendicat. Scintilla verò ira, etsi aliquid turbationis oculo mentis ingerat, non tamen opus sancto zelo inceptum sibi vendicat. Simile inuenitur in viro qui ex iustitia vult reddere debitum vix cuius operi dupliciter potest se ingerere voluptas: vel sic vt opus iustitiae non auferatur: vel ita vt id totū sibi rapiat: vt licet solo voluptatis amore consummetur. ad Galat. 3. Sic stultus estis, vt cum spiritu cōperitis, nunc carne consum memini: simile etiam accidit in illo qui ex charitate incipit dare elemosynam, cui vana gloria duplex potest se ingerere. Simile etiam accidit in eo qui ex deuotione inchoat iter Ierosolymitanum, & intrat in cor eius cogitatio de negotiatione ibi crescenda, quae cogitatio dupliciter potest se ingerere vt prius. In correptione secretò faciendā est, si culpa sit occulta. Matth. 18. Si peccauerit in te frater tuus, corripe eum inter te & ipsum solum. Si verò culpa sit manifesta, manifestè faciendā est. 1. ad Timoth. 5. Peccantes corā omnibus argue, vt & ceteri timorem habeant. Isid. Manifesta peccata non sunt occulta purgatione purganda: palām enim arguēdi sunt, qui palām nocēt, vt dū aperta obiurgatione sanantur, hi qui eos imitando deliquerunt, corrigantur. Dum vnus corripitur, plurimi emendantur, necesse est vt pro multorū saluatione vnus condēnetur, quān per vnus licentiam multi periclitentur. Ita erga delinquentem sermo est preferendus, sicut eius qui corripitur ex postulat salus. Item in correptione attendendus est status personarum quae corriguntur, quia non sanat oculū quod sanat calcaneū. Cū veterano parces agendum est: vt ait Sen. 1. ad Tim. 5. Seniorē ne increpaueris, sed obsecra vt patrem. In correptione etiam seruanda est modestia. Tenendum est enim medium inter remissionem & indiscretum zelum. 2. ad Tim. 2. Seruum Domini oportet esse patientem, & modestia corripientem: qui non possunt cum benignitate corrigi, terrore sunt corrigendi. Aug. ad Bonifaciū: Quidam dirigit pudore & liberalitate liberos reuere satius esse credo, quā metu. Et subdit Aug. Hoc quidē verum est. Sed sicut meliores sunt quos dirigit amor: ita plures sunt quos corrigit timor. Isid. Quiblando verbo castigatur, & nō corrigitur, acri⁹ necesse est vt arguatur. Cū dolore enim abscindēda sunt, quae leniter sanari nō

possunt.
Zelū, in
cōstantia
lus ferui
lantior
ret, ordi
tiam, ad
belluina
res, non
diciū De
hic omni
haberent
facerent,
ces diabo
portetas
rum audi
agitudin
omium
Per sapie
Eiusdē 16
Domine
quam ce
qui ruunt
sunt, no
habent, si
men vnū
illud aug
credere,
vire ma
spirituali
contractu
aurea & a
minum fa
ciles, ad b
dibus suis
intrare, b
quo conc
ces gladi
muculā
intencare
gna pecc

pos

possunt. Qualis debeat esse zelus, ostendit Bernar. super Cantic.
 Zelū, inquit, tuū inflammet charitas, informet scientia, firmet
 cōstantia, sit feruidus, sit inuictus, sit circumspectus. Idē: Quo ze-
 lus feruidior, vehemētiōr spiritus, prouisiōrque charitas, cō vigi-
 lantiori opus est sciētia, quæ zelū supprimat, spiritum tempe-
 rer, ordinet charitatem. Sunt qui zelū habēt non secundū scien-
 tiam, ad Rom. 10. qui vulgariter vocantur homines sine capite,
 belluina rabie fauientes in peccatores, cōiūtiis eos dehonestan-
 tes, non medicos, sed hostes se exhibentes, quantū in eis est iu-
 diciū Dei euacuantes, dum omnia hic vindicare volūt. Si entm
 hic omnia vindicarentur, vt ait Aug. locum diuina iudicia non
 haberent. Ipsi officium dāmonū, quod est torquere, diligenter
 facerent, si potestatem haberent. In ore eorū personant hæ vo-
 ces diabolicæ, crucifigatur, cōfundatur, deponatur, & eiciatur.
 Potestas eorum est, vt gladius in manu furibūdi: vix ab ore eo-
 rum auditur, corrigatur. Ipsi solū vrere notunt, & secare: omni
 agilitudini ignem, & ferrum adhibere volunt, ignorantes quōd
 omniū medicamentorum saluberrimum est sapientia. Sap. 9.
 Per sapientiam sanati sunt, quicunq; placuerunt tibi ab initio.
 Eiusdē 16. Nec herba, nec malagma sanauit eos: sed sermo tuus
 Domine, qui sanat omnia. Peccatores (vt ait Dionysius) tan-
 quam cæci manuduendi sunt. Tullius: Vndique fulciendi sunt
 qui cunant, erigendi sunt, qui ceciderūt, & sanandi qui vulnerati
 sunt, non nouo vulnere transigendi. Qui zelum indiscretum
 habent, similes sunt illis, qui reficiūt veteres patellas, qui fora-
 men vnū volentes obstruere, vno ictu mallei multa faciunt, vel
 illud augent, vel patellam omnino confringunt. Videntur tales
 credere, q̄ omnia vasa sint malleabilia, cum tamen fictilia, vel
 vitrea malleatione potius cōfringantur. Corruptio est vasorum
 spiritaliū confractorum refectio. Eccle. 21. Cor faui quasi vas
 contractum. 2. ad Timo. 2. In domo magna sunt vasa, nō solūm
 aurea & argētea, sed etiā lignea & fictilia. Hi correptionem ho-
 minum facile desperāt, ad male sentiendum de hominibus fa-
 ciles, ad bene sentiendum difficiles. Hi peruersum ianitorē cor-
 dibus suis præfecerunt, qui mala fratrum tam facile permittit
 intrare, bona verò vix vel rarò. Opinione malam semel de ali-
 quo conceptam vix aut rarò deponunt, contra muscas, vel puli-
 ces gladio magno impugnare volunt, similes cuidam, qui dum
 musculā, quam videbat super caput alterius volitantem securi
 intentaret percutere, excerebrauit eum. Multoties dum tales li-
 gna peccatorū intendunt cadere, fugit securis manum eorum.

ferrumque lapsum de manubrio proximum occidit. Deute. 19. Gloss. Spiritualiter ligna succidimus cum delinquentium vitia pia intentione ressecamus. Securis manum fugit, cum increpatione in asperitate sese pertrahit: ferrum de manubrio profilit, cum de correptione sermo durior exit. Tales zelatores pro medicina venenum propinant Iob 20. Panis eius in vtero eius vertetur in fel aspidum. Tales similes sunt cuidam fatuo qui rectissime volens procedere sine ruina domorum, non poterat per ciuitatem incedere. Tales spiritualiter multos corruere faciunt. In tempestate & turbine sunt via eorum. Naum 1. Prou. 10. Quasi tempestas transiens non erit impius. Ipsi similes sunt pugilibus qui incedentes per medium prestura, alios impellunt, alios concitant, alios impediunt a gressu, & maledictionem multitudine post se relinquunt. Sic in quacunque congregatione tales conuersati fuerint post recessum, vel decessum, querelas vel maledictiones relinquunt. Hi periculosè ambulat inter ventres pregnantium. Quis enim aborsus enarret factorum propositorum, quos faciunt, & suffocationes tenerorum partuum? Tales in principe demoniorum eiciunt demonia, & in satana satana expellunt: si tamen expellunt, & non potius introducunt. Intradum enim credentes se expellere spiritum luxuria, non expellunt eum, sed latere cogunt, introducetes cum eo spiritum mendacij, & simulationis, & iræ, & odij. Vnde opportunitate inuenta exeunt vitia, vt bestia de cauernis cum multitudine nouorum viriorum. Et est error nouissimus peior priore. Et procedunt quandoq; depositiones habentium zelum indiseretum, vel etiam mors eorum multum attendenda esset, in correctionibus infirmitates corrigendorum, & potestas correptoris, & an stragem multorum operetur correptio, vel saltem paucoorum. Erubescenda est medicis spiritualibus timoratio medicorum corporalium, qui adeo sollicitè canent, ne medicina eorum alteri sit mortis occasio. Deridenda est quorundam iustitia, qui ne amittant de iure suo valens denarium. parati sunt centum marcas expendere. Timendum est, ne zelum aliquorum inanis gloria concitet, vt accidit cuidam, qui vt iustus iudex appareret proprium filium pro leui delicto decollauit. mercator iniquissimus, qui morte filij sui vanam laudem iustitiae comparauit. Zelus iste indiseretus procedere solet ex inexperientia disciplinae in seipsis, & ex ignorantia propriae infirmitatis & alienae, & amore inanis gloriae. Talibus non est danda potestas, vt enim, vt gladius in manibus furibundi. Ipsi ad instar dæmon

num quocunque introeunt, incensum post se dimittunt. Qui
 verò habet zelum discretum, medicos corporum imitantur mor-
 bos spirituales persequentes, salutem verò agrotum quærentes.
 Non irascuntur medici corporum patientibus, imò consolantur
 eos, & ad tollendum horrorem medicinæ prius eam degu-
 stant. Item dicit Augustinus de Salvatore: Calicem, inquit, pas-
 sionis bibit medicus prius, ne illum abhorreret agrotus. Non
 puniunt qui habent zelum discretum homines, secundum meri-
 ta, hoc Deo relinquunt: sufficit eis, ut faciant eos poenitere: pu-
 niunt ut emendent, ut qui peccauerunt humiliter, misericordiæ
 totaliter se tradant. Tales officium tortoris diabolo & ange-
 lis eius relinquunt: tales sic secant putrida, ut sana illa sãq; re-
 linquant. Sic herbas pestíferas euellunt, ut salutes non lædant.
 Sic zizaniã extirpant, ut tritico læsione non inferant. Qui-
 dam habentes zelum, non secundum scientiã, sic horros abba-
 tiarum suarum nobilium purgauerunt ab arboribus infructifera-
 tis, ut ferè ibi nullam relinquerent. ¶ Et notandum, quòd cum
 parere & punire sint contraria, & contrariorum eadem sit disci-
 plina, qui nescit parere, nescit punire. ¶ Et notandum quòd si-
 cuti zelum indiscretus reprehensibilis est, ita & remissio est re-
 prehensibilis. Bern. in epistolis: Non irasci vbi irascendum est,
 nolle emendare peccatum est. Plus verò irasci, quàm irascendum
 est, peccatum peccato addere est. Remissio ipsa est, ut somnolen-
 tia in rectore nauis. Prou. 25. Eris sicut dormiens in medio ma-
 ris, & quasi sopitus gubernator amisso clauo. Isidorus pralatũ
 negligentem dormienti assimilat, de cuius manu baculus ca-
 dit pastoralis. Et pictores pingunt ipsam accubentem in ca-
 thedra super cubitum, somno grauatam, & cadentem de manu
 eius baculum pastorem. Item remissio pigritiæ in agricola as-
 similatur. Prouerb. 24. Per agrum hominis pigri transiui, & per
 vineam viri stulti, & ecce totum replerant vitiæ, operue-
 rant superficiem eius spinæ. Remissio est velut defectus latratus
 in cane gregem seruante. Esa. 56. Canes muti non valentes la-
 trare. Item defectus gladii in custode. Esa. 62. Super muros tuos
 Ierusalem constitui custodes. Cantico. 3. Inuenerunt me custodes
 ciuitatis. Item est defectus buccinæ in speculatore. Ezech. 33. Si
 speculator viderit gladium venientem, & non insonuerit bucci-
 na, & populus non custodierit se, veneritque gladius, & tulerit
 de his animam: ille quidem in iniquitate sua captus est, sangui-
 nem autem eius de manu speculatoris requiram. Sunt qui re-
 missionem misericordiam reputant, cum tamen potius sit ex-

delitas. Misericorditer agitur cum phrenetico, cum ligatur, & a desiderijs suis nociuis compescitur: & cum eo qui in igne est, per capillos inde extrahitur, si aliter extrahi non potest. De ore lupi infernalis violenter extrahedi sunt homines. Amos 3. Quomodo si eruat pastor de ore leonis duo crura, aut extremum auriculæ: sic eruentur filij Israël. Iob 29. Conterebam malas iniquas & de dētibus illius eripiebam prædam. Mala diaboli sunt vitia & peccata. Eadem dentes etiã possunt dici. Ecclē 21. Dentes leonis, dentes illius. Item extrahendi sunt homines ab aquis deliciarum, etiam inuiti antequam ibi submergantur. ¶ Et notandum, quod qui habet correptionem facere, nõ de se, sed de Deo, debet cõfidere, & orationi debet instare, cum solius Dei sit hominem corrigere. Ecclē 7. Considera opera Dei, quod nemo possit corrigere quem ille despexerit. Considera, &c. id est, discerne qua opera sint propria Dei, & soli virtuti eius possibilis, & inter ea inuenies illud, quod nemo possit, &c.

De his quæ possunt incitare ad libenter recipiendum correptionem vel disciplinam.

C A P. V.

Sequitur de his quæ incitare possunt ad libenter recipiendum correptionem vel disciplinam. ¶ Ad quod potest valere, modo multiplex admonitio Sacrae scripturae. In Psal. Apprehendit disciplinam, nequando irascatur dominus. Prou. 3. Disciplinam domini, fili mi, ne abiicias. Et eiusdem 4. Tene disciplinam, & ne dimittas eam. Hebr. 13. Noli negligere disciplinam. Item in disciplina perseverate. ¶ Secundo utilitas ex disciplina, vel correptione proveniens. Pro. 29. Virga atq; correptio tribuit sapientiam. Et eiusdem 12. Qui diligit disciplinam, diligit scientiam: qui autem odit increpationes, insipiens est. Disciplina vel correptio placet sapientibus, & in eis proficit: insipientibus vero displicet, nec proficit in eis. Eccl. 10. Vir prudens & disciplinatus nõ murmurabit correptus. Prou. 9. Argue sapientem, & diligit te. Et eiusdem 25. Nõ amat pestilens eum qui se corripit. Et eiusdem 9. Qui arguit impiũ, sibi maculam generat. Ecclē 1. Peruersi difficile corriguntur. Peruersus est, qui intellectu & affectu à bonitate auersus est. Ecclē 32. Homo peccator vitabit correptionem, & ad voluntatem suam inueniet comparationem. Prou. 17. Plus proficit correptio apud prudentem, quã centũ plage apud stultum. Eiusdem 32. Si contuderis stultum in pila, quasi prifanas desuper feriete pilo, nõ auferetur stultitia eius. ¶ Tertio malũ prouenit ex eo, quod disciplina vel correptio abiicitur. Virga enim correptionis in colubrum vertitur. Qui enim hic non corrigitur, in futuro...

futuro à serpētibus infernalibus punietur. Exo. 4. Proiecit Moy-
 ses virgam, & versa est in colubrum. Pro. 15. Qui increpationes
 odit, morietur. Et eiusde 39. Viro qui corripiētem se dura cerui-
 ce cōtemnit, repentinus superueniet interitus. Eccl. 19. Qui odit
 correptionē, minuetur vita. Vita inquā triplici, scilicet naturā,
 gratiā, & gloriā. Homo qui est sine disciplina, terrens adhaeret
 de aeternis non curās. Iob 17. Cor eorum longē fecisti à discipli-
 na, propterea nō exaltabuntur. Glo. Qui per disciplinam mini-
 me custodire vitā student, semper per desideria in imis iacent.
 Qui sine disciplina est, in periculo est. Pro. 15. Qui abiicit disci-
 plinam, despicit animam suam. Sicut carnem despicit, qui eam
 non vult sale cōdire. Putrescit enim qui contemnit disciplinā,
 & per consequens abicit omne bonū. Sap. 3. Sapientiam & di-
 sciplinam qui abiicit, infelix est. Fugiunt enim eū omnia bona.
 Talis diabolo multū assimilatur, qui incorrigibilis est. Eccl. 21.
 Qui odit correptionē, vestigium est peccatoris. Diabolus pecca-
 tor dicitur antonomasticē. Cui multū assimilatur qui odit cor-
 reptionē: vt vestigiū valde simile est pedi. Et notandum q̄ lau-
 dabilius est correptionē libenter accipere, quā audacter face-
 re. Aug. ad Hiero. Cū satius sit à tenendo itinere in nullo quā
 in aliquo declinare: multò tamen est mirabilius & laudabilius
 libetè accipere corrigenē, quā audacter corrigere deuiantem.
*De partibus disciplinae. Et primò de Ieiunio, & eius commendatio-
 ne: de speciebus eius, & de his quæ debent ipsum comitari.*

CAPVT VI.

Et disciplina ad omnes pertinens, scilicet disciplina proprij
 corporis Et est disciplina pertinens ad eos, qui præ sunt ceteris
 hominibus. ¶ Prima multiplex est, vt ieiunium, asperitas
 vestium, durities lectorum, peregrinatio, vigiliæ, disciplina ver-
 borum. Secunda verò duplex est. Quædam spiritualis, cūm sci-
 licet delinquentes feriuntur gladio spirituali, quæ specialiter
 pertinet ad prælatos ecclesiæ: quædam verò materialis, cūm
 scilicet delinquentes feriuntur gladio materiali, quæ maxime
 pertinet ad principes terrenos. Omissis alijs partibus disciplinæ
 prosequemur de Ieiunio. De quo scriptura sacra multum lo-
 quitur, & quòd magnæ efficacis est. Ieiunium, vt ait Ildorus
 in libr. Etymolog. est parsimonia victus; abstinentiæque cibo-
 rum. De illo hoc modo dicemus. Primò commendationi eius
 insitemus. Secundò, agemus de speciebus eius. Tertiò tan-
 gemus de his quæ debent concomitari ieiunium. ¶ Circa pri-
 mum notandam quòd ieiunium multipliciter est commen-

dabile. ¶ Primò exēplis. Specialiter exemplo Moyſi qui ieiunauit X L. diebus, & X L. noctibus. Exo. 34. Item exemplo Elię, qui ſimiliter ieiunauit X L. diebus, & X L. noctibus. 3. Reg. 19. Itē exemplo Chriſti, de quo Mat. 4. Et cū ieiunaſſet X L. diebus, & XL. noctibus, poſtea eſuriit. ¶ Secūdo ob hoc quod dicitur eſſe fundamentum virtutum. Hieron. Ieiunium non eſt perfecta virtus, ſed eſt cæterarum virtutum fundamentum. ¶ Tertio, à multiplici ſuo effectu. Ieiunium rectè factum Dei miſericordiã impetrat. Vnde Ionæ 3. Facto ieiunio miſeratus eſt Dominus Niuiitis. Itē gratiã Dei conſeruat. Eſa. 30. Dabit tibi Dominus panem, & aquã breuiem, & nõ faciet à te autolare doctore tuum. Item ad intelligentiã & ſapientiam iuuat. Daniel. 1. Tollite Maſas cibaria, & vinum potus eorum, dabatque eis legumina. Pueris autē his dedit Deus ſcientiam & diſciplinam in omnibus & viſionum. Exo. 34. Moyſes XL. diebus ieiunã, legem ſuſcepit. Et Dan. 10. poſt ieiuniũ audiuit ab angelo, Tu ergo animaduerte viſionem ſermonis, & intellige. Eſaia 28. Quē docebit ſcientiam, & quem intelligere faciet auditũ? Ablactatos à lacte, lacte ſcilicet temporalis conſolationis. Item ieiunium cõſolationem Dei & angelorũ meretur. Vnde poſt ieiunium Domini, acceſſerunt angeli, & miniſtrabant ei. Mat. 4. Cornelio ieiunante, & granti apparuit angelus. Act. 10. Et 3. Reg. 19. legitur de Eliã quod ieiunauit X L. diebus & X L. noctibus, & venit ad montem Dei Horeb, vbi Deus cū eo locutus eſt. Item meretur quoadque materiale refectionem a Deo. Sicut enim teſtatur Hieron. Paulus p̄imus eremita ſemper ieiunauit, quouſq; ſibi panis de cælo mitteretur, qui duplicatus eſt cū ad eũ veniſſet Antonius. Cui ille: Eia frater comedamus, duplicata eſt nobis annona. Itē ieiuniũ carnẽ vincit, quę eſt hoſtis familiaris. Hier. ſup. Marc. Ieiunio paſſiones corporis, oratione ſanandę ſunt peſtes mētales. Marc. 9. Hoc genus dæmonũ in nullo poteſt eiici & exire, niſi in oratione & ieiunio. Sicut ait quidã diabolus: Plus cõfidit in adiutorio carnis, quàm in alio: quia plus nocet domesticus hoſtis. Ipſe baculo noſtro nos cædit, & manus proprio cingulo ligat, caro quę data eſt nobis in adiutoriũ. ſit nobis in iniuriam & in ſcandalum. Ber. Grauis luſta eſt & grande periculũ aduerſus domesticum hoſtem pugnare, maxime quũ nos adueniſſumus. Ille ciuis. Hoſtem iſtum fugere nõ poſſumus, nec fugare: circũferre neceſſe eſt, quoniam alligatus eſt mihi, perimere nõ licet, ſuſtentare cogor hoſtem meum, aduerſus me nutritio. Et nota

dum est dignos irrisione illos esse qui dicunt se carnem non posse vincere, quum homo posset ei ieiunando vincula subtrahere. Nō est castrū adeò forte quod nō possit expugnari, si possint ei victualia subtrahi. Nec est pugil adeò fortis q̄ etiā à debili vinci non possit, si fortis necesse habet tenere dietam quam debilis voluerit, nec est ignis adeò magnus, quod non deficiat si ligna subtracta fuerint. Prouerbio. 26. Quum defecerint ligna, extinguetur ignis. Ille qui per impatientiam se excusat de hoc, quod à carne sua vincitur, potest Dominus dicere illud, quod dixit Abraham Saræ conquerenti de ancilla sua, Genes. 16. Ecce, inquit, ancilla tua in manu tua est: vt ere ea vt liber. Itē ieiunium diabolus ab homine expellit, sicut fames cogit lupū exire à nemore. Ieiuniū ponit diabolus in arido, vbi requiem non habet. Matth. 12. Cū immundus spiritus exierit ab homine, ambulat per loca arida, quærens requiem, & nō inuenit. Diabolus admodum piscis habitat in locis humentibus. Iob 40. Iisd. Immundi spiritus ibi se magis immittunt, vbi plus viderint escæ & porum. Sed per ieiunium diabolus poni debet in loco sicco, vt ibi interficiatur: secundum consilium Raphaëlis. Tob. 6. dicens ad Tobiam minorem de pisce magno, qui stabat ad deuorandum eum vt extraheret eum de aqua: quo facto, cepit palpitare ante pedes eius, & qui prius stabat ad deuorandū, tunc de facili est occisus. Sic diabolus de facili occiditur in hominibus per ieiuniū. Ambrosius: Vides quanta est vis ieiunij, vt ieiunus homo spū suo terrenū serpētē interficiat: multo fortius ergo spirituales serpentes. Iudith 13. Post ieiunium amputauit caput Holofernus. Et filij Israël post ieiunium & fletum vicerunt illos de tribu Beniamin. Iudic. 12. Item ieiunium de corpore nostro sacrificium Deo facit in odorem suauitatis: Rom. 12. Obsecro vos per misericordiam Dei, vt exhibeatis corpora vestra hostiam vāuentem, sanctam &c. Eccle. 24. Quasi myrrha electa dedi suauitatem odoris. Suavis odor myrrhæ est ieiunij placētia. Valet etiā ieiunium ad corporis sanitatem. Vnde dicitur in medicina, q̄ abstinentia est summa medicina. Eccle. 37. Qui abstinens est, adiciet ad vitam. Item valet cōtra aduersitates. 1. Esdræ 8. Ieiunauimus, & rogauimus Dominum, & euenit nobis prosperè. Quantum ieiunium placeat Deo, figuratum est Gene. 21. Vbi Abraham fecit grande conuiuium in ablactatione Isaac. Ieiunium mensa Christi hominem dignum efficit. Bernardus in sermonibus: Non est magnum si ieiunet in Christo, qui sessurus est ad mensam patris cum eo. Lucæ 6. Beati qui nunc esuritis, quoniam sa-

turabimini. ¶ Sequitur de speciebus ieiunij. Notandum est ergo quòd triplex est ieiunium, scilicet ieiunium à peccato, ieiunium à cibo, & à temporali gaudio. De primo dicit Hieronymus. Tunc præclara est apud Deum abstinencia corporis, quum animus ieiunat à vitiis. Quid enim prodest tenuari corpus abstinencia, cuius animus intumescit superbia? Isidorus: Qui à cibis abinent & pranè agunt, dæmones imitantur, quibus esca nò est, & nequitia semper est. Esa. 58. Quate ieiunauimus, & nò asperxit. Et subditur respòsio. Ecce in diebus ieiunij vestri inuenitur voluntas vestra, &c. ecce ad lites & contentiones ieiunatis. Gl. Homo interior vescitur carnibus draconis, qui datur esca populo Æthiopum. Et post: Nunquid tale est ieiuniù quod elegi? Nòne hoc est magis ieiuniù quod elegi? Dissolue colligationes impietatis. ¶ Ieiuniù à cibo triplex est. Aliud enim est detestabile, aliud laudabile, aliud indifferens. Ieiunium indifferens est, quando homo ieiunat causa infirmitatis vel indigentia solum. Detestabile est, vt hypocritis, vel auaris, qui ieiunāt vt parcat ventre, vel gulosis, qui ieiunant vt postea melius comedant. De ieiunio hypocritarum dicitur Mat. 6. Quum ieiunatis, nolite fieri sicut hypocritæ tristes. Chryl. Si quis ieiunat, & tristè se faciat, hypocrita est: quanto iniquior est qui nò ieiunat, sed in facie sua argumentis quibusdam pingit venalem pallorem. Qui ieiunant propter laudè humanam, multù sunt fatui. De hoc enim quod vni hosti subtrahunt, scilicet carni, duos hostes pascunt, mundum scilicet, & diabolum. Ieiunant enim vt pascant oculos hominum. Puluete etiam vanæ gloriæ pascunt diabolum. Esa. 65. Serpentis puluis panis eius. Auari etiam fatui sunt, qui proprio ori subtrahunt, quod in ore diaboli ponunt. Os diaboli est bursa auaritia. Hiero. Sit ieiuniù non marsupij lucrum, sed facieras animarum. ¶ Tertio, ieiunio ieiunāt illi quorum Deus venter est, ad Philip. 3. qui imminente solennitate Dei sui, scilicet ventris, faciunt ieiunium vigilia. Gre. in Pastoral. Nò Deo, sed sibi ieiunant, si ea quæ ad tempus ventri subtrahit, non inopibus tribuit, sed venter postmodum offerenda custodit. ¶ Ieiunium laudabile describit Hieronymus, dicēs: Sint pura, casta, simplicia, & nò superstitiosa ieiunia. Pura, vt homo sit absque mortali. ad Ro. 12. Oblat vos p misericordiã Dei, vt exhibeatis corpora vestra hostiã uiuentè, sanctã, &c. Qui in mortali ieiunat: corpus suum velut cadauer mortuù Deo offert. Casta, vt bona intentione fiant. Simplicia, vt nò querat homo delicias. Hierony. Qui Christum desiderat, non curat quàm pretiosis ciuis steruus efficiat. Isido. Spernit

tar ieiun
qui deli
dunt vna
lem gran
duos ob
suum ho
minis, so
ietunia e
molestia
laudabil
epimum
isfacien
habet, or
corpus n
nihil mi
Dei hon
in suo co
it. Ad ta
quum iei
nar, qui p
largitur.
ae, & ex
sectu &
eat, & in
ieiunã,
sa sectar
parui. S
Tob. 3. di
piscenti
leuitate
na, & spi
ieiunio &
De elec
nium si
debet ex
sarium e
tio, debe
tione In
Apud m
lud, Tu

tur ieiunium, quod in vespere deliciis compensatur. Sunt quidam qui delicatiora volunt habere quam ieiunant, etiam plus comedunt una vice, quam comederent duabus, si non ieiunaret. Qui talem gratiam videntur facere Deo, qualem facit ille qui dat alicui duos obolos pro denario. Tales videntur velle parum gravare suum hospitem, scilicet carnem, qui soluenda carni duobus terminis, soluunt termino vno tempore medio. Non debent etiam ieiunia esse superstitiosa. Hiero. Quid prodest oleo non vesci, & molestias quas sua difficultatesque aliorum querere? Ieiunium laudabile tres habet species, scilicet ieiunium bonum, melius & optimum. Ieiunium bonum est, quando cum charitate est, ad satisfaciendum Deo pro peccatis. Ambrosius: Qui charitatem non habet, omne bonum amittit quod habet. 1. ad Cor. 13. Si tradidero corpus meum ita ut ardeam, charitatem autem non habuero, nihil mihi prodest. Ieiunium melius est quando aliquis ieiunat ad Dei honorem, & proximi utilitatem, ut scilicet Dei contumeliam suo corpore vindicet, ut pauperibus tribuat quod sibi subtrahit. Ad tale ieiunium monet Dominus Matth. 6. dicens: Tu autem quum ieiunas, unge caput tuum, &c. Gl. interlinearis: Deo ieiunat, qui pro eius amore se macerat, & quod sibi subtrahit, alteri largitur. Optimum ieiunium est quando homo ex una parte abstinet, & ex altera parte bona agere non cessat. Isidorus: Hoc est perfectum & rationale ieiunium, quando noster homo exterior ieiunat, & interior orat. Sunt aliqui qui nihil boni possunt facere quum ieiunant, sed ludunt ne sint otiosi. Bernardus: Pro vitando otio otiosa sectari, ridiculum est. Ieiunant a gaudio temporali viri contemplativi. Sic ieiunabat qui dicebat, Renuit consolari anima mea. Tob. 3. dicebat Sara: Mundam servavi animam meam ab omni concupiscentia: nunquam cum ludentibus me miscui, neque cum his qui in levitate ambulant participem me praebui. ¶ Sequitur de his que concomitari debent ieiunium, quae sunt tria, Oratio, eleemosyna, & spiritualis letitia. De primo, Tob. 12. Bona est oratio cum ieiunio & eleemosyna, magis quam thesauros auri recondere. De eleemosyna dicit Aug. in quodam sermone: Tale est ieiunium sine eleemosyna, qualis sine oleo lucerna. Homo primum debet exicari ab aquis deliciarum per ieiunium. Secundo, necessarium est oleum pietatis quod pertinet ad eleemosynam. Tertio, debet applicari Deo a quo debet illuminari, quod fit in oratione. In his tribus est iustitia hominis, ut dicit gl. sup illud Ps. Apud me oratio Deo vitae meae. De letitia dicit glossa super illud, Tu autem quum ieiunas, unge, &c. Caput, inquit, ungit, qui

spirituali læticia intus pinguescit. 2. ad Cor. 9. Hilarem datose
diliget Deus.

*De erroribus circa disciplinam. Et primò de errore illorum qui dicunt
nullum esse excommunicandum. Et de errore illorum qui dicunt
maleficos non esse puniendos.*

C A P. V I I.

Primò tangitur de errore illorum qui dicunt nullum esse
communicandum. Secundò de errore illorum qui dicunt
maleficos non esse puniendos pœna temporali. ¶ Primus error
videtur posse inniti his testimoniis sacre scripturę. Legitur Luc. 6. Nolite iudicare, & non iudicabimini. Peccant ergo sacerdo-
tes qui excommunicationis sententiam ferendo homines iudicant. Item ad Ro. 2. Inexcusabilis es, ò homo omnis qui iudicas.
In quo enim iudicas alium, te condemnas. Item ad Ro. 12. Benedicite & nolite maledicere. Peccant ergo sacerdotes qui homi-
nibus maledicunt. 1. ad Cor. 6. Neque maledici, neque raptores regnum Dei possidebunt. Item 2. Pet. 3. Non reddentes malum pro malo. Ad quod monemur exemplo Christi 1. Pet. 2. Cum malediceretur, non maledicebat. Item Eccle. 21. Quum maledicit impius diabolum, maledicit ipse animam suam. Si diabolus maledicendus nõ est, multo fortius homines non sunt maledicendi. ¶ Ad primum dicendum est, quòd est iudicium iustum, & est iudicium iniustum. Iudicium iniustum prohibitum est, iudicium verò iustum non est prohibitum: inò Christus monet ad illud Ioan. 7. Nolite, inquit Christus Iudais, secundum faciem iudicare, sed iustum iudicium iudicate. De manifestis concessum est nobis iudicium, de occultis non. 1. ad Cor. 4. Nolite ante tempus iudicare quoadusque veniat Dominus, qui illuminabit abscondita tenebrarum. 2. ad Tim. 5. Peccantes coram omnibus argue, vt ceteri timorem habeant. Quòd apostoli habuerint potestatem iudicandi, ostendi potest ex eo quod dictum est Petro, Matt. 16. Quodcunque ligaueris super terram, erit ligatum & in cælis: & quodcunque solueris super terram, erit solutum & in cælis. Item eiusdem 18. Quæcunque alligaueris super terram, erunt ligata & in cælo. Et Ioan. 20. Quorum remiseritis peccata, remittuntur eis: & quorum retinueritis, retenta sunt. 1. ad Corinrh. 5. ostendit Apostolus se iudicasse Corinthium fornicatorem: Ego, inquit, absens corpore, præsens autem spiritu, iam iudicavi, vt præsens, eum qui sic operatus est in nomine Domini nostri Iesu Christi congregatis vobis, & meo spiritu, cum virtute Domini Iesu, tradere huiusmodi hominem satanæ in interitum carnis, vt spiritus saluus sit in die domini

domini nostri Iesu Christi. Itē eiusdē 6. An nescitis quoniā san-
 cti de hoc mūdo iudicabunt? Et si à vobis iudicabitur mundus,
 indigni estis qui de minimis iudicetis: Nescitis quoniā angelos
 iudicabimus? Ad aliud dicendū est, quòd ecclesia non reddit ma-
 lum pro malo, nec malum optat quum aliquem excōmunicat.
 Excomunicatio enim medicinalis est: nec est mala, nisi mali-
 tia pene: sicut medicina amara dicitur mala, quum verò bona
 sit, eo quòd sit morbi expulsiva. Excommunicatio est ad hoc vt
 homines salubriter confundantur & cōuertantur. Psalmogra-
 phus: Impie facies eorum ignominia, & quærent nomen tuum
 domine. Augu. Quicquid facit vera & legitima mater ecclesia,
 etiam si asperum amarumque sentiat, nō malū pro malo red-
 dit, sed expellendū malum iniquitatis, bonum disciplina appō-
 nit, non odio nocendi, sed dilectione sanandi. Item Augu. Me-
 lius timor capitis dolet quum curatur, quoniam dum ei parci-
 tur, nō sanatur. Ad illud verò Eccl 21. Quum maledicit impius
 diabolum, &c. Dicendum est quòd verbum illud intelligēdum
 est quantum ad illos qui ad sui excusationem maledicunt dia-
 bolo imputātes ei peccatum suum. Sicut Heus peccatum suum
 serpenti imputare voluit, & per consequens authorem serpētis
 latenter accusauit. Anterior tatem excommunicandi vel maledi-
 cendi, habet ecclesia ex diuersis locis scripturæ sacræ: vt ex
 Matt. 18. dicente domino: Si ecclesiam non audierit, sit tibi sicut
 ethnicus & publicanus. Et eiusd. 21. Maledixit dominus siculneq̃
 fructū non ferēt. Et Act. 8. dicit Petrus Simoni Mago: Pecunia
 tua tecum sit in perditionem. Et in 1. canonica Io. Si quis venit
 ad vos, & hanc doctrinam non affert, nolite hunc recipere in
 domum, nec aue ei dixeritis. 1. ad Corin. 5. Si quis frater nomina-
 tur, & est in re vos fornicator, aut adulter, aut auarus, aut ido-
 lis seruicus, aut maledicus, aut ebriosus, aut rapax: cū huiusmo-
 di nec cibum capere. In eodē: Nescitis quòd modicum fermentum
 totam massam corrumpit? Expurgate verum fermentū. Itē:
 Auferte malū ex vobisipsis. Eiusdē vlt. Si quis non amat do-
 minum Iesum Christum, sit anathema. Item ad Galat. 1. Si quis
 vobis euangelizauerit præter id quòd accepistis, anathema sit. Itē
 1. ad Timot. 1. Ex quibus est Hymeneus & Alexander, quos tra-
 didi satanæ, vt discant non blasphemare. Sicut ovis morbida à
 grege separatur, ne grex ex ea inficiatur: & sicut membrum in-
 firmum & corruptum abscinditur, ne cætera membra per illud
 corrumpantur: & sicut humores prauis à corpore educuntur,
 ne infirmitatem corpori inducant: sic homines pestilentes
 ab

ab ecclesia per excommunicationem separandi sunt, ne ex parte
corrumpant. Aug. Mali Christiani sic sunt in corpore Christi,
modo humores mali quando euomuntur, tunc releuatur corpus
sic & mali quādo exeunt, tūc ecclesia releuatur, & dicit, Ex
exierunt humores isti, sed non erant ex me.

¶ De errore illorum qui dicunt maleficos non esse puniendos poena
temporali

Sequitur de errore illorū qui dicunt maleficos nō esse puniendos
poena temporali, maximē morte. Qui error videtur posse
niti his testimoniis scripturæ sacre. Legitur Gen. 1. Quicumque
effuderit sanguinē humanū, fundetur sanguis illius. Nulli ergo
licet effundere sanguinē humanū. Itē Exo. 20. Non occides
verbū assumit domin⁹ Mat. 5. Deut. 32. Mea est ultio, &c. Item
18. Nolo mortē peccatoris. Itē Matt. 10. Ego dico vobis non re-
stere malo. In eodē: Qui irascitur fratri suo, reus erit iudicio. Et
nō licet fratri irasci: ergo non licet eū occidere. Itē in eodē. Diligite
inimicos vestros, benefacite his qui oderūt vos. Et eodē. 13. in parabola de zizaniis
& colligim⁹ ea: Et ait paterfamiliās: Nō, ne fortē colligētes zizania,
& eradicetis simul & triticū. Sinite vtraq; crescere vltiq; ad
messē. Item Luc. 6. Nolite condemnare, & nō condēnabimur.
ad Rom. 12. Non vosmetipsos defendentes charissimi, sed date
locum iræ. Scriptum est enim, Mihi vindicta. Et 1. Ioannis 1.
Omnis qui odit fratrem suum, homicida est. Et scitis quoniam
omnis homicida non habet vitā æternā in se manentem. Mat. 26.
Omnes qui acceperint gladium, gladio peribunt. Item Ierem. 8.
Dimisit dominus in pace mulierem deprehensam in adulterio.
¶ Ad primum dicendū, quod illa sententia domini Gen. 1.
Quicumq; fuderit sanguinē humanū, fundetur sanguis illius
& illud Matt. 26. Omnes qui acceperint gladium, gladio peri-
bunt, potius ostēdunt, si quis diligēter inspiciat, aliquem quin
neminem debere occidi. Quum enim sententia domini indubi-
tanter sit iusta: Quicumque sanguinem humanum iniuste fun-
det, iustum est vt sanguis eius effundatur: & qui gladiū iniuste
accipit, iustum est vt gladio pereat: ergo in aliquo casu sanguis
humanus iuste effunditur, & homo iuste gladio perit. Et licet
quum paterfamiliās prohibet ne quis accipiat de vino alicuius
dolij sui, non est intentio sua vt non accipiat cui ipse de illo
dedit, vel cui ipse hoc iusserit, sed ne hoc aliquis sua aucto-
ritate accipiat. Sic quum dominus dixit, Non occides, nō fuit
intentio sua vt non occideret in casibus illis in quibus ipse hoc
præcepit.

præciperet: sed ne aliquis occideret aliquem propria authorita-
 te. Vnde post illud verbum, Nō occides, dominus in eodem li-
 bro in multis casibus præcipit occidi. Illud autem Deuterono.
 Mea est ultio: verum est quum ultio sumitur de aliquo in præ-
 senti. autoritate enim Dei sumitur, & intentio sumentis debet
 esse, Dei contumeliam vel offensam vindicare. illud autem
 Ezech. 18. Nolo mortem peccatoris, &c. de morte aterna potest
 poni. De morte etiã temporali, verum est quòd Deus non vult
 mortē quandoque peccatoris, quæ præuidet corrigendū esse, &
 misericorditer expectat ipsum ad pœnitentiã: mors verò illius
 peccatoris qui sibi nocet peccatum peccato addendo, & alios
 labuerrando & corrupendo, de cuius correctione spes non
 habetur, indubitanter videtur sibi & ecclesiæ Dei inutilis esse.
 Ad illud verò Matt. 5. Ego dico vobis nō resistere malo, & illud
 ad Rom. cap. 12. Non vometiplos defendentes charissimi, dicen-
 tum est quod loco & tempore potest aliquis & debet non resi-
 stere malo, & non defendere se, vt fiebat in primitiua ecclesia
 quando per miracula & passiones sanctorum ecclesia nouella
 plantanda erat. Loco etiam & tēpore potest homo resistere ma-
 lo, & se defendere: aliter enim nisi ecclesia defenderet se ab infi-
 delibus, posset ab eis occidi: & sic periret honor & cultus diui-
 nus. Luc. 22. ait dominus: Qui nō habet, vendat tunicam suam
 & emat gladium. At illi dixerunt: Domine, ecce duo gladij hic:
 quibus dominus, Satis est. Si nō habet ecclesia gladiū materialē,
 sed solum spiritualē, dicendū fuit, Nimis est: & non fuit dicen-
 dum. Satis est. Præterea Paulus voluit vt malo resisteretur, quū
 ipse voluit milites armatos se perducere ad Felicem præsidem.
 Act. 23. Luc. verò 6. vbi dicitur. Nolite condemnare: prohibetur
 condemnatio inordinata: vt cum incerta est culpa eius qui con-
 demnatur. Ad illud verò 1. Ioan. 1. Omnis homicida non habet
 vitam, &c. Dicendū est quòd non reputatur homicida qui præce-
 pto Dei hominē occidit: sed qui odio vel desiderio vindicandi se
 hominem vult occidere. Vnde Matth. 15. De corde exeunt cogi-
 tationes malæ, homicidia, &c. Tunc ergo homicidiū iudican-
 dum est, quādo ex corde & volūate propria procedit. Ad illud
 verò Matth. 13. Non: ne fortē colligentes zizania, eradicetis si-
 mil cum eis & triticū. Sinite vtraque crescere vsq; ad messem.
 dicendū quòd dominus non dixit hoc nisi vt parceretur tritico:
 ergo noluit parci zizaniis in tritici detrimentum: ergo quando
 non potest eis parci sine tritici detrimento, noluit eis parci: vbi
 ergo crescunt zizania & suffocāt triticum, noluit zizaniis par-
 ci.

ci. Et hoc etiã obseruant rustici in agris propriis. Vbi enim vident zizaniã vel alias herbas noxias quas possunt eradicate, ne tritici dãno, crescere in agris suis, & credunt nisi fuerint eradicate triticum suffocari, diligenter faciunt eas eradicate. In agro verò domini pertinaciter contendunt eradicationẽ in eodem simili casu nullo modo debere fieri. Nec mirum, cum ipsi zizania sint, & sententiam mortis timeant. Si quis verò dicat, quod hi qui sunt zizania possunt fieri triticũ, hoc verum est: sed hoc est incertũ, an futuri sint triticũ: sed certũ est quod triticũ suffocant, quia simplices subuertũt. Rarã videmus hæreticorũ conuersionem: sed frequentem bonorum subuersionem. Ideo bonum conuersionis rarum & valde incertum & valde difficile, non debet proponi damno magno & frequenter accidenti: sed dum vana spe paucis parcitur, irreparabilis multitudo perdat. Hoc enim esset acsi paucis lupis in medio gregis existentibus, gregem lacerãtib, parceretur, quia forte Deus illos oues aut agnos faceret. Et paucos leprosos dimitteremus in medio populi corrupẽtes eum, quia forsitan Deus illos sanabit. Facilius rabies lupina sanit in gregem, quã manus uerbo ouis transeat in lupos, & cõtagium lepræ facilius à leprosis deriuatur ad sanos, quã à sanis sanitas ad leprosos. Quod autẽ sit licitum in aliquibus casibus hominem occidere, manifeste potest ostẽdendi his testimoniis sacre scripturæ quæ sequũtur. Luc. 19. Inimicos meos qui noluerũt me regnare super se, adducite huc, & interficite ante me. Matth. 22. Missis exercitibus perdidit homicidas illos. Rom. 14. de illo qui habet potestatem, Dominus minister est, vindex in iram ei qui malum facit. Luc. 13. de ficulnea sterili terram occupante: Succide, inquit, illam: vt quid etiam terram occupat? Matth. 18. Si manus tua vel pes tuus scandalizat te, abscinde eum & proiice abs te. Ergo ecclesia abscindenda debet membrum, quod corrumpit cetera membra. Tullius. Sicut quaedam membra amputantur si languere & tanquam spiritu carere cœperint, noceantque reliquis partibus corporis: ista in figura hominis feritas & inhumanitas belluæ à communi humanitate segreganda est. Iac. 2. Abraham pater vester nonne ex operibus iustificatus est, offerens Isaac filiũ suũ super altare? Ergo Abraham placuit Dgo, quia ad præceptũ eius voluit occidere filium suum: ergo qui præcepto domini hominem occidit, non peccat. Item 1. ad Tim. 2. Obsecro primũ omnium fieri obsecrationes, orationes, postulationes, gratiarum actiones pro omnibus hominibus, pro regibus, omnibus qui in sublimitate

constituti

constituti sunt, vt quietē & tranquillā vtram agamus. Volebat ergo Paulus q̄ oraretur pro principibus qui gladiū habēt materiale, quo defendunt ecclesiā, & seruant pacem in ea. Ergo nō est malū q̄ ipsi vtātur gladio materiali. ad Rom. 13. Non est potestas nisi à Deo. Et paulò post: Dei minister est tibi in bonū. Si enim malū feceris, time: non enim sine causa gladium portat. Luc. 3. Interrogabāt milites Ioannē Baptistā, dicentes. Quid faciemus & nos? Et ait illis. Neminē concutiatis, neq; calūniā faciatis, & cōtenti estote stipēdiis vestris. Nō dixit, Militiā relinquite, stipēdia eorū refutate. Ipse docuisset eos decipere duces, si stipēdia eorū reciperēt, & cū necessitas esset bellū non facerent: non enim debet stipēdia recipere qui non vult militare. Vnde beatus Martinus imperatori rectē respondit: Donarium tuū, inquit, militaturus accipiat. Itē: Petrus occidit Ananiā & Sapphirā Act. 5, ergo licitū est occidere. Si quis dicat quod occidit verbo, & non gladio, quā vis est in hoc quomodocunq; eos occiderit, ex quo occidit? ¶ Rationibus etiam multipliciter potest ostendi quod liceat in casu hominem occidere. Primo sic. Aut paruuli sunt erudiendi & corripiēdi saltem leuibus flagellis, aut non. Si non, ergo dimittendi sunt omnibus vitiis, & minus curandū est de eis quā de equis & asinis. Si vero paruuli corripiēdi sunt, multò magis adulti, cum malicia eorum magis sit noxia. Item cōstat quod bruta de puteis vel cisternis extrahuntur, si in illa ceciderint, secundum illud Luc. 14. Cuius vestrum asinus aut bos in puteum cadet, & non continuo extrahet illum die sabbati? Multo fortius ergo homines etiam inuiti à periculis corporalibus extrahendi sunt. Si sic raro occurritur morti corporali: quanto magis occurrēdū est morti spirituali? Item si furiosi sunt recludendi vel ligandi, ne sibi vel aliis corporaliter noceant: multo fortius mente insani cohibendi sunt, ne se spiritualiter occidant. Si verò homines pro leuibus culpis leuiter sunt puniendi, si culpa augeatur, augeri debet & pœna: ergo cum culpa augeatur vsq; ad homicidium, pœna etiam poterit vsque ad homicidium augeri: vt scilicet pro iniusto homicidio quod aliquis commisit iustē occidatur. Item aut mors corporis est pœna omni culpa maior, aut non. Si sic: ergo Deus male infixit eam pro comestione pomi vetiri. Si non: ergo aliqua culpa puniēda est morte corporali. Itē si homicidiū iniustum est puniēdum, aut erit puniēdum morte temporali, aut pœna minore. Si morte temporali, ergo licet aliquem occidere, si pœna minore, aut in infinitū minore, aut nō. Si sic: ergo nul-

lius

lius cōparationis erit id quod patietur qui peccauit ad id quod intulit. Vnde talis erit iustitia, vt si quis dānificasset aliu in mille millibus librarum, & puniretur amissione vnus festucae. Si vero poena minori, sed non in infinitum, tale est acsi dānificasset proximum in tribus marcis, & puniretur in vna. Itē qui Deum impugnat beneficio ab eo recepto, meretur illud beneficium amittere: ergo qui vita sua à Deo accepta Deū impugnat, meretur vitam aeternā amittere. Itē si mors aeterna est instigenda pro aliqua culpa, quanto magis temporalis? Præterea nōne contra Dei inimicos est pugnandum quādiu rebellāt, vel saltem repugnādum quādiu impugnat? ergo si impugnent vsq; ad mortem corporis, repugnādum erit eis vsq; ad mortē. Vel si nō est repugnādū, fugere debet tota ecclesia, vel permittendū est quod tota occidatur, & quod cultus Dei destruatut vt corporibus impiorū parcatut. Patet ergo quod heretici sub specie pietatis honorem Dei & religionē volūt destruere. Ipsi sunt pij in lupos, & crudeles ouibus & agnis. Matt. 7. Attēdite à falsis prophetis qui veniunt ad vos in vestimētis ouiu, intrinsecus autem sunt lupi rapaces. Ipsi pij sunt in fures & alios maleficos, crudeles vero innocentes. Item si verbo contradicendū est hereticis, nō est ratio aliqua quare manus potius debeat esse exempta, quā lingua quin pro Deo pugnet. Itē si bestia, vt lupi, leones & serpentes exterminandæ sunt pro salute corporū: quāto fortius spirituales bestia pro salute animarū? Et est conueniens similitudo, habito respectu ad venenum pseudoprædicatorum. Tullius: Quid interest, vtrum ex homine se conuertat quis in belluā, an sub hominis figura immanitatem gerat belluā: Item hereticus in ecclesia est vt ouis morbida in grege: vel in mēbrum cancerosum cancro incurabili corpore: ergo quod faciēdum est de oue pro grege, & de membro canceroso pro corpore, hoc faciēdum est de heretico pro ecclesia. ¶ Et notandū quod de illis specialiter videtur faciēda iustitia qui negant iustitiam faciēdam, tanquā de manifestis hostibus iustitiæ. Secundū eos enim iustitia humana, est iniustitia. ¶ Si quis verò dicat hereticos esse occidendos à Deo, non ab ecclesia: ergo ecclesia exponenda est, & sine defensione dimittēda. Præterea dicit dominus Luc. 14. Perfectus omnis erit, si sit sicut magister eius. Magister vero noster Deus est, ergo si Deus hereticos occidit, nō est contra perfectionē bonitatis humanæ hominē occidere. Præterea quæ causa volunt tantū heretici parci corporibus malou à morte? Si propter spem correptionis, vbi non est spes correctionis, illi debet

debet cessare hæc falsa pietas. Si verò propter pretiositatē vitæ corporis, propter maiore pretiositatē animarū non erit eis parcendū. Præterea Manichæi, qui dicūt corpora esse à diabolo, non habent quid respondeāt. Destrūenda enim erūt à filiis Dei, cum sint opera diaboli. Qui sunt hui⁹ erroris, sub specie pietatis ipsis corporibus nocent. Reprobi enim qui amplius vivēt, amplius in futuro puniētur. Addendo enim peccata peccatis, cumulat supplicia suppliciiis, etiā quantū ad corpus, & qualibet pars suppliciorū infernaliū maior viderur esse supplicio mortis corporalis. Itē licet concupiscentia rei alienæ sit prohibita: tamē qui alienā se iniuste vsurpat, iuste re sua priuatur. Ergo in simili licet homicidiū sit prohibitū, tamen qui iniuste occidit, iuste occiditur. Itē cum nemo habēs mentē bene dispositā, dubitet in rebus ceteris ab homine corruptiva esse auferēda: quare heretici in solis hominibus hoc nō recipiunt? Ad quod potest dici, quōd fures & alij malefici nō libenter dant sententiā contra seipsos, & nullus credit eis, si asserāt maleficos nō esse puniēdos. Ira heretici non libenter dicūt sententiā quam vident contra se esse: imō dicunt maleficos iniuste occidi. Sed nō est fides eis in hoc adhibenda. Hier. super Esaiā: Non est crudelis qui crudeles iugulat, sed crudelis paciētib⁹ esse viderur. Nā latro suspensus patibulo crudelis iudicē putat. Cū heretici sint intrinsecus lupi rapaces. Mat. 7. Ipsi bene vellent, q̄ non essent canes in grege domini, qui eos à grege arcerēt. Item si nō est distinguendū circa hoc præceptum, Nō occides, quia Euangeliū nō distinguit: ergo occidere semper est mortale peccatū: ergo mortaliter peccat, qui pulicē occidit.

De æquitate, & Pietate prout Tullius & Macrobius eam diffiniunt.

PARS XII.

Dico de Obedientia quæ est respectu superioris, & Disciplina, quæ est respectu inferioris, dicendum est de æquitate quæ est respectu paris. Et est æquitas amor æqualitatis in his in quibus debet esse æqualitas. Æqualitas virtus est valde rara. Ideo potest dici semita. Prou. 4. Ducā te per semitas æquitatis. Hanc semitā tenet vera sapientia. Prou. 8. Meum est consiliū & æquitas. Et notādum q̄ æquitas multū valet ad spiritualis ædificii firmitatē. Sicut ædificium corporale firmū est, si habeat lapides æqualiter dispositos, si verò sint lapides inæqualiter dispositi, minatur ruinā. Sic cōgregatio vbi æquitas seruatur, stabilis est: vbi verò deest æquitas, stare nō potest. In Psa. Mirabile repletū in æquitate. Itē æquitas facit ad corporis mystici decorem & sanitatem. Sicut in corpore humano inæqualitas membrorum

qua debent esse aequalia facit deformitatē, & cum mittuntur
 mores inaequaliter ad mēbra ad quae aequaliter debēt mitteri in-
 ducunt infirmitatē. Ita in congregatione inaequalitas magnā fa-
 cit indecentiā, & in his qui abundant ea quibus alij indigēt, ge-
 nerat superbiam quasi quoddā apostema, vel aliam infirmitatem.
 Virtus aequitatis valde necessaria est his qui sunt in aliqua so-
 cietate. Si enim hęc virtus desit, volūt esse domini qui debet
 esse socij, & super alios se exaltāt volētes se prae ceteris ho-
 norari: vel se cū grauiamine aliorum dilatant, volentes abun-
 danter habere ea quibus alij indigēt. Sene. in lib. de Beneficijs.
 Quidā cum illi op. virtutē, & rempublicam bene gestam, tātū
 agri sibi decerneretur, quantum arando vna die circumire pos-
 set. Non est, inquit, opus eo ciue, cui opus sit plus quam vni ci-
 ui. Et subdit, Quanto maioris viri putas respuisse munus, quam
 meruisse? Multi enim fines alij abstulerūt, sibi nemo contulit.
 De quibusdā congregationibus verum est illud Esa. 59. Aequitas
 non potuit ingredi. Et inuentur ia eis quod dicitur vulgare,
 quod licet omnes sint fratres, tamē nō omnes scutella sunt ho-
 rotes. Econtrario de filio Dei facto fratre nostro dicitur Heb. 1.
 quod debuit per omnia assimilari fratribus, vt misericors fieret.
 Et notabiliter dicitur, Vt misericors fieret. Qui enim abundan-
 ter habent, nesciunt per experiētiā quid sit indigētia, nec com-
 patiūtur socijs indigentibus. Itē aequitas valde necessaria est di-
 spensatoribus. Si enim desit hęc virtus, dant abundanter propi-
 quis & familiaribus quod dandū fuit indigentibus, & palant
 oculos diuitū de his quae subtrahūt necessitati pauperū. Gen. 31.
 secundū quandā literā: Nōne si rectē offeras, non autem rectē
 diuidas, peccasti? dispensatores etiā quando bonis dant, si pro-
 pter gratiā vel consanguinitatē non rectē diuidūt, peccant. Ben.
 Clamant nudi, clamāt famelici, & cōqueruntur. Et ponit verba
 conquerentium: Nobis fame & frigore miserabiliter laborā-
 bus, quid cōferunt tui mutatoria in perticis extensa, vel plicati
 in manticis? Nostrū est quod effūditis, nobis crudeliter subtra-
 hitur quod inaniter expenditis. Idē loquēs de ecclesia malignan-
 tium: De sumptibus, inquit, egenorū seruit oculis diuitū: inue-
 niunt curiosi quo delectentur, & non inueniunt miseri quo so-
 stententur. Item necessaria est valde virtus aequitatis mercato-
 ribus, vt in ponderibus & mēsuris nihil iniquum faciāt. Leuit.
 13. Statēra iusta, & aequa sint pōdera, iustus modius aequusq; sera-
 rius. Pro. 11. Statēra dolosa abominatio est apud Deū, & pondus
 inaequum volūtas eius. Item necessaria est valde iudicibus, vt sint
 accepti

acceptione personarū inter partes cōtrarias aequalitatem seruēt. Deut. 24. *Æquū iudiciū sit inter vos, siue peregrinns, siue ciuis peccauerit: quia ego dominus vester.* Sicut Deus nō est acceptor personarū, Act. 10. ita vult. quōd iudices qui iudicādo vices eius agūt, non sint acceptores personarū. Iac. 2. *Fratres mei, nolite in personarū acceptione habere fidem domini nostri Iesu Christi.*

¶ *De pietate.*

Sequitur de Pietate prout Tullius & Macrobius de hac loquuntur. Est autē pietas, vt ait Tullius, per quam sanguine coniunctis patriarūq; beneuolis officiū & diligēs tribuitur cultus. Ad pietatē sic sumptā ipsa natura hominē incitat. De amore parentū, require in tractatu de Charitate. De honore verō parentibus exhibēdo, require in tractatu de Superbia, capit. de peccato irreuerentię. Et notandū quōd cū patria principiū generationis dicatur esse, secūdū Philosophum quemadmodū & pater, beneuoli patrię amādī sunt, & honorādī: sic maleuoli patrię odiosi sūt & detestādī, vt legitur 2. Mach. 5. de Iafone, qui fact⁹ est omnib⁹ odiosus, vt refuga legū & execrabilis, vt patrię & ciuū hostis.

De Gratia prout Tullius de ea loquitur: & quę sint cauenda danti vel accipienti beneficia, & de vindicatione. PARS XIII.

Gratiā Tullius sic describit: Gratia est, in qua amicitiarum & officiorū alterius memoria, & remunerandī volūtas cōtinetur. Hęc virtus valde necessaria est. Nullū enim officiū in referenda gratia magis est necessariū. Ingratitudinē quę est gratię contraria enumerat Apostolus 2. ad Tim. 3. inter magna mala quę erunt nouissimis temporibus, dicens: Hoc scito, quia in nouissimis diebus instabunt tēpora periculosa, & erūt homines seipso amantes, cupidi, elati, superbi, blasphemī, parentibus inobedientes, ingrati. ¶ Si volueris gratus esse, primo caue ne obliuiscaris beneficij. Senec. 3. lib. de beneficiis: Ingratus est, qui beneficium se accepisse negat, quod accepit: ingratus est qui dissimulat, ingratus est qui non reddit: ingratus est omnī, qui oblitus est. Illi enim si non soluunt, tamen debent, & extat apud illos vestigium meritorum intra conscientiam inclusorum. Et aliquando conuerti ad referendam gratiam aliqua causa possunt, si illos pudor admouerit, si facilis occasio inuitauerit. Hic nunquam fieri gratus potest, cui beneficium totum elapsū est. Apparet illum nō sape de reddendo cogitasse, cui obrepit obliuio. Nūquam voluit esse gratus qui beneficium tam longe proiecit, vt extra conspectum suū poneret. Quicquid frequēs cogitatio exercet, aut reuocat memorię, nūquā subducitur.

32^a
 quæ nihil perdit, nisi ad quod nō sape respexit. Secundo caue ne
 ad beneficiū impendendū per iniuriam accedas. Sen. 5. lib. de be-
 neficiis. Ingratis & repudiātibus beneficia, nō quia nolūt, sed ne
 debeant, similes sunt ex diuerso nimis grati, qui aliquid incom-
 modi precari solēt his quibus obligati sunt, vt probēt affectum
 beneficiorū memorem: quorū animus similis est prauo amore
 flagrantibus, qui amicæ suæ optant exiliū, vt desertam fugia-
 rēmq; comitentur: optant inopiā, vt magis desiderant donec
 optāt morbū, vt affideāt: & quicquid inimicus optaret, amantes
 vouent. Ferē idem exitus est odij & amoris insani. Idem: Nequi-
 tia est, vt extrahas mergere, euertere vt suscitares, vt emitras oc-
 cludere. Non est beneficiū iniurię finis, nec vnquā id detraxisse
 meritū est, q̄ ipse qui detraxit, intulerat. Nō vulneres me malo,
 quā sanes. Potes inire gratiā, si quia vulneratus sum sanas, non
 si vulneres, vt sanāndus sim. ¶ Tertio, caue ne nimis festines obli-
 dere te gratum. Sen. 5. lib. de Benefic. Ante omnia discamus be-
 neficia debere. Nemo libēter reddit quod inuitus debet: & quod
 apud se esse nō vult, onus iudicat esse, non munus. Idem in co-
 dem: Poenitet accepti beneficij: quem nondū redditi piget. Non
 minoris est animi debere, quā dare: eō q̄ operosius hoc quā
 illud, quo maiori diligentia custodiuntur quā dantur accepta.
 Idem: Equē delinquit qui ad referendū gratiam suo cessat tem-
 pore, quā qui alieno properat. Idem Senec. Reiciendi signū est
 protinus aliud munus remittere, & munus muncere expugnare.
 Qui nimis citō cupit soluere, inuitus debet: & qui inuitus debet,
 ingratus est. ¶ Quarto, caue ne clam gratiā referas. Ingratus est
 enim qui remotis arbitris gratias agit, vt ait Sen. 2. lib. de benefi-
 ciis. Et notandū quod beneficiū benignē accipiendum est, licet
 etiam sit modicū. Si benignē accipis, reulisti gratiā, sed nō solu-
 tū te putas. Sen. Qui beneficiū dat, vult excipi gratē: habet quod
 vult, si bene acceptū est. Idē: Voluntati voluntate satisfacimus,
 rem rei debemus. Beneficiū verō rei duplex est, scilicet pecu-
 niæ & operę. Beneficiū operę splendidius est: hoc enim ex vir-
 tute depromitur, alterū verō ex arca. Cū beneficiū pecuniæ
 datur, materia exhauritur, vt quo in plures vsus sis, eo minus in
 multos vti possis: beneficiū verō operę, cōsuetudine beneficij
 paratioris & exercitatoris facit. Dum Macedonū fauorem pec-
 unia largitione captaret Alexander, scripsit ad eum pater hæc
 verba: Quis error in istā spem te induxit, vt eos tibi fideles pe-
 tares, quos pecunia corrupisses: an tu id agis, vt Macedones nō te
 regem, sed ministrū, & donatorem putēt? Fit enim deterior qui
 accipit.

accipit,
 nus beni-
 minibus
 ter & mo-
 re largi-
 te non pe-
 rapina: cu-
 coguntur
 runt, quā

Et nota
 Senec. Nō
 requirit
 tatis suæ
 lantatē h-
 Idē: Multo
 rur. Idē: N-
 ¶ Secundo
 surū sibi,
 beneficiū
 ita à natu-
 dant, & ill-
 peccat qui
 quis benefi-
 gandū os
 suū multi-
 que precia
 lo vultū d-
 dere. Equ-
 Idē: Verū
 Quādam
 misericordia
 quo minu-
 et libēter
 cui datur,
 noceat ne-
 mū est op-
 giri bland-
 taturā ad-
 veniat. Idē
 nihil inte-

accipit, atq; ad idē semper expectādū paratior. Nō tamē hoc genus benignitatis omninō repudiandū est: nam sæpe idoneis hominibus indigētib; de re familiari, impartiedū est, sed diligēter & moderatē. Multi enim patrimonia effuderunt, inconsultē largiedo. Nihil autē stultius est quā curare, vt diutius facere non possis quod libenter facias. Sequuntur etiam largitores rapinæ: cum enim dando egere cœperint, alienis manus inferre coguntur, & maiora odia eorum assequuntur quibus ademerunt, quā fautores eorum quibus dederunt.

¶ *Quæ sint cauenda danti beneficia.*

Et notandū q̄ in dando beneficiū, primo cauēda est durities. Sene. Nō quid detur, refert, aut quid fiat, sed qua mente. Regum æquauit opes animo, qui exiguū tribuit, sed libēter, qui paupertatis suæ oblitus est, dū in eā respicit, qui nō iuuandi tantū voluminatē habuit, sed cupiditatē, qui accipere se putauit cū daret. Idē: Multo gratius venit quod facili, quā quod plena manu datur. Idē: Nemo libēter debet quod nō accepit, sed quod expressit. ¶ Secundo dilatio. Sene. in lib. de benefic. Errat si quis sperat responsum sibi, quē dilatione lassauit, expectatione torisit. Eodē animo beneficiū debētur quo datur. Idē: Qui tarde fecit, diu noluit. Cū ita à natura cōparatum sit vt alius iniuria, quā merita descendant, & illa citō defluāt, has tenax memoriā custodiat: quid expectat qui offendit dū obligat? Satis aduersus illū gratus est, si quis beneficiū eius agnoscat. Idē 2. lib. Cū homini probo ad rogandū os suffunditur rubore, qui hoc tormentū remittit, munus suū multiplicat. Grauiſſimis viris nulla res carius cōstat, quā quæ precibus empta est. Molestū verbū est, onerosum, & demissio vultū dicendū, rogo. Nihil æquē amarū, quā diu in spē pēdere. Equiore animo quidā ferūt præcidi spem quā, suā trahi. Idē: Verū est tantū te gratiæ demere, quantū moræ adiciis. Idē: Quæ admodū acerbiſſima crudelitas est quæ trahit pœnā, & misericordiæ gen^o est citō occidere: ita maioris est muneris gratiæ quo minus diu pēpendit. Omnis benignitas properat, & propriū libēter faciētis citō facere. ¶ Tertio ne beneficiū quod das ei cui datur, vel alij obsit. Ea vtamur liberalitate quæ proſit amicis, noceat nemini. Sene. 2. lib. de benefic. Quemadmodū pulcherri- mū est opus inuitos nolētēsq; seruare: ita rogātib^o pestifera largiri blandū & affabile odiū est. Pecuniā nō dabo, quam numeratur adulterā sciā, ne in societate turpis facti, aut consilij inueniar. Idē: Quid turpius, quā (quod euenit frequentissimē) vt nihil intersit inter odium & beneficium? ¶ Quarto ne benefi-

cium maius sit facultate tua Seneca: Cū summa amicitia sit
amicum sibi æquate, utriq; simul consulendū est. Dabo egentis
sed ut ipse nō egeam. Succurrā perituro, sed ut ipse nō peream.
¶ Quinto cauenda est exprobratio. Seneca: Hæc beneficij inter
duos lex est: alter statim obliuisci debet dari, alter memor esse
accepti. ¶ Sexto malitiosa astutia inficiēdo. Dixit Antigonus Cy-
nico petenti talentū, Plus esse, quā Cynicus debeat petere. Pe-
tenti verò nummum, respondit, Minus esse, quā regē oportet
dare. Ecce malitiose negabat: nam posset dare talentū, quia ipse
rex erat: vel nummum, quia ille Cynicus. Econtrario Alexander
nihil animo nisi grandē cōcipiens, cui dam vrbē donabat: & cū
ille refugisset munus, dicēs illud nō conuenire suæ fortunæ: Nō
quaro, inquit, quid te accipere deceat, sed quid me dare. ¶ Se-
primo cauendū de ingrato querelā facere. Meliorem facies in-
gratum ferendo, peiorem, cōquerendo. Nemo id esse quod tam
videtur timere, deprehensio pudor emittitur. Sen. Ingratus est ad-
uersus vnum beneficiū, aduersus alterum nō erit, duorū oblitus
est, tertium in eorū quæ exciderant memoriā reducet. Quæ ra-
tio est exacerbare eū in quē magna contuleris, ut ex amico fiat
inimicus? Seneca: Si Deū imitaris, da etiam ingratis: nam & se-
celeratis sol oritur. Idem: Ego beneficio meo, cum darē, vñ sum
nec ideo pigrius dabo, sed diligentius: q̄ in hoc perdidit, ab alijs
recipiam, sed huic ipsi beneficiū dabo. Beneficio igitur tanquam
bonus agricola, cura cultūque sterilitatem soli vincens. Nō est
magni animi beneficiū dare & perdere, sed est magni animi pe-
dere & dare. Idem 5. li. de Beneficijs: Propositū est optimi viri &
ingentis animi tandiū ferre ingratum, donec fecerit gratum.

¶ De Vindicatione.

Sequitur de Vindicatione, quam sic describit Tullius: Vindi-
catio est, per quā vis, aut iniuria & omnino omne quod obse-
turum est, defendēdo & vlciscendo propulsatur. Hæc virtus me-
ximè necessaria est habenti potestātē secularem. Ro. 13. Dei mi-
nister est, vindex in irā ei qui malū facit. 1. Pet. 3. Subiecti estote
omni humanæ creaturæ propter Deū, siue regi quasi præcellētī,
siue ducibus tanquā à Deo missis ad vindictam malefactorum.

De misericordia PARS XIII. quæ subdividitur in septē capitula.

eiusdem.

CAP. I.

Sequitur de misericordia, de qua hoc modo dicetur. Primo
spiciuntur eius descriptiones. Secundo, eius commendatio-
nes. Terrio quedam meditationes, quæ misericordiam iuvant.

Quarto.

Quarto, diuisiones pertinētes ad misericordiā. Quinto, dicitur de quo sit faciēda eleemosyna. Septimò, quomodo faciēda. Circa primū notandū, q̄ misericordiā sic describitur: Misericordiā est virtus per quā animus super calamitate afflictorū mouetur. Damascenus verò dicit, q̄ misericordiā est tristitia in aliis malis. Isid. 9. lib. Etymol. dicit q̄ misericors à cōpatiēdo alienae miseriae vocabulum est sortitus: & hinc appellata est misericordiā, quòd miserum cor faciat dolens de aliena miseria.

De commendationē Misericordiæ.

CAP. II.

Misericordiā commendat nobis & natura, & sacra scriptura. Natura multipliciter. Primò, naturali compassione quam habent membra vnius corporis adinuicē. I. Corinthiorum. Si quid patitur vnum membrum, cōpatiuntur omnia membra. Secundò, naturali pietate quam videntur habere animalia eiusdem speciei adinuicē. Dicitur enim in lib. de natura animalium, q̄ nō est auis vnius speciei vt se comedant. Itē quòd mortua equa pullū eius relictū alia suscipit nutriendū. Tertio, pietas quæ videtur esse animalium etiā irrationabiliū ad res alterius speciei. Dicuntur enim leones ad viā reducere aberrantes, & parcere hominibus prostratis corā se, & animalibus infirmioribus quàm ipsi sint, nisi necessitas famis ad aliud eos coegerit. Item multis experimentis compertū est, quod lupi vel lupæ paruos derelictos & à matribus expositos ab aliis bestiis defendunt, & etiā nutriunt. Scriptura commendat nobis misericordiā multiplici admonitione. Deuter. 15. Omnino indigens, & mendicus non erit inter vos. In eodem: Non cōtrahes manū, sed aperies eā pauperi. Item: Præcipio tibi vt aperias manū tuā fratris tuo egeno & pauperi. Tob. 4. Noli auertere faciem tuā ab illo paupere: itē enim fiet vt nec à te auertatur facies Domini. Eccl. 9. Oleū de capite tuo nō deficiat, id est, misericordiā de corde. Eccl. 29. Fœnerare proximo tuo in tēpore necessitatis illius. In eodem: Propter mādandum assume paupere. Eiusdem 7. Pauperi porrige manū tuam. In eodem: Exorate & facere eleemosynā ne despicias. Eiusdem 29. Pone thesaurum tuū in præceptis altissimi, & proderit tibi magis, quàm aurum. Zachar. 7. Misericordiā & miserationes facite vnusquisque cū fratre suo. Mat. 23. Si vis perfectus esse &c. Lucæ 6. Estote misericordes. In eodem: Omni petenti te, tribue. Item: Date, & dabitur vobis. Eiusdem 11. Quod superest, date eleemosynam, & ecce omnia sunt munda vobis. Item 12. Vendite quæ possideris, & date eleemosynam. In eodem: Facite vobis sacculos qui nō veterascunt, thesaurum in-

deficientem in cælis. Eiusdem 16. Facite vobis amicos de mam-
 mona iniquitatis, &c. 2. Corinthiorum 8. Vestra abundantia il-
 lorum inopiam suppleat. Ephe. 4. Estote inuicem benigni: mise-
 ricordes. 1. Pet. 3. Estote compatientes, fraternitatis amatores:
 misericordes. 2. Pet. 1. Ministrare in pietate fraternitatis amatores.
 Item misericordiam cōmendat & creator & creatura. Creator
 dum exēplo suo ad misericordiā nos monet, miserationes enim
 eius super omnia opera eius, vt dicitur in Psal. Item miseri-
 cordia eius plena est terra. Ioël. 2. Benignus & misericors est, pa-
 tiens & multæ misericordiz, & præstabilis super malitia. Eius
 proprium est misereri semper, & parcere. Luca. 6. Estote miseri-
 cordes sicut & Pater vester misericors est. Balaam: Maximā po-
 testatem accipiens, datorem potestatis iuxta possibilitatē suam
 debet imitari. in hoc autē Deū maximē imitabitur, si nihil in-
 tauerit quā misereri pretiosus. Creatura commendat nobis
 misericordiam, dum viri sancti exēplo suo ad eam nos monent.
 Inter exempla verō sanctorum maximē nos monet ad miseri-
 cordiam exemplum Christi hominis: misericordia seu pietas
 crux aurea fuit quā Christ⁹ portauit, quæ videtur fuisse acerbioris
 supplicij, quā crux exterior, si magnitudo amoris quo nos
 diligebat attendatur. Sicut enim nō fuit amor sicut amor eius
 sic non videretur fuisse dolor sicut dolor eius. Dolor inquam cum
 passionis. Thren. 1. Videte si est dolor sicut dolor meus: miseri-
 cordia filium Dei de celo deposuit, & corpore induit. iuxta ver-
 bum Augusti. Ipsa etiam pro redemptione pauperum eam ven-
 didit. Augustin. Redemit venditus, viuificauit occisus, honora-
 uit iniuriatus, misericordia eum vsque ad pedū nostrorū ablu-
 tionem humiliavit. Item eum vt clypeum nobis opposuit, vt sic
 licet ictū sustineret quē Deus pater humano geneti minabatur.
 Tunc impletū est illud, Scapulis suis obumbrabit tibi: Et illud.
 Scuto circūdabit te veritas eius. Item illud Sapientiz 5. Dextera
 tua teget eos, Dextera Dei patris, Filius est. Tunc exaudita est
 oratio illa, custodi nos domine vt pupillam oculi. Pupilla oculi
 manus oppositione custoditur, vt manus ictum suscipiat quem
 pupilla susceptura erat. Misericordia enim fideiussorem pro ho-
 minibus posuit morti adiudicatis. Eccle. 29. Gratiā fideiussore-
 ris ne obliuiscaris: animam enim suam posuit pro te. ¶ Ad com-
 mendationem etiam Misericordiz facit quod ipsa super omnia
 Deo placet, & Diabolo displicet, & homini prodest. Primum
 ostenditur diuersis testimoniis scripturæ: Augustinus: Non est
 quod ita faciat Deo amabiles, vt pietas. In Psal. Diligite miseri-
 cordiam

cordiam & iudicium. Prouerb. 21. Facere misericordiam & iudicium magis placet Deo, quam victima. Osee 6. Misericordiam uolo, & non sacrificium. Matth. 9. Discite quid est, Misericordia uolo, & non sacrificium. Ratio quare misericordia tantum Deo placet, hac est, quia Deo maxime assimilatur, ut prius ostensum est. Ecclesi. 13. Omne animal diligit simile sibi. Misericordia unguentum est quo ungitur Christus, & maxime quantum ad membra illa quae maxime unctione indigent, scilicet quantum ad pedes. Quod figuratum est in hoc, quod Magdalena unxit pedes eius. Lucae 7. Bernardus: Bonum est unguentum contritionis quod de recordatione peccatorum conficitur: melius deuotionis, quod fit de recordatione beneficiorum Dei. Porro utranque vincit unctio pietatis. Misericordiam Christus specialiter consuluit. Matthaei 19. Si vis perfectus esse &c. Illam ultimum remedium posuit, Lucae 11. Veruntamen quod superest, date elemosynam, &c. Reversurus etiam ab apostolis suis, misericordiam illis commendare in pedum ablutione uoluit. Ioan. 13. Sicut enim factum illo iuxta historiam commendauit nobis humilitatem: ita secundum mysterium commendauit nobis pietatem. Aqua enim in pelui est pietas in corde. Ipse etiam in die iudicij de operibus misericordia specialiter disceptabit. Matthaei 25. Misericordia diabolo maxime displicet, cum per eam maxime vincatur. Unde super illud Psal. Misericordia mea & refugium meum, dicit glossa. De nullo sic vincitur inimicus diabolus, sicut de misericordia. Cum diabolus in multis respectu hominis excellat: in hoc tamen, quod misericordiam non habet, homo ei praecellit. Ipse crudelis est, & non miserebitur. Iere. 6. Misericordia homini maxime prodest. 1. Timot. 4. Exercitatio corporis ad modicum utilis est: pietas autem ad omnia utilis est. Quam utilis sit pietas seu misericordia homini, manifestum fiet si multiplicem effectum eius ostendamus. ¶ Notandum ergo quod misericordia peccato obstat. Ecclesiast. 4. Ignem ardentem extinguit aqua, & elemosyna resistit peccatis. In multa peccata caderet peccator, a quibus elemosynae quas facit eum custodiunt. Item spiritum peccantiae homini impetrat. Unde dicitur promissionem habere vitae quae nunc est, & futurae. 1. ad Timot. 4. ubi dicit glossa. Si quis misericordiam sequitur, si lubricum carnis patiat, vapulabit quidem, sed non peribit. Quod non est intelligendum de illo qui propter fiduciam quam habet in elemosynis quas facit peccat. Talis enim dicitur ad Rom. 2. An ignoras, quod benignitas Dei ad poenitentiam te adducit? Tu autem secundum duritiam tuam &

cor impēnitens thesaurizas tibi irā. Itē bona temporalia multiplicat. Gregor. in dialog. Terrenā substantiā per hoc, quod pauperibus distribuuntur, multiplicantur. Bonifacius duodecim aureos accepit de cista nepotis Constantini presbyteri, & dedit pauperibus, quos ille acceperat de equo suo vendito: qui cū reuersus audisset cistam suam fractam, iratus est in episcopum. Et episcopus ingressus ecclesiam, rogauit vt Dominus daret ei aliquid quo mitigaret furorem presbyteri, & inuenit statim in sinu suo duodecim aureos fulgentes, quos dedit, & dixit ei: Scito quia post mortem meā episcopus non eris huius loci. Ille enim collegerat illos aureos pro acquirendo episcopatu post mortē eius. Idē Bonifacius cū esset puer, omne triticū matris suae expendit in vsus pauperum, quod cū mater horretu ingressa perpendisset, cepit eū increpare, & se ipsam pugno cadere in facie. Sed oratione facta à Bonifacio, statim horretu plenu inuentū est. Quo viso mater cepit eū vrgere vt daret, quā ita celeriter posset que petisset accipere. Lucē 6. Date, & dabitur vobis. Prouerb. 11. Alij diuidunt propria, & ditiores fiunt: alij capiunt non sua, & semper in egestate sunt. Eiusdem 27. Qui dat pauperi, non indigebit: qui despicit deprecationem, sustinebit penuriam. 3. Reg. 18. Illi viduae quae Eliam paut, farina & oleum non defecerunt. Ratio huius potest esse: quia homo misericorditer dispensat pauca bona sibi cōmissa, & ideo merito super multa cōstituitur. Mat. 15. Item Deum placat. Prouerbiorum 21. Munus absconditum extinguit iras: & donū in sinu indignationem maximam. Gen. 32. Placabo eū muneribus quae praecedunt. Tob. 3. dicitur de eleemosyna quod ipsa est quae purgat peccata. Esa. 58. Si effuderis esurienti animam tuam, & animā afflicti repleueris: orietur in tenebris lux tua. Lux, inquam, gratia. Misericordia à seruitute diaboli liberat. Esa. 10. Computrescet legum à facie olei. Oleum dicitur misericordia: quia sicut oleum ceteris liquoribus supernat, sic opus misericordiae precellit respectu aliorum operum. Misericordia à morte spirituali suscitari facit. Sicut Doreas plena operibus bonis & eleemosynis quas faciebat meruit corporaliter suscitari Act 9. Misericordia meretur à Domino visitari. Sicut legitur de Cornelio, Actū 10. Erat Cornelius eleemosynas multas faciens plebi, & ait angelus ei: Orationes tuae & eleemosynae tuae ascenderunt in memoriam in conspectu Domini. Contra peccata nihil tantū videtur valere, quātum misericordia. Vnde super Matt. 12. Extēde manū tuam, & extendit, & restituta est sanitati. dicit gloss. Nihil plius

allet curationi quàm eleemosynarū largitas. Et subditur: Fru-
 strā pro peccatis rogaturus manus ad Deum expandit, qui has
 ad pauperes pro posse non extendit. Itē gratiam cōseruat. Eccle.
 10. Dicitur de eleemosyna: Gratiam eius quasi pupillam con-
 seruabit. Item hostem impugnat. In eodem: Super scutum & su-
 per lanceā aduersus inimicum tuum pro te pugnabit. Item quæ
 petit à Deo, impetrat. Ecclesiast. 29. Conclude eleemosynam in
 manu pauperis, & hæc exorabit pro te. Esa. 58. Frange esurienti
 panem tuum, &c. Et subditur: Tūc inuocabis, & dominus exau-
 dit: & clamabis, & dicet, Ecce adsum: quia misericors sum do-
 minus Deus tuus. Misericordia multum potest ei ga Deum. Ipsa
 reuocat Dei sententias, vt in Niniue. Ionæ 3. Et Achab
 Reg. 21. Legitur etiam 10. Iudicium: Non Addam, inquit domi-
 nus, vt liberē vos. Et post legitur: Doluit dominus super mise-
 ricordia eorum. Hæc luctatur cum domino, vt Iacob luctatus est cū
 angelo. Gen. 32. Et Sapen. 18. legitur de Aaton, quod resistit iræ.
 Ira Dei tunc resistitur, quando ipsemet qui irascitur opi-
 latur. Misericordia dicitur Deū vincere quodammodo. Vnde
 dicit ecclesia, Quæ te vicit clementia, vt ferres nostra crimina?
 Dicitur etiam peccata nostra de eius memoria delere. In Psal.
 Omnes iniquitates meas dele. Ezech. 18. Si impius egerit pœni-
 tentiam ab omnibus peccatis suis quæ operatus est &c. omnium
 iniquitatum eius quas operatus est nō recordabor. Misericordia
 Deo fœneratur. Prouerb. 19. Fœneratur domino qui miseretur
 pauperia. Eiusdem 22. Qui accipit mutuum, seruus est fœnerā-
 tis. Est ergo Deus quasi in potestate hominis perfectè miseri-
 cordis, sicuti seruus in potestate domini, & ille qui mutuū acce-
 pit in potestate fœneratoris. Itē misericordia non solum potest
 in terra, sed in cœlo. Ipsa cælū inclinauit. Ista inclinatio mani-
 festata est ex hoc, quod breuior est nunc via in cælū quàm esse
 solebat. Adam per multa millia annorum vix peruenit illuc,
 modo verò vna hora quandoque peruenitur. Item misericordia
 ostium cœli: Christum scilicet, qui dicit Io. 10. Ego sum ostium:
 si quis in die Parasceues, & fecit volare quasi in duo frustra: sci-
 licet corpus & animā: & sic pauperibus cœlestem ingressum pa-
 rauecit. Ipsa viam paradisi dilatat. Prouer. 18. Donū hominis di-
 latat viā eius, & ante principes spatium ei facit. Item misericor-
 dia hominē filium Dei efficit. Eccl. 4. Esto pupillis misericors vt
 pater. & pro viro matri eorū: & eris tu velut filius. Altrissimi, fi-
 lius obediens, & miserebitur tui magis, quàm mater. Misericor-
 dia Deum suum efficit. Hebr. 13. Beneficentiæ & communionis
 nolite

nolite obliuisci. Talibus enim hostiis promeretur Deus. Ipsa specialiter honorat Deū, propter eū pauperibus sua tribuendo. Prou. 14. Honorat dominū qui miseretur pauperis: ideo meritis in futuro à Deo honorabitur. Item misericordia à peccata pro peccatis debita hominem absoluit. Prou. 13. Redemptio animarū viri, diuitiā suā. Daniel. 4. Peccata tua eleemosynis redime. 3. Reg. 4. Pauper mulier oleo sibi multiplicato soluit creditum suo. Itē misericordia amicos & adiutores sibi multiplicat. Ipsa pauperes facit stipendiarios suos. Greg. Pauperes nō sunt exortendi vt egeni, sed exorandi, vt patroni. Luc. 16. Facite vobis amicos de māmōna iniquitatis. Prouer. 22. Victoriā & honestatē acquireret qui dat munera. Item misericordia hominem in bono roborat. Eccl. 3. de dante eleemosynam: In tēpore casus sui inueniet firmamentum. Item misericordia homini benedictiō facit. Vnde eleemosyna vocatur benedictiō. 1. ad Cor. 9. Homini misericordiam benedicit Deus. Deut. 15. Omnino indigens & mendiculus non erit inter vos, vt benedicat tibi Deus. Benedicit etiam ei populus. Prouer. 19. Qui pronus est ad misericordiam, benediceretur. Deutero. 33. Benedictus filius Aser sit placens fratribus, & tingat in oleo pedem suum. Hęc tria concomitantur se, tingere in oleo pedem affectus, esse benedictum & placentem hominibus. Ruth. 2. Sit benedictus qui misertus est tui. Misericordia etiā benedicit pauper, qui ab eo recipit eleemosynam. Job cap. 29. Benedictiō perituri super me veniebat. Item misericordia morienti societatem facit. Ambrosius: Non sunt bona hominis quæ secum ferre non potest: Sola misericordia comes est defectorum. Ipsa etiā animam in infernum ire non permittit. Tob. 12. dicitur de eleemosyna, quod à morte liberat, & non patitur animas ire in tenebris. Ipsa etiam in iudicio liberat & regnum accipit. Tob. 12. dicitur de eleemosyna, quod facit inuenire vitam æternā. In Psal. Iucundus homo qui miseretur & commodat, respondet sermones suos in iudicio. Ibi specialiter fiet disceptatio de operibus misericordię. Matt. 25. Venite benedicti Patris mei, percipite, &c. Esuriui enim, & dedistis mihi manducare, &c. Misericordia filium Dei in mundum fecit descendere. Eadem homines in cælum facit ascendere. Ad hoc signandum Christus in monte Oliueti in cælū ascendit. In monte enim oliueti eminentia misericordię designatur. Legitur etiam 3. Reg. 6. quod in ingressu oraculi fecit Salomō duo ostiola de lignis oliuarū. Quæ duo ostiola possunt intelligi duæ partes misericordię. Vna est qua cōpatimur miseriz spirituali. Qui perfectè misericors est,

am beatus reputatur certa spe rādem beatus futurus in re. Mi-
 sericordes maxime de Dei misericordia sperare possūt. in Psal.
 Ego sicut oliua fructifera in domo Dei speravi in misericordia
 Dei. In Psal. Beatus qui intelligit super egenū & pauperē. Prou.
 14. Qui miseretur pauperi, beatus erit. Matt. 5. Beati misericor-
 des. Itē misericordia loca in regno cœlorum assignat, Eccl. 16.
 Omnis misericordia faciet vnicuique locum secundum intelli-
 gitum peregrinationis illius, & secundum meritum operum il-
 lius. Misericordia est negotiatrix prudentissima. Matth. 25. Pru-
 dentes virgines acceperunt oleum in vasis suis. Qui verē pru-
 dens est, oleum pietatis vult habere in corde suo sine quo non
 habetur ignis charitatis. 1. Io. 3. Qui habuerit substantiam huius
 mundi, & viderit fratrem suum necessitatem habere, & clausit
 viscera sua ab eo, quomodo charitas Dei manet in eo? Iac. 3.
 Sapiētia quæ desursum est, plena est misericordia. Negotiatio-
 nem misericordiæ specialiter cōsultit filius Dei. Matt. 10. Vade,
 & vende omnia quæ habes, & da pauperibus. Voluit Paulus vt
 Timotheus hanc negotiationem præciperet his quos habebat
 regere. 1. ad Tim. 6. Diuitibus huius seculi præcipe facile tribue-
 re, communicare, thesaurizare sibi fundamentum bonum in fu-
 turum ¶ Misericordia in negotiatione videretur Deum circūue-
 nire, dum pro luto temporalium æternas diuitias recipit. Osee
 11. Ciscumuenit me in negotiatione Ephraim. Aug. Præbe re-
 ctum, & accipies cælum. ¶ Misericordia calicem frigidæ aquæ
 proximo tribuit, & torrentē voluptatis æternæ recipit. Ipsa ter-
 tam in cælum commutat, hæc est commutatio dextra excelsi.
 ¶ Misericordia hominē periculose oneratum vtiliter exonerat,
 & proximum eius iuvat. Aug. in lib. de Disciplina Christiana,
 loquens ad diuitē: Da, inquit, aliquid fratri tuo. Da aliquid pro-
 ximo tuo. Da aliquid comiti tuo. Vita ista via est simul ambulā-
 tia. Sed fortē dicis, Ego diues, ille pauper. Sarcinam tuam com-
 memoras. Pondus tuū laudas. Et quod grauius est, constrinxisti
 ad te sarcinam tuam, iam non potes porrigere manum. Onera
 te, liga te, quid te iactas? quid te laudas? Solue vincula colli tui.
 Minue de sarcina tua. Da comiti, & illum adiuuas & te releuas.
 ¶ Misericordia vnde dare videretur potius accipit. Vnde Aug. Re-
 miniscere, inquit, non solum quid des, sed quid accipias. Panis
 quem das terra est, de terra in terram, vt fulciatur terra, vt refi-
 ciatur terra. Poterit itaque pauper dicere, Vide ne plus tibi præ-
 stem accipiendo quā tu dando. Si enim non esset qui à te ac-
 ciperet, non erogares terram & emerēs cælum: contemne me, si
 nihil

nihil peris ab eo qui fecit me & te. Si enim petiturus es quia
 me exaudisti, tibi praestas vt exaudiaris. Age illi gratias qui rem
 ta pretiosam vili precio te facit emer. Das quod in tempore
 rit, accipis quod manet in aeternum, vnde sis socius angelorum
 vnde nunquam sitim famemque patiaris. Et subdit: Nemo
 cat quia praestet pauperi: sibi enim plus praestat, quam pauper.
 ¶ Misericordia bona sua quae dare viderur in saluo ponit, & in
 de thesauru facit. Mat. 6. Theaurizate vobis thesauros in caelo.
 Et beatus Laurentius: Facultates ecclesiae quas requiritis, manus
 pauperum in caelestes thesauros deportauerunt. Tob. 4. dicitur
 da eleemosynam. Praemium enim bonu tibi thesaurizas in die
 necessitatis. Augustinus: Considerate fratres, quam multi subib
 bona omnia perdiderunt, quae studiosissime recondebant, ne
 quum vno impetu hostili captiui ducti sunt, vel quum eis dila
 dentibus flamma successit. O quomodo tales poenituit: quia no
 audierunt domini consilium, scilicet, Da pauperibus, & habebis
 thesaurum in caelo. Audires amicum tuum consilium tibi da
 tem de thesauro tuo, & cotemnis Deum consilium dantem de
 corde tuo. Inuasit hostis domu, nunquid inuaderet caelum? Oc
 cidit seruum custodem, nunquid occideret dominum seruam
 rem? Qui sunt pauperes quibus damus, nisi delatores nostri
 Delatori tuo das, in caelu port atquod das: an excidit tibi Greg.
 Securius diuitia transferuntur de patria in patriam per manus
 pluriu qua per manus vnius, secundu Aug. Manus pauperu sunt
 gazophylaciū Christi. Vnde quod in manu pauperis ponitur in
 gazophylacio Christi mittitur, imo quod plus est, in manu De
 ponitur, & ideo ia auferri non potest ei qui dedit, quu no sit
 de manu eius possit eruere. Misericordia bona terrena que po
 fessoribus suis solent esse noxia, vtiliter expendit. Isid. Hoc tu
 tum habet bonu possessio praesentiu reru, si vitam reficiat mabe
 roru. ¶ Et notandum quod virtus misericordiae non solum est
 valde vtilis, sed etiam valde mirabilis. Ipsa de malis alioquin
 melioratur, de sordibus aliorum sanatur, de paupertate ditatur,
 de infirmitatibus alioru sanior efficitur, ipsa portat onera alio
 rum implens legem Christi. ad Galat. 6. Alter alterius onera
 portate, &c. Et quato plura bona portat, tanto velocius currit
 quia ad beatitudinem festinanti tendit. Ipsa onera aliena
 quenter furatiu hominibus nescientibus, dum ipsis negligentibus
 peccata eorum assumit & portat dolendo, ludendo, orando
 pro eis eleemosynam faciendo, disciplinis se affligendo. Misericordia
 quanta plura onera proximi portat, tanto oneratur
 proprio
 factore
 poti⁹ vi
 & de tri
 tuncur
 tere vid
 mi sua f
 charitas
 vero alic
 iudiciu
 ritum, in
 duae virt
 ratur e
 protege
 patris q
 volui co
 gat pulle
 vno obl
 remuner
 seminati
 & mere
 git ad se
 pauperes
 opus mi
 parce ser
 milerur.
 Ecclesiar
 semen po
 mosyna
 Ecclesiar
 scondas
 omnia t
 bus nost
 deserim
 Qui per
 Quasi d
 tas, ren
 sem e
 accepit.
 milerur
 elef, a
 propo

propriorum peccatorum magis se exonerat. Misericordia de
 foetore eorum qui spiritualiter sunt mortui non moritur, sed
 poti⁹ viuificatur. Ipsa est quæ colligit de spinis peccatorū vnas,
 & de tribulis ficus. Misericordia mala aliena in bona conuer-
 tuntur. Duæ virtutes sunt quæ omnia quæ proximi sunt acqui-
 rere videntur, scilicet charitas & pietas. Charitas bona proxi-
 mi sua facit. Gregorius: Pensent inuidi quantum bonum est
 charitas quæ aliena bona sine labore nostro nostra facit: pietas
 verò aliena mala sua facit. Vnde hæ duæ virtutes venientes ad
 iudicium de nundinis huius mundi, dirissima, quantum ad me-
 ritum, inuenientur, idè abundantissime remunerabuntur. Hæ
 duæ virtutes aliæ sunt quibus fouentur proximi bona, & por-
 tantur eius onera. Vnde super illud, Sub vmbra alarum tuarum
 protege me, dicit glossa: Misericordia & charitas sunt alæ
 patris quibus nos protegit. De his alis Matthæi 23. Quoties
 volui congregare filios tuos quemadmodum gallina congre-
 gat pullos suos sub alas, & noluisti? Item misericordia de
 vno obsequio duplicem habet mercedem. In præsentem enim
 remuneratur & in futuro, vt prius ostensum est. Ipsa de vna
 seminatione duplicem messem colligit. Ipsa seminat in terra,
 & metet in celo: ipsa consilio domini agros aridissimos ele-
 git ad seminandum. Luca 14. Quum facis prandium, voca
 pauperes, &c. Et hi vberius ei fructificant. Et notandum quòd
 opus misericordiæ semini comparatur, 2 ad Corinthios 9. Qui
 parce seminat, parce & metet, eò quòd semini in multis assi-
 milatur. Semen absconditur, sic eleemosyna occultè danda est.
 Ecclesiastic. 29. Conclude eleemosynam in sinu pauperis. Item
 semen perdi videtur, cum seminando potius renouetur: sic elee-
 mosyna quum datur, perdi videtur, sed sic melius seruatur.
 Ecclesiastic. 29. Perde pecuniam propter fratrem, & non ab-
 scondas illam sub lapide in perditionem. Isidorus: Terrena
 omnia seruando amittimus, largiendo seruamus. Diu cum re-
 bus nostris durare non possumus, quia aut nos illas moriendo
 deserimus, aut ille nos viuètes deserunt. Et super illud Matt. 16.
 Qui perdit animam suam propter me, inueniet eam, dicit glossa.
 Quasi dicatur agricola: Si frumentum seruas, perdis: si semi-
 nas, renouas: solas quas dederis semper habebis opes. Item
 semè cum fœnore surgit: & qui dat eleemosynam, centuplum
 accipit. Vnde super illud Proverbio. 19. Fœneratur domino qui
 miseretur pauperis, dicit interlin. Centuplum accepturus. Ec-
 clestastic. 35. Retribuens Deus est, & septies reddet tibi. Semen
 pretio

pretiosus in vno anno seminatur, & in alio anno metitur: semine
 verò minus pretiosum vt hordeum, in eodem anno seminatur
 & metitur. Sic eleemosyna pretiosa est quæ seminatur in anno
 gratiæ, cuius messis expectatur in anno gloriæ. Item semen
 lu pressum & retardatum huberius fructificat: Sic eleemosyna
 quæ aduersitate premitur, maiorem habitura est remuneratio-
 nē: vt eleemosyna cui detrahitur, magis remuneranda est, quam
 quæ laudatur. Itē misericordia hic quasi omnia tormenta susti-
 net. 2. Cor. 12. Quis infirmatur, & ego non infirmor, &c. Ideo in
 futuro merito non ei à tormēto parceretur. Ipsa est quæ exemplo
 Petri dicit domino: Tecū parata sum in mortem & in carcerem
 ire. Luc. 22. Ideo in futuro merito è carcere infernali immu-
 nis erit. Itē ad cōmendationem misericordiæ valere potest detrac-
 tio sui oppositi. ¶ Notandum ergo quòd non solum in miseri-
 cordia indigna est venia, imò quòd plus est, homini in miseri-
 cordia videntur peccata iam dimissa reuocari. Math. 18. Ser-
 nequam, omne debitum dimisi tibi, quoniam rogasti membra
 oportuit & te misereri, &c. Et iratus dominus eius, tradidit eum
 tortoribus quoadusque redderet vniuersum debitum. Miseri-
 cordia verò literas remissionis habet in Euangelio etiam in
 paria. Primò, Math. 5. Beati misericordes, quoniam ipsi miseri-
 cordiam consequentur. Cum misericordia Dei fons sit, & miseri-
 cordia nostra fluuius: quomodo esse posset quòd fluuius miseri-
 cordiæ nostræ ad proximum flueret, & fons diuinæ miseri-
 cordiæ nobis siccus esset? Angust. Fluit riuus, & fons siccabitur.
 Item quum omne animal diligat simile sibi, Eccle. 13. quomodo
 hoc esse posset quòd Dei misericordia hominem misericordem
 damnaret? Secundò, Math. 6. Si dimiseritis hominibus peccata
 eorū, dimittet & vobis Pater vester cælestis delicta vestra. Ter-
 tiò, Luc. 6. Dimittite, & dimittetur vobis. Itē vbi est miseri-
 cordia, est peccatorum abundātia. Osee 4. Non est misericordia
 non est scientia Dei in terra. Et subditur: Maledictum & mō-
 dadium & homicidium & furtum & adulterium inuāderunt.
 Item illi cui deest misericordia, fiet iudiciū sine misericordia.
 Iac. 2. Iudicium sine misericordia ei qui non fecerit miseri-
 cordiam. Im misericordi aures Dei clausæ sunt & in præsentia & in
 futuro. Prou. 21. Qui obturat aurem suam ad clamorem pauperis,
 ipse chamabit, & non exaudietur. Exemplum habemus in
 hoc Luc. 16. in diuite epulone, qui panis micæ Lazaro negavit
 in tormentis positus guttam aquæ postulans nō accepit. Itē ad
 commendationem misericordiæ facit, si ostendatur eius præ-
 cium.

eminētia ad alias virtutes. ¶ Notādū ergo, q̄ respectu abstinētię
hoc præminet, q̄ abstinētia Deo corpus immolat. Ad Rom.
21. Obsecro vos per misericordiā Dei vt exhibeatis corpora ve-
stra hostiam viuētem. Misericordiā verō immolat cor. Respe-
ctu verō charitatis in hoc præminet misericordiā, quōd chari-
tas est fluuius bonitatis ripas suas nō exiens, Pietas verō est flu-
uius bonitatis ripas suas exiens, & latē extrā inundans. Charitas
enim vt charitas, tantum sua communicat: pietas autem &
hoc facit & aliud: mala enim aliorū insuper sibi assumit. Parum
est sua largiri, quōd facit charitas: sed cumulus charitatis est se-
ipsum largiri ad cōpatiendum, quōd facit pietas. Respectu autē
iustitię, prout iustitia strictē sumitur, & est opposita misericor-
dię, hanc habet præminētiā quōd ipsa est summa iudiciarię
potestatis. Misericordiā enim super omnia opera eius. Iac. 2. Mi-
sericordiā superexaltat iudicium. Vnde licet appellare à curia
iustitiā ad curiā misericordię. Vnde si vides tibi imminere gra-
uamen à iustitiā, in d̄ quocunq; modo contra te iudicet etiam
iuste, aliter enim facere non potest, confidenter appella ad Dei
misericordiā: quoniam iustitiā necesse deferre habet appella-
tioni tuę. Forū curię misericordię est forū pœnitentię: hoc est
solū adiutorum refugium. In hoc foro fertur sententię absolu-
tionis etiam cōfitentibus culpas suas. In aliis curiis si quis cōfite-
retur homicidium, dicitur à iudice, suspendatur: in hoc si cōfite-
retur, absoluitur. Itē respectu obedientię cōmendabilis est miseri-
cordia. Interdum enim obedientię & etiam ceteris virtutibus
nititur cōtraire. Vnde narrat Greg. in lib. Dialogorum, q̄ Pauli-
nus episcopus se in seruitutē posuit pro quodam captiuo redi-
mēto, licet addictus esset curę pastorali, & Deus qui miseretur
omnibus aliis miserentibus, eum postea in plenitudinem officij
& dignitatis restituit. Et quidā conuersus Carthusiensis profi-
tens ad nundinas, & quadraginta libras secū deferens vt eas
expenderet in necessitatibus domus suę, comitem habuit in via
militem veteranum debilem & pauperem, quem quum agno-
uisset grauatum esse ære alieno & ire ad petendū inducias à
creditorē, conuersus dixit militi, q̄ iret secum: qui ingressi sunt
domū creditoris, & cum peterēt inducias, denegauit eis credi-
tor, addens, quōd filium eius vinctum in carcerem poneret, nisi
ea die redderet vniuersum debitū, & tota eius hereditas ei ap-
propriaretur. Pro quo quū intercederet cōuersus, creditor mul-
ta conuitia ei intulit. Ad quem conuersus, Hodie, inquit, libera-
bitur iustus iste de carcere mortis, & proiciens ante pedes 40.

libras. redemit filiū militis de carcere, ipsumq; à debito libera-
uir. Qui rediēs narravit fratribus quæ gesta erāt. Illi vero quā
viri spirituales multum in hoc factō commendabant eum. Item
quidam sanctus homo quendam pœnitentem ligatū à summo
pontifice exoneravit tunica plumbea. Qui interrogatus quæ au-
thoritate hoc fecisset. Respondit, Auctoritate illius qui ait, Bene-
miseri cordes, quoniam misericordiam consequentur. Mat. 5. Vir-
tus misericordiæ maximè cōpetit statui miseræ in quo sumus.
Hæc virtutem didicit Christus plus quā x x. annis ad Hebræos.
Non habemus pontificem qui non possit cōpati infirmitatibus
nostris. Bern. Multa voluit pati Christus, vt compati sciret.

De his quæ possunt iuuare misericordiam.

C A P. III.

T Angedæ sunt aliqua meditationes quæ possunt iuuare mi-
sericordiam. Quarum prima attenditur circa naturæ cōfor-
mitatem. Aliquis enim moueri potest ad miserandum proximo,
habito respectu ad naturæ cōformitatē. Esa. 58. Cūm videris na-
dum, operi eum, & carnē tuam ne despexeris. ¶ Secunda attendit
principij nostri vnitatē. Sumus enim omnes ex vno patre & vna
matre. Aug. in lib. de disciplina Christiana. Si putamus non esse
proximos nisi qui de eisdē parētibus nascuntur, Adam & Eua
intēdamus, & omnes fratres sumus. ¶ Tertia attenditur circa mi-
seriam propriā, vt homo intelligat quæ sunt proximi ex seipso.
Prou. 19. Homo indigēs, misericors est. Homo qui indigentiam
magnam habuit, alienæ indigentiæ compati nouit. ¶ Quarta at-
tendit spirituales fraternitatem. Fratres enim sumus ex vno pa-
tre, scilicet Deo nati: & vna matre, scilicet ecclesia, eandē habē-
turi hereditatem. 1. Io. 3. Qui habuerit substantiam huius mundi,
& viderit fratrem suum necessitatem habere, & clauerit viscerum
sua ab eo, quomodo charitas Dei manet in eo: ¶ Quinta attendit
Dei in homines paternā charitatem. 1. Io. 3. Videte quale charita-
tatem dedit nobis Deus pater, vt filij Dei nominemur & simus.
Secundū hanc meditationem operatur qui dat pauperi, eō quod
credit eum filium Dei. ¶ Sexta attendit capitis ecclesiæ & mem-
brorum vnitatē, quæ tanta est, quod caput reputat sibi fieri quod
membris fit. Sicut caput corporis reputat sibi beneficiū exhiberi
quod pedibus exhibetur: sic beneficiū pauperibus exhiberi. Chri-
stus sibi reputat exhiberi. ¶ Et notandum circa hæc meditatio-
nem, quod quando pauper elemosynam quaerit ab aliquo, illi
à quo petitur quatuor debet attendere. ¶ Primo, quis petit, quo-
niā Deus. Mat. 25. Quod vni ex minimis meis fecistis, mihi fe-
cistis. Hier. Quotiescunq; manum pauperi extenderis, Christus

cogita. Aug. in lib. de disciplina Christiana: Christus petit, & nō accipit, & offendis nomen pietatis crudelibus verbis, & dicis: Et quid seruo filiis meis? Christū illi oppono, filios suos mihi reponit. Magna iniustitia vt habeas vnde luxurietur filius tuus, egeat Deus tuus. Cum enim legisti, Quod vni ex minimis meis fecistis, & mihi fecistis, & non timuisti: ecce quis eget, & filios tuos numera: postremo numera filios tuos, adde vnū illum inter illos, dominū tuum numera: vnum habes, sit ille secundus: duos habes, sit tertius: tres habes, quartus sit. ¶ Secūdo debes cogitare quid petit Deus, quoniā suum petit, non tuum. Vnde valde ingratus est qui de bonis Dei abūdāter habet ad mensam suam, & tamen non vult dare modicum panis Deo petenti. Aug. Dicit tibi Christus, Da mihi de eo quod dedi tibi. De meo quaro, & mihi nō donas: da, & reddo: habuisti me largitorē, facito debitorē. ¶ Tertio cogitare debet ad quid petat: nō enim petit ad dandum, sed ad mutuādum & ad centuplas vsuras. Aug. Miser homo, quid sceneraris homini? scenerare Deo, & centuplum accipies, & vitam æternam possidebis. Mira ingratitudo hominū qui nolunt accommodare Deo ad tales vsuras, ad quales accommodaret alicui Iudæo vel Saraceno. ¶ Quarto debet cogitare, quod ipse habet perere à Deo regnū æternum, qui modo petit ab eo modicum panis: & si negat Deo hoc modicum, negabit ei Deus regnum suū. Pro. 21. Qui obturat aurē suam ad clamorē pauperis, clamabit & ipse, & non exaudietur. Sapiens: Ne dubites cū magna petas, impedere parua. ¶ Septima meditatio attendit liberalitatem quam habent homines ad membra diaboli. Si enim diuites mali declinet ad eos, importunissimē inuitantur, & quasi dilaniantur, & pro illis magnæ expensæ fiūt. Christus verò in membris suis vix inuenire potest vnde sustentetur. ¶ Octaua attendit Dei pietatem quam nobis exhibuit in sua paupertate, quando seipsum pro nobis dedit, & pro nostra redemptione vendi voluit.

De diuisionibus pertinentibus ad misericordiam, & de operibus misericordie per ordinem: primo de spiritualibus, circa que tanguntur octo in: itantia ad compatiendum Crucifixo pro nobis, deinde de corporalibus.

CAP. IIII.

Notandum quod est misericordia cōmendabilis, & est misericordia derestabilis. Cōmendabilis est, quæ est respectu personæ: derestabilis, quæ est respectu culpæ. Grego. in homil. Ad culpas quisque non debet compassionem exercere, sed zelum. Compassio quippe homini, & vitis rectitudo debetur, vt in vno eodēque homine & diligamus bonum quod factum.

est, & persequamur mala quæ fecit. Itē Greg. Sunt plerique qui cōpassionem proximo nō spiritualiter, sed carnaliter impēdunt, ut ei non ad virtutem, sed quasi miserando ad culpas faueant. Qui carnaliter hominibus miseretur, potius sunt crudeles quā misericordes, licet misericordes vocentur. Pro. 20. Multi misericordes vocātur: virum autem fidelem quis inueniet? Item notandum quod quædā opera misericordie sunt spiritualia, quædā corporalia. Spiritualia sunt, ut cordis cōpassio, iniuriarum dimissio, peccantiū correctio, ignorantū instructio, de cōpassione dicit gl. Greg. super illud Iob 30. Cōpariebatur anima mea pauperi. Plus est cōpassio, quā datum, quia rem quālibet plerumque dat etiam qui nō cōparitur: nunquā qui verē cōparitur, quod necessariū conspiciet proximo suo negat. Ibidē dicit inter. Plus est de seipso dare, quā de suis. Itē Greg. Exteriora largies rem extra seipsum præbuit: qui autē fletum & cōpassionem proximo tribuit, ei etiam aliquid de seipso dedit. Cōpassio crux est interior, cuius brachium superius est cōpassio qua quis compatitur Christo pro nobis passio: brachiū inferius est cōpassio, qua quis cōparitur his qui sunt in purgatorio. Sinistrum verō brachium est compassio qua quis compatitur his qui sunt in hoc mundo quantum ad pœnalem miseriam. Dextrū brachiū est cōpassio qua quis cōparitur animabus quæ pereūt in hoc mūdo. Aug. Similis in te viscera Christiana compassionis, qui plangis corpus à quo recessit anima, & nō plangis animam à qua recessit Deus? Ecclē. 22. Luctus mortui, septē dies: fatui autē & impij, omnes dies vitæ illorū. ¶ Et norandū quod multa sunt propter quæ aliquis solet alij multū cōpati, quæ omnia circa Christū occurrūt. ¶ Primum est doloris magnitudo. Hæc causa verē fuit in Christo. Thren. O vos omnes qui trāsitis per viam, attēdite & videte si est dolor sicut dolor meus. ¶ Secundum est, amoris magnitudo. Hæc causa fuit in beata Virgine, cum propter magnū amorē quē habebat ad filiū suū gladius pertrāsibat animā eius. Luc. 2. De David etiam legitur. 2. Reg. 18. quod dicebat, Fili mi Absalō, Absalō fili mi, quid mihi det ut ego pro te moriar? id est, vice tui. Videbatur reputare mortem filij, sui grauiorē sibi propria morte. De bono patre dicitur Ecclē. 30. Pro animabus filiorū colligabit vulnera sua & super omnē vocem turbabuntur viscera eius. Propter hanc causam filij qui tenerrimē amant matres suas, molestius sustinent quum eas vidēt percuti, quā si ipsimet percuterentur. Sed quid dubitat Christū magis amādum esse à nobis, quā carnales matres? Quæ mater tot & tāta passa est pro filio suo, quāta Christū pro

pro nobi
etiam sy
ti exposi
diratē m
eius. ¶ T
innocēte
catum nō
hoc eccle
passionis
lira aliq
dolorem
occasione
lum popu
dixit ad
ques sunt
causa ben
propter in
Nostra et
litate: &
¶ Quintu
ho, qui fu
etar tale
operetur
pariens
paruit ber
Quum ho
et eū gla
& duri ac
dulci plā
ter plāgi
pocit ut
icat, ut su
tas ipsius
esse plū &
etiam De
dia. Iac. 2.
diā. Ber. N
quem mi
carneum
sus est ca
allorum

pro nobis? Nonne matrem propriam reliquit pro nobis? Reliquit etiam synagogam matrem suam, & insuper animam suam morti exposuit pro nobis. Iere. 12. Reliqui domum meam, dimisi hereditatem meam, dedi dilectam animam meam in manus inimicorum eius. Tertium est innocentia. Magis enim solemus copari ei qui innocenter patitur. Que causa vere fuit in Christo: ipse enim peccatum non fecit, nec inuentus est dolus in ore eius. 1. Per. 2. Propter hoc ecclesia que laturatur in passionibus aliorum sanctorum, in die passionis Christi cõristatur. Quartum, quando pro culpa nostra aliquis patitur: tunc enim homo qui habet nobilem animum dolorem illum suum reputat per cõpassionem, sicut suus est per occasionem. Sicut patet in Dauid. 2. Reg. vlt. qui quum vidisset angelum populum occidentem, propter hoc quod ipse fecerat eum numerari, dixit ad dominum: Ego sum qui peccaui, ego inique egi: isti qui oves sunt, quid fecerunt? Vertatur obsecro ira tua contra me. Hec causa bene fuit in Christo, iuxta illud Esa. 53. Ipse vulneratus est propter iniquitates nostras, & attritus propter scelera nostra. Nostra est passio Christi per occasionem, etiam quantum ad utilitatem: & ideo deberet esse nostra quantum ad cõpassionem. Quintum est patientis nobilitas. Que causa vera fuit in Christo, qui fuit nobilissimus, tanquam Altissimi filius. Valde alienum erat tale opus ab eo: iuxta illud Esa. 18. Alienum est opus eius ut operetur opus suum, peregrinum est opus eius ab eo. Sextum est patientis benignitas. Hec causa vere fuit in Christo. Tit. 3. Apparuit benignitas &c. Matthe. 11. Discite a me, quia mitis sum. Quum homo benignus & mitis homini gratis cedat, que causa est eum gladio perforari? Item que convenientia est stipitis rigidi & duri ad hominem benignum & dulcem? Ideo ecclesia in illo dulci plactu qui in Dominica passione incipit cantari, specialiter plagit hoc, quod clavis & lancea mite corpus perforatur, & polcit ut arbor crucis ramos suos flectat, & naturalis rigor leteat, ut superni membra regis mite cedat stipite. Septimum est, pietas ipsius patientis. Magis enim aliquis copatur ei quem nouit esse piũ & cõpatientem, quam ei que nouit esse sine pietate. Ipse etiam Deus non miseretur hominibus duris, & sine misericordia. Iac. 2. Iudicium sine misericordia ei qui non fecerit misericordiam. Ber. Nemo duri cordis salutem vnquam adeptus est, nisi forte quem miserans Deus abstulerit ab eo cor lapideum, & dederit cor carneum. Hec causa bene fuit in Christo, qui ex cõpassione passus est ea que sustinuit in mundo isto. Octauum est, exemplum aliorum cõpatientium alicui. Hoc enim solet hominem inci-

tare ad similiter compatiendum. Que causa bene inuenitur circa Christum, cui creaturæ insensibiles quasi compassæ fuerunt. Vnde sol radios suos abscondit quasi nuditati eius tenebras faciens. Petræ etiã scissæ sunt quasi compatières. ¶ Ad iniuriarum dimissionem monemur, Luc. 6. Dimitte, inquit, & dimitte tibi. Matt. 6. Si dimiseritis hominibus peccata eorum, dimittet vobis Pater cælestis delicta vestra. Eiusdẽ 18. Domine, quoties peccabit frater meus in me, & dimittat ei, vsque septies. Dixit illi Iesus: Non dico tibi vsque septies, sed vsque septuagies septies. Augu. in Enchiridion: Multa sunt genera eleemosynarum, quæ cum facimus, adiuuamur vt nobis dimittantur peccata. Sed interea nihil est maius quã cū ex corde dimittimus, quod in nos quisque peccauit. Idẽ in lib. de Rectitudine catholice conuersationis: Quare nõ dimittat qs fratri parũ, vt ei dominus dignetur dimittere totũ? Nam & hoc eleemosynæ genus est, vt dimittat aliquis ex toto corde ei à quo læsus fuerit. Isid. Nõ solum qui esurienti & sitienti & nudo beneficium largitatis impedit, sed & qui inimicum diligit, & qui lugenti affectum compassionis & consolationis impartitur, aut in quibuslibet necessitatibus aliis consiliũ adhibet, sine dubio eleemosynam facit. ¶ Ad corripiendum fratrem peccantem monet nos dominus Matthæi 18. Si peccauerit in te frater tuus corripe eum inter te ipsum solum. ¶ Ad instructionem ignorantium monemur, ad Galat. 6. Si præoccupatus fuerit homo in aliquo delicto, vos qui spirituales estis, instruite huiusmodi in spiritu lenitatis. Dan. Qui ad iustitiam erudiunt multos. Fulgebunt sicut stelle in perpetuas æternitates. Ecclesiast. 38. Vir sapiens plebem suam erudit, & fructus illius fideles sunt. ¶ Opera misericordie corporalia sunt illa sex quæ tanguntur Matth. 25. Esuriui &c. Septimum est, quod tangitur Tobia 2. scilicet sepelire mortuos. Aliqua horum tanguntur Esa. 58. Dimitte eos qui contracti sunt, liberos, & omne opus dirumpe. Hoc pertinet ad visitationem inceptorum. Frange esurienti &c. Ibi tanguntur tria alia opera manifesta. Et carnem tuam ne despexeris, hoc pertinet ad visitationem infirmorum. ¶ Ad duo prima opera incitatur frequentis scripturæ admonitione. Neemiæ octauo, Mitte partes eis qui præparauerunt sibi. Tob. 4. Panem tuum cum egenis & esurientibus comede. Prouer. 25. Si esurierit inimicus tuus, ciba illum sitit, potum da illi. Ecclesia. 11. Mitte panem tuum super errantes aquas, quia post multa tempora inuenies illum. ¶ Aquæ transeutes sunt populi mortales. 2. Reg. 14. Omnes morimur

quasi a
habet e
sanctor
Iob. 31. S
ex ea
cum su
mission
10. Qui
de tant
merced
res, deb
de retr
storum
dant de
habent
nihil bo
ea nihil
miseric
primo
¶ Secur
modo
litas ad
hoc, qu
tũ inu
alici
na tẽp
spirito
A mal
nuntio
Raab p
rui cur
angelo
semper
i. Qui
lem pa
& coll
Perfor
in hor
paterf
perreg
vnus

quasi aqua dilabimur in terram, quæ nõ reuertitur. Luc. 3. Qui
 habet escas, det non habenti. Item excitamur ad ea exemplis
 sanctorum patrum. Tob. 1. De facultatibus suis esuriens alebat.
 Job. 31. Si comedi byccellam meam solus, & non comedit pupillus
 ex ea &c. Humerus meus à iunctura sua cadat, & brachium meum
 cum suis ossibus conteratur. Itẽ incitatur ad ea mercedis promissionem.
 Ezech. 18. Si panem esurienti dederit, vita viuet. Matt.
 10. Qui potum dederit vni ex minimis istis calicem aque frigide
 tantum in nomine discipuli: Amen dico vobis, non perdet
 mercedem suam. Luc. 14. Quum facis conuiuium, voca paupes,
 debiles & claudos, & cæcos, & beatus eris, quia nõ habet unde
 retribuatur tibi. Retribuetur autem tibi in resurrectione iustorum.
 Qui cibum sine potu ministrant pauperi, tale prandium
 dant domino, quale consuevit dari a fino. Item qui de his quæ
 habent ad mensam suam nihil volunt dare pauperibus, in futuro
 nihil boni inueniet. Job 20. Nõ remansit de cibo eius, & propterea
 nihil remanebit de bonis illius. ¶ Sequitur de tertio opere
 misericordie, quod est colligere hospitem. ¶ Circa quod opus,
 primò tangetur de his quæ pertinent ad eius comendationem.
 ¶ Secundo, qui hospites sint maximè recipiendi. ¶ Tertio, quomodo
 sint recipiendi. ¶ Circa primum notandũ, quod hospitalitas ad
 susceptionem gratie preparat. Quod figuratum est in
 hoc, quod duo discipuli Christum cognouerunt, cum eum ad hospitium
 inuitalent. Luc. vlt. quandoque diuina cognitio infunditur
 alicui occasione alicuius sancti viri in hospitio recepti. Item bona
 temporalia multiplicat: vt patet in illa vidua quæ Eliam in
 hospitio suo suscepit: cui farina & oleum non defecerunt. 3. Reg. 17.
 A malo etiã temporali seruat: vt patet in Raab, quæ recepit
 nuntios filiorum Israel: & ideo à morte saluata est. Iosue 6. Sola
 Raab meretrix viuat &c. ad Hebræos 11. Raab meretrix non perit
 cum incredulis, excipiens exploratores cum pace. Itẽ Deum &
 angelos meretur recipere, qui hospitalitati deseruit. Reputatiuè
 semper Deum recipit, quum recipit aliquem nomine ipsius. Matt.
 1. Qui recipit vos, me recipit. Eiusdem 10. Qui suscipit vnum
 talem paruulum, in nomine meo, me suscipit. Item 25. Hospes erã,
 & collegistis me. Io. 13. Qui accipit si quem mitero, me accipit.
 Personaliter etiã quandoque suscipit Deum. Vnde refert Gre.
 in homil. Euangelij quod legitur secundo die Paschæ, quod quidam
 paterfamilias nullum fuit hospitalis. Quadam autem die cum
 peregrinos suscepisset, & aquam daret manibus in humilitate:
 vnus fuit inter eos, in cuius manibus aquam fundere debuit. Et

quum reuersus vrceum accepisset, eū non inuenit. Cūque hoc
 factum apud se miraretur, eadē nocte ei dominus per visionem
 dixit: Carteris diebus me in mēbris meis, hesternō autē die me
 in memetipso suscepisti. Itē Grego. in homilia illius Euangelij.
 Videns Iesus ciuitatem, fleuit super illam, dicens: Quia &c. Quis
 dā Martyrius nomine, vitæ valde honorabilis monachus fuit,
 qui ex suo monasterio visitationis gratia ad aliud monasterium
 redibat, cui spiritualis pater præerat. Pergens itaque leprosum
 quendam quē densis vulneribus elephantinus morbus per men-
 bra sædauerat, inuenit in via, volentem ad suum hospitium red-
 ire & præ lassitudine non valentem. In ipso verò itinere se habe-
 re perhibebat hospitium quō idem Martyrius monachus ire se
 stinat. Vir autem Dei eiusdem leprosi lassitudinem miseris, pal-
 lium quo vestiebatur in terram protinus proiecit, & expandit
 ac desuper leprosum posuit, eūque suo pallio vndique cōfric-
 tum super humerum leuauit, secumque reuertēs detulit. Cū-
 que iam monasterij foribus appropinquaret, spiritualis pater
 eiusdem monasterij magnis clamare vocibus cœpit, Currite, ac
 ianuas monasterij citius aperite: quia frater Martyrius venit,
 Dominum portans. Statim verò vt Martyrius ad monasterium
 aditū peruenit, is qui leprosus esse putabatur, de collo eius ex-
 liens, & in ea specie appatens quā recognosci ab hominibus so-
 let redemptor humani generis Deus & homo Iesus Christus ad
 cælum Martyrio aspiciente rediit, ei que ascendens dixit, Mar-
 tyri, tu me non erubuisti super terram: ego te non erubescā su-
 per cælos. Qui sanctus vir mox vt esset monasterium ingressus,
 ei pater monasterij dixit, Frater Martyri, vbi est quem portabas?
 Cui ille respondens, dixit: Ego si sciuissem quis esset, pedes eius
 tenuissem. Tunc idem Martyrius narrabat, quia cū eum por-
 tasset, pondus eius minimè sensisset. Nec mirum: quomodo pon-
 dus eius sentire poterat, qui portantem portabat? Eccle. Species
 leprosi apparuit, & is qui est reuerendus super omnia: videti de-
 spectus infra omnia dedignatus nō est. Cur hoc, nisi vt nos sen-
 su tardiores admoneret, quatenus quisquis ei qui in cælo est se-
 stinat assistere, humiliari in terra & compati abiectis & despi-
 cabilibus fratribus non recuset? Item Greg. in Homilia Euangeli-
 j quod legitur secunda die Paschæ, Pensate fratres quanta
 hospitalitatis virtus sit. Ad mensas vestras Christū suscipite, vt
 vos ab eo suscipi ad conuiuia æterna valeatis. Præbere modo
 Christo peregrino hospitium, vt nos in iudicio nō quasi peregrinos
 nos nesciat, sed vt proprios ad regnum recipiat. Angelos etiā
 mere

meretur
 hanc eni
 ham. Ger
 gressi su
 phur suc
 hospites
 cio dum
 10. Quic
 Amen di
 orthæ
 rimè hos
 to, q san
 ei corrac
 lam, & ca
 non recip
 magno g
 & nullus
 ti boni vi
 piebant a
 gebant. M
 clinet. Lu
 tis in Ieri
 accepisti
 peregrini
 digent. Io
 paruit. El
 nis i. Cha
 hoc in pe
 Circa
 ter. ad Re
 talitatem
 ad hospiti
 egerunt d
 non solu
 19. Comp
 gna reuer
 cebat, fra
 uenit eos
 Abraham
 tic in oce
 ptonus in

meretur suscipere. Heb. 13. Hospitalitatem nolite obliuisci. Per hanc enim quidam placuerunt angelis hospitio receptis: vt Abraham. Gen. 13. Et Loth, eiusdem 19. Origen. Domos hospitales ingressi sunt angeli, domos vero hospitibus clausas ignis & sulphur succedit. Hiero. Abraham & Loth angelos susceperunt, quia hospites dilexerunt. Idem: Abraham crebro hospitalitatis officio dum non refutat homines, suscipere meruit dominum. Matt. 10. Quicumque non receperit vos, nec audierit sermones vestros. Amen dico vobis, quod tolerabilius erit terrae Sodomorum & Gorthazorum in die iudicij. ¶ Circa secundum notandum est, quod maxime hospitio recipiendi essent boni viri. 4. Reg. 4. Animaduertit, quod sanctus Dei est iste qui transit per nos frequenter: faciamus ei coenaculum paruum, & ponamus in eo lectum & mensam, & sellam, & candelabrum. Et e contrario in aliquibus locis boni viri vel non recipiuntur, vel male recipiuntur. Serui vero diaboli cum magno gaudio recipiuntur. Iudic. 10. Vadimus ad domum Dei, & nullus sub rectum nos vult recipere. Similem querelam multi boni viri hodie possunt facere. Sapi. 19. Alij ignotos non recipiebant aduenas. Alij autem bonos hospites in seruitutem redigebant. Matthaei 8. Filius hominis non habet vbi caput suum reclinet. Lucae 20. Non receperunt eum, quia facies eius erat euntes in Ierusalem. Ioan. 5. Ego veni in nomine Patris mei, & non accepistis me. Si alius venerit in nomine suo, illum accipietis. Item peregrini potius recipiendi sunt, quam indigenae: quia magis indigent. Iob 31. Foris non mansit peregrinus, ostium meum viatorum paruit. Esaiae 58. Egenos vagosque induc in domum tuam. 3. Ioan. 1. Charissime, fideliter facis quicquid operaris in fratres: & hoc in peregrinos, qui testimonium reddiderunt charitati tuae. ¶ Circa tertium notandum, quod hospites suscipiendi sunt frequenter. ad Ro. 12. Necessitatibus sanctorum communicantes, hospitalitatem sectantes. Sectari frequentatiuum est. Item hospites ad hospitium cogendi sunt. Vnde super illud Lucae vlt. Et coegerunt eum: dicit gl. Quo exemplo docemur, quod peregrina non solum sunt ad hospitium vocandi, sed etiam trahendi. Ger. 19. Compulit illos oppido vt diuerterent ad eum. ¶ Item cum magna reuerentia sunt suscipiendi. Vnde quidam vir religiosus dicebat, fratres aduenientes debere adorari, cum certum sit in aduentu eorum aduentum domini Iesu Christi haberi. Sic recepit Abraham tres viros. Gen. 18. Quos cum vidisset Abraham, occurrit in occursum eorum de ostio tabernaculi sui, & adorauit pronus in terram. Item sic recipit Loth angelos. Gene. 19. Qui

cum vidisset eos, surrexit, & iuit obviam eis, adoravitque pronus in terram. Item recipiendi sunt hilariter, non cum murmure. 1. Petri 4. Hospitales invicem sine murmuratione. Item ministrandum est eis abundanter. Iudic. 18. Pax tecum sit, ego praebebo omnia quae necessaria sunt: tantum quaeso ne in platea mancas. Item serviendum est eis diligenter. 4. Regum 5. Ecce fedule in omnibus ministrasti nobis. Sunt aliqui qui de verbis multis solent servire hospitibus suis. Vbi autem verba plurima, ibi frequenter egestas. Prouerbiotum 13. Facit etiam ad hoc, quod hospitalitas Deo sit gratior, si dominus domus in propria persona hospitibus suis seruiert. Vnde dicit Hierony. Loquens de Abraham qui tres viros suscepit. Gene. 17. Non seruis praecipit ut hominibus ministrarent, nec bonum quod exercebat per alium minuit, sed quasi praeda reperta cum Sara humanitati solus incubuit. Ipse pedes lauit, ipse humeris suis vitulum deumento portauit, ipse ut seruis sterit peregrinis prandentibus, de manibus coctos cibos ieiunaturus apposuit. Item protegentes sunt qui hospitio recipiuntur a recipientibus. Gene. decimo nono. Abutimini filiabus meis sicut vobis placuerit, dum modo vitis istis nihil mali faciatis. Iudi. 19. Nolite fratres malum hoc habere, quia ingressus est homo hospitium meum. ¶ Item incutiunt sunt ad comedendum verbo & exemplo. In dialogo legitur, quod abbas Cassianus venit ad quendam senem qui dedit ei manducare cum suis sociis usque ad satietatem, & hortabatur eum plus comedere. Qui cum diceret se esse satiatum, respondit: Ego diesis fratribus hodie superuenientibus septies manducaui, & adhuc esurio. Tu vero semel manducans es satiatus. Et dixit senem esse frangendum propter hospites: quia in hospite suspicatur Christus, & non possunt filij sponsi lugere quandiu sponsus est cum eis. Item quidam senex in Sicilia multum fuit hospitalis faciens manducare omnes ad se venientes. Venit autem ad eum quidam solitarius nolens refici, dicens se ieiunare. Cui senex: Excamus, & oremus sub arbore hac, & cui fuerit arbor inclinata, ipsum sequamur. Orante autem solitario arbor non est inclinata: orante autem illo sene hospitali, arbor inclinata est. ¶ Sequitur de quatto opere misericordiae, quod est vestire nudos. Ad quod sacra scriptura monet, Tobiae 4. De vestimentis nudos tege. Item Esaiæ 58. Cum videris nudum, operi eum. Et Lucae tertio: Qui habet duas tunicas, det non habenti. Haec opus misericordiae nobis multum commendant exempla sanctorum. Et primo exemplum Dei, qui Adam & uxori eius postquam

quam ceciderant in statum miseriae, fecit tunicas pelliceas. Gen. 3. Item exemplum Tobiae qui nudis vestimenta praebat. Tobiae 1. Et exemplum Iob: Si despexi, inquit, praterire untem, eò quòd non haberet indumentum, & absq; operimento pauperem. Si non benedixerunt mihi latera eius, & de velleribus ouium meorum calefactus est. Iob 31. Hoc opere misericordiae Dorcas digna fuit suscitari. Actuum 9. Item huic operi misericordiae promittitur vita aeterna. Ezech. 19. Si nudum vestimento operuerit, vita viuet. Hoc opus misericordiae videtur praecellere respectu precedentium, in hoc quòd non vnam miseriam reuelat, sed multas. Primum opus repellit famem, secundum frigus: sed hoc opus expellit erubescentiam de nuditate, & molestiam frigoris. Item vestis data pauperi memoriale est ei vt oret pro eo qui sibi eam dedit. Non transit hoc beneficium ita cito, sicut beneficium cibi vel potus. ¶ Sequitur de quinto opere misericordiae, quod est visitare infirmos. Ad quod monemur. Eccles. 7. Non te pigeat visitare infirmum: ex his enim in dilectione firmaberis. Hoc opus misericordiae valde placet Deo. Iac. 1. Religio munda & immaculata apud Deum & patrem, haec est, visitare pupillos & viduas in tribulatione eorum. Valde etiam est vtile homini. Iob 5. Visitans speciem tuam, non peccabis. Qui huic operi misericordiae insistit, peccatum facilius vincit. Et sicut miseria infirmitatis famem & frigus videtur excedere: sic hoc opus misericordiae videtur praecellere respectu precedentium. Vnde in viris patrum, frater quidam interrogauit quendam senem, dicens: duo fratres sunt, quorum vnus ieiunat sex diebus, & multum laboras, alius vero seruit agrotantibus, cuius opus magis acceptum est Deo? Respondit senex: Si frater ille qui sex diebus laborans ieiunat, appendat se per nares, non potest esse aequalis illi qui infirmatibus deseruit. Hoc opus misericordiae commendauit nobis filius Dei exemplo suo visitans genus humanum in infirmitate positum. Lucae 1. Visitauit nos ortens ex alto &c. ¶ Sequitur de opere misericordiae, quod est visitare eos qui sunt in carcere. Ad quod monemur Hebraeorum 13. Memento re vincitorum, inquit, &c. Eiusdem 10. Vincitis compassi estis. ¶ Et notandum quòd visitandi sunt in carcere non solum vt necessaria eis ministrantur, vel aliqua consolatio eis adhibeatur, sed etiam vt à carcere liberentur. Ecclesiast. 4. Libera eum qui iniuriam patitur de manu superbi. In Psal. Egenum de manu peccatoris libera. Item: Domine, quis similis tibi, eripies in opem de manu fortio-
tū eius: Hoc opus misericordiae commendatur nobis variis ex-
emp

emplis sanctorum. Legitur de Tobia quod pergebat per omnes qui erant in captiuitate, & monita salutis dabat eis. Iob. 29. Ceterabam malas iniqui, & de detribus illius auferebam pradam. Daniel Susannam adiudicatam morti, liberauit. Dan. 13. Et Nicolaus tres pueros morti addictos. Frou. 24. Erue eos qui ducuntur ad mortem &c. ¶ Sequitur de septimo opere misericordie quod est sepelire mortuos. Eccl. 7. Mortuo non prohibeas gratiam. glo. ad eleemosynam pertinet sepultura mortuorum. De hoc opere misericordie commendantur viri Iabes Galaad. 1. Reg. 2. Benedicti vos a Domino, qui fecistis misericordiam cum domino vestro Saul, & sepelistis eum. Commendatur etiam de hoc Tobias. De quo legitur Tob. 2. quod cum nuntiatum esset ei quod vnus de filiis Israel iugulatus iaceret in platea, statim exiliens de accubitu suo, relinquens pradium, ieiunus peruenit ad corpus, tollensque illud portauit ad domum suam occulte, vt dum sol occubisset, caute sepeliret eum. & Marc. 14. dicitur de Magdalena: Bonum opus operata est in me, prauentit ungere corpus meum in sepulturam. Hoc opus misericordie exercuerunt Ioseph & Nicodemus Christo. Ioan. 19. & Zozimas vnico leone obsequente sepeliuit cadauer illius pœnitentis Mariae Aegyptiacae. Hoc opus misericordie commendatur nobis exemplo euangeticorum animalium. Legitur enim in libro de Natura animalium, quod mortuo delphino, circumstant alij delphini ne comedant pisces mortuum, & deferunt eum in profundum, atque sepeliunt. ¶ Et notandum quod multi propter peccata sua hoc beneficio priuantur. Esa. 14. Tu proiectus es de sepulchro tuo quasi stirps inutilis. In eodem: Quasi cadauer putridum non habebis consortium: neque eris cum eis in sepultura. 4. Reg. 9. Iezabel comedent canes in agro Iezrael, nec erit qui sepeliat eam. Ierem. 22. Sepultura asini sepelietur, putrefactus & proiectus extra portas Ierusalem. Eiusdem 25. Non sepelientur, in sterquilinum, super faciem terra iacebunt. Et 2. Mach. 5. Iason qui in sepulchris multos abiacerat, ipse & illamentatus & insepultus abicitur a sepultura. Econtrario corpora sanctorum in pace sepulta sunt. Eccl. 44. ¶ Item notandum quod antiqui eligendo sepulturam, respectum habuerunt vel ad patres suos, vel ad sanctitatem eorum cum quibus sepeliri voluerunt. Gen. 48. Dicit Iacob, Facies mihi misericordiam vt non sepelias me in Aegypto, sed dormiam cum patribus meis. Eiusdem 49. Sepelite me cum patribus meis in spelunca duplici. 3. Reg. 13. Cum mortuus fuero, sepelite me in sepulchro, in quo vir Dei sepultus est. 4. Reg. 13. Quidam sepelientes

pelientes
thro Eli
de quibus
misericord
quis el
do. Elee
feri pot
quod ac
Marc. 5. V
nihil ind
paupertat
manum:
re prosp
misericord
virtutem
tota vel
lia facere
bene fac

NOTA
Nace
no, absq
quiltion
Fili de tu
eleemosy
optima. I
sepelior
lunt pau
sibi min
victu & v
nio. Opt
re. Ephe
manibus
necessita
rapina f
Quale e
lactymis
oblatio,
eodem: I
fert fact
conspic

pelientes

pelientes viderunt latrunculos & proiecerunt cadauer in sepulchro Elisei, & reuixit. ¶ Præter septem opera misericordiæ de quibus dictum est, videntur etiam esse quædam alia opera misericordiæ, vt accommodare indigenti. Tripliciter enim facit quis eleemosynam, vel dando, vel accommodando, vel remittendo. Eleemosyna mutui in hoc cõmẽdabilis est, quòd multoties fieri potest, & tamẽ non perit ei qui eam facit. Recuperat enim quod accommodauit. Ad hoc opus misericordiæ monemur. Matt. 5. Volenti mutuari à te ne auertaris. & Luc. 6. Mutuũ date nihil inde sperantes. Deuteron. 15. Si vrus de fratribus tuis ad paupertatem venerit, non obdurabis cor tuum, nec contrahas manum: sed aperies eam pauperi, & dabis mutuũ quo indigere prospexeris. Recuperare etiam proximum videtur esse opus misericordiæ. Eccles. 29. Recupera proximum tuum secundum virtutem tuam. Item opus misericordiæ esse videtur, loca lutosã vel aquas periculosas pontibus vel aliter peruia & meabilia facere. Et hoc opus misericordiæ vno denario potest aliquis bene facere omnibus illis qui per pontem transiuri sunt.

De quo sit eleemosyna facienda. CAP. V.

NOrandum quòd eleemosyna facienda est de his quæ iustè acquisita sunt. Leuit. 2. Omnis oblatio quæ offertur Domino, absque fermento erit: absque fermento inquam, iniquæ acquisitionis. Proue. 3. Honora Dominũ de tua substantia. Tob. 4. Fili de tua substantia fac eleemosynam, & distinguuntur circa eleemosynam tres gradus: est enim eleemosyna bona, melior: optima. Bona est, quæ fit de patrimonio Christi, in quo solã dispensationẽ clericus habet. Ber. Facultates ecclesiarum patrocinia sunt pauperũ, & sacrilega eis crudelitate subripitur, quicquid sibi ministri & dispensatores, nõ vtiq; domini & possessores ultra victũ & vestitũ accipiunt. Melior est, quæ fit de proprio patrimonio. Optima est, quæ fit de his quæ adquiruntur proprio labore. Ephes. 4. Qui furabatur, iam non furetur: magis autẽ laboret manibus suis operãdo quod bonum est, vt habeat unde tribuat necessitatẽ patienti. Non placet Deo eleemosyna de furto vel rapina facta, ab eo qui potest seire cui fit restituenda. August. Quale est illud munus quod alter eũ gaudio accipit, alter cum lacrymis amittit? Eccl. 34. Immolantis ex iniquo maculata est oblatio, & nõ sunt beneplacitæ Deo subsannationes impiorũ. In eodem: Dona iniquorum non probat Altissimus. ¶ Item qui offert sacrificiũ ex substantia pauperis, quasi qui victimat filiũ in conspectu patris. Item eiusdem 35. Noli offerre munera praua non

non enim suscipiet illa Deus. Deut. 17. Nō immolabis Domino Deo bouem & ouē in quo est macula, aut quippiam vitij: quia abominatio est Domino Deo tuo. Esa. 11. Ego Deus diligens iudicium, & odio habens rapinam in holocaustum. Mal. 1. Intulistis de rapinis munus: nunquid suscipiā illud de manu vestra. Paral. vlt. Quæ de manu tua accepimus, dedimus tibi. Non et quæ accepimus de manu diaboli. Prou. 13. Redemptio animæ vitij diuitiæ suæ. Restituēda sunt mala acquisita de alijs, scilicet nostris. Eleemosynas debemus facere, exemplo Zachæi. Luc. 19. Ecce dimidium bonorum meorum do pauperibus: & si quem defraudauit, reddo quadruplum. Greg. Quicquid in Dei sacrificio ex scelere offertur, omnipotentis Dei non placat iracundiæ, sed irritat. Sicut aqua si mūda est lauat, si verò immunda inquinat: sic eleemosyna si fit de re iniuste acquisita, inquinat: si vero fit de re iuste acquisita, lauat. Et sicut nō est danda eleemosyna de re furtiua, sic nec accipiēda. Tob. 2. Non licet nobis edere de furto aliquid, aut contingere. Leuit. 11. Nolite cōtaminare animas vestras, nec tangatis quicquam eorum, ne immundi sitis. Et notandum quod eleemosyna est tanto Deo gratior, quanto res quæ datur danti erit charior. 2. Reg. vlt. Non offerā Domino, ait David, holocausta gratuita. Tamen non multū expedit pauperibus qui non sunt assueti delicijs, dare delicias & sumptuosas cibaria, nisi quādo sunt infirmi. Augu. in lib. de verbis Domini. Vrantur diuites superfluis, dent pauperibus necessaria: vrantur pretiosis, dent pauperibus vilia. dicit Hier. super Malac. q. in dīgnū est dare Deo quod dedignatur homo. Ministris Dei propter honorē eius cui ministrāt, delicata & sūptuosa dari possēt. Eccl. 14. Dignas Deo oblationes offer. Num. 18. Quæ offertis de decimis, & in donaria Domini separabitis, optima & electa erunt.

Cui sit danda Eleemosyna.

C A P. V I.

Eleemosyna danda est pauperi. Luc. 33. Cū facis conuictiua, voca pauperes & debiles &c. Et Tob. 4. Panem tuum cum esuriētibus & egenis comede. Debemus in hoc imitari Deū, de quo Luc. 2. Esuriētēs impleuit bonis. & in Psa. Quia satiāuit in mā inanē. 4. Reg. 4. Eliseus implet vasa vacua. Hier. Illis tribus diuitias tuas qui nō phasidas aues, sed siliginis panē comedunt, qui famem expellant, non qui augeant luxuria. Idem Da pauperibus, non locupletibus, non superbis: da quo necessitas sustentetur, nō quo augeantur opes. Pars sacrilegij est, res pauperum dare non pauperibus. Item dādum est non solū bonis, sed etiam malis, vt simus imitatores eius qui solem suū orti facit super bonos.

bonos & malos, & pluit super iustos & iniustos. Matt. 5. & Luc. 6. Omni petenti te, tribue. Maxime tamē dandū est bonis. Eccl. 12. Si bene feceris, scito cui feceris. Ibidē: Bene fac iusto, & inuenies retributionem magnam. Et si non ab ipso, certe à Deo. Ibidē: Da bono, & ne recipias peccatorem. Bene fac humili, & ne dederis impio. Quod intelligendum est in duobus casibus: Vnus est, si credas quod propter bonum tuum negligat iustitiam. Alius est, cum non datur intuitu pietatis: vt faciunt illi qui dant histrioni causa histrionatus. Eccl. 7. Bonum est sustentare iustum. Sapiens: Cui des videto. Item dandū est diuersis, nō tantū vni. In Psal. Disperfit, dedit pauperibus. Matt. 20. Volo & huic nouissimo dare sicut &c. Hier. Pecuniam tuam vt singulis necessarium est distribuas: nō ad luxuriam, sed ad necessitatem.

Quomodo sit danda Eleemosyna. CAP. VII.

Eleemosyna danda est animo voluntario. Deus enim plus respicit ad animū, quā ad datū. Prou. 16. Spirituū pōderator est Deus. Eiusdē 21. Appēdit corda Deus. 1. Re. 16. Deus intuetur cor. & super illud Mat. 10. Quicūq; dederit vni ex minimis istis calicē &c. dicit gl. Nota Deū ad piū affectū dantis respicere magis quā ad quantitātē rei exhibitā. Et super illud Matt. 19. Ecce nos relinquimus omnia, dicit Greg. Cor & non substantiā Deus pēlat, nec perpēdit quid in eius sacrificio, sed ex quāto profertur. Hier. Quā offerūtur, nō sui pōdere, sed offerentiū volūtate pensantur. ¶ Item dāda est eleemosyna cum vultus hilaritate. Eccl. 25. In omni dato hilarem fac vultum tuum. 2. ad Corin. 9. Hilarem datorem diligit Deus. Aug. Qui dat vt careat tadio interpellantis, non vt reficiat viscera indigentis, & rem & meritum perdit. ¶ Item danda est cū sermonis dulcedine. Eccl. 4. Declina pauperi sine tristitia aurē tuā, & respōde ei in pacifica mā suetudine. Eiusdē 18. Fili in bonis tuis non des querclam, & in omni dato non des tristitiā verbi mali. Greg. Sunt nonnulli qui mox vt ab egenis fratribus fuerint necessaria postulata, prius in eos cōtumeliosa verba iaculātur: qui si rebus ministeria perficiūt pietatis, in verbis contumeliosis humanitatis gratiā perdunt: ita plerunq; videntur iniuriā illatā satisfactionē exoluisse, cum post contumelias dona largiuntur. Nec debet sequi improperatio. Eccl. 18. Stultus acriter improperabit. Eiusdē 20. Datus insipientis non erit tibi vtilis &c. Exigua dabit & multa improperabit. ¶ Itē dāda est eleemosyna cū festinatione. Prou. 3. Ne dicas amico tuo, Vade, & cras reuertere, & cras dabo tibi, cum statim possis dare. Ecclesiast. 7. Cor inopis ne affixeris,

&

& ne protrahas datum angustianti. Iob 31. Si oculos vidue ex-
 stare feci &c. Super illud Psal. Producent scœnum iumentis,
 cit glo. Beatus qui præoccupat vocē petitori. David, Beatus qui
 intelligit super egenum & pauperem. Prouer. 12. Qui pronus est
 ad misericordiam, benedicetur. Debet etiam homo dare eleemo-
 sijnā dum sanus & viuus est, Eccles. 14. Fili, si habes, bene fac
 tecum, & Deo dignas oblationes offer: memor esto, quoniam
 mors nō tardabit. ¶ Item ante mortē benefac amico tuo, Chri-
 sto scilicet. Eiusdē 18. Memento pauperatis in die abundantie.
 Ad Gala. 6. Dum tempus habemus operemur bonum ad omnes.
 Eleemosyna quā aliquis dat in vita sua, est sicut lucerna que præ-
 cedit aliquē, seruans eum ne cadat in lutū vel foueam. Eleemo-
 syna verō quæ fit pro eo post mortē, est sicut lucerna quæ fer-
 tur alicui post tergū, quæ non custodit hominē quin cadat in fo-
 neā inferni, à qua nō est liberatio. ¶ Item danda est eleemosyna
 cum humilitate, ita vt nec vanam gloriā inde quæras, nec pau-
 perem cui das despicias, nec pro eleemosynis quas das, si in po-
 cato mortali es, salutem præsumas. ¶ Ad primum monemur,
 Matt. 6. Te faciente eleemosynā, nesciat sinistra tua quid faciat
 dextera tua. Eccle. 29. Conclude eleemosynam in sinu pauperis.
 Prou. 21. Munus absconditū extinguit iras. Greg. Sufficit iustus ab
 eo videri à quo expectat remunerari. Item valde bona sua parit
 pēdunt, qui ad eorum remunerationem laudes hominū sufficere
 credunt. Et in legēda beati Nicolai dicitur, Ex quo homo est
 in huius mundi voragine propter delicta sua deiectus, nullum
 eius bonum sic Deus approbare legitur, vt eleemosynā, si tamē
 ob mundi fiat gloriā. ¶ Ad secundum monemur Esaiæ 58. Carnē
 tuam ne despexeris. Et super parabolam de diuitē & Lazaro, Lu-
 ca 21. dicit glo. Si quæ reprehensibilia videmus in pauperibus,
 non debemus despiciere: quia forrasse quos morum infirmitas
 vulnerat, medicina paupertatis curat. Iob trigesimo primo, Si
 comedi buccellam meam solus. Gregorius: Solēt nōnulli multa
 largiri, sed habere pauperes socios in domestica conuersatione
 refugiunt, gratiā vitæ cōmunis non habentes. Sed iste preiudiciū
 pietati se facere existimaret, si solus comederet quod Do-
 minus omnium communiter creasset. ¶ Ad tertium monemur
 Eccl. 7. Ne dicas, In multitudine munerum meorum respiciet
 Deus, & offerente me Deo altissimo, munera mea recipiet. Et
 super illud Iob 15. Non credat frustra errore deceptus, quod
 aliquo pretio redimendus sit. dicit gloss. Eleemosyna non va-
 let ei qui in malo permanet. Augustinus in Enchirid. Non estimet

met ali
 non pos
 die redi
 mosyna
 quodā
 eleemo
 aperuit
 etiam se
 exporrig
 natum e
 multum
 etiam ex
 re se à co
 placeat
 cur si diu
 per carne
 obolo, q
 paupere
 Vidua h
 pauper o
 dem sua
 orationis
 iusto sen
 eleemosy
 Miserere
 mosynam
 de rectitu
 reatis, &
 supplicar
 Aug. Qui
 Qui sibi
 tris suæ
 non est v
 non mise
 Sapiēs: S
 dix per
 potius ei
 De his
 præ
 amo
 non
 met

mer aliquis illa nefanda crimina, qualia qui agunt regnum Dei non possidebunt, quotidie perpetranda, & eleemosynis quotidie redimenda. In melius quippe est vita mutanda, & per eleemosynas de peccatis præteritis propitiatus est Deus; nõ ad hoc quodammodo emendus, vt ea liceat impune committere. ¶ Item eleemosyna danda est propria manu. Prouer. vlti. Manum suam aperuit inopi, & palmas suas extendit ad pauperem. Danda est etiam secundum facultatē dantis. Eccle. 14. secundum vires tuas exportigens da pauperi. Eiusdem 15. Da altissimo secundū donatum eius. Tob. 4. Quomodo potueris, ita esto misericors: si multum tibi fuerit, abundanter tribue: si exiguum tibi fuerit, etiam exiguum libenter impartiri stude. Nullus potest excusare se à collatione eleemosynæ, etiam si sit pauper, quum tantum placeat quandoq; Deo, quando pauper dat pro Deo obolum, sicut si diues daret pro Deo centū marcas. Libenter emeret pauper carnes in macello, si tantum crederet se habiturum pro vno obolo, quantū diues pro centū solidis. Luc. 21. Dixit dominus de paupere vidua quæ miserat duo æra minuta in gazophylacium, Vidua hæc pauper plus quàm omnes misit. Si non potest dare pauper obolū, det calicem aquæ frigidæ, & non perdet mercedem suam. Matt. 10. Si hoc nõ potest, det verbū cōsolationis, vel orationis. Super illud, Iustus autē miseretur, & tribuit. dicit Gl. Iusto semper est aliquid quod det, saltē orationē. Itē danda est eleemosyna ordinatē, vt homo primo misereatur sui ipsius. Eccl. Miserere animæ tuæ placens Deo. August. in Enchiri. Qui eleemosynam ordinatē vult dare, à seipso debet incipere. Itē in lib. de rectitudine catholicæ cōuersationis, Deus rogat vt tui miseraris, & non vis: quomodo te Deus exaudiet in die necessitatis supplicantem, quum tu eū pro teipso nõ audis rogantem? Item Aug. Quid est miserius misero nõ miserante seipsum? Eccle. 14. Qui sibi nequam, cui bonus? Sicut non esset misericors qui matris suæ indigentis nõ miseretur, licet aliorū miseretur: ita non est verē misericors, qui animæ suæ infirmantis ad mortem non miseretur, cum magis eam diligere debeat quàm matrem. Sapiēs: Semper tibi proximus esto. Item ad ordinem misericordie pertinet vt potius misereamur animæ quàm corporis, & potius ei qui est in maiori miseria, quàm ei qui est in minori.

De his quæ omnibus debemus, vt est dilectio, veritas & fides, & præcipuè de veritate & eius descriptione, de incitantibus ad amorem veritatis, & de errore illorum qui dicunt veritatem non esse iuramento firmandam,

PARS V.
N

DE debito dilectionis, legitur ad Ro. 13. Nemini quicquam debeatis, nisi vt inuicē diligatis. De dilectione, require in tracta. de Charitate. De veritate hoc modo agetur. Primo ostenditur quid sit veritas, prout veritas pars est iustitiæ. Secundo tanguntur aliqua quæ ad amorem veritatis possunt incitare. Tertio destruetur error illorum qui dicunt veritatē in nullo casu firmandam esse iuramento. ¶ Circa primum notandum est, quod est veritas increata, & est veritas creata. Veritas verò creata simplex est, scilicet veritas signati siue rei: & veritas signi, & veritas videntis signo. Ad veritatem rei videtur pertinere illud Augustini lib. Soliloquiorum: Verum est id quod est. Et illud Philosophi Vnumquodq; sicut se habet ad esse, ita ad veritatem. Ad veritatem verò signi pertinere videtur illa descriptio Philosophi Veritas est adæquatio rei & intellectus, siue adæquatio signi & signati. Veritas verò prout pertinet ad hominem videntem signum, pars videtur esse iustitiæ, quæ sic describitur à Tullio in 1. Rhet. Veritas est per quam immutata ea quæ sunt aut antè fuerunt, aut futura sunt dicuntur. Ad amorē veritatis monemur Prout Veritatem eme &c. Veritas emitur quando cum magno studio vel labore cognitio veritatis acquiritur, vel quando cum timore magno vel multorum odio veritas in iudicio vel doctrina dicitur. A veritate nullo modo recedendum est, quicumque inde debeat scandalizari. Vnde super illud Matt. 18. Qui scandalizauerit vnum de pusillis istis &c. dicit Gloss. Nota quod in quantum potes sine peccato vitare scandalum proximi, debes: quod si de veritate est; pro scandalo veritas relinqui nō debet. Et intelligitur hoc de triplici veritate, scilicet vitæ, iudicij & doctrine. ¶ Monemur ad amorem veritatis. Eccl. 37. Ante omnia opera verbum verax præcedat te. Et eiusdem 4. Non contradicas veritati vilo modo. Sancti antiquitus multum deferebāt veritati. 2. Corin. 13. Non possumus aliquid aduersus veritatem. ¶ Veritas pro veritate. Ad perhibendum testimonium veritati, venit filius Dei in mundum. Io. 18. Ego in hoc natus sum, & ad hoc venit in mundum, vt testimonium perhibeam veritati. Sed hodie veritas exosa habetur. Terent. in Andria: Veritas odiū parit, obsequium amicos. Ad Galat. 4. Ego inimicus vobis factus sum verum dicens vobis. Bern. super Cant. Amara est veritas sine condimento gratiæ. Hodie diminuta sunt veritates à filiis hominum. Dauid. Non est in ore eorum veritas. Cor eorum vanum est. Veritas hodie detrahitur. Iob 6. Quare detraxistis sermonibus veritatis? Veritas hodie captiua detinetur. Vix enim inuenitur qui

lic eam dicere. Rom. 1. Veritatem in iniustitia detinent. Seneca: Monstrabo tibi quid omnia possidētibus desit, scilicet qui verū dicat. Veritas hodie vndiq; impugnatur, ita vt frequēter necesse habeat corrumpere: secundū illud Esa. 59. Corruit in platea veritas. Et Dan. 8. Prosterneatur veritas in terra. Veritas in terra prosterneatur, quādo aliquid terrenū veritati præponitur. Veritas hodie à multis vili pretio venditur. Prou. 28. Qui cognoscit in iudicio faciem non bene facit, & pro buccella panis deserit veritatem. Multi hodie deserūt veritatem vitæ, & ideò fugit ab eis veritas doctrinæ. Sicut ecòtrario sequitur veritas doctrinæ eos qui habent veritatē vitæ. Eccle. 27. Volatilia ad sibi similia cōueniunt: & veritas ad eos qui operantur illam, reuertetur. Veritas hodie adeò vilipenditur, vt à quibusdā ei præponatur falsitas, ab aliis præponatur ei vanitas, & ab aliis ipsa vmbra vel pictura veritatis. Veritati falsitatē præponunt homines incōsideratē loquentes, qui tota die volūt esse in verbis, & ideò multoties mentiuntur. Bernar. in sermonibus: Quidni periclitetur castitas in delictis, veritas in multiloquio, charitas in hoc seculo nequam? Vanitatem præponunt veritati amatores temporalium iitorū quæ vana sunt, eò quòd non dant plenitudinem cordi possidentis, nec fulcimentum innitenti, nec fructum expectatum circa ea laboranti. In Psal. Vt quid diligitis vanitatem, & quæritis mendacium? Vmbra & picturam præponunt veritati hypocritæ, quæ apparentiam sanctitatis ipsi sanctitati præponunt. Veritas, quæ sic modo cōtemnitur inualefcet, & in futuro amatores suos liberabit, & hostes condēnabit. Io. 8. Vos cognoscetis veritatem, & veritas liberabit vos. 2. Esdr. 4. Veritas manet & inualefcit in æternum, & viuit, & obtinet in secula seculorum. Sicut se habet denarius falsus ad verum: sic se habet homo mendax ad hominem veracē. Vnde quum homines multum doleant & offendantur, si vnus de corū seruientibus recipit eis vnum falsum denarium pro bono, mirum est quomodo nō multum dolent quum falsitatem in seipsis deprehendunt. Viliores se videntur habere, quàm vnum denariū. ¶ Et notandū quòd veritatem habere debemus quantū ad omnes. Nulli enim mētiri debemus, vt ostendit Aug. in lib. de doctri. Christia. dicēs: Omnis qui mētitur, iniquē facit. Nemo enim mentiēs in eo quòd mentitur seruat fidē. Nam hoc vtiq; vult, vt cui mētitur, fidē sibi habeat, quā tamen mentiēdo ei non seruat: omnis autē fidei violator, iniquus est.

¶ De errore illorum qui dicunt veritatem non esse iuramento firmandam.

Nullam veritatem iuramento esse firmandam asserentes, omne iuramentum esse illicitum dicunt. Qui error occasionem potuit habere ex illo verbo domini Matth. 5. Ego dico vobis, nolite iurare omnino. Item ex illo verbo Iac. 5. Ante omnia fratres nolite iurare. Ad idem facere videtur illud verbū Augu. in quodam sermone. Falsa, inquit, iuratio exitiosa est: vera iuratio periculosa est: nulla iuratio secura: ergo vt videtur, ab omni iuratione abstinendū est. Econtrario verò manifestè ostenditur qd licitum sit iurare. Primo sic iuravit dominus. Gen. 21. Per memetipsum iuravi, dicit dñs. Quòd si quis non recipiat vetus testamentum, probatur hoc per illud ad Heb. 6. Abrahæ promittēs Deus, quoniā neminē habuit per quē iuraret maiore, iuravit per semetipsum: ergo homini licitum est iurare. Et quòd hoc argumentum valeat, probatur per illud Luc. 6. Perfectus omnis erit, si sit discipulus magister eius. Magister noster Deus est, secundū illud Io. 11. Vos vocatis me magister & domine, & bene dicitis: sum etenim & Christus: ergo nō est cōtra statū perfectionis iurare. Item iuravit angelus. Apoc. 10. quē Ioannes vidit stantē super mare & super terram, & leuavit manū ad cælum, & iuravit per viuētes in secula seculorū. ¶ Item iuravit Apostolus ad Phil. 1. dicēs testis est mihi Deus. & 2. ad Cor. 1. Ego testem Deū inuoco &c. Si quis verò dicat nō esse iuramentū, in illis apparet hoc esse falsum, per hoc quod dicitur Ier. 4. Iurabūt, viuit dominus in veritate, & iudicio, & iustitia. Nō ergo solū est iuramentū si dicatur, Per Deū vel simile: imò etiā si dicatur, Testis mihi Deus: vel Viuit dominus, ex quo nomē Dei in testimoniū vel cōfirmationē veritatis assumitur. Cū ergo Deus, & angelus, & homo sanctus iurent, mirū est quomodo nō vult iurare hereticus, quasi Deo & angelis & sanctis sanctior esse velit. Videtur assimilari diabolo potius quā angelo, vel Deo, vel homini sancto. diabolo enim nō meminisse legisse iurasse ad confirmationem veritatis. Præterea præcepit Deus iurare Exo. 22. dicens: Si quis cōmendauerit vobis pecuniā aut vas in custodiā &c. Et post in eodē: Si quis cōmendauerit proximo suo bouē &c. iurandum in medio erit, quod non extenderit manū ad rem proximi sui &c. Et Deut. 6. Dominum Deum tuum timebis, & illi soli seruiēs: ac per illius &c. Et eiusdē 10. Iurabitq; in nomine illius. Itē in Psa. Quis habitabit in tabernaculo tuo &c. Et subditur, Qui iurat proximo suo & non decipit. Matt. 5. Reddes dño iuramenta tua. Præterea iurāt omnes nationes, & Gētilēs, & Iudei, & Christiani. Sed secundū philosophum

phū: V
iurare.
conuen
i. Thef.
mere
re ad m
illud ac
beatis c
num nō
adiuuet
asumen
fides si
quū dic
relligit
infirmi
do dom
vobis. S
buit ali
tionē v
Cor. 11.
tior. Et
Prætere
si domi
& facer
care de
per crea
etiam q
valde d
Si enim
mortale
nolite v
aliquem
quia do
Ergo qu
horto (s
hil inde
munē v
de versu
causa q
nus De
sed qua

phū: Vox omniū vox natura est: ergo natura dicitur q̄ licitū est iurare. Philosophus: Iurare nisi vbi necesse est, graui viro parū conuenit. ¶ Itē licet assumere nomē Dei ad adiurandū aliquem. 1. Theſ. vlt. Adiuro vos per dominum &c. ergo licet illud assumere ad aliquid iurandū. Si enim licet nomen domini assumere ad monendū aliquem vt aliquod opus bonū faciat, secundum illud ad Rom. 12. Obsecro vos per misericordiam Dei vt exhibeatis corpora vestra &c. Et eiusdem 15. Obsecro vos per dominum nostrū Iesum Christū, & per charitatem sancti Spiritus, vt adiuuetis me in orationibus vestris. A simili licebit nomen Dei assumere ad monendū aliquē, vt ipse credat veritati vtili, quū fides sit adeo grata Deo, q̄ sine ea nemo ei placeat. Præterea, quū dicit dominus, Quod abundantiū iis est, a malo est: aut intelligitur, id est malū est, aut intelligitur, q̄ fit a malo, id est ab infirmitate nō credentis. Si primo modo, ergo malum est quando dominus ad maiore confirmationem dicit, Amen amen dico vobis. Sermo enim eius debuit esse, est, est, non, non, & non debuit aliquid addere. Malū etiā fuit quādo Apostolus ad cōfirmationē verbi sui addidit, Testis est mihi Deus. ad Rom. 1. Et 2. ad Cor. 11. Deus & pater domini nostri Iesu Christi scit q̄ nō mentior. Et ad Gal. 1. Quæ scribo vobis, ecce corā Deo, q̄ nō metior. Præterea cū in veteri lege prohibita esset iuratio per creaturas, si dominus voluit ostendere iurationē omnem esse prohibitam, & facere additionē ad veterē legem, potius debuit hoc specificare de iuratione per creatorē, quā per creaturā, quū iuratio per creaturam satis esset prohibita in veteri lege. ¶ Argumenta etiam quibus vtuntur hæretici ad confirmationem dicti erroris valde debilia sunt. Vt est illud Iaco. 5. Ante omnia nolite iurare. Si enim propter hoc quia ibi dicitur, Nolite iurare, peccatum mortale est iurare. Ergo quū dominus dicat Matt. 23. Et patrem nolite vocare vobis super terrā, peccatum mortale erit vocare aliquem patrem super terrā. Itē si ideò in nullo casu iurandū est, quia dominus dicit Matt. 5. Ego dico vobis nō iurare omnino. Ergo quū aliquis dicit alicui colligenti saluā vel petrosillū in hortu suo, vt non colligat illud omnino: ipse prohibet eū vt nihil inde colligat, quod manifestè falsum est secundū etiā communē vsū loquēdi, & etiā quorū in alia facultate dicitur. Vnde versus: Omnis nō nullus, nō omnis dic. aliquis non. Præterea causa quā dominus subdit, cum dicit: Neq; per celū, quia thronus Dei est &c. nō est cōpetēs causa quare nunquā sit iurandum: sed quare non sit passim iurandum, siue omnibus modis, etiam

creaturam huiusmodi: quia in contemptu ipsius, contemnitur ipse cuius est thronus. Præterea aut semper fuit illicitum iurare, aut incepit esse illicitum ab illa prohibitione Christi. Ego autem dico vobis non iurare omnino. Primum constat esse fallum, qui lex verus iurare præcepit, & eum ratio naturalis non dicit hoc malum esse. Secundum etiam videtur fallum esse per hoc, quod dominus dicit, Quod abundantius est, à malo est, tanquam ius declarans, & non tanquam ius statuens. Præterea quare prohibuit Deus iuramentum vniuersaliter? Si id prohibuit propter periculum periurij, eadem ratione votum debuit prohibere, imò eadem ratione etiam à prohibitione debuit abstinere. Prohibitio enim ista facit plures transgressores quam sint illi qui incurrunt periurium: hoc enim facit omnes iurantes transgressores, sicut prohibitio: & constat quod plures iurant, quam peierant. Item quæ est ratio ista quod non sit iurandum per Ierusalem, quæ est ciuitas regis magni, quando illud quod iuratur verbum est eiusdem regis, & scriptum sit: Cælum & terra transibunt &c. Mat. 24. Præterea sicut magis cauendum est paruulo ab accessu ad aquam vel ad aliud periculum, quam adulto qui scit sibi bene cauere: sic magis cauendum fuit in hac parte populo Iudæorum rudi & paruulo, quam populo discreto Christianorum. Vnde si propter periculum prohibitum est, magis debuit prohiberi tunc. Item cum sensus sit, Ego dico vobis non iurare omnino &c. id est, vt non iuretur omnino. Si mortale peccatum est iurare, quia Christus dicit non iurari: ergo eodem modo facere contra quodque dictum à Christo, est mortale: ergo solum præcepta & prohibitiones erunt, & non erunt consilia aliqua, nec admonitiones ad aliquid melius, & omnes qui erunt circa statum perfectionis, erunt in statu damnationis, cum ad perfectionem moneat Christus, dicens Mat. 5. Estote perfecti sicut & pater vester cælestis perfectus est. Et mortaliter peccabit, qui fecerit contra illud, Qui aufert quæ tua sunt, ne repetas. Luc. 6. Et iterum qui facit contra illud, Omnia petenti tribue. Et contra illud, Omnia quæcunque vultis vt faciant vobis homines, & vos facite illis. Matth. 7. Et contra illud Matth. 7. Et ei qui vult tecum in iudicio contendere, & tunicam tuam tollere, dimitte ei & pallium. & contra illud Mat. 5. Si quis te percussit in vnâ maxillam, præbe ei & alteram. Contra quod tamen fecit Christus Io. 18. qui percussit maxillam eius, non præbuit alteram, sed allegauit iustitiam suam, dicens: Si male locutus sum, testimium perhibe de malo &c. Paulus Act. 23. principi sacerdotum qui præceperat os Pauli percussit, dixit: Percussit te Deus pariter de alba

dealbare. Augusti. Ista præcepta magis pertinent ad præceptionem cordis, quæ intrus est, quam ad opus quod in aperto fit: ut teneatur in secreto animi patientia cum benevolentia: in manifesto autem fiat quod ei videtur prodesse posse, quibus bene velle debemus. Præterea, quomodo onus Christi erit leue, si quæcunque ipse dicit præcepta sunt vel prohibitiones? Item per quod iurat quilibet, illud veneratur, hoc amat, hoc timet, ut dicit Glo. Matth. 5. Vnde cum iurare per Deum in veritate utile sit, Deo honorificum & proximo utile, & sic deseruiat dilectioni Dei & proximi: quare erit illicitum vel prohibitum, cum plenitudo legis sit dilectio? ad Ro. 10. Et cum in duobus mandatis de dilectione Dei & proximi vniuersa lex pendeat & prophetæ, Matth. 22. Præterea, iurare nihil aliud viderur esse, quam nomen Dei assumere ad confirmationem eius quod dicitur, sicut haberi potest ex duobus locis scripturæ factæ. Exod. 20. Non assumes nomen Dei tui in vanum. Assumere enim nomē Dei in vanum est iurare in vanum. Et ex illo verbo ad Hebr. 6. Omnis controuersia eorum finis, ad confirmationem, est iuramentum. quæ descriptione recepta, facile est ostendere quod liceat iurare. Cum enim filius Dei in hoc natus sit, & venerit in mundum, ut testimonium perhiberet veritati, ut ipse ait Ioan. 18. verisimile est, quod nomen suum non neget ad eandem veritatē confirmandam, imò quod plus est, ad confirmationem veritatis mori voluit. Item quum Deus pater sic dilexit mundum, ut filium suum vnigenitum daret, Ioann. 3. verisimile est, quod nomen suum ei non neget. ad Rom. 8. Qui proprio filio suo non pepercit, sed pro nobis omnibus tradidit illum: quomodo non cum illo omnia nobis donauit? Item cum principes huius mundi talis sint bonitatis in subditos suos, ut sigillis suis eis confirment veritatem utilem, nunquid cælestis Deus habebit hanc bonitatem in subditos suos, ut nomine suo permittat eos uti ad confirmandam veritatē? Simile argumentum facit Dominus Matth. 7. dicens: Si ergo vos quum sitis mali, nostis bona data dare filiis vestris: quanto magis Pater vester qui in cælis est dabit bona peccantibus se? Item si Deus sigillum suum commendauit seruis, verisimile est, quod non neget illud filiis. Ad Roma. 7. Non accepistis Spiritum seruitutis iterum in timore, sed accepistis Spiritum adoptionis filiorum. Ex prædictis manifestum est, quod iurare non est vniuersaliter malum, imò licitum est iurare ad confirmandam utilem veritatem. Respondendum est ergo ad ea quæ ipsi obiiciunt. Notandum ergo, quod potuit esse multi-

plex causa quare Dominus diceret illud Matth. 5. Ego dico vobis non iurare omnino &c. Prima potuit esse: quia iuramentum quâdoque vilipendi facit simplicem assertionem: nec iâ reputant multi simplex mendacium, ex quo non est ibi periurium. Sicut multi hodie iuramenta sine solennitate facta non reputant propter iuramēta solēnia. Deus ergo volens suos veritate ferre in simplici sermone, sicut in sermone iurato, voluit ut nō iuraret quantum esset in eis. Aug. super episto. ad Gal. Nō est contra Dei præceptū iuratio: sed ira intelligitur Deus prohibuisse iuramento, ut quantum in ipso est quisq; nō iuret: quod multi faciunt, in ore habentes iurationē tanquam mēgnū suave aliquid. Idem in sermone Domini de monte: iuramentū faciendū est in necessariis, quum pigri sunt homines credere quod est eis verile. Iuratio non est bona non tamen mala, cum est necessaria ideo non est appetenda, ut bona, nō tamen fugienda tāquā mala, cum necessaria est. Gl. super Matth. 5. Sermo fidelis pro iuramento debet haberi: & meritō, tanquam verbū dictum in templo corā altari, imō corā Deo. Templum enim in baptismo deductum, est ipse fidelis. Deus autē est in hoc templo sancto suo, sedes verō altare est. ¶ Secunda causa potuit esse periculum idolatrie, & tertia periculum periurij. Ex frequenti enim iuratione frequens sequitur periurium. Et hæc duo pericula sequentur præcipue ex iuratione creaturarū: ideo talē iurationē præcipue dissuadet Dominus. Gl. Illi vel cælū plus aliquid suspicabantur, vel per illud iurantes non putabant se iuramento teneri: ideo iuramentū sic tēperat, ut cælū & creatura Dei credatur non plus aliquid, & quia thronus eius est, periuriū timeatur. Aug. In nouo testamento dictū est, ne omnino iuremus: quod mihi quidē propterea dictū esse videtur, non quia verū iurare peccatum est, sed quia peierare immane peccatum est, à quo nos lōgē esse voluit, qui omnino ne iuremus admonuit. Idem in quodam sermone: Qui iurat, iuxta præceptum periurij est: qui nō iurat, longe est. ¶ Quarta causa potuit esse perfectio mansuetudinis, quā voluit esse in discipulis suis, quibus dixit illud verbū sicut in Evangelio Mat. patet, qui illud verbum ponit. Iuramentum verō frequenter est ex ira & impatiētia: ideo voluit Dominus eos à iuramento cauere. ¶ Septem verō dissuadentur circa iuramentū. ¶ Primo, appetitus iurandi. Iac. 5. Ante omnia fratres nolite iurare. ¶ Secundo, assiduitas iurandi. Ecclesiast. Iuratione affluat os tuū. Ibidē: Vir multum iurans replebitur iniquitate. Chryso. Nemo est qui frequenter iuret, qui non aliquando

periuret
iurabun
sunt illa
reum est
Exo. 20
infonē
verō Ma
est: Ego
erā per
cut oppo
subditur
cælum e
dum, sed
peierand
Dei sit, &
Iud Mat.
nihil est
tar in tēp
ledet sup
& super f
no abcir
no valet
nūquā iu
duplex p
tū q; aliq
ne iurādi
si nō cre
cūdo pot
suetudin
mos est C
qui erāt i
nonica: e
clesia qua
Indegē &
licitia pas
quedā ali
Itequi cau
cet alia n
qui tribu
frequēter
nes q; in
pet

periret. ¶ Tria alia innuuntur per oppositum. Iere. 4. vbi dicitur Iurabunt, Viuit Dominus in veritate, & iudicio, & iustitia. Et sunt illa tria, falsitas, defectus deliberationis, & iniustitia. ¶ Secundum est, iurare per creaturas. ¶ Septimum est, iurare pro nullo. Exo. 20. Nō assumes nomē Dei tui in vanū. Non enim habebit insontē Deus eum qui assumpserit nomen Dei sui frustra. Illud verō Matt. Ego dico vobis non iurare omnino, sic intelligendū est: Ego dico vobis vt non iuretis omnino (id est, passim) neque etiā per cælū &c. Nec sequitur ex hoc, Ergo nunquā iuretis, sicut opponendo ostendebatur. Et hoc innuitur per causam quæ subditur: Neque per cælū, quia thronus Dei est: hoc enim, quod cælum est thronus Dei, nō est causa quod per cælū non sit iurandum, sed est causa quod per cælū non est passim iurandum, ac si peierando per illud Deus non offendatur, cū cælum thronus Dei sit, & in cælo Deus contēnatur. Ad idē videatur pertinere illud Mat. 23. Væ vobis qui dicitis, Quicūque per tēplū iurauerit, nihil est &c. Et subditur: Qui iurat in tēplo, iurat in eo qui habitat in tēplo: & qui iurat in cælo, iurat in throno Dei, & in eo qui sedet sup eū. Sicut nō valet hoc argumētū: Iste qui vult se radi, & superfluitatē capillorū præscindi, nō vult vt capilli sibi omnino abscindantur: ergo ipse nihil vult de capillis suis præscindi. Ita nō valet hoc argumētū, Dico vobis nō iurare omnino, ergo vt nūquā iuretis. Ad illud verō Ia. 5. Ante omnia nolite iurare, quadruplex potest esse respōsio. ¶ Primò, vt prohibeatur ibi iuramentū quod aliquis facit quā citò incipit loqui, illud enim est ex libidine iurandi: prius enim debet esse sermo vester, est, est, nō, non, quod si nō credatur vobis quod vtile est credi, potest sequi iuramentū. ¶ Secūdo potest intelligi esse dictū illud cōtra illos qui habēt in cōsuetudine ante vnūquodq; verbū ponere iuramentū, sicut modo mos est Gallorū. ¶ Tertio potest dici quod Iacobus loquebatur illis qui erāt in tribulatione. Sicut enim dicit gl. super principiū canonice eius, occiso Stephano facta est persecutio magna in ecclesia quæ erat Ierosolymis, & omnes dispersi sunt per regiones Iudæe & Samarię præter apostolos. His dispersis qui propter iusticiā passi sunt, mittit epistolā: monēs ergo eos ad paciētiam & quædā alia, ante omnia vult vt à iuramentis quę impatiētia solēt sequi caueāt. Sicut febricitanti prohibetur specialiter bibere, licet alia multa magis sint nociua, quia ad illud magis pronus: sic qui tribulatur, magis pronus est ad iuramenta. Et illa iuramenta frequētē sunt Dei blasphemie: & quādoq; tātū illaqueāt homines quod in magna seruitute est homo, vt impossibile videatur sibi

quandoque seruare quodcumque iurauit. Vnde sequitur, vt non sub iudicio decidatis, scilicet à libertate vestra per obligationem. ¶ Quarto potest intelligi, q̄ affectio siue voluntas iurandi prohibeatur. Vnde non dicit, Non iuretis: sed, nolite iurare: nequitur ex hoc, q̄ iurare sit mortale sicut ex illo verbo domini, Mat. 23. Patrē nolite vocare vobis super terrā, nō sequitur quod mortaliter peccet qui aliquē patrē vocat super terrā. Voluntati ergo iuramentū prohibetur ibi. Sed duplex est vtilitariū. Quoddā quod est purē volūtariū, & quoddā q̄ habet aliquid cogit exteri⁹, licet nō sufficiens: & primū hic prohibetur, secūdū nō. Verbum verò Aug. dicendū est, q̄ sicuti transire mare nunquam est securū, & tamē quandoque est necessārium, & quandoque sine naufragio aliquis illud transit: sic iuratio nūquam est securū, tamē quādoque est necessaria, & quādoque sine peccato iuratur.

De fide, prout fides idem est quod fidelitas. PARS XVI.

Est etiā Fides virtus, qua promissa cōplentur. Vnde Isid. lib. Etymol. Fidelis dicitur quis, pro eo, quod fit ab eo illud quod dicit vel promittit bonū. Et sicut veritas seruat hominem ne aliquem fallat in verbis: sic fides seruat hominem ne aliquem fallat in factis. Fides tamē quādoque largē sumitur: & sic ad illud pertinet seruare hominem ne fallat alium verbo vel facto, & sic sumit Aug. fidem in lib. de doct. Christi, dicens: Nemo mentitur in eo quod mētitur seruat fidē. Homo fidelis cōfidentem de se non fallit. Fides prout est virtus theologica, est virtus qua credimus bona credimus. Fides verò prout hic de ea loquimur, est virtus cui bona nostra in presentī credimus. Ad hāc virtutem monemur Apo. 2. Esto, inquit, fidelis vsque ad mortē, & dabo tibi coronam vitæ. Hæc virtus multum cōmendabilis est. Pro. 1. Vir fidelis multū laudabitur. De hāc cōmendatur Abraham Eccl. 44. Abraham, inquit, in tentatione inuentus est fidelis. Itē Moyses. Numer. 12. Moyses inquit Deus, in omni domo mea fidelissimus est. Et Dauid 1. Reg. 22. Quis in omnibus seruis tuis sicut Dauid fidelis? Fidei virtus est valde rara & valde chara. Pro. 22. Virū fidelē quis inueniet? 1. ad Cor. 4. queritur inter dispensationes vt fidelis quis inueniatur: queritur, inquā, & vix inuenitur in primitiua ecclesia inter duodecim apostolos inuentus est vnus infidelis, & alij fideles fuerunt. Hodie vndecim inueniuntur infideles, quādo vnus inuenitur fidelis. Huic virtuti cōmittit dominus bonorum suorum dispensationē. Matt. 24. Quis putas est fidelis seruus & prudēs, quē constituit dominus super familiā suā, vt det illis cibū in tempore? Itē huic virtuti dat dominus augmentum gratiæ. I. pore stat minus g. pra mul. dum q. Amico fi. mentū v. bi seruu. eū. Specie. fidelis fa. quā mitt. frigus ni. gus niuis. mittitur. line in p. tio. Prou. in die ang. vulgaritē. ergo num. occasio e. tū afflig. tudine n. qui mori. alij in qu. strina Cl. arcenum. seuelat a. 17. Qui d. aduersis. paupertat. tionis ill. sibi com. tas verò. ¶ Primus vt ea stu. lueri qua. na sibi co. mico ei. Inc. 16. F. illius. & fit hæc d.

gratia. Luc. 19. Euge serue bone, quia in modico fuisti fidelis, eris potestate habens supra decem ciuitates. Idem huic virtuti dat dominus gloriam suam. Mar. 25. Quia super pauca fuisti fidelis, supra multa te constituam: intra in gaudium domini tui. ¶ Et notandum quod fides specialiter commendabilis est in amico. Eccl. 6. Amico fideli nulla est comparatio. In eodem. Amicus fidelis medicamentum vite. Item valde commendabilis est in seruo. Eccl. 33. Si est tibi seruus fidelis, sit tibi quasi anima tua, quasi fratrem sic tracta eum. Specialiter etiam commendabilis est in nuntio. Prou. 13. Legatus fidelis sanitas. Econtrario legatus infidelis pestilentia est terrae ad quam mittitur: malo enim exemplo multos corrumpit. Prou. Sicut frigus niuis in die messis: ita legatus fidelis est qui misit eum. Frigus niuis in die messis refrigerat, & legatus si fidelis sit ei a quo mittitur, quasi quoddam refrigerium est: a cura enim & solitudine in parte eum liberat. Econtrario vero dicitur de infideli nuntio. Prou. 25. Dens putridus & pes lassus qui sperat super infideli in die angustiae. Dens putridus ori grauem dolorem ingerit. Vnde vulgariter dicitur, quod non est dolor sicut dolor dentis. Infidelis ergo nuntius est ei qui in eo sperat, ut dens putridus, quia est occasio ei magni doloris. Est etiam ut pes lassus. Sicut enim multum affigitur qui desiderat peruenire ad locum aliquem, & praefatitudine non potest: sic affigitur ille qui expectat nuntium infidelis, qui mora nimiam facit. ¶ Et notandum quod aliquis fidem debet alij in quatuor. Primo, ut eum verbo non fallat. Aug. in li. de doctrina Christiana: Omnis qui mentitur, iniquum facit. Secundo ut arcanum eius non denudet. Prou. 11. Qui ambulat fraudulentem, reuelat arcana: qui autem fidelis est, celat amici commissum. Eccl. 17. Qui denudat arcana amici, fides perdit. ¶ Tertio in hoc ut in aduersis eum non deserat. Eccl. 22. Fidem posside cum amico in paupertate illius, ut & in bonis illius lateris. In tempore tribulationis illius permane illi fidelis. ¶ Quarto, in hoc ut in donorum sibi commissorum administrationem fideliter se habeat. ¶ Fidelitas vero quantum ad bona commissum in quinque attenditur. ¶ Primum est, ut ipse bona sibi commissum non dissipet. ¶ Secundum, ut ea studiosum multiplicet. ¶ Tertium, ut eum qui tradidit, parte lucri quae ad eum pertinet non defraudet. ¶ Quartum est, ut bona sibi commissum, proditoriose sua non faciat. ¶ Quintum est, ut inimico eius qui sibi ea commisit illa non tradat. De primo legitur Luc. 16. Hic diffamatus est apud ipsum, eod quod dissipasset bona illius. & Esa. 14. Tu tertiam tuam disperdidisti. ¶ Tripliciter autem fit haec dissipatio. ¶ Primo, quando aliquis vitam suam qua de-

buit

buit ei pendere ad honorem Dei & utilitatē animæ suæ, expendit in Dei cōsumeliā & damnationem animæ suæ, cōsumendo eam in seruitio diaboli. Prou. 5. Non des alienis honorē tuū & annos tuos crudeli. Item intellige de his qui res suas in seruitio diaboli expēdunt, seruos diaboli instantissimē inuitantes, filios verò Dei durissimos se exhibentes. ¶ Secundo, quando quis desistit ab opere incepto ante consummationem. Prou. Qui mollis est, dissolutus est in opere suo, frater est sua opera dissipantis. Mollis & qui cedit duris. Dissolutus est qui nullo amore ad opus bonum ligatus est, & talis reputatur dissipans operū suorū. ¶ Tertio, quādo aliquis quod ædificat verbo destruit illis nisi labor? Circa secundum notandum quod circa multiplicationem triplex potest esse infidelitas. ¶ Prima est, cū pecunia Domini absconditur. vnde Matt. 25. reprehēditur seruus malus & piger, qui pecuniam domini sui abscondit. ¶ Secunda est, cū pecunia domini in mercibus quæ minoris lucri sunt ponitur. Hæc infidelitas est in illis qui legem domini per quam lucra animas possent contēnunt, & physicā vel leges per quas temporalia lucrātur addiscūt. Nunquid infidelis esset nūtius alicuius mercatoris, qui domino suo emere posset scarlatā eodē pretio quo emit burellū, si eam non emeret? ¶ Tertia infidelitas est in eis qui merces domini vendunt vbi minus vēdebiles sunt. Sic accidit in eis qui Parisiis docēt, vbi doctrina eorū vix audiri & alibi nolūt docere, vbi doctrina eorū chara haberetur. ¶ Circa tertium notandum quod lucrum bonorū operum in tres partes diuiditur. ¶ Prima pars est gloria quæ ad Deū pertinet, vnde illud apostoli, Soli Deo honor & gloria. ¶ Secunda pars est exemplum bonū quod pertinet ad proximū. Vnde Matth. 5. Sic lux vestra coram hominibus, vt videant opera vestra bona & glorificent patrem vestrum qui in caelis est. ¶ Tertia pars est utilitas mercedis, quæ pertinet ad Deum, qui opera bona facit. Deū ergo defraudat parte sua lucri, qui gloria quærit de bonis operibus quæ agit. Ber. Fidelis te vera famulus es, si de multa gloria domini tui, & si non exeunte à te, ramentis transeūte per te, nihil manibus tuis adhaerere cōingat. ¶ Circa quartum verò notandum quod illi qui bona sibi cōmissa profectuose sua faciunt, quum infideliter se habeant in paucis, ipsi constituentur super multa. vnde Luc. 6. Si in alieno fideles non fuistis, quod vestrū est quis dabit vobis? Alenum vocat bonum transitorium, nostrū verò æternum. Et ibidem: Qui fidelis est in minimo, & in maiori fidelis est. Et qui in modico iniquus

in maiori iniquus est. ¶ Circa quintum notandum quòd velut castrum nostræ bonæ fidei commissum est corpus nostrum vel anima nostra. Vulgariter dicitur quod bonum castrum custodit qui corpus suum custodit. Sed melius castrum custodit qui animam suam custodit. Hoc castrum corporis diabolus sibi quærere reddi, quando peccata spiritualia suggerit. Castrum verò animæ sibi quærere reddi, quando peccata spiritualia suggerit: quando verò nos suggestioni eius cõsentimus, castrum nobis à Deo commissum hosti eius aequam proditores tradimus. Et valde infideles sumus, præcipuè si non præmittamus nuntium ad dominum nostrum pro succursu, cum ipse possit nobis subuenire, & etiã velit. Non enim vult exhæredari. i. ad Cor. 10. Fidelis est Deus qui non patietur vos tentari supra id quod potestis. Nuntius qui ad Deum mittendus est in tentatione, est oratio. Vnde super illud Psal. Intret in conspectu tuo oratio mea, dicit gl. Magna virtus orationis ostenditur, quæ quasi quædam persona ad Deum intrat, & illuc mādaturum peragit quòd caro peruenire nequit. Inexcusabilis est qui prius castrum suum reddit, quàm pro succursu miserit, vel qui nō expectat succursum pro quo misit.

Tractatus V I. tertiæ partis principalis unum continens capitulum, est de diuisione Virtutum cardinalium, secundum Macrobius.

Mltimo de quatuor Virtutibus cardinalibus ponenda est diuisio, quam ponit Macrobius his verbis: Qui estimant nullis nisi philosophantibus inesse virtutes, virtutum officia sic dispensant. Prudentiæ dicunt esse mundum istum, & omnia quæ in mundo sunt diuinorum contemplatione despiciere: omnemque animi cogitationem in sola diuina dirigere. Temperantiæ omnia relinquere in quantum natura patitur quæ corporis vsus requirit. Fortitudinis, non terrent animam à corpore quodammodo ductu philosophiæ recedentē: nec altitudinē perfectè ad superna ascensionis horrere. Iustitiæ, ad vnam sibi propositi huius cõsentire viam vniuscuiusque virtutis obsequium. Atque ita fit vt secundum hoc tam rigida diffinitionis abruptū, rerū publicarū rectores beati esse nō possint. ¶ Sed proinus gradus virtutum sic dirigit: Quatuor, ait, sunt quaternarum genera virtutū. Ex his primò politicæ vocantur. Secundæ, purgatoriæ. Tertiæ, animi iam purgati. Quarta exemplares, & sunt politicæ hominis, quia sociale animal est. His boni viri reipublice cõsulūt, vrbes tuentur, his parentes venerantur,